

T.C.

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEK SATICININ REKABET ETME YASAĞI

BEYZA YİĞİTBAŞI

ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi. Ayşegül SEZGİN HUYSAL

İSTANBUL, 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ VE REKABET YASAĞI

I. TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ	4
A. Kavram.....	4
B. Tek Satıcılık Sözleşmesinin Unsurları.....	9
1. Süreklilik.....	9
2. Tekel Hakkı	11
3. Bağımsız Olarak Kendi Ad ve Hesabına İşlem.....	19
4. Satış ve Sürümü Arttırma.....	21
C. Hukuki Niteliği	24
D. Tek satıcılık Sözleşmesine Uygulanacak Hükümler.....	27
II. REKABET YASAĞI.....	33
A. Kavram.....	33
B. Rekabet Yasağı Düzenlemeleri.....	36
C. Haksız Rekabetten Farkı	44
III. REKABET HUKUKUNDA TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ VE REKABET YASAĞI.....	45
A. Genel Olarak.....	45
B. Rekabet Hukuku Kapsamında Tek Satıcının Rekabet Yasağı	58

İKİNCİ BÖLÜM

TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ SÜRESİNCE REKABET YASAĞI

I. KAVRAM	62
II. REKABET YASAĞININ KAYNAĞI.....	65
III. REKABET YASAĞININ KONUSU	68
A. Rekabet Yasağının Tarafları	69
B. Rakip Kavramı	70

C.	Rekabet Oluşturan Faaliyetler	72
1.	Satın Alma	73
2.	Satma.....	80
D.	Sözleşme Konusu Mallar	84
1.	Rakip Malların Satışı.....	89
2.	Rakip Olmayan Malların Satışı.....	92
IV.	REKABET YASAĞININ SINIRLARI	92
A.	Süre Sınırı	94
1.	Tesis Kullanım Hakkı.....	98
2.	Akaryakıt Bayileri	100
B.	Coğrafi Sınır	101
V.	REKABET YASAĞININ GEÇERSİZLİĞİ.....	104
VI.	REKABET YASAĞININ KALDIRILMASI.....	108
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		
TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ SONRASI REKABET YASAĞI		
I.	KAVRAM	113
II.	REKABET YASAĞI GEREKTİREN SEBEPLER	115
A.	Sadakat Bağının Korunması	117
B.	Çıkar Çatışmasının Önlenmesi	119
III.	REKABET YASAĞININ GEÇERLİLİK ŞARTLARI.....	121
A.	Genel Olarak.....	121
1.	Genel Hükümler.....	121
2.	Türk Ticaret Kanunu m.123.....	123
3.	Rekabet Hukuku Sınırlamaları	127
4.	Düzenlemelerin Birlikte Uygulanması.....	128
B.	Şekil Şartı	130
C.	Tazminat Ödenmesi	133
IV.	REKABET YASAĞININ SINIRLARI	139
A.	Konu Bakımından Sınırlama	139
B.	Bölge Bakımından Sınırlama	144
C.	Süre Bakımından Sınırlama	146
D.	Nisbi Emredicilik	151
V.	REKABET YASAĞI ANLAŞMASININ İHLALİ VE SONUÇLARI ..	152
VI.	ANLAŞMANIN SONA ERMESİ	156
A.	Rekabet Yasağı Anlaşmasının Feshi.....	156

B.	Tarafların Rekabet Yasağı Anlaşmasından Vazgeçmesi.....	161
1.	İkale Sözleşmesi.....	161
2.	Sağlayıcının Tek Taraflı Vazgeçme Hakkı.....	162
C.	Diğer Sebepler.....	163
SONUÇ.....		166
KAYNAKÇA.....		173

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
art.	: Article
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dp.	: Dipnot
E.	: Esas
e.t.	: Erişim tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HGB	: Handelsgesetzbuch
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
m.	: Madde
N.	: Numara
P.	: Paragraf
PPK	: 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu
RKHK	: 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.	: Tarih
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Yarg.	: Yargıtay
Y.	: Yıl
YÜHFD	: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

ÖZET

Tek satıcılık sözleşmeleri, kanunen düzenlenmiş bir sözleşme çeşidi olmasa da, üretilen bir ürünün geniş kitlelere ulaştırılması amacıyla uygulamada sıklıkla kullanılan bir sözleşme tipidir. Sağlayıcı ile tek satıcı arasında çerçeve niteliğinde olan ve sürekli borç ilişkisi doğuran bu sözleşmenin konusu, sağlayıcıya ait ürünlerin, kendisine belirli bir bölge içerisinde tekel hakkı tanına tek satıcı tarafından satılmasıdır. Tek satıcı, sözleşme konusu ürünlerin satışını kendi ad ve hesabına gerçekleştirirken ürünlerin sürümünü arttırmaya yönelik olarak da çaba göstermekle yükümlüdür. Tarafların sözleşme konusu ürünlerin dağıtımının sağlanmasına yönelik ortak çabası, tek satıcılık sözleşmesini güven temeline dayanan bir ilişki haline getirir ve taraflar arasında bir sadakat bağı oluşturur. Tek satıcının sözleşme konusu mallarla aynı pazarda yer alan başka bir teşebbüse ait malların satışını yapması taraflar arasındaki güven ve sadakat bağına zarar verecektir. Bu halde tek satıcının, sağlayıcıya karşı rakip faaliyetlerde bulunmama borcu, bir başka ifade ile rekabet etme yasağı, altında olması gerekir. Sözleşmenin sona ermesiyle, sadakat bağının sağladığı koruma ortadan kalkacağından tarafların sözleşme süresince edindiği tecrübe ve bilgi kullanımının önüne geçilmesi ancak bir rekabet yasağı anlaşmasının yapılması ile sağlanabilecektir. Tek satıcının rekabet yasağı ile kısıtlanması halinde ticaret alanındaki faaliyetleri büyük ölçüde engellenmiş olur. Bu şekilde Anayasal bir hak olan çalışma ve sözleşme yapma özgürlüğünün kısıtlandırılması halinde kısıtlama sınırlarının net olarak belirlenmesi gerekir. Tek satıcılık sözleşmesinin sui generis niteliğinden ötürü tek satıcının rekabet etmesinin kısıtlanması halinde uygulanacak hükümler hususunda netlik yoktur bu nedenle kısıtlamanın sınırları belirsiz durumdadır. Bu çalışmada, tek satıcılık sözleşmesi süresince ve sonrasında tek satıcının rekabet kısıtlamasına ilişkin sınırların çizilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekabet etmeme yükümlülüğü, rekabet yasağı anlaşması, tek satıcı, tekel hakkı, tek satıcılık sözleşmesi

ABSTRACT

Although exclusive distribution agreements are not legally regulated contracts, they are commonly used to achieve the purpose of distributing goods to large masses. Within this agreement, two sets of debts are included, and a continuous debt relationship is created. The main subject is to distribute goods belonging to the supplier by the exclusive distributor within an assigned monopoly for a certain region. The exclusive distributor, while selling the contractual goods on their behalf and account, is obliged to make an effort to increase the demand for the goods. The joint effort of the parties to ensure the distribution of the contractual goods forms the exclusive distribution agreement into a relationship based on trust and creates a bond of loyalty between the parties. In any case, in which the exclusive distributor sells substitute goods, belonging to another supplier or enterprise the bond of trust loyalty between parties will be damaged. Consequently, the exclusive distributor must not engage in competitive activities against the supplier, in other words, the exclusive distributor is under a prohibition of competition. With the termination of the contract, as the protection provided by the loyalty bond will be removed, preventing the parties from using the knowledge and experience acclaimed throughout the agreement can only be achieved by a non-compete agreement. When the exclusive distributor's competition is restricted, the activities in the field of trade will be blocked to a great extent. Since freedom to work and to contract is a constitutional right under Turkish Law, if restricted, limitations should be clearly defined. Due to the sui generis nature of the exclusivity agreement, there is no clarity on the provisions to be applied when an exclusive distributor's competition is restricted. In this paper, the aim is to determine the provisions and the boundaries of the prohibition of competition. The scope of application is covered during and after the termination of the exclusive distribution agreement.

Keywords: Exclusive distributor, exclusive distribution agreement, monopoly right non-compete obligation, non-compete agreement

GİRİŞ

Küreselleşme ile beraber insanoğlunun kaynaklara erişimi ve bununla beraber üretim hızı artmıştır. Üretilen ürünlerin, dünyanın birden fazla yerine sistematik dağıtımının sağlanması ihtiyacına karşılık olarak ise dağıtım sözleşmeleri oluşturulmuştur. Dağıtım sözleşmeleri aracılığıyla, bir malın üretim yeri neresi olursa olsun başka yerlerde bulunan tüketicilere ulaştırılabilecektir. Ürünlerin pazarlanması profesyonel yöntemlere bağlanmış ve ürünlerin etkin dağıtımını sağlanmış olacaktır. Bu yolla ürünlerin kolayca dağıtımını ve tüketicinin satış sonrası hizmetler dahil olmak üzere muhabata erişiminin kolaylaşması gibi faydalar elde edilecektir. Ayrıca farklı sağlayıcıların ürünleri arasında rekabet artacak ve pazara girişler kolaylaşacaktır.

Dağıtım sözleşmeleri zaman içerisinde sözleşme taraflarının ve tüketicilerin lehine olacak şekilde özellikler ihtiva etmeye başlamış ve tekrarlanan belirli sözleşmeler ortaya çıkmıştır. Sözleşmelerden bir kısmına kanuni düzenlemeler getirilmiş olsa da kanunda tanımlanmayan ve uygulamadaki ihtiyaç sebebiyle sürekli olarak tekrarlanan sözleşmeler de kullanılmaktadır. Bu yönde, kanunda tanımlanmamış ancak ürün pazarlaması noktasında sıklıkla kullanılan tek satıcılık sözleşmesi ortaya çıkmıştır.

Tek satıcılık sözleşmesi, taraflar arasında sözleşme özgürlüğü çerçevesinde kurulmuş “*sui generis*” nitelikli bir sözleşmedir. Tek satıcılık sözleşmesi ile tek satıcı sağlayıcıdan sürekli olarak aldığı malları, kendisine tanınan bölge içerisinde, tekrar satarak aradaki farktan gelir elde edecek, sağlayıcı ise sürümün arttırılması ile, o bölge içerisinde, malların satımını ekonomik risk taşımadan gerçekleştirebilecektir. Tek satıcılık ilişkisinin sürekli nitelikte olmasından ötürü de taraflar arasında bir güven ilişkisi ve sadakat bağı kurulmuş olacaktır.

Tek satıcının satış ve sürümünü arttırmakla yükümlü olduğu sözleşme konusu ürünlerle rekabet halinde bulunan ürünlere ilişkin işlem yapabilmesi ekonomik özgürlük çerçevesinde mümkündür. Bununla birlikte sözleşmenin amacına ulaşması için tek satıcının belirli faaliyetleri yapmaktan alıkonması söz konusu olabilir. Tek

satıcı, sözleşme süresince sadakat bağına uygun olarak, sağlayıcıyla rekabet halinde olabileceği davranışlardan kaçınmak durumundadır. Tek satıcının rekabet etmesinin yasaklanması ile, bütün yatırım ve çabasını sağlayıcıya ait ürünlere yönlendirmesi sağlanacak, böylece sağlayıcının sözleşmeden en iyi şekilde verim alması sağlanabilir.

Tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesinden sonra tek satıcının sağlayıcı ile rekabet etmesini engelleyecek herhangi bir neden söz konusu değildir. Ancak, güven temeline oturtulmuş ve sürekli nitelik taşıyan bir sözleşmenin aniden ortadan kalkması tarafların zararına olabilir. Bu halde taraflarca sözleşme özgürlüğü çerçevesinde, tek satıcının rekabetini engelleyen bir rekabet yasağı anlaşması yapılması mümkündür.

Tek satıcılık sözleşmesi kanunda düzenlenen bir sözleşme olmadığından, rekabet yasağına ilişkin kısıtlamalar, uygulamada ağırlıklı olarak zayıf tarafta bulunan tek satıcı aleyhine olacak şekilde genişletilmektedir. Bir kişinin rekabet etmesinin engellenmesi, çalışma ve ekonomik özgürlüğe ilişkin bir kısıtlama niteliğinde olacağından çerçevenin çizilmesi son derece önemlidir. Bu nedenle tek satıcılık sözleşmesi süresince ya da sözleşme sona erdikten sonra rekabetini engelleyen bütün kararlaştırmaların sınırı net olarak belirlenmelidir. Bu çalışmanın amacı, tek satıcılık sözleşmesinde, tek satıcının rekabet etme yasağının kaynak, kapsam ve koşullarının belirlenerek, olabildiğince bu husustaki boşluklara değinmektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde, tek satıcılık sözleşmesi genel hatlarıyla açıklanmış ve rekabet kavramı incelenmiştir. Tek satıcılık sözleşmesinin genel yapısı, hukuki niteliği ve uygulanacak hükümlerin tespit edilmesi ele alınmıştır. Genel anlamıyla rekabet kavramı ve rekabet yasağı kurumunun incelemesi yapılmıştır. Daha sonra tek satıcılık sözleşmesinin rekabet hukuku içerisindeki yeri incelenmiş ve bir dağıtım sözleşmesi olan tek satıcılık sözleşmenin rekabet hukuku alanındaki etkileri değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, tek satıcılık sözleşmesi süresince tek satıcının rekabet etme yasağının kapsamı ve ne şekilde sınırlandırılacağı ele alınmıştır. Tek

satıcılık sözleşmesinde vazgeçilmez unsur olan tekel hakkının, sadakat ve güven temeline dayanan ilişki dinamiğinin, rekabet yasağına etkisi incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde, sözleşme ilişkisi sona erdikten sonra tek satıcının rekabet etme yasağı ele alınmıştır. Uygulamada sıklıkla kullanılan rekabet yasağı anlaşmasının tek satıcılık özelinde incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Tek satıcılıkta rekabet yasağı anlaşmasının tanımlanması, sebepleri, hangi şartlara bağlı olarak yapılabileceği ve sona ermesi incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM – TÜRK HUKUKUNDA TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ VE REKABET YASAĞI

I. TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ

A. Kavram

Tek satıcılık sözleşmesi kanunen düzenlenmiş bir sözleşme tipi değildir. Ekonomik ihtiyaç sonucunda kişilerin kanunda olmayan bir sözleşme tipi yaratmasıyla ortaya çıkmıştır. Günümüzde de uygulamada sıkça kullanılmaktadır.

Günümüz ekonomik koşullarında mal ve hizmetlerin üretimi ve kalitesi kadar dağıtımını da önemli hale gelmiştir. Üretilen mal ve hizmetlerin daha geniş bir çevreye ulaşabilmesi ekonomik büyümenin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Piyasada bulunan mal ve hizmetlerin sayı ve çeşitliliğindeki artış ile ortaya çıkan rekabet ortamı ve ekonomideki yapısal değişiklikler dağıtım faaliyetlerini gerekli kılmıştır. Kişilerin piyasada varlık sürdürebilmesi rekabet ortamındaki mücadelesini gerektirmektedir. Özellikle küreselleşmenin getirdiği değişikliklerle çoğunlukla tek noktada seri üretimle üretimi tamamlanan malların dünyanın birden fazla noktasına ulaşması söz konusu olmaktadır. Bu arzın karşılanması mal ve hizmetlerin son tüketiciye ulaştırılması için detaylı ve özel bir pazarlama çalışmasının yapılması zorunlu hale gelmiştir. Sonuç olarak bu amaca yönelik olarak dağıtım sözleşmeleri ortaya çıkmıştır. Dağıtım ile bir ürünün üretimden son tüketiciye ulaşmaya kadar geçtiği aşamaları birleştiren ve üretilmiş olan bir ürünün alıcılara ulaşmasını kapsayan pazarlama şekilleri ifade edilir¹.

Dağıtım sözleşmeleri sözleşmede belirlenmiş coğrafi bölge içerisinde sözleşme konusu ürünlerin sağlayıcı tarafından seçilmiş dağıtıcı aracılığı ile satışını

¹ ASLAN, Yılmaz, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, Ekin Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul 2017, s. 473; ŞENOL, Nilay, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011, s. 3; KÜÇÜKAYHAN AŞCIOĞLU, Meltem, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s. 5 vd.

amaçlayan sözleşmelerdir². Bir üst kavram olan dağıtım sözleşmelerinin çeşitliliğine ilişkin olarak olumsuz tanımlamadan yola çıkılması daha kolay olacaktır. Bir başka ifade ile genel olarak dağıtım sözleşmesinde bulunan unsurların izole edilmesi yoluyla tanımlamaya gidilmesi uygun olacaktır. Bu yönde tek satıcılık sözleşmesi, bayilik sözleşmesi ve franchising sözleşmesi gibi dağıtım sözleşmesi niteliği taşıyan sözleşmeler çerçeve sözleşme niteliğinde ve süreklidir. Bu sözleşmelerde bölge veya müşteri tahsis edilen dağıtıcı kendi ad ve hesabına hareket eder. Bu zorunlu unsurlarla beraber bir dağıtım sözleşmesinde ihtiyari olarak tekel hakkı ve bu hakka bağlı olarak süreklilik, tek elden satış yükümlülüğü, fikri haklara yönelik hakların paylaşımı gibi unsurların bulunması söz konusudur³.

Dağıtım sözleşmesinin üst başlığı ve daha geniş kapsamlı olan dikey anlaşma kavramı ele alınmalıdır⁴. Dağıtım sözleşmelerinden bahsedilirken, yalnızca yeniden satım amaçlı mal ticareti kastedilmektedir. Dikey anlaşmalar ise, üretim zincirinin farklı seviyelerinde bulunan işletmeler arasında yapılan anlaşmalardır.

Tek satıcılık üretilen malların yapımcıdan alınarak ilgili tüketicisine ulaştırılmasına hizmet eden bir sözleşme olduğu için, dağıtım sözleşmesi kapsamına girer ve dolayısıyla bir dikey anlaşmadır.

Dağıtım araçlarından biri olarak ortaya çıkmış tek satıcılıkta, ürünlerin dağıtımını için tek yetkilinin belirlenmesi ve böylece dağıtımın yapılması sağlanır. Tek satıcılık gibi dağıtım ilişkileri ile mal ve/veya hizmetlerin tüketicisiye ulaştırılması aşamasında daha etkili ve profesyonel bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Sağlayıcının pazarlama stratejisine ilişkin menfaati, dağıtıma konu malların özellikleri, satışın

² Reference for a Preliminary Ruling: Tribunal de Commerce de Verviers – Belgium, Case C-9/12 Corman-Collins SA v La Maison du Whisky Sa, Opinion of Advocate General Jääskinen, 25 April 2013, P. 41. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=136842&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4992190#Footref30> (e.t. 09.11.2020).

³ Pazarlama şekilleri acentelik, tek satıcılık, bayilik, franchising vb. olabilir. Dağıtım anlaşmasının sınıflandırılması hakkında ayrıntılı bilgi için.; **KÜÇÜKAYHAN AŞÇIOĞLU**, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 4; **SAK**, Burak, Dağıtım Sözleşmelerinde Denkleştirme İstemi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 14 vd.

⁴ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 473; **KÜÇÜKAYHAN AŞÇIOĞLU**, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 4.

kendine özgü sorunlara sahip olması gibi hususlar tek satıcılık sözleşmesi gibi dağıtım ilişkilerine zemin oluşturmuştur. Sağlayıcının amacı, üretilen malların düzenli, sürekli ve güvenli bir sistem aracılığı ile tüketiciye ulaştırmaktır⁵. Böylece sağlayıcı ürünlerin dağıtımından menfaat elde ederken, dış satım risklerinin tek satıcıya yüklenmesi sağlanacaktır. Ayrıca sağlayıcının dış satım gerçekleştirdiği ülkenin hukuku ve dili hakkındaki eksikliği ve özellikle iç pazara ilişkin bilgi eksikliği tek satıcının dağıtım sistemi kurmasıyla giderilecektir⁶. Tek satıcılık sözleşmesinin bir münhasır dağıtım sözleşmesi olması sebebiyle, dağıtım ağı içerisinde dağıtıcıların birbirleri ile rekabet imkanlarının ortadan kaldırılması söz konusu olacaktır. Bu durum marka içi rekabetin azalmasına ve bölgeler arasında fiyat ayrımcılığına neden olabilir⁷. Tek elden dağıtım ve tek marka sınırlamalarının birlikte kullanılması, önemli bir pazar kapatma etkisi yaratmadığı sürece, münhasır dağıtıcının belirli bir markaya yoğunlaşmasını teşvik ederek rekabeti artırıcı etkiler yaratabilir⁸.

Tek satıcılık sözleşmesinin kanunen düzenlenmemesi ve uygulamada sıklıkla kullanılan bir sözleşme olması sebebiyle tanımı doktrin ve Yargıtay kararlarında⁹ yer almaktadır. En geniş kapsamlı verilen tanıma göre:

Tek satıcılık sözleşmesi, yapımcı ile tek satıcı arasındaki hukuki ilişkileri düzenleyen çerçeve niteliğinde sürekli, öyle bir sözleşmedir ki, bununla yapımcı mamullerinin¹⁰ tamamı veya bir kısmını belirli bir coğrafi bölgede inhisarı olarak satmak üzere sadece satıcıya göndermeyi, buna karşılık tek satıcı da sözleşme konusu malları kendi ad ve hesabına satarak bu malların sürümünü arttırmak için faaliyette bulunma yükümlülüğünü üstlenir¹¹.

⁵ **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 15.

⁶ **DEMİR GÖKYAYLA**, Cemile, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 7; **RODGER**, Barry/ **MACCULLOCH**, Angus, Competition Law and Policy in the EU and UK, Routledge, 2014, s. 195.

⁷ **ASLAN**, “Rekabet Kurulunun Dikey Anlaşmalara İlişkin Yeni Grup Muafiyeti Tebliğinin Getirdikleri” s. 4; **KÜÇÜKAYHAN AŞÇIOĞLU**, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 217.

⁸ 18-09/179-RM(1) sayılı ve 29.03.2018 tarihli karar ile kabul edilmiş Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, p. 156.

⁹ Yarg. 11. HD., 2018/4373 E., 2019/5710 K., 23.9.2019 T.; Yarg. HGK., 2017/11-143 E., 2019/1055 K., 10.10.2019 T. (e.t. 09.11.2020, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁰ Tek satıcılık sözleşmesinde konu edilen ürünlerin mal ile beraber hizmet olabileceği yönündeki açıklamalar için bkz. İkinci bölüm III/D.

¹¹ **İŞGÜZAR**, Hasan, Tek Satıcılık Sözleşmesi, Ekin Yayıncılık, Ankara 1989, s. 13; **TANDOĞAN**, Haluk, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, BATİDER, C. XI, S. 4, s. 1- 36; **YEŞİLTEPE**, Salih

Tek satıcı ve sağlayıcı, sağlayıcıya ait ürünlerin belirli bir bölgede rakipsiz olarak pazarlanmasını konu alan bir sözleşme yapar. Tek satıcının yapımcıdan satmak üzere düzenli mal satın alması ve bu malları kararlaştırılan bölgede tekel hakkı sahibi olarak satması ve sürümü arttırmak için faaliyette bulunması gerekir¹².

Tek satıcılık sözleşmesinin tarafları tek satıcı ve ürünlerin satın alındığı sağlayıcıdır. Tek satıcının gerçek kişi veya tüzel kişi olması mümkündür. Uygulamada ağırlıklı olarak tek satıcılık faaliyetleri, TTK'da öngörülen ticari işletme kriterlerini sağlar şekilde ortaya çıkmaktadır. Tek satıcılık sözleşmesi ile tek satıcının üstlendiği borçları ifa etmesi, TTK m.11/2'de öngörülen sınırı aşması halinde gerçekleşebilir. Bu halde, ticari işletmeyi kendi adına işleten tek satıcının tacir sıfatını taşıdığı kabul edilmesi gerekir¹³. Tek satıcının kendi ad ve hesabına işlettiği bir işletmeye sahip olması ve bu işletmenin esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşıyor olması, tacir sıfatına sahip olduğu sonucunu doğuracaktır¹⁴.

Tek satıcının tacir yardımcısı sıfatını taşıyıp taşımadığı hususu tartışmalıdır. Bir görüş¹⁵ tek satıcıyı bağımsız tacir yardımcısı olarak ele alırken, diğer bir görüş¹⁶ temsil yetkisi bulunmayan bağımsız tacir yardımcısı olarak ele almaktadır. Bizim de katıldığımız üçüncü görüş uyarınca ise, tek satıcı ekonomik olarak tacirin dağıtım ağında yer alması, ona ait fikri mülkiyet unsurlarını kullanması nedeniyle geniş

Önder, "Tek Satıcılık Sözleşmesi", İstanbul 2003, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.8; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 7; **EREN**, Borçlar Özel, s.1025; **ÜLGEN**, Hüseyin/**HELVACI**, Mehmet/**KAYA**, Arslan / **NOMER ERTAN**, N. Fusun), Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 897.

¹² **TANDOĞAN**, Haluk, "Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 3 vd.

¹³ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 25.

¹⁴ **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 12. Aynı yönde bkz. **DAĞ**, Kübra, "Tek Satıcılık Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sona Ermenin Hukuki Sonuçları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 30.

¹⁵ **POROY/YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 294; **İRTEM**, Esen, "Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Tek Satıcının Üçüncü Kişilere Karşı Sahip Olduğu Haklar", Prof. Dr. Duygun Yarsuvat'a Armağan, YÜHFD, 2012, C. IX, S. 2, s. 797-834 (808); **KAYA**, Servecan, Tek Satıcılık Sözleşmesi, Lykeion Yayınları, Ankara 2019, s. 32.

¹⁶ **İNAN**, Nurkut, "Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Üçüncü Kişiler", BATİDER, C. 17, S. 2, 1993, s. 55-77(58).

anlamda tacire bağı bir yardımcı olmakla birlikte, kendi nam ve hesabına işlem yapması sebebiyle teknik-hukuki anlamda bir tacir yardımcısı değildir¹⁷.

Doktrinde ve Yargıtay¹⁸ kararlarında sıklıkla yapımcı ifadesi kullanılıyor olsa da sözleşmenin durumuna göre, karşı tarafın yapımcı, toptancı, dağıtıcı, genel ithalatçı, ara satıcı, perakendeci¹⁹ vs. olması mümkündür²⁰. Tek satıcılık ilişkisi tek satıcı ile dağıtım ağı içerisinde bulunan herhangi biri arasında kurulabilir, tek satıcılık ilişkisinin tarafı mutlaka sözleşme konusu malın yapımcısı konumunda olmak zorunda değildir²¹. Dikey anlaşma olan tek satıcılık sözleşmesinin tarafları, konu olan ürünlerin yapımcısı ya da istisnai olarak ürünlerin dağıtıcısı konumunda olan yüklenici ile tek satıcıdır.

Bu çalışmanın konu bütünlüğü açısından, en geniş anlamı karşılaması ve rekabet hukuku terminolojisinde kullanımı sebebiyle “sağlayıcı”²² teriminin uygun olduğu kanaatindeyiz. Nitekim 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği’nde “sağlayıcı”; “anlaşmaya taraf olan ve anlaşma konusu mal veya hizmetleri alıcıya satan teşebbüs” olarak ifade edilmiştir. Bu nedenle çalışmamızda, tek satıcılık sözleşmesinin tarafları *tek satıcı* ve *sağlayıcı* terimleri ile ifade edilecektir.

¹⁷ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 730.730. Tek satıcının bağımsız tacir yardımcısı olduğu yönünde bkz. **POROY/YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 294.

¹⁸ Yargıtay, 11. HD., E. 1999/3243, K. 1999/5170, T. 14.6.1999 (e.t. 02.08.2020, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); Yargıtay 11. HD., E. 2009/8484, K. 2009/11987, T. 17.11.2009 (e.t. 13.09.2020 Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi) ; Bölge Adliye Mahkemesi Kararı - İstanbul BAM, 13. HD., E. 2018/1913, K. 2020/584, T. 4.6.2020 (e.t. 13.09.2020 Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

¹⁹ Perakendeci ürünleri son müşteri olan tüketiciye dağıtan teşebbüsler olarak tanımlanabilir. European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 29. https://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/guidelines_vertical_en.pdf.(e.t. 12.05.2020)

²⁰ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 13; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 4; **İRTEM**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Tek Satıcının Üçüncü Kişilere Karşı Sahip Olduğu Haklar”, s. 808.

²¹ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 7.

²² Üretici/sağlayıcı teriminin kullanımıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 13 vd.; **SAK**, Dağıtım Sözleşmelerinde Denkleştirme İstemi (TTK m. 122), s. 26.

B. Tek Satıcılık Sözleşmesinin Unsurları

1. Süreklilik

Bir borç ilişkisinde asli borçlardan en az biri sürekli edimi gerektiriyorsa, sürekli borç ilişkisi mevcuttur²³. Bütün dağıtım sözleşmeleri sürekli bir borç ilişkisi doğuran sözleşmelerdir²⁴. Sürekli sözleşmelerde asli edim sözleşme sona erinceye kadar zaman içinde devamlı olarak ifa edilir, yani yükümlülüğünün ifası ile zaman unsuru arasında sürekli bir ilişki vardır²⁵. Tek satıcılık sözleşmesi de bir dağıtım sözleşmesi niteliği taşıdığından, sürekli borç doğuran bir sözleşmedir²⁶. Tek satıcılık sözleşmesinde edimler, bir defaya mahsus değil sürekli olarak gerçekleşmelidir. Tek satıcı sağlayıcıya ait ürünleri sözleşme devam ettiği sürece sürekli olarak satın alacak ve dağıtımını üstlenecektir²⁷.

Bu süre içerisinde tek satıcı, sözleşme konusu malın ve markanın tanıtımını yapar ve belli bir müşteri çevresi yaratır²⁸. Örneğin, tek satıcının sürümü artırma ve sağlayıcının menfaatlerini koruma yükümlülüğü; sağlayıcı açısından ise, sözleşme bölgesinde doğrudan satış yapmama, tek satıcıyı destekleme gibi yükümlülükler sürekli nitelik taşır. Burada amaç, sözleşme konusu ürünlerin pazarlanması ve sürümünün artırılmasıdır. Her iki taraf amaçlara yönelik çalışmaları sürdürmek için sözleşmenin aniden ortadan kalkmayacağına güven duymalıdır²⁹.

²³ OĞUZMAN, Kemal/ ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019, s. 12; ALTINOK ORMANCI, Pınar, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011, s. 7.

²⁴ ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s.15; KÜÇÜKAYHAN AŞÇIOĞLU, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 6

²⁵ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 24. Bası, Ankara 2019, s. 226; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip/HATEMİ Hüseyin/SEROZAN Rona/ARPACI Abdülkadir, Borçlar Hukuku Genel Bölüm C.1, Filiz Kitabevi, İstanbul 2017, s. 37.

²⁶ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 20.

²⁷ KARABULUT, Hüseyin, "Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun'un 4. maddesi Bakımından Dağıtım Anlaşmaları", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003, s. 28.

²⁸ POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 298.

²⁹ ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 16.

Tek satıcılık sözleşmesi açısından tarafların ulaşmak istedikleri amaç geçici olarak nitelendirilemeyeceği gibi, ancak sürekli olan bir ilişkide yakalanabilir³⁰. Tek satıcının dağıtım faaliyetleri için gerekli yatırımları yapması gerekir. Bununla beraber tek satıcının, söz konusu yatırımların ticari sonuçları için yani kar elde etmesi için süreye ihtiyacı vardır³¹. Tek satıcı düzenli olarak sağlayıcıdan mal satın almalı ve bu malların sürümünü arttırarak satışını gerçekleştirmelidir. Tek satıcılık sözleşmesi, sağlayıcı karşısında zayıf durumda olan tek satıcının sözleşme nedeniyle yaptığı yatırımların maliyetlerini karşılayabilmesi ve üstlendiği sürümü artırma yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için uzun süreli olarak yapılmalıdır³². Amacın sürekli olması, süreklilik unsurunun varlığı için yeterli olmalıdır³³. Ayrıca belirtmek gerekir ki, zaman yönünden sınırsız veya çok uzun süreli olarak kurulmuş borç ilişkileri, sürekli borç ilişkilerinden farklıdır³⁴. Bu nedenle tek satıcılık sözleşmesinin, bir yıl gibi sınırlı süreli olarak yapılması, süreklilik unsurunu etkilemeyecektir³⁵. Bu noktada sağlayıcının tek satıcıdan beklentisinin, talep ettiği faaliyetlerin, öngörülen yatırımların ve çalışmaların yerine getirilmesi, tek satıcı açısından ise amacın, yaptığı masrafların bedelini çıkarmak ve kazanç elde etmek olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu ilişkiden kaynaklanan beklentilerin kısa süre içinde yapılması son derece güçtür³⁶.

Tek satıcılık sözleşmesinin sürekli borç doğuran bir sözleşme olmasının en önemli sonucu, taraflar arasında artan bir güvenin ortaya çıkması ve dürüstlük kuralının sözleşme ilişkisi bakımından özel bir öneme sahip olmasıdır³⁷. Söz edilen özelliklerden kaynaklı olarak taraflar arasında sadakat yükümlülüğüne uyma zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Sürekliliğin sonucu olarak sadakat yükümlülüğü ve menfaatlerin gözetilmesi yükümlülüğü şeklinde bağlantılı yükümlülükler ortaya çıkar. Bu yükümlülüklerden bilgi verme yükümlülüğü ile rekabet etmeme yükümlülüğü

³⁰ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 15.

³¹ KÜÇÜKAYHAN AŞÇIOĞLU, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 6.

³² DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 41.

³³ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 66.

³⁴ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 111.

³⁵ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 15;

³⁶ ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 123.

³⁷ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 21.

doğar.³⁸. Aksi halde yani tek satıcılık sözleşmesinin sürekli nitelikte olmaması ve buna bağlantılı sadakat ve menfaat gözetilmesi yükümlülüklerinin bulunmaması halinde tarafların serbest rekabet ortamında ortak amaca yönelik olarak beraber hareket etmesi beklenemez.

2. Tekel Hakkı

Sağlayıcı tarafından tek satıcıya dağıtım faaliyetlerini yerine getirmek üzere, bir satış bölgesi tahsis edilir. Tek satıcıya bu bölge içinde sözleşme konusu malları tek başına satma hakkı tanınacaktır³⁹. Münhasır satış⁴⁰ ya da tek satış hakkı⁴¹ olarak da ifade edilen bu kavram, sağlayıcı tarafından sözleşmede belirlenmiş mal veya hizmetlerin belirli bir kullanım veya yeniden satış amacıyla ilgili pazarda sadece tek bir alıcıya satma yükümlülüğü olarak tanımlanabilir⁴².

Tekel kavramıyla, sözleşmeyle kararlaştırılmış hak ve yetkilerin, belirli bölge veya müşteri grubuyla ve sözleşme konusunun belirli bir mal veya hizmetle kısıtlanması ifade edilir⁴³. Tek satıcılık sözleşmesinde tekel hakkının verilmesi, sağlayıcının sözleşme bölgesinde yalnızca tek satıcıya ürün vereceğinin garantisi niteliğindedir⁴⁴. Dolayısıyla sağlayıcının, sözleşme bölgesinde doğrudan satış yapmaması, şube açmaması ve başka dağıtıcılarla anlaşmaması gereklidir⁴⁵. Tekel hakkı tek satıcılık sözleşmesinin olmazsa olmaz unsurudur⁴⁶.

Tekel hakkı olmadığında, diğer potansiyel dağıtıcıların sözleşme konusu bölgeyle sınırlı olmaksızın, tek satıcının pazarlamaya yönelik reklam gibi

³⁸ bkz. İkinci Bölüm II.

³⁹ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 16.

⁴⁰ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 18; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 8

⁴¹ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 16; **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi s. 2; **EREN**, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 6. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2018, s. 1026; **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 13

⁴² **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 14 vd.

⁴³ **TOPÇUOĞLU**, Metin, “İnhisar (Tekel) Kaydı içeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, Rekabet Dergisi, 2004, S. 18, s. 3-40(6).

⁴⁴ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 18.

⁴⁵ bkz. İkinci Bölüm IV.

⁴⁶ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 14; **TANDOĞAN**, Haluk, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 2.

faaliyetlerinden maliyete katlanmadan yararlanarak (*free-ride*) tek satıcının satış fiyatlarına rakip fiyatlarla satım gerçekleştirmesi söz konusu olabilir⁴⁷. Tek satıcının buradaki amacı, ürünün pazarlanmasına yönelik yaptığı yatırım ve göstermiş olduğu çabadan kar elde etmeye çalışanlara (*free-riders*) karşı korunmaktır. Tekel hakkı sayesinde, dağıtıcının emeğinden haksız şekilde yararlanarak başka dağıtıcılarının markanın imajından yararlanmak (parazit rekabet) istemesinin önüne geçilir⁴⁸. Özellikle dağıtımı sağlanacak malların pazara yeni giriyor olması halinde, pazarlama faaliyetlerinin daha yoğun gerçekleşmesi gerekmektedir. Tek satıcının ürünlerin dağıtımına ilişkin göstermiş olduğu çaba ve harcamış olduğu emeğin daha somut şekilde yapmış olduğu yatırımın, özellikle reklam gibi sürümü arttırmaya yönelik faaliyetlerinin uygun bir şekilde korunmaması halinde, ürünün pazara hiç ulaşmama riski mevcut olacaktır. Bununla birlikte yeni bir ürünün piyasada tutunamama endişesi de, bölge koruma anlayışını güçlendirerek dağıtıcıyı daha çok çaba sarf etmeye itecektir. Tek satıcılık gibi sözleşmeler açısından rekabet, tekel hakkının varlığı halinde işlevini yerine getirecektir. Tekel hakkının ve tekel hakkı tarafından tanınan rekabet sözleşmesinin varlığı için elzemdir.

Sağlayıcı açısından tek satıcının bölgesinde satış veya dağıtımına ilişkin sözleşme yapmaması, tekel hakkının yapmama borcunu oluşturacaktır. Bu borç kapsamında sağlayıcının sözleşme bölgesinde potansiyel müşterilere doğrudan satış yapmaması ve o bölgede şube açmaması veya başka tek satıcı ve/veya bayi yetkilendirmemesi gerekir⁴⁹. Bir başka ifade ile sağlayıcı, bu bölgede tek satıcı dışında başka hiçbir satıcıya mal gönderemeyecek ve bu bölgede doğrudan satış yapamayacaktır⁵⁰. Basit tekel hakkı olarak adlandırılan bu hak, tek satıcılık sözleşmesinin en önemli ve vazgeçilmez unsurudur, bu nedenle kaldırılması halinde

⁴⁷ **RODGER**, Barry/ **MACCULLOCH**, Angus, *Competition Law and Policy in the EU and UK*, Routledge, 2014, s. 204.

⁴⁸ **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı içeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, s. 22.

⁴⁹ **DEMİR GÖKYAYLA**, *Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi*, s. 18. **POROY/YASAMAN**, *Ticari İşletme Hukuku*, s. 299. Hatta sağlayıcı potansiyel alıcıların varlığı halinde tek satıcıya bilgi vermeli ve alıcıları tek satıcıdan alma konusunda bilgilendirilmelidir. bkz. **DEMİR GÖKYAYLA**, *Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi*, s. 74.

⁵⁰ **İŞGÜZAR**, *Tek Satıcılık Sözleşmesi*, s. 16; **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s.2.

tek satıcılık sözleşmesinden bahsedilemeyecektir⁵¹. Bu durumda bayilik sözleşmesinden bahsedilecektir. Nitekim tek satıcılık gibi bayilik sözleşmeleri, üretim zincirinin farklı aşamalarında bulunan teşebbüsler arasında malların yeniden satımı amacıyla yapılan dikey anlaşma türlerinden biridir. Bayilik sözleşmesi, tek satıcılık sözleşmesi gibi çerçeve niteliğinde ve sürekli nitelikte bir sözleşmedir.

Bayilik sözleşmesi ile üretici, malların tamamını veya bir kısmını belirli bir bölgede satmak üzere bayiye göndermeyi, buna karşılık olarak bayi de üreticinin dağıtım ağına dâhil olarak sözleşme konusu mal veya hizmeti kendi adına ve hesabına satmak ve bu mal ile hizmetlerin sürümünü arttıracak faaliyetlerde bulunmak yükümlülüğünü üstlenir⁵². Görüldüğü üzere, tek satıcılık sözleşmesi ve bayilik sözleşmesi tarafların edimleri ve sözleşmenin niteliği bakımından oldukça benzerdir. Bayilik sözleşmesini tek satıcılık sözleşmesinden ayıran unsur tekel hakkıdır. Bir başka ifade ile, bayilik sözleşmesinde tekel hakkının bulunması halinde tekel burada bir tek satıcılık sözleşmesinden bahsedilecektir. Zira tek satıcılık sözleşmesi bayilik sözleşmesinin bir alt türüdür⁵³. Yargıtay tarafından verilen bir kararda da benzer bir şekilde, sağlayıcının sözleşme konusu bölgede bizzat satış yapması ve başka bayileri yetkilendirmesinin sözleşmenin tek satıcılık niteliğinde olmadığı ancak bayilik sözleşmesi olarak değerlendirilebileceğine hükmedilmiştir⁵⁴.

Tekel hakkı tek satıcılık sözleşmesine karakteristik özelliğini kazandıran unsurdur. Tek satıcıya tanınmış bu tekel hakkı karşılığında tek satıcıya bir koruma sağlanması söz konusudur. Tekel hakkı ve tek satıcıya sağlanan koruma madalyonun iki yüzü gibidir. Tekel hakkının sağladığı garanti ile tek satıcı pazara girme riskini göze alır ve sürümü artırma faaliyetleri için çaba ve harcamalarda bulunur. Çünkü tek satıcının mevcut pazarı tek başına kullanma ve marka içi rekabetle karşılaşmaksızın

⁵¹ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s.95. bkz. Yarg. 19. HD., 2018/2203 E., 2019/ 4365 K.,16.9.2019 T.; Yarg. 19. HD., 2017/4405 E., 2019/1247 K., 28.02.2019 T. (e.t. 03.06.2020, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası)

⁵² **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 11; İstanbul BAM, 13. HD., E. 2018/1913, K. 2020/584, T. 4.6.2020. (e.t. 19.11.2020, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁵³ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 12; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 8 vd.; Tek satıcılık sözleşmesinin münhasır bayi olmadığı yönünde bkz. **KAYA**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 67.

⁵⁴ Yarg. 19. HD., ,2018/2203 E., 2019/4365 K.,16.9.2019 T. (e.t. 03.06.2020, Kazancı İçtihat Bilgi Bankası)

kazanç sağlama imkânı vardır. Tekel hakkı sayesinde tek satıcı rekabet ortamından uzak tutulmakta, kendi pazarını rekabet olmadan rahatça oluşturabilmekte ve uygun bir kar ile malları dağıtabilmektedir⁵⁵. Tek satıcı, böylece özel çabayı gerektiren satış faaliyetleriyle ilgili yatırımlarını tekel fiyatlarıyla karşılayabilecektir⁵⁶. Ayrıca marka ile ilgili dağıtım çabasının harcanması markalar arası rekabetin artmasını sağlayarak piyasa koşullarının iyileşmesini sağlayacaktır. Nitekim marka içi rekabetin sınırlandırılması ile kaynakların markalar arası rekabete yönelmesi durumu ortaya çıkacaktır. Bu ilişkinin sonucunda oluşacak rekabet ortamının, piyasaya, ekonomik ve teknik gelişmelere katkı sağlayama hedefine hizmet edecektir⁵⁷.

Sağlayıcı, yeni pazarlara giriş riskini ortadan kaldırmak için anlaştığı tek satıcının markayı pazarlamasından fayda sağlayacaktır. Tek satıcı, sürümünü arttırmak üzere gerçekleştirdiği pazarlama, özellikle reklam faaliyetleri⁵⁸ için ciddi çaba ve yatırımda bulunacaktır. Tek satıcının bu çaba ve yatırımına karşılık olarak bölgesel korumaya sahip olması hakkaniyet icabıdır ve zorunludur⁵⁹.

Bir başka ifade ile bir kişi tek satıcı olarak sözleşmeye, ancak bölgesel korumanın varlığı halinde dahil olmak isteyebilir⁶⁰. Dağıtıcının bir pazara girmesinde göstereceği özel çaba ve yatırımın karşılığında bölgesel koruma sağlanması gerekir. Dağıtıcı, üstlendiği ekonomik riski ancak tekel fiyatlarıyla kaldırayabilecektir. Bununla birlikte tek satıcılık sözleşmesinin ana hedeflerinden biri de, tek satıcının sözleşme konusu mallarla ilgili olarak reklam yapması ve satım sonrası müşteri hizmetleri sağlamasıdır. Münhasırlık olmadan, satıcı için bu ağır bir ekonomik yük oluşturur⁶¹. Çünkü tek satıcı tekel hakkının tanınmasıyla kendisine tanınan bölge içinde marka içi

⁵⁵ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 73; Tekel hakkının rekabeti kısıtlayıcı etkisi için bkz. Birinci Bölüm, III.

⁵⁶ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 161.

⁵⁷ **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı içeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, s. 21; Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N. 80.

⁵⁸ Acentelikte kural olarak reklam faaliyetlerinin acente tarafından gerçekleştirilmesi beklenmez. European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 16.

⁵⁹ **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı içeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, s. 21.

⁶⁰ **RODGER, Barry/ MACCULLOCH**, Angus, Competition Law and Policy in the EU and UK, Routledge, 2014, s. 204.

⁶¹ **RODGER, MACCULLOCH**, Competition Law and Policy in the EU and UK, s. 196.

rekabete maruz kalmadan satış faaliyetlerini yürütür⁶². Böylece yeni oyuncuların pazara girmesi de kolaylaştırılmış olacaktır. Dolayısıyla sağlayıcı, tek satıcının belirli bir bölgede mallarını satmak için gösterdiği yoğun çaba sonucunda satış miktarındaki artıştan faydalanacaktır⁶³. Bununla birlikte tek satıcının faaliyetlerinin belirli bir bölge ile sınırlı olması sebebiyle kendine tekel hakkı tanınan bölge dışında aktif satış⁶⁴ yapması da mümkün olmayacaktır. Böylece sağlayıcının sözleşme bölgesi dışında faaliyet göstermesi mümkün olacaktır.

Dikey anlaşmalara ve dağıtım sözleşmelerine ilişkin rekabet hukuku kuralları, dağıtım sözleşmelerinde serbest rekabetin sağlanması amacını taşımaktadır. Tek satıcılık sözleşmesinin rekabete sağladığı faydalar sebebiyle, normal koşullarda rekabeti sınırlayıcı etkisi yadsınamaz olan tekel hakkına müsaade edilmiştir. Ancak tekel hakkına tanınan bu istisna serbestisi sınırsız olarak bırakılmamış ve piyasada rekabetin korunması adına sınırlandırılmıştır. Tekel hakkının sınırlandırılmaması halinde kontrolsüz tekelleşme ortaya çıkacaktır.

Kontrolsüz tekelleşme, kaynakların savurgan kullanılması, ekonomik yenileşmenin yavaşlatılması, fahiş fiyatlarla kalitesiz ürün satımı gibi olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle tekel hakkının sınırlarının belirlenmesi gerekir. Aksi halde kişilerin ekonomik özgürlükleri hukuka aykırı olacak şekilde kısıtlanabilecektir⁶⁵. Tekel korumasının güçlendirilmesi halinde rekabet kısıtlamaları ortaya çıkacaktır. Tek satıcılık sözleşmesinde asgari olarak var olması gereken şekilde tanınan tekel hakkının pazardaki etkilerinin zayıf olması sebebiyle, rekabet aykırılık oluşturmayacağı söylenebilir. Çünkü bu halde basit tekel hakkından söz edilecektir. Yalnızca tek satış hakkı veren bir anlaşmanın da, pazarda rekabetin önlenmesi, kısıtlanması ya da bozulması amacını taşıması söz konusu değildir.⁶⁶

⁶² Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 14.

⁶³ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 16.

⁶⁴ bkz. İkinci Bölüm III-C/2.

⁶⁵ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 109

⁶⁶ European Commission Judgment of the Court of 6 May 1971. - Société anonyme Cadillon v Firma Höss, European Commission Case 1/71, ECR 351, s. 345. <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61971CJ0001&qid=1595965235182&from=EN> (e.t. 17.10.2020).

Tek satıcıya tekel hakkı ile sağlanan korumanın dereceleri ve sınırlamaları söz konusudur. Tekel hakkının koruma dereceleri ile ilgili olarak, basit tekel ile tanınan koruma hukuka uygun, ancak nitelikli tekel hakkı ile tanınan sınırsız koruma hali hukuka aykırıdır.

Açıkladığımız üzere basit tekel, temel anlamıyla sağlayıcının tek satıcıya ait bölgede doğrudan satış yapmamasını ifade eder⁶⁷. Bu kapsamda sağlayıcının aynı mallar için aynı bölgede birden fazla tek satıcı yetkilendirmemesi gerekir. Burada belirli bölge için tek satıcının münhasır satış hakkının olması gereklidir. Belirli bölge içinde aktif olarak satış yapan teşebbüs sayısı iki veya daha fazla olursa o bölge münhasır sayılmayacaktır⁶⁸. Böylece aynı bölge içinde sözleşme konusu malları satan başka bir satıcı bulunmayacaktır. Sözleşmeye konulacak bir hükümlerle sağlayıcının sözleşme bölgesinde satış yapması halinde satıştan elde ettiği karı tek satıcıya vermesi kararlaştırılırsa tekel yetkisi güçlendirilmiş olur⁶⁹.

Sağlayıcının, tek satıcıya temin etmiş olduğu sözleşme bölgesi içinde, diğer dağıtıcılarının satış yapmalarını engelleme yükümlülüğü altına girmesi ya da onların müşterilerinin de ilgili bölge yahut müşteri grubuna, sözleşme konusu mal veya hizmetleri temin etmelerini engelleyecek önlemler alma borcu altına girmesi halinde ise nitelikli tekel hakkı söz konusu olur⁷⁰. Bu tekel hakkını kuvvetlendirilmiş tekel ve mutlak tekel olarak iki başlık altında ele almak mümkündür. Kuvvetlendirilmiş tekelde sağlayıcının doğrudan satışının yasaklanmasıyla birlikte başka bölgelerdeki dağıtıcıların da o bölgeye satış yapması engellenmektedir⁷¹. Sağlayıcı diğer dağıtıcılarının, tek satıcıya bırakılan sözleşme bölgesinde satış yapmalarını sağlamak için gerekli önlemleri alma yükümü altındadır⁷². Mutlak tekel hakkında ise,

⁶⁷ **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı içeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, s. 11.

⁶⁸ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 30.

⁶⁹ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s.342.

⁷⁰ **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı içeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, s. 13. Nitelikli tekel hakkının tanınması Rekabet Hukuku bakımından sakıncalı görülmüş ve kısıtlanmıştır.

⁷¹ **TANDOĞAN**, Haluk, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008, C. I/1, s. 50; **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 39; **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı içeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, s. 14.

⁷² **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık, s. 94; **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 903.

sağlayıcı tek satıcıların yanında üçüncü kişilerin de tek satıcının sözleşme bölgesinde satış yapmasını engelleyecek önlemler alma yükümü altındadır. Dolayısıyla tek satıcılarla birlikte müşterilerinin de sözleşme konusu bölgede satışının engellenmesi söz konusu olacak ve sözleşme bölgesinde tek satıcı dışında temin kaynağının kalmayacaktır⁷³. Nitelikli tekel hakkı rekabet kuralları çerçevesinde rekabeti aşırı kısıtlayıcı etkilerinden dolayı hukuka aykırı kabul edilmektedir⁷⁴.

Sözleşme bölgesi içerisinde tek satıcıya mutlak koruma sağlanması halinde, markaya ait ürünlerin tüketiciye tek kaynaktan sağlanması sebebiyle marka içi rekabetin pratik anlamda ortadan kalkması söz konusu olur. Böylece sağlayıcı açısından dağıtıcıların kendi aralarında değil rakip markalarla rekabet etmesi sağlanır⁷⁵. Tek marka için yoğun çaba harcanarak marka içi rekabetin kısıtlanması halinde, tüketici seçeneklerinin azalması ve o markanın fahiş fiyatlardan satılması sonucu ortaya çıkabilir. Ancak başka bir dağıtıcının bu bölgeye reklam yapmaksızın pasif satış gerçekleştirebilmesi marka içi rekabet kısıtlamasını azaltacaktır⁷⁶. Ayrıca ilgili ürün pazarında markalar arası rekabet devam ettiğinden rekabetin tamamen ortadan kaldırılması söz konusu değildir⁷⁷.

Tekel hakkının sağladığı koruma derecesi ile birlikte korumanın hangi bölge veya müşteri çevresi içerisinde geçerli olacağı ifade edilmelidir. Bir başka ifade ile, tek satıcının dağıtım faaliyetlerini yerine getirdiği bölge, coğrafi alan yönünden açık bir şekilde belirlenmelidir. Sözleşme bölgesi genellikle il, ilçe, ülke veya kıta olarak belirlenir⁷⁸. Sözleşme bölgesinin sağlayıcı tarafından değiştirilmesi mümkündür ancak bunun için sözleşmede uygun bir hüküm bulunması ve bölge değişikliğini haklı kılabilecek bir gerekçenin bulunması gerekir⁷⁹. Haklı neden, tek satıcının menfaatlerinin

⁷³ **YEŞİLTEPE**, Önder, “Tek Satıcılık Sözleşmesinde Tekel Hakkının Üçüncü Kişilere Karşı İleri Sürülmesi”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 4 (2), Güz 2017, s. 133-151(136).

⁷⁴ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 343; **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı İçeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, s. 15.

⁷⁵ **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık, s. 15.

⁷⁶ **RODGER, MACCULLOCH**, Competition Law and Policy in the EU and UK, s. 195.

⁷⁷ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 368.

⁷⁸ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 901.

⁷⁹ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 79.

ve gelir elde etme imkanının ihlalini gerekli kılacak düzeyde olmalı ve ancak sözleşme bölgesinin değiştirilmesiyle korunabilecek bir menfaatin bulunması gerekir⁸⁰.

Müşteri açısından sınırlama, taraflarca açıkça ve detaylı olarak kararlaştırılması halinde mümkün olabilir. Münhasır müşteri grubu olarak adlandırılan bu durumda sağlayıcı tarafından kendisine veya bir alıcısına münhasıran tahsis edilmiş müşteri portföyü söz konusudur⁸¹. Sağlayıcının belirtilen alıcılara doğrudan satış yapma hakkını saklı tutması sözleşme bölgesine satış yapmama yükümlülüğünün ihlali anlamına gelmez⁸². Yine sözleşmede kararlaştırılması halinde tek satıcıya bu duruma katlanması karşılığında bir bedel ödenebilir.

Bu noktada 1966 yılında Avrupa Birliği Adalet Divanı dikey anlaşmalarda sınırsız tekel hakkı tanınması ile ilgili emsal kararına dikkat çekmek gerekir. Söz konusu karar Alman üretici ile Fransız tek satıcısı arasındaki sözleşmeyi konu almıştır. Söz konusu sözleşme, üretilen radyo, televizyon ve ilgili ürünlerin Fransa'da münhasır olarak dağıtılması hususundadır. Bu sözleşme ile, Alman şirket Fransa içerisinde ürünlerini kendi adına veya başkası adına satmama yükümlülüğüne girmiştir. Bu yükümlülük kapsamında üretici ürünlerin doğrudan veya dolaylı olarak Fransa'da satımının gerçekleştirilmeyeceğini de taahhüt etmiştir. Dağıtım sözleşmesi kapsamında tek satıcı, Alman şirkete ait amblem ve marka haklarını Fransa'da tescil ettirerek ayrı bir teşebbüs olarak kullanma hakkına sahip olacaktır. Mahkeme, tek satıcılık sözleşmesinin iki ana sebepten dolayı hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir. Alman şirketin sözleşme dışındaki üçüncü kişilere dolaylı olarak ürünleri vermemesi ve ülkeler arası dağıtım yasağının bulunması olarak bu sebepler ifade edilmiş ve anlaşma hukuka aykırı kabul edilmiştir. Ülkeler arası dağıtım yasağı ile Fransız şirket adına tamamen bölgesel koruma sağlanması ve tescil edilen ortak markanın paralel

⁸⁰ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 80 vd.

⁸¹ Rekabet Kurulu Rekabet Terimleri Sözlüğü, s. 113.

⁸² **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 95.

ithalatı⁸³ engellemek üzere yapılmış lisans anlaşması tekel hakkı sınırlarının hukuka aykırı biçimde genişletildiğine hükmedilmiştir⁸⁴.

3. Bağımsız Olarak Kendi Ad ve Hesabına İşlem

Tek satıcı sözleşme konusu malları kendi ad ve hesabına tüm riskleri kendisine ait olarak, sağlayıcıdan satın alıp kendi müşterilerine satar⁸⁵. Tek satıcının bu işlemde kazancını sağlayıcıdan ürünleri satın alırken ödediği bedel ile kendi müşterilerine satış bedeli arasındaki fark oluşturur⁸⁶.

Tek satıcının kendi ad ve hesabına işlem yapıyor olması, benzer sözleşmeler ile ayırt edilmesinde etkilidir. Tek satıcının kendi ad ve hesabına işlem yapması ve tek satıcının sağlayıcıya bir hizmet sözleşmesi ile bağlı olmaması gerekir⁸⁷. Acentelik sözleşmesinden acentenin müvekkili ad ve hesabına işlem yaparken tek satıcının kendi ad ve hesabına işlem yapması sebebiyle ayrılır.

Bu noktada tek satıcıya benzer şekilde bağımsız olarak kendi ad ve hesabına işlem yapan franchise alanın da incelenmesi gerekir. Dağıtım sözleşmesi olan ve “*sui generis*” özellik taşıyan franchise sözleşmesi, tek satıcılık sözleşmesine oldukça benzerdir⁸⁸. Her ne kadar franchise alan, tek satıcı gibi kendi ad ve hesabına işlem yapıyor olsa da bu sözleşmede tek satıcılıktan farklı olarak know-how devri çok daha

⁸³ Tekel hakkından kaynaklanan koruma paralel ithalat halinde geçerli olmayacaktır. Paralel ithalatın engellenmesi sebebiyle doğacak zararların tek satıcılık sözleşmesinden doğacak yararlardan daha fazla olduğu yönünde bkz. İNAN, “Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Üçüncü Kişiler”, s. 58.

⁸⁴ European Commission Judgment of the Court, 13 July 1966, Établissements Consten S.à.R.L. and Grundig-Verkaufs-GmbH v Commission of the European Economic Community. Joined cases 56 and 58-64. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61964CJ0056> (e.t. 17.10.2020).

⁸⁵ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 15; DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 24; İNAN, “Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Üçüncü Kişiler”, s. 58; POROY/YASAMAN, Ticari İşletme Hukuku, s. 295.

⁸⁶ TANDOĞAN, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 35 vd.; ARKAN, Sabih, Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2019, s. 221.

⁸⁷ ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 903.

⁸⁸ Detaylı bilgi için: BULUR, Caner, “Tek Satıcılık Sözleşmesi ile Franchise Sözleşmesinin Karşılaştırılması”, YÜHFD, C. VIII, S. 2 (Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan), 2011, s. 755-777; GÜRZUMAR, Osman Beraat, Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukuken Korunması, Beta Basım, İstanbul 1995; KIRCA, Çiğdem, Franchise Sözleşmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları. E., Ankara, 1997, s. 5; ŞİMŞEK, Bahar, Franchising Sözleşmeleri, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 108.

kapsamlıdır. Franchise alan kendisine devredilen know-how'u fiilen kullanmakla yükümlüdür, bu şekilde franchise sözleşmesi için şart olan entegrasyon ve ortak kimlik sağlanmış olur⁸⁹. Know-how devrinin varlığı, marka ve yönetimini gerektirir. Bu nedenle franchise verenin dağıtım sistemine bağlılığı, tek satıcıya oranla çok daha fazladır⁹⁰. Tek satıcının sağlayıcının dağıtım ağıyla bütünleşmesi hiçbir, zaman franchise alan kadar yoğun olamaz⁹¹.

Bağımsızlık kavramı ile, tek satıcının ekonomik ve hukuki yönden bağımsız olması ifade edilmektedir. Tek satıcının kendi ad ve hesabına işlem yapıyor olması ise onun söz konusu bağımsızlığını vurgular ve doğal olarak sağlayıcıyı temsil etme hakkının bulunmadığına işaret eder⁹². Ekonomik ve hukuki bağımsızlık, bir teşebbüsün karar alma sürecinde kendi iradesi doğrultusunda özgür şekilde hareket etmesidir⁹³.

Tek satıcının ekonomik yönden bağımsız olması, kendi sermayesini koyarak sözleşme konusu malların satış riskini taşıması sonucunu doğurur. Ayrıca tek satıcı faaliyetlerini genellikle bir işletme kapsamında sürdürdüğü için, faaliyetine ilişkin getiri, risk ve giderlerin de yükümlüsüdür⁹⁴. Bu nedenle, dağıtımın gerçekleşmesi sırasında ortaya çıkan olağan masrafları sağlayıcıdan talep etmesi mümkün değildir⁹⁵. Aksi halde sağlayıcının mali bir yük altına girmeden ürünleri pazarlayabilmesi söz konusu olmayacak ve tek satıcılık sözleşmesinin amacına aykırı bir durum ortaya çıkacaktır.

Tek satıcının hukuki yönden bağımsızlığı ise, sağlayıcının doğrudan denetimi ve gözetimi altında olmadan faaliyetlerini bağımsız olarak sürdürmesi olarak anlaşılmalıdır. Tek satıcı kural olarak, çalışma biçimini ve süresini bağımsız olarak

⁸⁹ **GÜRZUMAR**, Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan "Sistem"lerin Hukuken Korunması, s.24 vd.; **BULUR**, "Tek Satıcılık Sözleşmesi ile Franchise Sözleşmesinin Karşılaştırılması", s. 773.

⁹⁰ **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 48.

⁹¹ **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 24.

⁹² **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 16.

⁹³ **ARI**, Zekeriya, Rekabet Hukukunda Danışıklık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, Seçkin Yayıncılık 2004, s. 133.

⁹⁴ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 903.

⁹⁵ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 26.

düzenler, ancak sözleşmeyle kendisine çalışmalarını açısından bazı yükümlülükler getirilebilir⁹⁶. Bu yükümlülüklerin orantılı yani hukuki bağımsızlığı ortadan kaldırmayacak düzeyde olması gerekir.

Tek satıcı, bağımsızlığına rağmen sağlayıcının dağıtım örgütüyle bütünleşmiş haldedir. Bu durum sözleşmede kararlaştırılmış bir husus değil, tek satıcılık sözleşmesinin karakteristik özelliklerindedir⁹⁷. Bu şekilde sağlayıcı, kendi pazarlama politikalarının her dağıtım seviyesinde uygulanmasını amaçlar. Bütünleşme ne kadar yoğun olursa olsun, tek satıcının kendi ad ve hesabına hareket etmesi esastır⁹⁸. Bu bütünleşmenin sonucu olarak, basit bir sürekli teslim ilişkisinin ötesine geçen bir bağlılık ve menfaat birliği meydana gelir⁹⁹. Sağlayıcının bu kapsamda tek satıcıya vereceği talimatlar, işin niteliğinden doğan ekonomik ve hukuki gereklilikler şeklinde ve düzeyinde olduğu sürece bağımsızlık unsurunu zedelemeyiz¹⁰⁰. Tek satıcının, sağlayıcının marka ve politikasını kullanarak piyasada işlem yapması, müşteri çevresi tarafından kısmen sağlayıcının temsilcisi olarak bilinmesine sebep olur. Ancak ayrıca belirtmek gerekir ki bu bütünleşme, tek satıcıya sağlayıcıyı hukuki anlamda temsil etme yetkisi tanımaz.

4. Satış ve Sürümü Arttırma

Klasik anlamda satış sözleşmelerinden farklı olarak tek satıcılık sözleşmesinde tek satıcının, sağlayıcıdan kendi ad ve hesabına satmak üzere satın aldığı malların sürümünü arttırması gerekir. Sağlayıcının tek satıcıya sözleşme bölgesinde satış tekeli tanınmasına ve ayrıca sözleşme konusu malları bu bölgede bizzat ya da diğer üçüncü kişiler aracılığıyla satmaktan kaçınmasına karşılık, tek satıcı da söz konusu bölgede mümkün olduğu kadar fazla sürümün sağlanması amacıyla faaliyette bulunmakla yükümlüdür¹⁰¹. Sağlayıcı, tek satıcıya tekel hakkı vermekle, tek satıcı yararına, sözleşme bölgesinde satış yapmama yükümlülüğü altına girmektedir. Bu hakka

⁹⁶ TANDOĞAN, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 6.

⁹⁷ POROY/YASAMAN, Ticari İşletme Hukuku, s. 295.

⁹⁸ ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 24.

⁹⁹ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 25.

¹⁰⁰ ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 903.

¹⁰¹ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 72.

karşılık olarak tek satıcı, kendisine tanınan bölgede mümkün olduğunca yüksek bir oranda sürümü sağlamayı üstlenmelidir¹⁰². Tek satıcı sürümü artırma yükümlülüğünü yerine getirirken diğer iş görme sözleşmelerinde bulunan sadakat borcu gibi, sağlayıcının menfaatlerini koruyarak hareket etmelidir¹⁰³.

Tek satıcılık sözleşmesinde tarafların ortak amacı, oluşturulan sistemli dağıtım ağında sözleşme konusu malların pazarlanması ve dolayısıyla sürümün artırılmasıdır. Tek satıcıya sözleşme ile belirlenen bölgede tek satış hakkı tanıyan sağlayıcı, tek satıcının o bölgede rahat bir şekilde organize olmasını ve mümkün olduğu kadar fazla mal satmasını amaçlar¹⁰⁴. Tek satıcı ise kendisine ayrılan bölgede mevcut müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamakla yetinmeyip malların sürümünün artırılması için çaba göstermelidir.

Tek satıcının sürümü artırma ve dağıtımını etkili şekilde sağlaması sözleşmenin karakteristik özelliklerindedir¹⁰⁵. Sağlayıcı, bu özelliğe uygun şekilde tek satıcıya belirli bir bölgede ürünün dağıtımına yönelik tekel hakkı sağlamalıdır¹⁰⁶.

Tek satıcının sürümü artırma yükümlülüğü, kendisine sözleşme bölgesinde tekel satış hakkı verilmesine karşılık ortaya çıkan asli edim yükümlülüğüdür¹⁰⁷. Sürümü artırma yükümlülüğünün sağlayıcının menfaatlerini koruma borcundan doğduğu da ileri sürülmüştür¹⁰⁸. Tek satıcının sürümü artırma yükümlülüğü bir iş görme borcudur¹⁰⁹. Sürümü artırma yükümlülüğünün kapsam ve şeklini taraflar belirler, kapsamın somut olarak kararlaştırılmaması halinde tek satıcının basiretli bir

¹⁰² **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 123.

¹⁰³ **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 61; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 94.

¹⁰⁴ **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 58.

¹⁰⁵ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 28.

¹⁰⁶ **ALTINOK ORMANCI**, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, s. 38.

¹⁰⁷ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 72; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 125; **İNAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Üçüncü Kişiler”, s. 59.

¹⁰⁸ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 125; Menfaat koruma yükümlülüğü sürekli borç doğuran sözleşmede sadakat borcundan doğar ve güven ilişkisine bağlıdır. Geniş bilgi için bkz. **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s.153 vd.

¹⁰⁹ **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 37.

tacir gibi ve iyiniyet kurallarının gerektirdiği özeni karşılayacak şekilde davranması gerekir¹¹⁰.

Tek satıcının asli edim yükümlülüğü olan sürümü arttırma faaliyeti, öncelikle sağlayıcının markasına olan güvenin arttırılması ve tüketicinin/müşterinin ürün hakkında olumlu yönde düşünce geliştirmesini, müşteri potansiyelinin artması sağlama amaçlarını taşır¹¹¹. Müşteri potansiyelinin arttırılması ve sözleşme bölgesinde ürünlere olan ilginin arttırılması amacıyla, tek satıcının aktif bir şekilde sözleşme konusu mallar için pazarı işlemesi yükümlülüğü de doğar¹¹². Tek satıcının sürümü arttırma faaliyetleri kapsamında malların satışı için reklam ve tanıtım yapma¹¹³, müşteri ilişkilerini geliştirici çaba harcama ve satış sonrası servis gibi borçlar girer¹¹⁴. Ayrıca tek satıcı, sözleşme konusu malların geniş çapta pazarlanabilmesi için gerekli olanakları araştırmalı, piyasa arz ve talep dengesine göre hareket etmeli ve müşteri çevresinin taleplerine karşılık verebilecek koşullarda bir satış yerine sahip olmalıdır¹¹⁵.

Sürümü arttırma yükümlülüğünün yoğunluğunu, tek satıcının sahip olduğu tekel hakkının sınırları, rekabetten korunma derecesi, dağıtım ağıyla bütünleşme ölçüsü gibi faktörler belirleyecektir¹¹⁶.

Tek satıcılık sözleşmesinin amacına ulaşması, tek satıcının sürümü arttırma yükümlülüğünü yerine getirmesine bağlıdır. Bu yükümlülük ile amaçlanan, sağlayıcının ulaşabileceği en yüksek pazar payını yakalamasıdır. Sözleşmenin yapılış amacı sözleşme konusu malların en iyi şekilde pazarlanmasıdır. Tek satıcının başka malları pazarlaması halinde ise bu amacın sekteye uğraması söz konusu olabilecektir.

¹¹⁰ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 72; **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 17; **EREN**, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, s. 1028.

¹¹¹ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 18; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 29.

¹¹² **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 127.

¹¹³ Reklam Yükümlülüğü ile ilgili geniş bilgi için bkz. **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 73.

¹¹⁴ **İNAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Üçüncü Kişiler”, s. 59; **EREN**, Fikret, “İsimsiz Bazı Sözleşme Türleri” Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 2015, C.1, S.1, s. 67-129(122).

¹¹⁵ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 73; **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 17; **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 38; **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 58.

¹¹⁶ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 125.

Tek satıcının var oluş amacı ve bütün mesleği, sözleşme konusu malların en etkili biçimde ve en çok verim ile satışının yapılmasını sağlamaktır. Nitekim sağlayıcı, ürünlerinin dağıtımında tek satıcının bütün donanımını kullanacağına dair inancı ile sözleşmeye taraf olmuştur. Bu inanç doğrultusunda da tek satıcıya bir tekel hakkı verilir¹¹⁷. Tek satıcının sözleşme süresince geçerli olan rekabet yasağı da bu tekel hakkının bir başka ifade ile münhasır satış hakkının karşılığı olarak kendisini gösterir.

C. Hukuki Niteliği

Tek satıcılık sözleşmesinin kanunda açıkça düzenlenmemiş olması sebebiyle hukuki niteliği hakkında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Sözleşmenin hukuki niteliğinin tespiti, uygulanacak hükümlerin tespit edilmesi açısından önemlidir.

Tek satıcılık sözleşmesinin ilk ortaya çıkışında bu sözleşmenin bir satım sözleşmesi niteliğinde olduğu savunulmuştur¹¹⁸. Ardından tek satıcılık sözleşmesinin acente benzeri unsurlar içermesi ve acente hakkındaki hükümlerin tek satıcı için de koruyucu olabileceği düşüncesinden hareketle acente ya da acente benzeri bir sözleşme olduğundan bahsedilmiştir¹¹⁹.

Kabul edilen hâkim görüşe göre ise, tek satıcılık sözleşmesi; sözleşme özgürlüğü çerçevesinde ortaya çıkmış isimsiz bir sözleşme tipidir. Unsurları bir kanunda belirlenen veya özel bir kanunda düzenlenen sözleşmeler isimli sözleşmelerdir¹²⁰. İsimsiz sözleşmeler ise, unsurları veya bunların bir araya geliş tarzı kanunen düzenlenmemiş sözleşmelerdir¹²¹.

¹¹⁷ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 20.

¹¹⁸ Detaylı bilgi bkz. İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 23; TANDOĞAN, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 7 vd.

¹¹⁹ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 23.

¹²⁰ Kanun, Borçlar Kanununun olabileceği gibi, Türk Medeni Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, İş Kanunu veya diğer bir kanun olabilir. Örneğin satış sözleşmesi ve kira sözleşmesine ilişkin düzenlemeler genel olarak Türk Borçlar Kanunda düzenlenmiş ancak diğer kanun, yönetmelik ve uluslararası anlaşmalarda da düzenlemeler mevcuttur.

¹²¹ KUNTALP, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme) , s. 3.

Burada dikkat edilmesi gereken husus sözleşme tipinin ismen kanunlarda hiç düzenlenmemiş olması değildir. Bir sözleşmenin isimli sözleşme sınıfına girebilmesi için kanunen tanımı verilmiş ve spesifik olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Sözleşme ile ilgili tarafların hak ve borçlarının, en azından sözleşmenin esaslı unsurlarının belirtilmiş olması gerekmektedir¹²². Tek satıcılık sözleşmesi ile ilgili kanunda tanım veya esas unsurların düzenlenmesi olmasa da acentenin denkleştirme talebine ilişkin düzenleme olan TTK m. 122/5'te ve RKHK m. 4/e bendinde, münhasır bayi ifadesi ile tek satıcılık sözleşmesine değinilmiştir. Ancak bu düzenlemeler, sözleşmenin isimli sözleşme nitelendirmesi için yeterli değildir. Çünkü bu düzenlemeler, tek satıcılık sözleşmesinin özel olarak esaslı unsuruna dair bir düzenleme içermez, bir sözleşmenin isimli sayılması için buna ilişkin yasal ve doğrudan bir düzenlemenin bulunması gerekir¹²³.

Tek satıcıya tanınan tekel hakkı ve unsurları, kanunda düzenlenmemiş isimsiz bir edim niteliğindedir. Özellikle tekel hakkı tanıyan unsurlar tek satıcılığın kendine özgü yapısı olan bir sözleşme sayılmasında etkili olmuştur¹²⁴. Tekel hakkına ilave olarak, tek satıcının hukuki bakımdan bağımsız olarak kendi ad ve hesabına hareket etmesi ancak ekonomik geleceği bakımından sağlayıcının dağıtım ağının parçası olması, satılacak mal miktarının başlangıçta kesin olarak belli olmaması ve sağlayıcının sürümü arttırma yükünün tek satıcı üzerinde olması gibi hususların varlığı sözleşmeye kendine özgü nitelik kazandırır¹²⁵.

Sözleşme özgürlüğü kapsamında oluşmuş tek satıcılık sözleşmesi, kendine özgü yapısı olan isimsiz bir sözleşmedir¹²⁶. Sözleşme özgürlüğü kapsamında isimli sözleşmelerden farklı olarak karma nitelikli ve kendine özgü nitelikli (*sui generis*)

¹²² EREN, Borçlar Özel, s. 934; KUNTALP, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 4; OKTAY, Şaibe, "İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması", İstanbul Üniversitesi Hukuk Mecmuası, C. LV, S. 1-2, s. 263 - 296(264).

¹²³ KUNTALP, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 6.

¹²⁴ EREN, Borçlar Özel, s. 1030.

¹²⁵ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 36; YAVUZ/ACAR/ÖZEN, Borçlar Özel, s. 34; DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 31.

¹²⁶ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 36; TANDOĞAN, "Tek Satıcılık Sözleşmesi", s. 13 vd.; ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 900; EREN, Borçlar Özel, s. 1030; DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 130.

sözleşmelerin yapılması mümkün hale gelmiştir¹²⁷. Tip serbestisi kavramıyla, taraflar sözleşme serbestisi sınırları içerisinde kalmak şartıyla diledikleri tipte ve içerikte sözleşme yapabilir¹²⁸. Tek satıcılık sözleşmesinin tipleşmesine ilişkin olarak ise, ağırlıklı yapılan tanıma göre; tek satıcılık sözleşmesi “*sui generis*” ve dolayısıyla atipik bir sözleşmedir¹²⁹. Bununla birlikte, bizim de katılmış olduğumuz görüş uyarınca; sözleşmenin tipik ya da atipik niteliği, kanunda öngörülmesinden (isimli-isimsiz) bağımsız olarak değerlendirilmesi gereken bir husustur. İsimli-isimsiz sözleşmeler açısından tipiklik, pratik uygulamanın yarattığı ilişkinin sürekli tekrarlanma sonucu ortaya çıkan, yargı sisteminde oturmuş ve gelişim süreci içinde bağımsız olarak ortaya çıkmış unsurlar ve bunlara bağlanmış hukuki sonuçlardan oluşmaktadır¹³⁰. Toplumsal gelişme sürecinde bağımsız sözleşme olarak ortaya çıkan ve sürekli tekrarlanarak öğreti ve yargı organlarınca saptanan isimli-isimsiz sözleşmelerdir¹³¹. Sonuç olarak tek satıcılık sözleşmesi kanun tarafından düzenlenmemiş yani isimli-isimsiz nitelikli bir sözleşmedir. Ayrıca toplumsal bir ihtiyacı karşılamak üzere uygulama tarafından yaratılmış tek satıcılık sözleşmesinin isimli-isimsiz tipik sözleşme olduğunu ifade etmemiz gerekir¹³².

Tek satıcılık sözleşmesi, tarafların tüm ticari ilişkilerini düzenleyen bir çerçeve sözleşme niteliğindedir¹³³. Tek satıcılık sözleşmesi birbiriyle değiştirilen iki ayrı çift edimi içerir¹³⁴. Birinci çift edim çerçeve sözleşmede düzenlenirken, ikinci çift edim birel satış sözleşmelerinde düzenlenir¹³⁵. Çerçeve sözleşmede sağlayıcı, sözleşme bölgesinde sözleşme konusu malların tek satış hakkını tek satıcıya verir ve söz konusu bölgede satış yapmama ve rekabet hukuku sınırları içinde üçüncü kişilerin satış yapmasını engelleme yükümlülüğü altına girerken, tek satıcı buna karşılık malın

¹²⁷ **KUNTALP**, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 20 vd.; **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 34.

¹²⁸ **KUNTALP**, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 2.

¹²⁹ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 32; **TANDOĞAN**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 29; **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 29; **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 900.

¹³⁰ **KUNTALP**, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 20 vd.

¹³¹ **KUNTALP**, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 8; **EREN**, Borçlar Özel, s. 934-935.

¹³² **KUNTALP**, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 8.

¹³³ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 33.

¹³⁴ **EREN**, Borçlar Özel, s. 1030; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 30.

¹³⁵ **POROY/YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 299.

sürümünü arttırma ve buna bağlı yükümlülükleri yerine getirmeyi üstlenir¹³⁶. Çerçeve sözleşme, taraflar arasında sürekli bir bağlılık meydana getirir. Taraflar arasındaki borç ilişkisi bütün ayrıntıları ile düzenlenmez, aksine bu ayrıntıların düzenlenmesi ve tamamlanması daha sonra yapılan birel sözleşmelerle gerçekleştirilir¹³⁷. Çerçeve sözleşme ile daha sonraki birel işlemlerin temeli ve kaynağı oluşturulur. Bununla beraber taraflara birel sözleşmeleri kurma yükümlülüğü yüklenir¹³⁸. Birel sözleşmelerin konusu, sağlayıcının sözleşme konusu malları tek satıcıya teslim etmesi ve tek satıcının bu malları teslim alma ve bedelini ödeme borcundan ibarettir¹³⁹.

Tedarik sözleşmelerinde tüm edim miktarı başlangıçta belli olmayıp, geçen süreye bağlı olarak artmaktadır. Bu nedenle bunların sürekli borç ilişkisi olarak kabul edilmesi gerekir¹⁴⁰. Tek satıcılık sözleşmesinde de çerçeve sözleşme kapsamında edimin miktarı değişiklik gösterecek ancak edimin varlığı sürekli olacaktır.

Sonuç olarak tek satıcılık sözleşmesi çerçeve ilişkiye dayanılarak kurulan tam iki tarafa borç yükleyen, kendine özgü yapısı olan isimsiz bir sözleşmedir ve dikey anlaşma niteliğindedir.

D. Tek satıcılık Sözleşmesine Uygulanacak Hükümler

Kendine özgü yapısı olan isimsiz sözleşmeler kanunda düzenlenmiş herhangi isimli bir sözleşmenin unsurunu içermediği gibi karma sözleşmelerden de değildir¹⁴¹. Karma nitelikli sözleşmelerden farklı olarak “*sui generis*” nitelikli sözleşmelerde, tipik bir sözleşme ile köprü kurulması mümkün değildir¹⁴². Dolayısıyla bu sözleşmelere ilişkin özel düzenleme bulunmamaktadır. Kendine özgü yapısı olan isimsiz

¹³⁶ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 33; DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 30.; TANDOĞAN, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 40.

¹³⁷ POROY/YASAMAN, Ticari İşletme Hukuku, s. 299.

¹³⁸ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 33.

¹³⁹ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 33; TANDOĞAN, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 41.

¹⁴⁰ SELİCİ, Özer, Borçlar Kanunu'na Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul 1977, s. 15; BARLAS, Nami, “Çerçeve Sözleşme Kavramı ve Çerçeve Sözleşmelerin Özellikleri”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65.Yaş Günü Armağan, İstanbul 2001, s. 807-828(825).

¹⁴¹ EREN, Borçlar Özel, s. 948.

¹⁴² KUNTALP, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 22.

sözleşmelere bu nedenle hangi hükümlerin uygulanacağını tespit edilmesi gerekir. Başka bir ifadeyle, sözleşmeye ilişkin bir uyuşmazlık çıktığında hangi hükümlere başvurulacağı belirlenmelidir.

Kendine özgü yapısı olan isimsiz sözleşmelerde öncelikli olarak tarafların kararlaştırmış olduğu kurallar uygulanacaktır¹⁴³. Bu kuralların uygulanmasında dürüstlük kuralı, teamül kurallarına göre ve güven ilkesi çerçevesinde yapılacak yoruma dayanılır¹⁴⁴.

Tarafların sözleşmenin kurulması sırasında ortaya çıkabilecek her uyuşmazlık ile ilgili düzenleme getirmesi mümkün olmayabilir. Taraflarca düzenleneme yapılmamış bir uyuşmazlık bulunması durumunda, sözleşmenin tipik veya atipik olmasına göre değerlendirilme yapılmalıdır¹⁴⁵. Tek satıcılık sözleşmesi gibi tipik bir sözleşmede uyuşmazlık çıkması halinde hâkim, tekrarlanma olasılığına bağlı olarak TMK m.1 doğrultusunda TBK’da yer alan tamamlayıcı hükümleri uygulamalıdır¹⁴⁶. Uyuşmazlığa uygun tamamlayıcı hüküm bulunmadığında ise varsa örf adet hukuku kurallarının uygulanması gerekir. İsimsiz sözleşmenin isimli sözleşmelere olan benzerliği sebebiyle bu hükümlerin kıyasen uygulanabilirliği incelenmelidir. Bu konudaki bir görüşe göre, kendine özgü yapısı olan sözleşmeye ilişkin esaslı unsurun kanunda düzenlenmemiş olması sebebiyle özel hükümlerin uygulanması mümkün olmayacaktır¹⁴⁷. Bir başka ifadeyle, kanunun düzenlemiş olduğu sözleşme tiplerinin içerdiği herhangi bir esaslı unsur kendine özgü yapısı olan sözleşmelerde bulunmadığından bu unsurlar için yapılan düzenlemelerin kendine özgü yapısı olan sözleşmelerde uygulama alanı bulmaz. Bir diğer görüşe göre ise, kendisine özgü yapısı olan sözleşmelerde uygun olduğu oranda benzedikleri kanun tiplerine ilişkin kanun

¹⁴³ **OKTAY**, “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması” s. 292; **EREN**, Fikret, “İsimsiz Sözleşmelere İlişkin Bazı Sorunlar”, Prof. Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan, İstanbul 2008, s. 85-111(100).

¹⁴⁴ **OKTAY**, “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması” s. 292; **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 28.

¹⁴⁵ **KUNTALP**, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 294.

¹⁴⁶ **KUNTALP**, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 294.

¹⁴⁷ **OKTAY**, “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması” s. 275; **EREN**, Borçlar Özel, s. 951.

hükümleri kıyasen uygulanabilir¹⁴⁸. Bu görüş kabul edildiğinde, sözleşmenin yorumlanması sırasında kendine özgü sözleşme tipine benzerlik gösteren sözleşme hükümlerinden faydalanılması sonucu doğacaktır. Bizim de kabul ettiğimiz ağırlıklı görüşe göre, kendisine özgü yapısı olan sözleşmelere, içeriklerine uygun olduğu ölçüde diğer sözleşmelere ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla uygulanması gerekir¹⁴⁹. Uygulanacak hüküm bulunmaması halinde, uyuşmazlık çözümünde mahkeme içtihatlarıyla tespit edilmiş örf ve adet hukuku kurallarına başvurulur. Çok sık kullanılan isimsiz sözleşmeler alanında bir örf ve adet hukuku olduğu da söylenebilir¹⁵⁰. Bu şekilde uygulamada sıklıkla kullanılan sözleşmelere ilişkin ihtilafın çözümünde teamüller dikkate alınır¹⁵¹. Örf adet hukukunda uyuşmazlığa uygun kural bulunmadığında ise TMK m.1 uyarınca hâkimin hukuk yaratması gerekir.

Tek satıcılık sözleşmesine özelinde uygulanacak hükümlerin tespitine gelindiğinde ise, tek satıcılık sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sürekli nitelikte çerçeve sözleşme olması dikkate alınmalıdır. Öncelikli olarak taraflar arasında yapılan çerçeve sözleşmede bulunan kuralların tespit edilmesi ve güven ilkesi çerçevesinde yorumlanması gerekir¹⁵². Tarafların iradelerinin yorumlanamaması ya da uygun iradi kural kararlaştırılmamış olması durumunda ise TTK ve TBK’da düzenlenen ve tek satıcılık sözleşmesine benzer nitelik taşıyan sözleşmelere ilişkin hükümlere başvurulur¹⁵³. Bu hükümler uygun olduğu ölçüde ve kıyasen tek satıcılık ilişkisine uygulanır.

Doktrinde tek satıcılık sözleşmesine benzer nitelikli sözleşmeler acentelik sözleşmesi başta olmak üzere, adi ortaklık sözleşmesi¹⁵⁴, satım sözleşmesi, vekalet sözleşmesi sayılmaktadır.

¹⁴⁸ **KUNTALP**, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 22; **ZEVKLİLER**, Aydın/**GÖKYAYLA**, K. Emre, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, s. 12.

¹⁴⁹ **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 28; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 31

¹⁵⁰ **OKTAY**, “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması” s. 276.

¹⁵¹ **EREN**, Borçlar Özel, s. 948.

¹⁵² **OKTAY**, “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması” s. 292.

¹⁵³ **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 37.

¹⁵⁴ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 43; **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 15.

Adi ortaklık hükümlerinin tek satıcılık sözleşmesine kıyasen uygulanması, sözleşme karakterlerinin farklı olması sebebiyle son derece kısıtlıdır. Adi ortaklık sözleşmesinde, taraflarca ortak amaç için çaba harcanması tek satıcılık sözleşmesi ile benzer nitelik taşıdığı izlenimi uyandırabilir¹⁵⁵. Çünkü tek satıcılık sözleşmesinde de adi ortaklığa benzer şekilde menfaatlerin korunması ve kar elde etme amacına yönelik ortak çaba mevcuttur. Ancak tek satıcılık sözleşmesi, edimlerin değiş tokuşunu öngören karşılıklı borç yükleyen bir ilişki iken adi ortaklık sözleşmesi, karşılıklı borç ilişkisi değil tarafların aynı edime yöneldiği bir anlaşmadır¹⁵⁶. Adi ortaklık sözleşmesine ilişkin TBK m.626’de düzenlenen rekabet yasağı hükmünün tek satıcılık süresince geçerli olan rekabet yasağı gibi tarafların güven ilişkisinden temel alması sebebiyle, rekabet yasağının ihlalden kaynaklanan fesih hükümlerinin kıyasen tek satıcılığa uygulanabileceği kabul edilmelidir¹⁵⁷.

Acentelik sözleşmesinde bulunan müvekkil ile acente arasındaki menfaat ilişkisi, özellikle sürümü arttırma yükümlülüğü, tek satıcılık sözleşmesindeki sağlayıcı ve tek satıcı arasındaki ilişkiye yoğun oranda benzer nitelik taşıdığından, acentelik sözleşmesine ilişkin hükümler kıyas yoluyla tek satıcılık ilişkisine uygulanabilecektir¹⁵⁸. Tek satıcılık sözleşmesi, acentelik sözleşmesinde görüldüğü şekilde satış işlemi konu almakla beraber acentelikten farklı olarak kanunda düzenlenmeyen edimleri de içeren bir sözleşmedir. Ancak acenteliğe ilişkin her düzenlemenin tek satıcılığa uygulanacağı sonucuna ulaşmamak gerekir. Uygulanacak hükümlerin tespiti için tek satıcılık ilişkisi özel olarak değerlendirilmeli ve acente ile benzer şekilde sağlayıcının dağıtım ağıyla bütünleşip bütünleşmediği incelenmelidir. Ayrıca acentelik ilişkisi için öngörölmüş hükümlerin tek satıcılık sözleşmesinde korunmak istenen menfaat dengesine uygun olup olmadığı araştırılmalıdır¹⁵⁹.

¹⁵⁵ **YEŞİLTEPE**, “Tek Satıcılık Sözleşmesinin Öğretide Benzer Olarak Belirtilen Sözleşmelerden Ayırt Edilmesi”, s.161.

¹⁵⁶ **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s.15; **EREN**, Borçlar Özel, s. 833

¹⁵⁷ **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 44.

¹⁵⁸ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 41; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 33.

¹⁵⁹ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 33.

Bununla birlikte, tek satıcılık sözleşmesinin sürekli edim içeren bir sözleşme olması nedeniyle bu tip sözleşmelere özgü sadakat borcu, bilgi verme borcu, rekabet yapmama yükümlülüğü gibi borçların kapsam ve niteliklerinin belirlenmesi için vekalet ve hizmet sözleşmesine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması gerekir¹⁶⁰. Kısaca belirtmek gerekirse karşılıklı borç yükleyen sözleşmelere ilişkin genel kurallar gereğinde uygun olduğu ölçüde tek satıcılık sözleşmesine uygulanacaktır¹⁶¹. Tek satıcılık sözleşmesinin bir borç ilişkisi olması sebebiyle de TMK ve TBK genel hükümlerinin de uygulanması mümkündür¹⁶².

Tek satıcılık sözleşmesinin uygulamada uzun süredir ve sıklıkla kullanılması, doktrin ve içtihatlarla pekiştirilmesi sayesinde tek satıcılık sözleşmesini düzenleyen ticari örf adet hukuku oluşmuştur¹⁶³. Bu nedenle tek satıcılık sözleşmesinden kaynaklı bir uyuşmazlık çıktığında uygulanacak kural bulunmaması bir başka ifadeyle boşluk bulunması oldukça düşük ihtimaldir. Bununla beraber, bütün bu adımlardan sonra uygulanacak kural bulunmaması halinde hâkimin hukuk yaratması yoluyla boşluğu doldurması gerekir.

Tek satıcılık sözleşmesinde bulunan birel sözleşmelere ise çerçeve sözleşmeden farklı olarak satış sözleşmesine ilişkin kurallar uygulanır¹⁶⁴.

Bütün bu açıklamalarla birlikte tek satıcılık sözleşmesinin dikey anlaşma olması sebebiyle ve rekabet hukuku anlamında yarattığı kısıtlamalar göz önüne alınarak bu alandaki düzenlemelerin de tek satıcılık sözleşmesine uygulanması gerekir. Tek satıcılık sözleşmesi çerçevesinde tek satıcının tabi olduğu rekabet yasağı, tek satıcının rekabet özgürlüğünü engelleyeceğinden, RKHK m.4 kapsamında rekabeti kısıtlayıcı hal olarak ortaya çıkacaktır. Dikey anlaşmaların verimli dağıtım amaçlarına ulaşmak için rekabeti sınırlayıcı hükümler içermesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu nedenle rekabet yasağı gibi rekabeti kısıtlayıcı hükümler içeren dikey anlaşmaların

¹⁶⁰ **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 34.

¹⁶¹ **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 15.

¹⁶² **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 31.

¹⁶³ **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 15.

¹⁶⁴ **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 15; **EREN**, Borçlar Özel, s. 1031.

kullanım sıklığı göz önünde bulundurularak bu hükümlerin geçerliliği hakkında düzenlemelere 2002/2 sayılı Tebliğ'de yer verilmiştir.

Tek satıcılık sözleşmesinde yer alan rekabet yasağına ilişkin bir uyuşmazlık çıkması halinde sözleşmenin “*sui generis*” niteliği sebebiyle hangi hükümlerin uygulama alanı bulacağını tespit edilmesi gerekir. Bu hususa ilişkin olarak TTK ve RKHK düzenlemelerine gidilmesi doğru olacaktır. Taraflar arasında rekabet yasağına ilişkin bir düzenleme yapılmadığı varsayımında tek satıcılık sözleşmesinde rekabet yasağına kıyasen acentelik sözleşmesindeki rekabet yasağına ilişkin hükümlerin uygulanacağını kabul edilmesi gerekir. Acentelik sözleşmesi ve rekabet yasağına ilişkin TTK hükümlerinde düzenlemeye yer verilmiştir ve bu hükümlerin kıyasen tek satıcılık sözleşmesine uygulanması mümkündür. Bununla birlikte RKHK bakımından acentelik sözleşmesinin m.4 kapsamına girip girmeyeceğinin ve dolayısıyla tek satıcılığa kıyasen uygulanabilmesinin tespit edilmesi gerekir. Müvekkil hesabına aracılık eden acente bakımından getirilen sınırlamalar, ekonomik risk anlamında ayrı bir teşebbüs söz konusu olmadığından¹⁶⁵, yani acentenin alış veya satış faaliyeti müvekkilin faaliyetinin bir parçası olduğundan, RKHK m.4'e aykırılık teşkil etmeyecek ve tek satıcılık sözleşmesinden farklı bir çizgide ilerleyecektir. Ancak acentenin müvekkili tarafından atandığı faaliyetlerle ilgili olarak ticari veya mali risk taşıması halinde acentenin acentelik faaliyetlerini icra ederken müvekkilden bağımsız yürüttüğü ekonomik faaliyetlerini belirleyebilme hakkına sahip olması gerektiği kabul edilmelidir¹⁶⁶. Bu halde acenteye getirilecek bir rekabet yasağı tek satıcılıkta rekabet yasağına benzer şekilde, RKHK m.4 kapsamında rekabeti kısıtlayıcı nitelik taşıyacak ve Tebliğ kapsamında değerlendirilmeye tabi tutulabilecektir¹⁶⁷.

Tek satıcılıkta rekabet yasağına ilişkin uygulanacak hükümlerin tespit edilmesinde, mukayeseli olarak acentelikte rekabet yasağına ilişkin düzenlemeleri içeren TTK ile RKHK hükümlerinin birlikte değerlendirilmesi gerekir. Her iki

¹⁶⁵ SARAC, "6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", s. 728.

¹⁶⁶ GÜRZUMAR, Osman Beraat, "2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar", Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 223; ARI, Rekabet Hukukunda Danışıklık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, s. 166.

¹⁶⁷ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N. 9 vd.

düzenlemenin uyumlu olduğu halde iki düzenlemenin de uygulama alanı bulması mümkün olacaktır. Ancak bu kanunlar ve kanunlar göndermesiyle getirilen düzenlemelerin uyum içinde olmadığı hallerde rekabet yasağına hangi düzenlemelerin öncelikli olarak uygulanacağını tespit edilmesi gerekir. Elbette normlar hiyerarşisi gereği TTK ile RKHK göndermesiyle çıkarılan Tebliğ düzenlemelerinin çatıştığı hallerde kanunun öncelikli olarak uygulanması gerekir. Ancak her iki kanuni düzenleme arasındaki uyumun sağlanması da gereklidir¹⁶⁸.

II. REKABET YASAĞI

A. Kavram

Aslen bir çalışma yasağı olarak rekabet yasağı, aynı alanda iş yapan kişilerin ilişkileri sebebiyle sahip olduğu bilgi ve tecrübelerini kullanarak birbirleri ile haksız bir yarışa girmesini engellemeye yönelik bir yasak olarak tanımlanmaktadır¹⁶⁹.

Serbest piyasa ekonomisinin devamlılığı için ticari ve ekonomik alanda rekabetin varlığı kaçınılmazdır. Hukukumuzda, bu yönde rekabetin olumsuz etkilerini kısıtlamak, hukuka aykırı rekabet eylemlerine karşı önlem almak ve böylece kişileri korumak, rekabeti bozan ya da ortadan kaldırmayı amaçlayan sınırlamalara karşı mevcut rekabet durumunu, rekabet özgürlüğünü ve piyasayı korumak amacıyla çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır¹⁷⁰. Bu düzenlemeleri rekabetin korunması, haksız rekabet ve rekabet yasakları başlıkları altında toplamak mümkündür. Devlet toplumsal anlamda denetimsiz rekabetten doğabilecek olumsuz etkileri engellemek amacıyla önce haksız rekabet hükümlerini düzenlemiştir. Toplumsal seviyede rekabetin devamlılığını sağlaması amacıyla da haksız rekabet hükümlerinin arkasından rekabetin korunmasına ilişkin düzenlemeler oluşturulmuştur.

¹⁶⁸ **POROY/ YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 304.

¹⁶⁹ **UŞAN**, Fatih, İş Hukukunda İş Sırrının Korunması (Sır Saklama ve Rekabet Yasağı), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003, s. 44.

¹⁷⁰ **AYDIN**, Sema/ **KAPLAN**, Hasan Ali, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVIII, 2014, S. 3-4, s. 165-203.

Rekabet yasakları bu iki kurumdan farklı olarak, rekabetin toplumsal etkilerinden ziyade belirli kimseler arasında rekabetin engellenmesi amacıyla oluşturulmuştur¹⁷¹. Burada amaç rekabetin toplumsal anlamda ortaya çıkardığı menfaati korumak değil, belirli bir hukuki ilişki içinde bulunan kişilerin menfaatlerini korumaktır¹⁷². Burada ifade edilen belirli hukuki ilişki, gerçek ve tüzel kişi arasında yapılmış olan hizmet sözleşmesi, iş sözleşmesi, vekalet sözleşmesi, ortaklık sözleşmesi gibi bir sözleşme ilişkisi olabilir. Rekabet yasağı ile bu sözleşme ilişkilerine taraf olan işçi, tacir yardımcıları, ortak veya yöneticilerin ticari faaliyetleri kısıtlanabilir¹⁷³. Bazı kişilerin, içinde buldukları hukuki ilişki kapsamında elde ettikleri bilgilerin rekabet sırasında kötüye kullanılmasının engellenmesi amacıyla rekabet yasağı kavramı ortaya çıkmıştır¹⁷⁴. Dolayısıyla rekabet yasağı için, *kişilerin korunmasına yönelik rekabet kuralları* demek uygun olacaktır. Daha net bir ifade ile rekabet yasağı, içinde bulunulan şartların rekabetin kötüye kullanmanın kanıtlanmasının ve önlenmesinin daha zor olması nedeniyle, belirli görevdeki kişilerin haklı rekabet hakkından yoksun bırakılmasıdır¹⁷⁵. Dolayısıyla rekabet yasağı ile, rakip olma olasılığına sahip olan kişinin rekabet yeteneği ve buna bağlı olarak rakip sıfatı sözleşme süresince veya sonrası için ortadan kaldırılmaktadır¹⁷⁶. Bir başka ifadeyle rekabet yasağı, taraflar arasındaki iç ilişkiyi ilgilendiren ve bundan kaynaklanan bir düzenlemedir. Bu noktada önemli olan rekabeti kısıtlanan kişilerin bir işletme veya şirketteki konumları veya ortaklık sıfatları dolayısıyla bilgi ve sırlara sahip olmasıdır. Her işletmede, işletme sahibine ait ve onun tecrübelerinin ürünü olan değerler vardır. Bunlar, teknik ve ticari bilgiler, müşteri çevresi, ilgili pazar verileri, marka gibi değerlerdir. İşletme ile iş ya da hizmet ilişkisi içinde bulunan kimselerin işletme içindeki pozisyonları bu değerleri kendi ya da bir başkası yararına kötüye kullanılabilmelerine elverişlidir. Söz konusu değerlerin kötüye kullanılmasından öncelikle işletme zarar görür. Serbest piyasa ekonomisinde kişi ve işletmeler bir yandan başkalarıyla rekabet ederken, diğer yandan da işletmeye ait iş sırlarını, üretim,

¹⁷¹ **AYDIN/ KAPLAN**, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı”, s. 168.

¹⁷² **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 548.

¹⁷³ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 7.

¹⁷⁴ **AYDIN/ KAPLAN**, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı”, s. 172; **CAN**, Ozan, Rekabet Yasağı Anlaşması, Turhan Kitabevi, Ankara 2011, s. 20.

¹⁷⁵ **POROY/ YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 291.

¹⁷⁶ **CAN**, “Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşmasının Rekabet Sınırlandırmaları Hukukuna Etkisi”, Ankara Barosu Dergisi 2014/2, s. 67 -89 (73).

dağıtım, know-how gibi bilgileri rekabetçi piyasada, rakiplerden saklamak zorundadır¹⁷⁷. İşletmenin dışında, işletme ile menfaat ilişkisi bulunan kimselerin (müşteriler, alacaklılar, ortaklar) hatta vergi alacaklısı olarak hazinenin zarara uğraması dahi muhtemeldir¹⁷⁸. Rekabet yasağı düzenlemeleri ile kişilerin rekabet özgürlüğüne yapılacak müdahaleler kabul edilebilir ve ölçülü sınırlarda tutularak, başkalarının haklarına zarar verilmesi engellenmektedir¹⁷⁹. Çünkü rekabet yasağının amacı, en genel anlamda, rekabetin ortaya çıkaracağı riskleri en aza indirmek hatta gerekli olduğu halde tamamen ortadan kaldırmaktır. Bu anlamda, söz konusu sıfatları taşıyan kimselerin; bilgi ve tecrübelerini kullanarak, bağlı buldukları işletme ve teşebbüslerin başka kimseler ve bu arada kendi hesaplarına faaliyette bulunmaları, rekabet hakkının kötüye kullanılması olarak kabul edilmiş ve yasaklanmıştır¹⁸⁰. İşletme organizasyonu içinde yer alan kişilerin, işletme ile bağlarını kestikten sonra işletmeye ait bilgi ve tecrübelerini, rekabet piyasasında gerek bizzat gerekse başka bir işletmede kullanmalarını önlemek için tedbirler uygulanmaktadır. Bu tedbirlerin başında ise rekabet yasağı gelmektedir¹⁸¹.

Rekabet yasağının genel bir özgürlük olan ve Anayasa ile güvence altına alınan ticaret ve girişim özgürlüğünü kısıtlaması sebebiyle rekabet yasağı hükümleri dar yorumlanmalıdır¹⁸². Aksi halde geniş yorumlamanın yapılması halinde, temel hak ve özgürlüklerin aşırı derecede kısıtlanması söz konusu olabilir. Bu nedenle rekabet sınırlamaları makul olmalıdır. Bu noktada sınırlamanın rekabet yasağının amacını gerçekleştirecek derecede olması gerekir, makul olmanın sınırı budur¹⁸³. Rekabet kısıtlaması ile amaçlanan kişinin her türlü ekonomik ve ticari faaliyetine tamamen engel olunması ve ticari özgürlüğünün tamamen kısıtlanması değildir. Rekabet yasağı,

¹⁷⁷ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 36.

¹⁷⁸ SAYHAN, İsmet., “Rekabet Kavramı ve Haksız Rekabet, Rekabet Yasağı ve Rekabetin Korunması Müesseselerinin Hukuki Temeli”, *Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.1, S. 2, Aralık 2013, s. 101-115 (112).

¹⁷⁹ AYDOĞAN, Fatih, *Ticaret Ortaklıklarında Rekabet Yasağı*, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005, s. 2.

¹⁸⁰ SAYHAN, “Rekabet Kavramı ve Haksız Rekabet, Rekabet Yasağı ve Rekabetin Korunması Müesseselerinin Hukuki Temeli”, s. 112.

¹⁸¹ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 36.

¹⁸² Temel hak ve özgürlüklere getirilen istisnaların dar yorumlanması gerektiği ile ilgili bkz.

YONGALIK, Aynur, “İstisnalar Dar Yorumlanır’ Kuralı ve Değerlendirilmesi”, *AÜHFD.*, 2011, C. 60, S: 1, s. 1-15.

¹⁸³ ERDEM, “Rekabet Hukuku Açısından Birleşme ve Devralmalarda (Yoğunlaşmalarda) Yan Sınırlamalar”, s. 127.

sözleşme hürriyetinin bir sınırlaması olduğu için rekabet yasağının, kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine ve kişilik haklarına ve dolayısıyla RKHK m. 4'e aykırı olmaması gerekir¹⁸⁴.

Rekabet yasağı, kanun göndermesi ya da taraflar arasında yapılan bir anlaşma ile kararlaştırılmamış olsa da yöneldiği kişiye bir olumsuz edim, yapmama ya da kaçınma borcu yükler¹⁸⁵. Kişinin rekabetinin yasaklanması halinde rekabet davranışının geçersiz olacağı sonucuna ulaşmak mümkün olmaz, kişi yine rekabet oluşturacak davranışları gösterebilir, yasağın muhatabı olan kişi yasağı ihlal edebilir. Bu halde yasağın ihlal edilmesi tazminat sorumluluğunu gündeme getirecektir¹⁸⁶.

Rekabet yasağı ile kişi, içinde bulunduğu hukuki ilişki sebebiyle, bu ilişki süresince ya da ilişkinin sona ermesinden sonra geçerli olmak üzere, faaliyette bulunmaktan alıkonulmaktadır. Rekabet yasağı sözleşmelerinde ortak nokta; tarafların belli bir sistem içerisinde veya öngördükleri düzenlemelerle, aralarındaki rekabet ilişkisini belli kurallara bağlamalarıdır¹⁸⁷. Rekabet yasaklarının, hukuki ilişki sebebiyle edinilen bilgilerin kötüye kullanımını engellemek paydasında buluşacağını söylemek yerinde olacaktır. Bu amacın gerçekleşmesine sözleşme süresince ihtiyaç olabileceği gibi sözleşme ilişkisi sona erdikten sonra da ihtiyaç olabilecektir. Bu nedenle rekabet yasağı sözleşme süresince geçerli olacak şekilde kararlaştırılabileceği gibi sözleşme sonrasında da söz konusu olabilecektir.

B. Rekabet Yasağı Düzenlemeleri

Kişinin rekabeti kanuni ya da sözleşmesel sınırlandırılmalarla kısıtlanır. Bir başka ifadeyle rekabet yasağına ilişkin düzenlemelerin kaynağı kanun ve

¹⁸⁴ **KARASU**, Rauf, "Limited Şirketlerde Şirketten Ayrılan Ortaklar İçin Sözleşme ile Öngörülen Şirketle Rekabet Etme Yasağı", BATİDER, 2004, C.22, S.4, s. 84.

¹⁸⁵ **BAŞOĞLU**, Şebnem, "Bağlı Tacir Yardımcılarının Kanundan Doğan Rekabet Yasağı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S. 1, 1980, s. 221-237(222).

¹⁸⁶ **DURAL**, Mustafa, "Akitten Doğan Yapmama Borçları", İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.4, S.6, 1970, s. 7-22(8).

¹⁸⁷ **ERDEM**, Ercüment, "Rekabet Hukuku Açısından Birleşme ve Devralmalarda (Yoğunlaşmalarda) Yan Sınırlamalar", Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, Ankara, 2004, s. 120; **SOYER**, Polat, Rekabet Yasağı Sözleşmesi (BK m. 348-352), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1994, s. 8.

sözleşmelerdir. Kanuni ve sözleşmesel rekabet yasağının ahlaka, kamu düzenine, emredici kanun hükümlerine, kişilik haklarına, rekabetin korunmasına ilişkin düzenlemelere aykırı olmaması gerekir.

Rekabet yasağının kanundan kaynaklanması yani kanuni olarak sınırlandırılması kanuni rekabet yasağı olarak ifade edilir. Burada, kişilerin rekabet etme ve çalışma özgürlüğü kısıtlaması kanundan doğar. Tarafların rekabetin kısıtlanması ile ilgili özel bir irade göstermeksizin yalnızca hukuki ilişkiye taraf olmakla bir başka deyişle belirli durumda belirli sığata sahip olmakla tabi oldukları rekabet yasağı söz konusudur¹⁸⁸. Kanuni rekabet yasağı hukuki ilişki yani sözleşme süresince ya da sözleşme sonrasında geçerli olacak şekilde düzenlenmiş olabilir. Hukuki ilişkinin devamı süresince geçerli olan kanuni rekabet yasağı, genellikle söz konusu hukuki ilişki ile taraflar arasında kurulmuş olan bağın zarar görmemesi ve hukuki ilişkinin sağlıklı şekilde işlemesi için sadakat yükümlülüğünden kaynaklı olarak öngörülen bir yan yükümlülük niteliğindedir.

Sözleşme süresince geçerli olacak kanuni rekabet yasağı düzenlemeleri, acentenin rekabet yasağı (TTK m.104), pazarlamacının rekabet yasağı (TBK m.450), bağılı tacir yardımcılarının rekabet yasağı (TBK m.553 vd.), hizmet akdi süresince işçinin rekabet yasağı (TBK m.396), adi ortaklık ortaklarının rekabet yasağı (TBK m.626), kollektif şirket ortaklarının rekabet yasağı (TTK m.230), anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağı (TTK m.396), sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ortakları için rekabet yasağı (TTK m. 572), limited şirket ortakları için bağılılık ve rekabet yasağı (TTK m. 613), 5682 sayılı Sigortacılık Kanunu m.22’de sigorta eksperleri için getirilmiş rekabet yasağı¹⁸⁹ ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu m.8/1’de akaryakıt bayileri için düzenlenen rekabet yasağıdır¹⁹⁰.

TTK’da rekabet yasağına ilişkin düzenlemelerin başında acentenin rekabet yasağına ilişkin hükümler gelmektedir. Acentenin sözleşme süresince geçerli olan

¹⁸⁸ **ÖÇAL**, Akar “Adi Şirketlerde Rekabet Yasağı”, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 1981, C.18, S.2, s. 431-438 (431).

¹⁸⁹ Bu hükmün emredici olduğu yönünde bkz. **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 22.

¹⁹⁰ **ASLAN**, Yılmaz/ **ÖNAL** Emre, Türk Akaryakıt Sektöründe Rekabet Yasaklarından Doğan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Bursa, Ekin Yayınevi, 2011, s. 14 vd.

rekabet yasağı, inhisar başlıklı TTK m. 104'ten kaynaklanır. Söz konusu maddede tekel hakkı düzenlenmektedir ve tekel kuralı, acente ile müvekkili etkileyecek şekilde çift yönlü olarak ele alınmıştır¹⁹¹. Bu hüküm gereğince; acentelik sözleşmesi süresince acente, sözleşme konusu bölgede, birbirleriyle rekabette bulunan birden çok ticari işletme hesabına acentelik yapamayacaktır. Müvekkil ise acentelik sözleşmesinin geçerli olduğu zaman zarfında acentenin bulunduğu bölgede aynı ticaret dalında faaliyet gösteren bir başka acente atayamayacaktır. Söz konusu hüküm emredici nitelikte olmadığından, acentelik sözleşmesi bakımından kanundan doğan bu tekel kuralı, tarafların anlaşması halinde kaldırılabilir. Sözleşme taraflarından birisi ya da her ikisi için tekel hakkının kaldırılması için yapılan anlaşmanın yazılı olması zorunludur.

Taraflar sözleşme sonrasında acentenin bu nitelikteki rekabetini engellemek istediğinde ise, sözleşmesel rekabet yasağı anlaşmasının TTK m.123 uyarınca yapılması zorunludur.

TBK m.450 hükmünde bağlı bir tacir yardımcısı olan pazarlamacının rekabeti; “kendisi veya üçüncü kişi hesabına işlem yapamaz, aracılık edemez” ifadesi ile yasaklanmıştır. Burada pazarlamacı ile işveren arasında menfaat çatışmasının varlığı sebebiyle mutlak bir yasağın varlığı kabul edilmelidir¹⁹². Pazarlamacı için öngörülen bu yasak, sözleşme süresince geçerli olan kanuni rekabet yasağıdır. Pazarlamacılık ilişkisinin sona ermesinden sonra taraflar, sözleşmesel rekabet yasağı anlaşması ile yasağın devamını sağlayabilir. Bu anlaşma TBK m.469 göndermesiyle, TBK m.444 çerçevesinde yapılmalıdır¹⁹³.

¹⁹¹ Kanun madde gerekçesinde çift yönlü tekel hakkı “tek acente ve tek müvekkile özgülenme” kavramları ile ifade edilmiştir. bkz. **KAYA**, Arslan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi: Birinci Kitap; Ticari İşletme, Yedinci Kısım; Acentelik (TTK M. 102-123). Beta Basım, İstanbul 2016, s. 45.

¹⁹² **ZENGİN**, İbrahim Çağrı, Pazarlamacılık Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 76.

¹⁹³ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA/ NÖMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 769.

TBK m.553 hükmünde ticari temsilci, ticari vekil¹⁹⁴ ve diğer tacir yardımcılara ilişkin rekabet yasağı düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, bu kişiler işletme sahibinin izni olmaksızın doğrudan veya dolaylı olarak işletmenin yaptığı türden bir işi kendi ad ve hesabına yapamayacağı gibi, bir üçüncü kişi vasıtası ile veya üçüncü kişi lehine, yapamaz¹⁹⁵.

TBK m.626, adi ortaklık sözleşmesinde ortaklar arası rekabet yasağını düzenlemektedir. Hükme göre, ortaklar, kendilerinin veya üçüncü kişilerin menfaatine olarak, ortaklığın amacını engelleyici veya zarar verici işleri yapamazlar. Bu hükümle ortaklara hem rekabet yasağı hem de sadakat yükümlülüğü getirilmiştir¹⁹⁶. Ortaklar, ortaklık amacına aykırı ve ortaklığa zarar verici nitelikteki işleri ne kendi ad ve hesabına ne de başkaları aracılığı ile kendi hesabına yaptırılamazlar¹⁹⁷. Bu yasağı, sözleşme süresince geçerli olan kanuni rekabet yasağıdır, ancak ortaklıktan çıkılması sonrasında sözleşmesel rekabet yasağı anlaşması ile rekabet sınırlamasının devam ettirilmesi mümkündür.

TTK'da şirketlere ilişkin rekabet yasakları sözleşme süresince geçerli olacak şekilde düzenlenmiştir. Bu hükümler, kolektif şirket ortaklarının rekabet yasağını düzenleyen TTK m.230¹⁹⁸, anonim şirket yönetim kurulu üyeleri için¹⁹⁹ TTK m.396'da öngörölmüş rekabet yasağı, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ortakları için TTK m.572'de öngörölmüş rekabet yasağı, limited şirket ortakları için TTK m.613'te öngörölmüş bağlılık yükümlülüğü ve rekabet yasağı²⁰⁰ ve TTK

¹⁹⁴ Özel yetkili vekil açısından kanuni rekabet yasağının bulunmadığı bilgisi için bkz. **AYDIN/ KAPLAN**, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı”, s. 171; **BAŞOĞLU**, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Kanundan Doğan Rekabet Yasağı”, s. 176.

¹⁹⁵ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA/ NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 736; **AYDIN/ KAPLAN**, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı”, s. 171.

¹⁹⁶ **AYDOĞAN**, Ticaret Ortaklıklarında Rekabet Yasağı, s. 27.

¹⁹⁷ **ÖÇAL**, “Adi Şirketlerde Rekabet Yasağı”, s. 432.

¹⁹⁸ TTK m.311 düzenlemesiyle kolektif şirket ortakları için öngörülen rekabet yasağı komandit şirketlerde komandit ortak için geçerli iken komanditer ortağın rekabet yasağı bulunmamaktadır.

¹⁹⁹ Sermaye ortaklıklarında kural olarak ortaklar için yasadan doğan bir rekabet yasağı yoktur. Haksız rekabet hükümleri bu ihtiyaca büyük oranda hizmet etmektedir. **POROY**, Reha/ **YASAMAN**, Hamdi/ **TEKİNALP**, Ünal/ **ÇAMOĞLU**, Ersin, Ortaklıklar Hukuku I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019, s. 467.

²⁰⁰ Ortakların TTK m.626'ye yollama yaparak rekabet yasağı kararlaştırması mümkündür.

m.626'da²⁰¹ limited şirket müdür ve yöneticileri için öngörölmüş özen ve bağılık yükümlülüğü ile rekabet yasağı şeklinde ifade edilebilir. Bu hükümlerin amaçları, farklı sebeplere dayandırılabilir Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağı, yönetim kurulu üyesi ile şirket menfaatlerinin çakışmasını önlemek, dolayısıyla sadakat yükümlülüğünün bir sonucu olarak ortaya çıkar²⁰². Ortaklıklar açısından öngörölen kanuni rekabet yasaklarının ortaklık menfaatinin korunması, ortaklık yönetiminde yer alan kişilerin bu görevi özenle yerine getirmesi, ortaklığa ait önemli bilgilerin, ticari sırların korunması amaçlarını taşıdığı söylenebilir. Belirtilen bütün sebeplerin ortaklıkta temel bir yükümlülük olan sadakat yükümlülüğünün ihlalini önlemek noktasında buluşacağını söylemek mümkündür. Ortaklık menfaatlerinin korunması, ortak ve yöneticilerin ortaklığa karşı sadakat bağına uygun davranması, belirli davranışların kanun gereği yasaklanmasını gerektirmiştir. Bu tür rakip işlemlerin yapılması halinde talep ve dava hakkı doğacaktır²⁰³. İlişki süresince geçerli olan bu kanuni rekabet yasaklarının ortak noktası, ortaklığın menfaatini korumaktır. Rekabet yasağına tabi olan ortak ve/veya yöneticilerin ortaklık dışında yürüttükleri faaliyetlerin, ortaklığın menfaatine zarar vereceği öngörölerek kanuni bir rekabet yasağı öngörölmüştür²⁰⁴.

Sözleşme süresince geçerli olacak kanuni rekabet yasakları kanun koyucu tarafından düzenlenmişken, sözleşme sonrası kanuni rekabet yasağı kanun koyucu tarafından aynı kapsamda düzenlenmemiştir. Mevzuatımızda sözleşme sonrası geçerli olan kanuni rekabet yasağının tek örneği 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nda kalfalar için yapılan düzenlemedir²⁰⁵.

²⁰¹ Limited şirket müdürleri için öngörölmüş rekabet yasağı şirket sözleşmesi ile kaldırılabilir. **POROY/YASAMAN/TEKİNALP/ÇAMOĞLU**, Ortaklıklılar Hukuku I, s. 509.

²⁰² **KIRCA**, İsmail/**ŞEHİRALİ ÇELİK**, Feyzan Hayal/**MANAVGAT**, Çağlar, Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013, s. 688. Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağı, TBK m.396/1 hükmünde ifade edildiği şekilde, genel kurul kararıyla kaldırılabilir. Kanunda belirtilmese de ağırlıklı görüş, yönetim kurulu rekabet yasağının ana sözleşme ile kaldırılabilceği yönündedir. **KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT**, Anonim Şirketler Hukuku, C.1, s. 889; **POROY/YASAMAN/TEKİNALP/ÇAMOĞLU**, Ortaklıklılar Hukuku I, s. 415; **AŞIK**, Pınar Anonim Şirketlerde Rekabet Yasağı (TTK m.396), Ankara Barosu Dergisi, S.4 2017, s. 163-203(189).

²⁰³ **BAŞOĞLU**, "Bağı Tacir Yardımcılarının Kanundan Doğan Rekabet Yasağı", s. 223.

²⁰⁴ **AYDIN/ KAPLAN**, "Bağı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı", s. 168.

²⁰⁵ Detaylı bilgi için bkz. **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 26; 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu m.17/2. Dolaylı olarak getirilmiş bu kanuni rekabet yasağının, kalfalık ilişkisinden

Tek satıcılık sözleşmesi kanunda düzenlenmemiş bir sözleşme olduğundan, tek satıcı bakımından sözleşme süresince veya sözleşme sonrasında geçerli olacak bir kanuni rekabet yasağı da bulunmamaktadır.

Bu kanuni rekabet yasaklarının, kanun lafzından anlaşıldığı üzere, ilişki sonrasında geçerli olacak şekilde, sözleşmesel rekabet yasağı ile genişletilmesi mümkündür. Örneğin TTK m.396 uyarınca anonim şirket yönetim kurulu için öngörülmüş olan kanuni rekabet yasağının sınırlarının değiştirilmesi mümkündür. Böylece rekabet yasağının, üyeliğin, yani yöneticilik sıfatının sona ermesinden sonra da belirli bir süre devam edeceği kararlaştırılabilir²⁰⁶. Böyle bir sözleşmenin konusu, şartları, süresi ile ilgili düzenlemelere uygun olduğu ölçüde TBK m.444 vd. hükümleri uygulanacaktır²⁰⁷. Kanuni rekabet yasağına tabi kişilerin hakları kanun koyucu tarafından getirilen düzenlemelerle korunurken sözleşmesel rekabet yasağına tabi olan kişilerin özgürlüklerinin korunması sözleşme özgürlüğü kapsamında gerçekleşmektedir²⁰⁸. Bu şekilde kişiler, sözleşme ilişkisi sırasında rekabetin sınırlanmasına karar verebilecekleri gibi sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonra geçerli olacak şekilde de rekabet yasağına karar verebilir. Ayrıca, sözleşme süresince kanuni rekabet yasağı bulunsa bile taraflar, rekabet yasaklarının emredici nitelikte olmamaları sebebiyle söz konusu rekabet yasağının kapsamını değiştirecek şekilde sözleşmesel rekabet yasağı kararlaştırılabilir²⁰⁹. Bununla beraber, hukuki ilişki

kaynaklanmasının yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Kalfalık aynı kanunun 3. maddesi uyarınca mesleğin getirdiği bilgiye ustanın gözetimi altında gerçekleştirebilecek yeterliliğe sahip kişi olarak tanımlanmıştır. Kalfanın unvanını kazandığı işyerinde bir sene çalışma zorunluluğu şeklinde rekabetinin kısıtlanmasında kamu menfaati bulunmadığı gibi kalfanın sözleşme özgürlüğü ve ekonomik geleceğinin kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamaktadır.

²⁰⁶ **KARASU**, Rauf, “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Üyelik Sıfatı Sona Erdikten Sonra Şirketle Rekabet Etme Yasağı”, *Rekabet Dergisi*, 2004, S.20, s.21-36.

²⁰⁷ **KIRCA/ŞEHİRALİ ÇELİK/MANAVGAT**, *Anonim Şirketler Hukuku*, C. 1, s. 689. Yönetim kurulu üyesi ile şirket arasında hizmet ilişkisi değil vekalet ilişkisi bulunduğu sebebiyle TBK m. 444 vd. hükümlerinin uygulanamayacağı ile ilgili detaylı bilgi için bkz; **KARASU**, “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Üyelik Sıfatı Sona Erdikten Sonra Şirketle Rekabet Etme Yasağı”, s. 22.

²⁰⁸ **CAN**, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, s. 8.

²⁰⁹ **CAN**, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, s. 28; **AYDOĞAN**, *Ticaret Ortaklıklarında Rekabet Yasağı*, s. 35. Örneğin, acentelik için öngörülen TTK m.104’te düzenlenen inhisar hakkının tarafların anlaşmasıyla kaldırılabilmesi, TTK m.395’te anonim şirkete ilişkin öngörülen rekabet yasağının genel kurul kararıyla kaldırılabilmesi, TBK m. 553’te tacir yardımcılarının işletme sahibinin izniyle işlem yapabilmesi. İşçinin sözleşme sonrası için rekabet yasağını düzenleyen hükümlerin nisbi emredici olduğu yönünde bkz. **SOYER**, *Rekabet Yasağı Sözleşmesi*, s. 18 vd.

süresince kendiliğinden geçerli olacak bir kanuni rekabet yasağı var ise de sözleşme sona erdiğinde sözleşmeden doğan statünün kaybolmasıyla kanuni rekabet yasağı kendiliğinden sona erecektir.

Rekabet yasağının tarafların anlaşması ile ortaya çıktığı durumda ise sözleşmesel (akdi) rekabet yasağından bahsedilecektir. Taraflarca kanuni rekabet yasağının yetersiz bulunması ya da değiştirilmesi arzusu ile sözleşmesel rekabet yasağı yapılabilir. Yasağa tabi olan taraf, kanuni rekabet yasağının aksine, kendi iradesi ve isteği ile ekonomik faaliyet alanını ve olanaklarını sınırlandırmaktadır²¹⁰. Böylece, sözleşme süresince kanuni rekabet yasağı bulunsa bile tarafların rekabet yasaklarının emredici nitelikte olmamaları sebebiyle söz konusu rekabet yasağının kapsamını değiştirecek şekilde sözleşmesel rekabet yasağının kararlaştırılması mümkündür²¹¹. Tarafların sözleşme sonra erdikten sonra da sözleşmesel rekabet yasağı anlaşması yaparak rekabet kısıtlaması getirmesi mümkündür. Kanuni rekabet yasaklarının uygun olduğu ölçüde ilişkinin bitimden sonra da devam ettirilebilmesi mümkündür²¹². Sözleşmesel rekabet yasağı anlaşmasının sözleşme özgürlüğü çerçevesinde ve bu sınırlara bağlı kalarak kararlaştırılması gerekir. Kanun koyucu, sözleşme tarafları arasında eşitlik bulunmayan özel haller için sözleşmesel rekabet yasağını belirli sınırlara bağlamıştır. Bu sınırlar, iş ilişkisinin sona ermesinden sonra işçinin rekabetini kısıtlayan TBK m.444 ve acentelik sözleşmesi sona erdikten sonra acentenin rekabetini kısıtlayan TTK m.123²¹³ düzenlemeleridir. Her iki düzenleme rekabeti kısıtlanan kişiyi koruma amacıyla oluşturulmuş çerçeve hüküm niteliğindedir ve bu

²¹⁰ **ERDEM**, “Rekabet Hukuku Açısından Birleşme ve Devralmalarda (Yoğunlaşmalarda) Yan Sınırlamalar”, s. 120; **SOYER**, Rekabet Yasağı Sözleşmesi, s. 8.

²¹¹ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 28; **AYDOĞAN**, Ticaret Ortaklıklarında Rekabet Yasağı, s. 35; **SOYER**, Rekabet Yasağı Sözleşmesi, s. 18. Örneğin, acentelik için öngörülen TTK m.104’te düzenlenen inhisar hakkının tarafların anlaşmasıyla kaldırılabilmesi, TTK 395. maddede anonim şirkete ilişkin öngörülen rekabet yasağının genel kurul kararıyla kaldırılabilmesi, TBK m. 553’te tacir yardımcılarının işletme sahibinin izniyle işlem yapılabilmesi. Sigorta eksperleri için öngörülen rekabet yasağı hükümlerinin emredici olduğu yönünde bkz. **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 22. İşçinin sözleşme sonrası için rekabet yasağını düzenleyen hükümlerin nisbi emredici olduğu yönünde bkz. **SOYER**, Rekabet Yasağı Sözleşmesi, s.18 vd.

²¹² **GÜLTEKİN**, Ayşegül, “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Üyelik Sıfatı Sona Erdikten Sonra Şirketle Rekabet Etmeme Yasağı”, Uluslararası Rekabet ve Teknoloji Birliği, Bursa 2006, s. 2-8.

²¹³ **CAN**, Ozan, “Rekabet Yasağı ve Rekabet Sınırlandırmaları Hukuku İlişkisi”, Rekabet Kurumu Dergisi, C. 8, S. 4, Ekim 2007, s. 3-42(16).

hükümler taraflar arasındaki ilişkinin sadakat çerçevesinde devam ettirilmesi amacına hizmet etmektedir²¹⁴.

TBK m.444 vd. hükümleri işçi ile işveren arasındaki ilişki sonrasında işçinin rekabet oluşturabilecek davranışlarının yasaklanması, özellikle kendi hesabına rakip bir işletme açmaktan veya rakip işletmeyle menfaat ilişkisine girmekten kaçınmasını konu alır²¹⁵. Söz konusu rekabet yasağı tarafların isteğine bağlı kılınmıştır. Dolayısıyla sözleşmesel rekabet yasağı sıfatındadır. Taraflar arasında sözleşme ilişkisi sonrasında rekabet yasağına yönelik bir anlaşma yapılmak istendiğinde anlaşma TBK m.444'te belirlenen çerçeve kapsamında yapılmak zorundadır.

Bu sınırlamaların uygulanmasında geniş anlamda yorumlamaya gitmek yerinde olmaz. Çünkü Anayasa tarafından korunan rekabet hakkı sınırlamalarının ticaret, sözleşme ve çalışma özgürlüğünü zedelemekten belirli ölçüler çerçevesinde yapılması, dolayısıyla bu sınırlamaların ahlaka uygun olması, doğruluk ve güven kurallarını ihlal etmemesi gerekir²¹⁶. Ayrıca rekabete ilişkin sınırlamaların ekonomik gelişmeyi de engellememesi gerekir²¹⁷.

Tek satıcılık sözleşmesi açısından sözleşme süresince var olan tekel hakkından doğan rekabet yasağına ilave olarak tarafların anlaşarak sözleşme sonrasında geçerli olacak şekilde rekabet yasağı getirmesi mümkündür²¹⁸.

²¹⁴ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 19.

²¹⁵ UŞAN, Fatih, "Rekabet Yasağı Sözleşmesinin Taşınması Gereken Şartlar ve Bunun Geçerliliği Meselesi", Sicil İş Hukuku Dergisi, Mart 2011, Y. 6, S. 21, s. 121; BASKAN, Esra, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Rekabet Yasağı Sözleşmesi", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, Ankara 2012, s. 116 -125 (118); SOYER, Rekabet Yasağı Sözleşmesi, s. 39.

²¹⁶ SAYHAN, "Rekabet Kavramı ve Haksız Rekabet, Rekabet Yasağı ve Rekabetin Korunması Müesseselerinin Hukuki Temeli", s. 110.

²¹⁷ KALPSÜZ, Turgut, "Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Üyelerinin Şirketle Rekabet Teşkil Eden Davranışları", Oğuzoğlu'na Armağan, 1972, s. 330.

²¹⁸ Sözleşme sonrasında geçerli olacak rekabet yasağı anlaşmasının detaylı incelemesi için bkz. Üçüncü Bölüm

C. Haksız Rekabetten Farkı

Rekabet hakkının dürüstlük kuralları çerçevesinde kullanılmasını sağlamak ve rekabet hakkının kötüye kullanılmasını engellemek suretiyle, rakiplerin yanında, müşterilerin ve kamunun da menfaatlerinin korunması amaçlanıyorsa, haksız rekabet kurumu devreye girecektir²¹⁹. Mevzuatımızda haksız rekabeti önleyici olarak düzenlenen hükümler olarak TBK m.57 ve (maddenin göndermesiyle) TTK m.54 vd. maddeleri ile FSEK kapsamında korunan değerler üzerinde haksız rekabet ile ilgili m.83 ve m.84 düzenlemeleri mevcuttur.

Haksız rekabeti düzenleyen TTK m.54 vd. hükümlerinde rekabetin tanımı yapılmamış ancak haksız rekabet hükümlerinin amacını bütün katılanların menfaatine, dürüst ve bozulmamış rekabetin sağlanması olarak ifade etmiştir. Maddenin devamında rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar haksız ve hukuka aykırıdır ifadesine yer verilmiş ve ortaya çıkabilecek haksız rekabet halleri örneklendirilmiştir.

Uygulamada haksız rekabet hükümleri ile rekabet yasağına ilişkin hükümlerin sıkça karıştırılması sebebiyle bu iki kurum arasındaki farkın özellikle açıklanması gereği duyulmuştur. Rekabet hukuku kuralları bir hukuki ilişkinin taraflarının uyması gereken kuralları ifade ederken, haksız rekabet hükümleri herkes için uyulması gereken kurallar bütünüdür, dolayısıyla daha geniş kapsamlıdır. Rekabet yasağında, sözleşme ilişkisi dışında bulunan kişilerin rekabetinin söz konusu yasak kapsamında sınırlandırılması söz konusu değil, aksine, rekabetin gelişimi amacıyla desteklenmesi söz konusudur²²⁰. Rekabet yasaklarının haksız rekabete göre nisbi nitelik taşıması sebebiyle rekabet yasağının ihlali halinde yalnızca hukuki ilişkinin taraflarının dava açması söz konusu olurken, haksız rekabetin varlığı halinde zarar gören veya zarar görme tehlikesi olan herkes dava açma yetkisine sahiptir²²¹. Haksız

²¹⁹ ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 548.

²²⁰ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 10.

²²¹ ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 548.

rekabete ilişkin açılacak davalarda, tazminat davaları hariç olmak üzere, failin kusuru aranmazken, rekabet yasağı davalarının açılabilmesi için kusur esastır²²².

III. REKABET HUKUKUNDA TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ VE REKABET YASAĞI

A. Genel Olarak

Rekabet kavramı serbest piyasa ekonomisinin temel ilkelerinden olan, çalışma ve sözleşme özgürlüğünden kaynaklanan ve anayasal olarak korunan bir yarışma hakkını temsil etmektedir. Rekabeti, müşteri elde etmek amacıyla gerçekleştirilen bir piyasa mücadelesi olarak açıklamak mümkündür²²³. Serbest ticarete dayalı bir ekonomi, rekabet anlamına gelecektir. Bu halde rekabeti; ekonomik faaliyetler üzerinde büyük etki sahibi düzenleyici güç ve dolayısıyla toplumun ekonomik kurtuluşu olarak tanımlamak mümkündür²²⁴.

Günümüzde geçerli olan liberal ekonomi, kişilerin serbest rekabet etmesi ilkesine dayanmaktadır²²⁵. Bir başka ifade ile ticari hayatta faaliyet gösterebilmek için piyasalara girişin serbest olması gerekir. Serbest rekabet, bir mesleğe, bir sanayi dalına ya da başka bir faaliyete serbestçe girebilmek anlamına gelir ve fırsat eşitliğinin ekonomik alandaki yansımasıdır²²⁶. Dolayısıyla serbest rekabetin sağlanması için sözleşme özgürlüğünün tanınması, piyasaya giriş ve piyasadan çıkışın serbest bırakılması gerekir²²⁷. Serbest ticaret hakkı ve rekabet özgürlüğü, serbest piyasa

²²² **ARKAN**, Sabih, Haksız Rekabet- Gelişmeler- Sorunlar, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 22, S.4 Aralık 2004, s. 5-20.

²²³ **SOYER**, Rekabet Yasağı Sözleşmesi, s. 51.

²²⁴ **TERRY**, Andrew, “Unfair Competition and the Misappropriation of a Competitor’s Trade Values”, *The Modern Law Review*, 1988, C. 51, S. 3, s. 296- 322(296). <https://doi.org/10.1111/j.1468-2230.1988.tb01758.x> (e.t. 14.04.2020).

²²⁵ **ARKAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 342.

²²⁶ **SAYHAN**, “Rekabet Kavramı ve Haksız Rekabet, Rekabet Yasağı ve Rekabetin Korunması Müesseselerinin Hukuki Temeli”, s. 103.

²²⁷ **PINAR** Hamdi, “Rekabet Hukuku ile Haksız Rekabet Hukuku İlişkisi”, *Rekabet Dergisi* 2014,15(2), s. 59-87(63).

ekonomisinin²²⁸ temel prensiplerindedir²²⁹. Kişiler, piyasada varlık gösterme amacıyla, kaynak ve sermayelerini en iyi şekilde değerlendirir ve böylece rekabet etme gücünü kullanmış olur. Böylelikle serbest rekabetin varlığı ile kaynakların etkin kullanılması, fiyatların düşmesi, maliyetleri düşürmek için tasarruf yapılması, yeni teknolojilerin bulunması ve kullanılması sağlanır²³⁰. Ticari hayatta rekabet ile üretilen mal ve hizmetlerin kalitesi sürekli olarak artarken, fiyatların düşürülmesi hedeflenir. Bu şekilde üretimde verimlilik ve etkinlik elde edilir ve bu yolla toplumsal refah ile kaynak dağılımında eşitlik sağlanır.

Rekabet hakkı anayasal bir haktır: Anayasanın 48. maddesinde herkesin dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahip olduğu ve özel teşebbüs kurma ve yaşatma hakkının bulunduğu ifade edilmiştir. Çalışma özgürlüğü kapsamında herkes, dilediği alanda teşebbüs kurabilme hakkına sahip olduğu gibi; işçi, ticari vekil ve ticari mümessil gibi bağımlı; acente, simsar, komisyoncu gibi bağımsız şekilde çalışabilme hakkına sahiptir²³¹. Kişilerin sahip olduğu bu özel teşebbüs kurma ve çalışabilme hakkı, rekabet yapma hakkının var olmasını sağlar.

Devlet, hürriyet ve hakları güvence altına alma amacıyla işlemlerde bulunmalıdır. Bir tarafın rekabet özgürlüğünü sınırsız ya da dürüstlük kuralı çerçevesi dışında kullanması, diğer kişilerin anayasaca tanınmış bu hakkın kullanımını kısıtlayacak ve ekonomi açısından yararlı olan rekabetin yarardan çok zarar doğurması sonucu doğacaktır. Bu nedenle ticaret serbestliği ve rekabet özgürlüğü, sınırsız rekabet hakkının bulunduğu anlamına gelmez²³².

Devlet, tüm piyasa katılımcıları ile özellikle tüketicilerin menfaatleri doğrultusunda, rekabeti ve korunmasının hukuka uygun gerçekleşmesini sağlama

²²⁸ Serbest piyasa ekonomisi, ekonomik faaliyetlerin tam rekabet şartları içinde serbestçe yapılabildiği, ekonomik sorunların çözümünün devletin ekonomiye müdahalesiyle değil fiyat mekanizması aracılığı ile gerçekleştirildiği ekonomi olarak tanımlanabilir.

²²⁹ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 547.

²³⁰ **ASLAN**, Yılmaz, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, Ekin Yayınevi, 5. Baskı, İstanbul 2017, s. 3.

²³¹ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 39.

²³² **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 547.

amacıyla rekabet hakkını belirli sınırlar içinde kısıtlama hakkına sahiptir. Bu sınırlar haksız rekabet hükümleri ve rekabet yasakları ile sağlanabilmektedir.

Rekabetin korunması ile ilgili olarak Anayasanın 167. maddesinde; devletin, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarında devamlılığı ve düzeni sağlayıcı müdahalelerde bulunma hakkının olduğu ifade edilmiştir. Devletin piyasalarda fiilen veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme görevi ve dolayısıyla kişilerin serbest piyasada işlem hakkını koruma görevi vardır. Devletin bu görevi yerine getirmesindeki amaç; kapitalist sistemde büyük işletmelerin aralarında anlaşma yaparak üretim miktarını, üretilen mal ve hizmetlerin fiyatını belirleme şeklinde tekelleşme eğiliminin önünde geçmektir²³³.

Piyasa ekonomisi, ekonomide bir karar biriminin yönlendirmesi olmadan, piyasa dinamiklerine dayalı bir ekonomik düzeni ifade etmektedir²³⁴. Ekonominin işlerliği ve korunması için uygulanan ekonomik politikanın temel ve merkezi unsuru rekabettir²³⁵. Dolayısıyla serbest piyasa ekonomisi için rekabetin varlığı elzemdir. Rekabetin korunması ile, ülke kaynaklarının talebe göre eşit dağıtımını sağlanırken, artan ekonomik verimlilik ile genel refah artırılmış olacaktır²³⁶. Devletin bu amaca yönelik müdahalesi, yani ekonomiye, serbest rekabeti kurma ve koruma amacı rekabet kanunları aracılığı ile sağlanır²³⁷. Rekabet mekanizmasının işlemesine engel olacak işlemler karşısında devlet, öncelikle haksız rekabet kurumunu düzenlemiş, daha sonra ise rekabet üzerinde aktif müdahale yolu üstlenerek 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunu düzenlemiştir²³⁸.

4054 sayılı Kanun ile mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları önlenerek rekabetin korunması amaçlanmıştır. Kanunun amacı m.1’de, “*mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti*

²³³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 167. madde gerekçesi. https://www.anayasa.gov.tr/media/6382/gerekceli_anayasa.pdf (e.t.23.09.2020).

²³⁴ **BERGER** Johannes, “Market and State in Advanced Capitalist Societies”, Current Sociology September 1990, 38(2), 103-132(106).

²³⁵ 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunu’nun genel gerekçesi

²³⁶ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 4.

²³⁷ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 4.

²³⁸ **ARKAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 344.

engelleyci, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır.” olarak belirtilmiştir. Rekabetin bu yollarla korunmasıyla, daha verimli üretim, daha az kaynak kullanımı, teknolojik gelişmelere destek sağlanması ve dolayısıyla daha düşük fiyatla çok çeşitli kaliteli hizmet ve mal üretilmesi sağlanacaktır. Söz konusu üretimin²³⁹ dağıtım aşamasında ise tek satıcılık gibi dağıtım anlaşmalarından faydalanılır.

RKHK m. 4²⁴⁰ açıkça belirli mal veya hizmet piyasasında rekabeti engelleyen, bozan veya kısıtlayan ya da bu amacı taşıyan anlaşma ve uyumlu eylemlerin hukuka aykırı olduğunu ifade etmiştir. Fiyat tespiti, mal veya hizmet piyasasının bölüşülmesi ve paylaşımı, rakip teşebbüslerin faaliyetlerinin kısıtlanması, eşit konumdaki kişilere farklı şartların uygulanması gibi haller maddede belirtilen hallerdir. RKHK m.4'te yatay anlaşmalar gibi, franchising ve tek satıcılık gibi dikey anlaşmaların rekabeti kısıtlayan etkileri de yasak kapsamına alınmıştır²⁴¹.

Dikey anlaşmalar, fırsatçı davranışları engellemek ve dağıtımın en verimli şekilde sağlanması için taraflara çeşitli görevler ve yükümlülük ile kısıtlamalar getirebilmektedir ve bu halde nitelikleri ve etkilerine göre rekabet hukukunun kapsamına girmektedir²⁴². Bir dikey ilişkide bir tarafın ürünü, diğer tarafın

²³⁹ Dağıtım konu alan dikey anlaşmalarda üretim ifadesinin kapsamına ürün ile birlikte hizmet de girmektedir. bkz. European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 2.

²⁴⁰ RKHK m.4 AB mevzuatı “Rules applying to undertakings - Article 101” ile paralel olarak hazırlanmıştır. Söz konusu maddede üye devletler arasındaki ticareti etkileyecek şekilde gerçekleşen, rekabeti sınırlayıcı, kısıtlayıcı, bozucu amaç taşıyan bütün anlaşma ve kararları yasak olarak belirtmiş daha sonra ise sık ortaya çıkacak ihlalleri örnek olarak saymıştır. Buna göre fiyat tespiti; üretimde, markette, teknik gelişim veya yatırımda sınırlandırma veya kontrol; pazar veya kaynak paylaşımı; rekabet dezavantajı yaratacak şekilde eşit davranma yükümlülüğüne aykırılık; mal veya hizmetlerin alınmasına yönelik anlaşmaya aykırı şartlar yapılması/getirilmesi hukuka aykırı kabul edilmiştir. bkz. Consolidated Version Of The Treaty On The Functioning Of The European Union - Part Three: Union Policies And Internal Actions - Title VII: Common Rules On Competition, Taxation And Approximation Of Laws - Chapter 1: Rules On Competition - (Ex Article 81 Tec). https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2008/art_101/oj (e.t.02.02.2020).

²⁴¹ **GÜRZUMAR**, Osman Beraat, “Franchise Anlaşmaları ve Rekabet Hukuku”, Rekabet Kurumu'nun 2. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Rekabet Hukuku ve Yargı Sempozyumu, Ankara 1999, s. 122.

²⁴² **ARSLAN**, Aziz Serkan, “Tek Satıcılık Sözleşmelerinin Rekabet Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Muafiyete Aykırı Tek Satıcılık Sözleşmelerine Uygulanacak Usul Hükümleri”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, Y. 2008, S. 1-2, s. 3.

girdisidir.²⁴³ Bu, bir tarafın piyasa gücünü diğer tarafın ticari pozisyonuna zarar verecek şekilde kullanabileceği sonucunu doğurmaktadır²⁴⁴. Dikey anlaşmalar, çoğunlukla sağlayıcı ve dağıtıcılar arasında ürünlerin dağıtımına ilişkin basit bir anlaşmadan daha fazlasını içerir. Genellikle dikey anlaşmalar, taraflarına rekabet özgürlüğünü kısıtlayıcı yükümlülükler yükler²⁴⁵. Örneğin kâr marjının artırılması amacıyla tekel hakkı getirilerek tarafların belirli mal ve/veya bölge dışında rekabet etmesi yasaklanır. Dikey kısıtlamalar olarak adlandırılan bu yükümlülüklerin sağlayıcı ve rakipleri arasındaki rekabeti yumuşatarak marka içi rekabeti ve markalar arası rekabeti azaltma²⁴⁶, oyuncuların pazar girişini engelleme ve pazar kısıtlamaları ile tüketici seçeneklerini azaltma gibi rekabete olumsuz etkileri bulunmaktadır²⁴⁷.

Tek satıcılık sözleşmeleri özellikleri gereği, tarafların özgürlüklerine çeşitli sınırlamalar getirir. Bu sözleşmelerle, tek satıcının rakip malları satmasını yasaklaması, sağlayıcının aynı bölgede başka satıcılara mal satmasını yasaklaması ve sağlayıcının sözleşme bölgesinde doğrudan satış yapmasının engellenmesi hallerinin varlığı sebebiyle rekabeti sınırlayıcı bir etkiye her zaman sahiptir²⁴⁸. Tek satıcılık sözleşmesinde olduğu gibi, sözleşme konusu ürünün başkaları tarafından tek satıcının dışındaki kaynaklardan sağlanması güçleştiriliyorsa rekabetin bozulduğu kabul edilir²⁴⁹. Dolayısıyla, dikey anlaşma taraflarının, genellikle karşılıklı aşırı kısıtlamalar dayatmasının önüne geçilmesi amacı vardır²⁵⁰.

²⁴³ İfade için bkz. Guide by DLA PIPER, Global Enforcement Priorities In Vertical Agreements, s. 1-76(4).

²⁴⁴ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 98.

²⁴⁵ **VEROUDEN**, Vincent, Vertical Agreements: Motivation and Impact, in 3 Issues in Competition Law and Policy 1813 (ABA Section of Antitrust Law 2008), s. 1813-1840(1814). <https://ssrn.com/abstract=1147717> (e.t. 26.07.2020).

²⁴⁶ Markalar arası rekabetin sınırlandırılması özellikle tek marka satma koşulunu içerdiğinde ürünlerin tüketiciye ulaşmasını engelleyerek pazarı kapama etkisi doğuracaktır. Detaylı bilgi için bkz. Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N.146; **SLAUGHTER/MAY**, "The EU Competition Rules on Vertical Agreements", s. 24. <https://prodstoragesam.blob.core.windows.net/highq/64584/eu-competition-rules-on-cartels.pdf> (e.t. 24.06.2020).

²⁴⁷ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 100.

²⁴⁸ **GORI-MONTANELLI**, Riccardo, "Exclusive Distribution Agreements and the Competition Law of the EEC," IDEA: The PTC Journal of Research and Education 16, no. Conference Issue (1974): 91-102(93) https://ipmall.law.unh.edu/sites/default/files/hosted_resources/IDEA/16_IDEA_1974.pdf (e.t. 12.07.2020).

²⁴⁹ **İNAN**, "Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Üçüncü Kişiler", s. 63.

²⁵⁰ **SLAUGHTER/MAY**, "The EU Competition Rules on Vertical Agreements", s. 2.

Bununla birlikte dikey anlaşmaların ekonomi ve rekabet üzerindeki olumlu etkilerinin sınırlayıcı bir liste şeklinde verilmesi uygun olmasa da rekabetin teşvik edici etkisi sebebiyle dikey kısıtlamaların uygulanması açısından haklı sebeplerin varlığı yadsınamaz²⁵¹. Rekabete; teşvik sayesinde hizmet kalitesinin artırılması, bedavacılık sorununun²⁵² çözülmesi, yeni oyuncuların piyasa girişinin kolaylaştırılması ya da yeni market alanlarının açılması, ekonomik risklerin azaltılması gibi sebepler başlıca haklı sebep olarak sayılabilir²⁵³. Ayrıca dağıtım sözleşmelerinin, ürünlerin dağıtımında iyileştirme, satış sonrası hizmetlerin yaygınlaşması, tüketicinin ürüne ulaşımının sağlanması gibi olumlu etkileri de bulunmaktadır²⁵⁴. Firmaların yabancı ülkelere karşı güçlenmesi, rekabeti bozucu anlaşmanın yarattığı ortamda birlikte çalışmanın teknolojik ya da ekonomik gelişmeler sağlaması yahut etkinliği artırması, bu ortak çalışmadan tüketicilerin güçlenmesi ve rekabet olanaklarının artması bu olumlu etkiler arasında sayılabilir²⁵⁵. Dikey anlaşma olan tek satıcılık özelinde ise ürünlerin kolayca dağıtımı, belirli bir malın bir pazara girişi esnasında tek satıcının bilgi ve tecrübesiyle kolaylık sağlanması ve satış sonrası hizmet gibi olumlu etkiler ortaya çıkacaktır. Bu bakımdan da tek satıcılık sözleşmesi rekabet hukukunun temel amaçlarından olan kaliteli mal ve hizmetin sunulmasına hizmet edecektir²⁵⁶. Bu sözleşmeye güvenen tek satıcı, satış faaliyetleri üzerinde yoğunlaşabilir. Sağlayıcı ise pek çok satıcı ile ticari ilişkiler kurmak zorunda kalmayacağından tamamıyla üretime yönelebilir ve böylece özellikle uluslararası ticarete dil, mevzuat ve diğer farklılıklardan kaynaklanan dağıtım güçlükleriyle uğraşmak zorunda kalmaz²⁵⁷. Farklı sağlayıcıların ürünleri arasında rekabeti artırır ve pazara girişleri kolaylaştırır. Tüketici, münhasır dağıtım²⁵⁸ sözleşmesiyle dağıtımda iyileşme olacağından ürünleri

²⁵¹ İfade için bkz. Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N.88.

²⁵² Doktrinde “*free-rider problem*” olarak ele alınan bu kavram ürünlerin reklamını yapan bir dağıtıcının pazarda yarattığı etkiden, ürünlerin promosyonunu yapmayan kişilerce faydalanması olarak ifade edilebilir.

²⁵³ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N.107; Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N.88.

²⁵⁴ **KÜÇÜKAYHAN AŞCIOĞLU**, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 15.

²⁵⁵ **İNAN**, Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Üçüncü Kişiler, s. 67.

²⁵⁶ **ARSLAN**, Tek Satıcılık Sözleşmelerinin Rekabet Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Muafiyete Aykırı Tek Satıcılık Sözleşmelerine Uygulanacak Usul Hükümleri, s.19.

²⁵⁷ **GORI-MONTANELLI**, Riccardo, "Exclusive Distribution Agreements and the Competition Law of the EEC, s. 94.

²⁵⁸ Münhasır dağıtım bir teşebbüsün, mal ve hizmetlerinin dağıtımı konusunda, belirli bir bölgede diğer bir teşebbüse münhasır hak verdiği dağıtım sistemidir. Rekabet Kurulu Rekabet Terimleri

daha kolay ve çabuk elde edebilecektir. Ayrıca ürünlerle ilgili çıkacak sorunları çözmek için kendisine daha yakın muhatap bulabilecektir²⁵⁹. Dolayısıyla tek satıcılık sözleşmeleri, ürün satışının artmasına yardımcı olur ve yoğun pazarlama ve arzın devamlılığını sağlayarak dağıtımını rasyonalize eder²⁶⁰. Tek satıcılık sistemi kuran sağlayıcının amacı, üçüncü kişilerin haksız olarak kısıtlanması değil, kendi ürünlerine ait pazarlama faaliyetlerinin güvence altına alınması ve geliştirilmesidir²⁶¹.

Sonuç olarak dikey kısıtlamaların marka içi rekabeti azaltmasının rekabete etkisi, olumlu ve olumsuz olarak iki yönlüdür²⁶². Dağıtım ağının etkin olması amaçlanarak güçlü şekilde marka içi rekabetin kısıtlanmasıyla rakipler arasında rekabet artacağından, ürün yelpazesinin genişlemesine sebebiyet verir²⁶³. Marka içi rekabetin zayıf olarak yapılması halinde ise pazara girişin engellenmesi şeklinde rekabet üzerinde olumsuz etkiler doğacaktır.

Dikey anlaşmaların, yadsınamaz olumlu etkileri ve uygulamada kullanım sıklığına bağlı olarak, RKHK m.5 ile düzenlenen muafiyet kapsamında değerlendirilmeye alınması gerekir. RKHK m.5 uyarınca anlaşmalar, RKHK m.4.'e aykırı özellikler taşıyor olsa da RKHK m.5'te belirlenen koşulların sağlanması halinde muafiyet kapsamında değerlendirilir. Muafiyet, kanunda aranan şartların bulunması durumunda rekabeti kısıtlayıcı işbirliği uygulamalarına, RKHK m.4 hükmünün uygulanmayacağına dair Rekabet Kurulu'nun vermiş olduğu karardır²⁶⁴. Bazı anlaşmalar, rekabeti kısıtlayıcı olmasına rağmen rekabete olumlu etki ve kamu yararı sağlayabilir. Bu anlaşmaların RKHK m.4 uyarınca mutlak şekilde yasaklanması her

Sözlüğü, s. 113. Ayrıca bkz. 2017/3 sayılı Motorlu Taşıtlar Sektöründeki Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.4/1-ğ.

²⁵⁹ **BADUR**, Emel, Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar (Uyumlu Eylem ve Kararlar), Lisansüstü Tez Serisi, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2001, s. 113; **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 366.

²⁶⁰ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 366.

²⁶¹ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 132.

²⁶² **PEEPERKORN**, Lucas, "The Economics of Verticals", Competition Policy Newsletter, S.2 1998, s.10-17(10). <https://ec.europa.eu/competition/publications/cpn/cpn19982.pdf> (e.t. 13.08.2020).

²⁶³ **GÜRZUMAR**, "2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar", s. 212.

²⁶⁴ Rekabet Kurulu Rekabet Terimleri Sözlüğü; **GÜRZUMAR**, "2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar", s. 210 vd.; **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 440; **BADUR**, Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar (Uyumlu Eylem ve Kararlar), s. 129.

zaman hakkaniyete uygun olmayacaktır. Bu tür anlaşmaların belirli koşullarda yasak kapsamı dışına çıkarılabilmesi ekonomik bakımdan daha yararlı olacak, kaynakların etkin ve verimli kullanımına imkan sağlayarak daha adil sonuçlar doğuracaktır²⁶⁵. Pazarlamanın rasyonel bir biçimde gerçekleştirilmesi rekabetin kısıtlanması için haklı ve yeterli bir nedendir²⁶⁶. RKHK m.5 gerekçesinde de rekabeti kısıtlayıcı anlaşmaların zararlı etkilerine oranla yararlı etkilerinin daha fazla olması halinde RKHK m.4'te belirlenen yasaktan muaf tutulması gerektiği belirtilmiştir²⁶⁷.

RKHK m.5. uyarınca bir anlaşmanın muafiyet kapsamında değerlendirilmesi için, malların üretim veya dağıtımı ile hizmetlerin sunulmasında yeni gelişme ve iyileşmelerin ya da ekonomik veya teknik gelişmenin sağlanması, tüketicinin bu anlaşmadan yarar sağlaması, ilgili piyasanın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması gerekir. RHKH m.5/1-d bendinde ise, rekabetin zorunlu olandan fazla sınırlanmaması gerektiği belirtilmiştir. Hem nitelik olarak yararlı olan hem de tüketiciye yararlı olacak bir işbirliği uygulamasının, bu amaçları gerçekleştirebilmek için zorunlu olandan fazla rekabeti kısıtlayıcı kayıtlar içermemesi gerekir²⁶⁸.

Kurul tarafından, maddenin son fıkrasında belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde, belirli konulardaki anlaşma türlerine bir grup olarak muafiyet tanınmasını mümkün olduğu ve bu konudaki ilave şartları içeren tebliğlerin çıkarabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla RKHK m.5'te öngörülen muafiyetin, bireysel muafiyet ve grup muafiyeti olarak iki çeşit olduğu söylenebilir. Muafiyet ile, ilgililer yasal belirlilik ve güvenlik içinde olur. Muafiyet kapsamına alınmış işbirliği uygulamaları ve bu uygulamalara dayanılarak yapılan ekonomik ve hukuki işlemler geçerli olacak ve bu işlemlerin geçmişe etkili olarak hükümsüz sayılması endişesinden kurtulmuş olunur²⁶⁹.

²⁶⁵ ASLAN, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 440.

²⁶⁶ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 133.

²⁶⁷ 4054 sayılı kanun 5. madde gerekçesi

²⁶⁸ GÜNER, Cemil, "Rekabet Hukukunda Yasak İlkesinden Muafiyet", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 71, 2007. s. 146- 173(155); Ex Article 81 Tec

²⁶⁹ GÜNER, "Rekabet Hukukunda Yasak İlkesinden Muafiyet", s. 163.

Bireysel muafiyet, anlaşma taraflarının bildirim formu doldurarak anlaşmanın RKHK m.5'te gösterilen şartların tamamını sağladığının gerekçeli olarak gösterilerek Rekabet Kurulu'na yapılacak başvuru²⁷⁰ doğrultusunda kazanılır. Kısaca, bireysel muafiyet bildirimine bağlıdır²⁷¹. Kurul tarafından birbiri ile çok benzer mali, iktisadi ve hukuki yapısı olan ve rekabet piyasalarına etkileri itibariyle de farklılık oluşturmayan birçok müracaata bireysel muafiyet verilmesi sonucunda grup muafiyetleri sistemi oluşturulmuştur²⁷². Bu durumda Rekabet Kurulu RKHK m.5'e dayanarak çıkaracağı bir tebliğ ile, belirli bir sözleşme türüne genel (grup) olarak muafiyet tanırrsa, artık bu Tebliğ'de aranan şartları yerine getiren ve bu Tebliğ'de düzenlenen sözleşme çeşitlerinden birine tabi olan sözleşmeler kendiliğinden muafiyet kapsamında olacaktır. Dolayısıyla grup muafiyet kapsamında bir anlaşmanın tarafları yaptıkları bu anlaşma için Kurul'dan ayrıca bireysel muafiyet almak zorunda değildir. Anlaşma bildirimden bağımsız olarak ve Kurul'dan ayrıca muafiyet istemeye gerek kalmaksızın, doğrudan muafiyetten faydalanacaktır.²⁷³

Grup muafiyeti, bireysel muafiyetten kapsam ve usul açısından farklıdır²⁷⁴. Grup muafiyet tebliğleri bireysel muafiyetten farklı olarak, RKHK m.5'in hangi şartlara uygulanacağını değil, hangi şartları taşıyan anlaşmalara uygulanmayacağını göstermektedir²⁷⁵. Teşebbüslerin üretim ve dağıtım sürecini en iyi şekilde kurmalarını ve bunun sonucu olarak genellikle pazarda markalar arası rekabetin artmasını sağlayan dikey anlaşmalar, belirli koşulları sağlamaları halinde RKHK m.4.'te verilen yasaklamadan muaf tutulması gereken anlaşma gruplarının başında gelmektedir²⁷⁶.

²⁷⁰ 16.06.2020 tarih ve 7246 sayılı kanunun m.1 ile bireysel muafiyet hakkında "kendi kendine değerlendirme" esasının geçerliliğine karar verilmiştir. Böylece teşebbüslerin m.5'te sayılan koşulları sağladığı kanaatine varmaları halinde m.4'ten muaf olunacaktır. İlgili teşebbüs veya teşebbüs birliklerince m.4 kapsamında gerçekleştirdikleri eylemlerin muafiyet şartlarına uygunluğuna ilişkin Kuruma başvuruda bulunma hakları korunmuştur.

²⁷¹ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 443.

²⁷² **TÜSİAD Dergisi**, "Rekabet Hukukunda Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar", s. Aralık 1998, Yayın No. TÜSİAD-T/98/12/244, s. 60.

²⁷³ **GÜRZUMAR**, "Franchise Anlaşmaları ve Rekabet Hukuku", s. 127.

²⁷⁴ **KÜÇÜKAYHAN AŞÇIOĞLU**, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 135.

²⁷⁵ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 471.

²⁷⁶ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N.1.

Kurul bu doğrultuda “2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği’ni” çıkarmıştır²⁷⁷.

29.03.2018 tarihinde, Tebliğ’in ve dikey anlaşmalar bakımından RKHK m.5’in teşebbüslerce yorumlanmasında açıklık sağlanması ve böylece doğabilecek belirsizlikleri en aza indirmek amacıyla Kurul, “Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz” yayımlamıştır.

Bir dikey anlaşmanın Grup Muafiyet Tebliği’nden yararlanabilmesi için öncelikli olarak rakip olmayan teşebbüsler arasında akdedilmiş bir dikey anlaşma olması ve başka grup muafiyet Tebliğ’in sınıfına giren bir anlaşma olmaması gerekir²⁷⁸. Anlaşmanın Tebliğ kapsamında değerlendirilebilmesi için bir diğer koşul, anlaşma konusu mal veya hizmetlerin karşıladığı pazar payının %40’tan daha düşük olmasıdır. Tek alıcıya sağlama yükümlülüğü içeren anlaşmalar için alıcının anlaşma konusu mal veya hizmetleri aldığı pazar payının %40 sınırını aşmaması aranmıştır. Dolayısıyla tek satıcılık sözleşmesine taraf olan sağlayıcının pazar payının %40’ı aştığı durumlarda, sözleşmenin grup muafiyet kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır²⁷⁹. Ayrıca belirtmemiz gerekir ki tek satıcılık sözleşmesinde tek alıcıya sağlama yükümlülüğü²⁸⁰ öngörüldüğünde muafiyet, tek satıcının dikey anlaşma konusu malları ve hizmetleri aldığı ilgili pazardaki payının %40’ı aşmaması koşuluyla uygulanacaktır²⁸¹. Pazar payının %40’ı aşması durumunda anlaşmanın bireysel

²⁷⁷ Tebliğ, 1997/3 sayılı Tek Elden Dağıtım Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, 1997/4 sayılı Tek Elden Satın Alma Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği, 1998/7 sayılı Franchise Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği’ni kapsayacak ve yerini alacak şekilde 14.7.2002 tarihinde resmi gazetede yayımlanmıştır. Tebliğ daha sonra, 2003/3 ve 2007/2 sayılı Rekabet Kurulu Tebliğleri ile değişikliğe uğramıştır. 2002/2 sayılı tebliğ, AT 330/2010 sayılı düzenlemenin yansımasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Commission Regulation (EU) No 330/2010 Söz konusu düzenlemenin yürürlük süresi 1 Haziran 2010 tarihinden 2022 tarihine kadardır.

²⁷⁸ 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliğ m. 2; . Commission Regulation (EU) No 330/2010 art. 2.

²⁷⁹ bkz. Rekabet Kurulu 07.09.2017 tarihli ve 17-28/461-200 sayılı kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=34baf740-f6f2-4249-80d8-3706a8be3793> (e.t. 09.10.2020).

²⁸⁰ Tek alıcıya sağlama yükümlülüğü Tebliğ m.3/3-h bendine göre sağlayıcının anlaşma konusu malları, kendi kullanımı veya yeniden satışı amacıyla Türkiye içerisinde sadece bir alıcıya satmasına yönelik doğrudan veya dolaylı yükümlülük anlamına gelir.

²⁸¹ 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliğ m. 2/2. Grup muafiyet tebliği ile pazar payına getirilen %40 sınırlaması, AB uygulamasında hem alıcının hem de sağlayıcının pazar payının %30’u geçmediği hallerde muafiyet kapsamında değerlendirilebileceği öngörülmüştür. bkz. Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 3. Münhasır dağıtım anlaşmaları açısından da ilgili

muafiyete başvurması mümkündür. Bu konuda Rekabet Kurulu, 2012 tarihli kararında üretici şirket tarafından yapılan münhasır depo anlaşmasının muafiyet kapsamı dışında olduğuna hükmetmiştir. Söz konusu kararda pazar payı eşiğinin aşılması nedeniyle anılan Tebliğ kapsamındaki grup muafiyetinden yararlanamayacağı, ancak ilgili sözleşmeye RKHK m.5’ te sayılan şartların tamamını taşıdığı gerekçesiyle bireysel muafiyet tanınmıştır²⁸².

İlgili pazar payı, ilgili ürün pazarı ve coğrafi pazarına bağlıdır. İlgili ürün pazarı ile, son tüketici tarafından fiyat, kullanım amacı ve niteliği bakımından aynı sayılan mal ve hizmetlerden oluşan pazar ifade edilmektedir²⁸³. Coğrafi pazar ise, teşebbüslerin mal ve hizmet alanında faaliyet gösterdikleri bölge ile ifade edilebilir. Kılavuz, bu bölgelerde rekabet koşullarının komşu bölgelerden “hissedilir derecede” farklı olmasını ayırt etme konusunda kıstas olarak kabul etmektedir²⁸⁴.

Pazar payı eşiğinin muafiyet koruması için koşul teşkil etmesi, ilgili pazarın tanımlanması ve payın tespitine dayanmaktadır. İlgili pazarın tanımlanması ve pazar payının tespiti son derece kapsamlı ve masraflı bir inceleme yapılmasına bağlıdır ve anlaşma sırasında pazar paylarının değişmesiyle anlaşmanın muafiyet kapsamından çıkması söz konusu olabilmektedir²⁸⁵. Tebliğ uyarınca pazar payı bir önceki yılın verisi kullanılarak hesaplanacaktır. Kurul tarafından bir dikey anlaşmanın uygulanmaya başlanmasından sonra soruşturma yapılması halinde, anlaşmanın

pazar payının oranı %30 olarak belirlenmiştir bkz. European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 152. Tebliğ taslağında oran %30 iken, Tebliğ’de oranın %40 olarak belirlenmesine ilişkin olarak, % 40 pazar payı sınırının altında kalan teşebbüslerin hakim durumda olmadıkları, % 50 pazar payının üzerinde kalan teşebbüslerin ise aksi durumu gösteren şartlar olmadıkça hakim durumda olduklarının kabul edildiği yönünde bkz. **KARAMAN COŞGUN**, Özlem, Rekabetin Dikey Kısıtlanmasına Grup Muafiyetinin Uygulanabilmesi Bakımından Pazar Payı Sınırlamaları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 20, S. 71, Temmuz 2007, s. 108-127(121).

²⁸² Rekabet Kurulu 17.10.2012 tarih ve 12-51/1448-495 sayılı karar. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=e1efdb39-8beb-430d-8556-5fa9fa231d41> (e.t. 09.10.2020); Rekabet Kurulu 12.12.2019 tarih, 19-44/732-312 sayılı Kararla şirkete bireysel muafiyet tanınmayacağına karar verilmiştir. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=04d75c51-4490-4fc8-9d64-bf1fa20f8eaf> (e.t. 09.10.2020).

²⁸³ 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalar Grup Muafiyet Tebliğ m. 6; Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 7.

²⁸⁴ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N.61-62.

²⁸⁵ **DE STEFANO**, Gianni, “The new EU Vertical Restraints Regulation: Navigating the vast seas beyond safe harbours and hardcore restrictions, European Competition Law Review Issue 12, 2010, s. 487- 491(487).

yapıldığı tarihten önceki yılın verileri ile birlikte, soruşturma tarihinden önceki bir yılın verilerini değerlendirmeye almalı ve muafiyet değerlendirilmesi bu şekilde yapılmalıdır²⁸⁶.

Birden fazla aşamada bulunan kişilerin taraf olduğu dikey anlaşmalarda, pazar payı hesabının yapılması hususunda 2002/2 sayılı Tebliğ’de bir düzenleme bulunmamasına rağmen AB uygulamasında düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre; sağlayıcı-alıcı-perakendeci arasında bir dikey anlaşma var ise, münhasırlık kapsamında koşul olan pazar payı, alıcı açısından değerlendirilecektir. Bir başka ifade ile bu çok taraflı ilişkide alıcı, hem tedarikçi hem de alıcı olarak bulunduğundan, pazar payı eşiğini dikkate almalıdır²⁸⁷.

Dikey anlaşmanın tebliğ kapsamında değerlendirilebilmesi için Tebliğ m.4’te belirlenen ve anlaşmayı muafiyet dışına çıkaran sınırlamaları içermemesi gerekir. Bu sınırlamalar rekabeti doğrudan ya da dolaylı olarak engelleme amacını taşıyan sınırlamalar olarak ifade edilmiştir²⁸⁸. Bu sınırlamaların bulunması halinde, pazar payı sınırı aşılmamış olsa bile anlaşma muafiyet tebliği kapsamında değerlendirilemeyecektir. Bu kısıtlamalar, tüketiciye verecekleri olası zararlardan dolayı sert (ciddi) kısıtlamalar olarak değerlendirilmektedir²⁸⁹. Sınırlamalar kapsamında; sağlayıcıların asgari satış fiyatı belirlemesine izin verilmemektedir. Sağlayıcı tarafından ürünlerin veya hizmetlerin satılacağı bölge ya da müşteri kısıtlamasının yapılması yasaktır. Dağıtıcıların; kime, ne, nerede satım yapacakları konusunda özgür olması gerekir. Dağıtıcılar, sözleşme konusu mal veya hizmetleri seçilmiş diğer dağıtıcılara satma ya da bu satıcılardan alma konusunda serbest olmalıdır Münhasır satım hakkının verilmesi ya da seçici dağıtım sistemine yer verilmesi hali istisna sayılır. Bir seçici dağıtım sisteminde dağıtıcıların, yetkili olmayan dağıtıcılara satış yapmalarının kısıtlanması yapılamaz. Yedek parçaların,

²⁸⁶ KARAMAN COŞGUN, Rekabetin Dikey Kısıtlanmasına Grup Muafiyetinin Uygulanabilmesi Bakımından Pazar Payı Sınırlamaları, s. 113.

²⁸⁷ Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 3/2.

²⁸⁸ AB tüzüğünde “*Hardcore restrictions*” terimi kullanılmıştır. Commission Regulation (EU) No 330/2010 art. 4.

²⁸⁹ Summary of Regulation (EU) No 330/2010 - application of the Treaty on the Functioning of the European Union to categories of vertical agreements and concerted practices <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX%3A32010R0330>.

yani parçaların birleştirilmesi ile oluşturan malların üreticisi ve alıcısı arasında, bu parçaların birleştirilmesini, yeni bir ürün elde edilmesini konu alan anlaşmalarda, üretici bu ürünlerin son tüketiciye, bağımsız tamircilere ya da hizmet sağlayıcılarına satımını engelleyemez ya da kısıtlayamaz.

Kısıtlamalar, tek satıcılık özelinde ve daha geniş bir anlatımla ele alınmalıdır. RKHK m.4/a uyarınca; alıcının kendi satış fiyatını belirleme serbestisinin doğrudan veya dolaylı²⁹⁰ olarak engellenmesi halinde, bir anlaşmanın muafiyet kapsamında değerlendirilmesi söz konusu değildir²⁹¹. Fiyat, pazar koşullarına göre belirlenmelidir, teşebbüslerin anlaşması olarak piyasa koşullarından bağımsız olarak fiyatın belirlenmesi rekabeti bozacağından, her zaman rekabete aykırı sayılır²⁹². Buna rağmen, tek satıcılık sözleşmelerinde fiyat belirleme, uygulamada sıklıkla kullanılan bir uygulamadır. Tek satıcıya en az ve en üst fiyatı ya da doğrudan satış fiyatına ilişkin yükümlülükler bindirilmekte ve bu fiyatlara uyulmadığı takdirde sözleşmenin feshi gibi sonuçlar meydana gelmektedir²⁹³. Ancak, sabit veya asgari satış fiyatına dönüşmemesi koşuluyla sağlayıcının, alıcının azami satış fiyatını belirlemesi veya alıcıya satış fiyatını tavsiye etmesi mümkündür. Alıcıya bildirilen azami veya tavsiye nitelikteki satış fiyatlarının asgari veya sabit fiyata dönüşmemesi için, söz konusu fiyatların azami veya tavsiye niteliğinde olduğunun yayınlanan fiyat listelerinde ya da ürünün üzerinde açıkça belirtilmesi gerekmektedir²⁹⁴.

²⁹⁰ Tek satıcının kar marjının belirlenmesi, tavsiye edilen fiyatta tek satıcının uygulayabileceği indirim oranının yüksek belirlenmesi, tavsiye fiyatlara uyulmaması durumunda teslimatların geciktirilmesi gibi haller örnek olabilir.

²⁹¹ Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 4/a.

²⁹² **ERDEM**, Ercüment, “Rekabet Hukuku ve Haksız Rekabet İlişkisi”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a Armağan, İstanbul 2002, s. 150; **KÜÇÜKAYHAN AŞÇIOĞLU**, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 77.

²⁹³ **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 369.

²⁹⁴ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N.17. Fiyat tespitinin yapılabileceği hatta bu yolla sağlayıcının markasına olan güvenin sağlanacağına ilişkin bkz. **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 99. Rekabet Kurulu 20-35/ 453-200 sayılı ve 24.07.2020 tarihli karar. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=fa0d455d-60ea-4ee7-b263-a05ee94c97c0>(e.t.28.10.2020); Rekabet Kurulu 20-20/266-127 sayılı ve 16.04.2020 tarihli karar. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=4c56eb63-7544-4171-a769-8ba08dd472d8>(e.t.28.10.2020); Rekabet Kurulu 20-01/5-3 sayılı ve Karar 02.01.2020 tarihli karar <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=4b406b61-ffb3-406c-bf9d-2f6994813864> (e.t.28.10.2020); Rekabet Kurulu 19-08/96-39 sayılı ve 21.02.2019 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=600b65a1-748d-407e-972f-1628bd808bc5>(e.t. 01.12.2020).

RKHK m.4/a bendi, alıcının sözleşme konusu mal veya hizmetleri satacağı bölge veya müşterilere ilişkin kısıtlamalar getirilmesi halinde anlaşmanın muafiyet kapsamı dışında kalacağını düzenlemiştir. Ancak Tebliğ’de bende ilişkin istisnai haller belirtilmiştir. Buna göre; sağlayıcının kendisine veya bir alıcıya tahsis edilmiş münhasır bölge ve/veya müşteri açısından aktif satışları kısıtlaması halinde hukuka aykırılık söz konusu olmayacaktır. Bu istisna, alıcının müşterilerince yapılacak satışları kapsamamaktadır²⁹⁵. Tek satıcıya tekel hakkının belirli bölge ve/veya müşteri çevresine bağlı olarak tanınması sayesinde sağlayıcının tek satıcının bölgesine aktif satış yapmaması muafiyet kapsamındadır. Ancak tek satıcının kendi müşterilerince yapılacak satışlar bu kapsama dahil olmayacaktır. Tek satıcılık sözleşmesinde pasif satışların kısıtlanması halinde sözleşme muafiyet kapsamı dışına çıkacak ve RKHK m.4 anlamında hukuka aykırı olacaktır. Sonuç olarak; tek satıcılık sözleşmesi kapsamında tek satıcıya belirli bir bölge için tekel hakkı tanınması sözleşmeyi muafiyet kapsamı dışına çıkarmayacaktır. Ancak Tebliğ’de öngörülen istisna, teşebbüslere münhasır bir bölge veya müşteri grubu tanınması halinde mutlak koruma sağlamayacaktır²⁹⁶. Tek satıcı kendisine ayrılan bölge içinde satış yaparken, sağlayıcının dağıtım örgütünde bulunan diğer dağıtıcıların ancak aktif rekabetinden korunabilecektir²⁹⁷. Tebliğ m.4/b-1 hükmünde münhasırlık açısından verilen bu istisna sayesinde, dağıtım ağı kurmak isteyen sağlayıcının alıcı konumunda bulunan teşebbüslere belirli bir bölge ve/veya müşteri çevresi tanıma imkanı sağlanmıştır.

B. Rekabet Hukuku Kapsamında Tek Satıcının Rekabet Yasağı

Tek satıcılık gibi dağıtım sözleşmelerinde ve özellikle tacirlerin kendi müşteri çevrelerini koruyabilmek ve bazı anlaşmalar ile başka teşebbüslerle paylaştıkları ticari sırlarının, know-how’un ve müşteri çevresine ait bilgilerin başka teşebbüslerce kullanılmasını engellemek amacıyla, özel hukuk alanındaki birçok sözleşme türünde

²⁹⁵ 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliğ m. Tebliğ m.4/b-1; Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 4/b.

²⁹⁶ **YEŞİLTEPE**, “Tek Satıcılık Sözleşmesinde Tekel Hakkının Üçüncü Kişilere Karşı İleri Sürülmesi”, s. 148.

²⁹⁷ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 22.

farklı rekabet yasağı kurallarına yer verilmektedir²⁹⁸. Hukuki ilişki esnasında geçerli olacak şekilde düzenlenmiş bu rekabet yasaklarında ana amaç, sözleşmenin güven çerçevesinde amacına ulaşmasını sağlamaktır. Özellikle kanuni olarak var olan rekabet yasakları bakımından, taraflar arasındaki bilgi paylaşımının güvenilirliği ve buna bağlı olarak devamlılığı, hak ihlallerinin önüne geçilmesi ve sadakat bağının korunması rekabet yasağının amaçlarıdır.

Hukuki ilişki esnasında bulunan rekabet yasakları, kaynağını sadakat yükümlülüğünden almaktadır. Sözleşmenin sona ermesiyle taraflar arasındaki sadakat yükümlülüğü sona ereceğinden, taraflar menfaatlerinin korunması için açık sebep kalmayacak ve rekabet yasağı kendiliğinden sona erecektir. Tarafların ilişki sırasında edindikleri ticari bilgi ve tecrübeleri kullanma konusunda bir engeli kalmamış olacaktır. Ancak ticari ve teknik bilginin günümüz koşullarındaki değeri göz önüne alındığında tarafların söz konusu bilgi ve tecrübelerin sözleşme sonrasında da kullanılmasını önlemekteki menfaati açıktır. Teşebbüslerin kendilerini rekabet yasağı ile koruma altına alması, sözleşme sonrasında geçerli olan rekabet yasağı anlaşması ile sağlanacaktır. İleride²⁹⁹ tek satıcılık özelinde ayrıntılı olarak ele alacağımız şekilde, sözleşme sonrası rekabet yasağının temel amaçları; taraflar arasındaki çıkar çatışmasının önlenmesi, ticari bilginin korunması ve sadakat yükümlülüğünün devamını sağlamak olarak açıklanabilir. Bir başka ifade ile, tek satıcılık ilişkisinde güven esas ve her iki tarafın menfaatinin korunması rekabet yasağı ile daha iyi korunacaktır³⁰⁰.

Tek satıcının rekabet etmesi sözleşmenin karakterinden ötürü sınırlandırılmaktadır. Rekabet hukuku, genel amacı itibariyle böyle bir sınırlamanın düzenlemeye tabi tutulmasını gerektirir. Nitekim tek satıcının özellikle sözleşme süresince sağlayıcıya rekabet oluşturacak davranışlarının engellenmesi rekabetin sınırlandırılması anlamına gelmektedir. Tek satıcının sözleşme süresince sahip olduğu

²⁹⁸ **AKKAN**, Çiğdem “Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinde Rekabet Etmeme Yükümlülüğü”, *Rekabet Dergisi*, C.15, S. 2, 2014, s. 4; **CAN**, *Rekabet Yasağı Anlaşması*, s. 19.

²⁹⁹ bkz. Üçüncü Bölüm II.

³⁰⁰ **İŞGÜZAR**, *Tek Satıcılık Sözleşmesi*, s. 81.

rekabet etmeme yükümlülüğünün rekabeti kısıtlayıcı etkisi bulunduğundan rekabet hukuku bakımından incelenmesi gerekir.

Rekabet yasağı ile, rakip olması muhtemel olan bir kişinin sıfatı gereğince rekabeti ortadan kaldırıldığından, rekabet yasağının rekabeti sınırlandırması söz konusudur³⁰¹. Rekabet yasağının zorunlu kıldığı rekabet etmeme borcu, sözleşme süresince ya da sözleşme sonrasında olmasından bağımsız olarak, eğer sözleşme konusu mal veya hizmetlerin satıldığı ilgili pazarda kapama etkisine yol açıyorsa, rekabeti sınırlayıcı etki doğurabilir. Dolayısıyla bu yasak, RKHK m.4 kapsamına girebilir.

Bununla beraber 2002/2 sayılı Tebliğ m.3/d, dikey anlaşmalar bakımından rekabet etmeme yükümlülüğüne ilişkin tanıma yer vermiştir³⁰². Bu tanımlamada alıcının anlaşma konusu mal veya hizmetlerle rekabet halinde olan mal veya hizmetleri üretmesini, satın almasını, satmasını veya yeniden satmasını engelleyen, doğrudan veya dolaylı her türlü yükümlülük rekabet etmeme yükümlülüğü olarak ele alınmıştır.

Tebliğ m.5'te ise rekabet etmeme yükümlülüğü ile daha geniş düzenlemeye yer verilmiş ve muafiyet çerçevesinde rekabet etmeme yükümlülüğüne ilişkin şartlar verilmiştir. Mevzuat AB tüzüğünde rekabet etmeme yükümlülüğüne ilişkin düzenleme, muafiyet kapsamı dışında olan sınırlamalar başlığı altında ele alınmıştır ve pazar payı eşiği altında olsa dahi bu yükümlülüğü içeren anlaşmaların muafiyet dışında kalacağı belirtilmiştir³⁰³. Tebliğ m.5'te anlaşmada rekabet etmeme yükümlülüğünün bulunması halinde muafiyetin uygulanmayacağı belirtilerek benzer ifadeye yer verilmiştir³⁰⁴. Rekabet yasakları tamamen ortadan kaldırmanın mümkün olmaması sebebiyle,

³⁰¹ CAN, "Rekabet Yasağı ve Rekabet Sınırlandırmaları Hukuku İlişkisi", s. 14.

³⁰² Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 1/1-d.

³⁰³ European Commission Guidelines on Vertical Restraints N. 65.

³⁰⁴ Tebliğ tarafından düzenlenen rekabet etmeme yükümlülüğü, yalnızca alıcı için muafiyet koşullarını belirtmekte, sağlayıcının rekabet yasağına ilişkin düzenleme getirmemektedir. Bunun sebebi olarak ise genellikle alıcının dikey anlaşmanın zayıf tarafı olması ve ekonomik açıdan güçlü konumda olan sağlayıcının alıcıyı rekabet ortamına zarar verecek bir şekilde rekabet etmeme yükümlülüğünü kabul etmek zorunda bırakması olarak izah edilebilir. Detaylı bilgi için bkz. **KARAMAN COŞGUN**, Özlem, Rekabetin Dikey Kısıtlanması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2006,s. 137.

rekabet etmeme yükümlülüklerinin muafiyet kapsamında değerlendirilebilmesi için koşullara yer verilmiştir.

Rekabet etmeme yükümlülüğünün muafiyet kapsamında değerlendirilmesi için Tebliğ üç kısıtlama koşulu içermektedir. Sözleşme süresince rekabet edilmesini engelleyen yükümlülükler, sözleşmenin sona ermesinden sonra rekabet edilmesini engelleyen yükümlülükler ve seçici dağıtım sisteminde spesifik markanın dışlanması halini yaratan yükümlülükler. Bu çalışmanın konu bütünlüğü açısından, Tebliğ incelemesine paralel yönde, tek satıcının rekabet yasağı sözleşme sırasında ve sözleşme sonrasında geçerli olmak üzere incelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM- TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ SÜRESİNCE REKABET YASAĞI

I. KAVRAM

Tek satıcılık sözleşmesi ile asıl hedeflenen taraflarca kazanç elde edilmesidir. Tek satıcı sağlayıcıdan satın almış olduğu malları kendi ad ve hesabına satarak aradaki fiyat farkından gelirini sağlayacaktır. Sağlayıcı ise mallarının en verimli şekilde dağıtımını sağlamış olacaktır. Bu durumda tek satıcılık sözleşmesi devam ettiği sürece tek satıcının başka dağıtıcılara ait ürünlerin satışını yapması halinde sağlayıcıya ait ürünlerin dağıtım kalitesinin düşmesi riski ortaya çıkacak ve tek satıcılık sözleşmesinin amacı sekteye uğrayacaktır. Bu sebeple, tek satıcılık sözleşmesinde tek satıcının görevini tam anlamıyla ifa edebilmesi ve bu anlamda tek satıcılık ilişkisinin doğasından ötürü, tek satıcının sözleşme boyunca sağlayıcıya karşı rekabet oluşturacak davranışlardan kaçınması gerekir. Nitekim sağlayıcının tek satıcı ile sözleşme kurmasındaki esas amacı, mallarının daha iyi pazarlanmasını sağlamaktır. Bu amaca yönelik olarak sağlayıcı, tek satıcıya malların pazarlanması için belirli bölge içinde tekel hakkı tanır. Tekel hakkı ile sağlayıcı, sözleşme konusu bölgede malları kendisi veya bir üçüncü kişi aracılığı ile satmama taahhüdü altına girerek tek satıcıya malların satımı konusunda güvenmiş ve yetki sağlamıştır. Sağlayıcının bu hakkı tanırken beklentisi, tek satıcının sürümü arttırma yönündeki tüm çabasını kendi ürünleri açısından kullanması ve kendisinden, daha fazla mal satın almasıdır³⁰⁵. Sağlayıcı, tek satıcıya mümkün olduğunca kapsamlı bir koruma sağladığı takdirde, sözleşme bölgesi içerisinde ürünlerini sadece tek satıcı vasıtasıyla dağıtabilecektir. Tekel hakkı, tek satıcının bütün gücüyle çalışacağı düşüncesinin karşılığında tanınan bir hak olarak ortaya çıkmıştır³⁰⁶. Böylece tek satıcı, sözleşme bölgesindeki tek satış hakkına karşılık, sağlayıcının mallarını pazarlamak için etkin bir çaba harcama yükümlülüğünü üstlenmiştir. Buradan yapılacak çıkarımla, kendisine tekel hakkı verilen tek satıcının var olma sebebi, sözleşme bölgesinde malların etkin bir şekilde dağıtılması ve sürümünün arttırılması olarak ifade edilebilir. Koşulların varlığı

³⁰⁵ **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 65.

³⁰⁶ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 161.

halinde, tek satıcının sağlayıcı ile akdedilen sözleşme malları dışındaki malların satışını yapabilmesi halinde, sürekli ve sağlayıcı yararına olması gereken müşteri gözetimi sekteye uğrayabilir³⁰⁷. Nitekim; tek satıcı sürümü arttırmak için kendisinden beklenebilecek her türlü gayreti göstermek zorundadır³⁰⁸. Bu halde tek satıcıya tanınan tekel hakkının karşılığında tek satıcı rekabet etmeme yükümlülüğü altında olacaktır³⁰⁹. Rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamında ise sağlayıcının menfaatine aykırı işlemler ve özellikler rakip malların satışı yapılmamalıdır.

Tek satıcının sahip olduğu rekabet etmeme yükümlülüğü onun satışı arttırma ve sürüme yönelik bütün çabalarını sözleşme konusu mallar üzerinde yoğunlaştırmasını sağlayacak böylece sağlayıcıdan daha fazla mal satın alacaktır³¹⁰. Bu nedenle beraber güçlü bir pazarlama ağı kurmayı hedefleyen sağlayıcının, tekel hakkı tanıdığı tek satıcıya, kendisiyle rakip diğer markalara ait ürünleri pazarlaması için izin vermesi, menfaat çatışması meydana geleceğinden, oldukça güçtür³¹¹.

Bununla birlikte tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğü altında olmaması halinde, tek satıcılık sözleşmesinin ruhuna aykırı bir durum ortaya çıkacaktır. Şöyle ki, tek satıcılık sözleşmesi ile tek satıcının sağlayıcıya ait markaya bağlılığının oluşması söz konusu olacaktır. Tek satıcının, sağlayıcının dağıtım örgütüne dahil olduğu halde, alıcılara rakip malların satışı hakkında bilgi vermesi ve tavsiyede bulunması, sağlayıcının menfaatine aykırıdır³¹². Bununla beraber tek satıcının sürümü arttırmakla yükümlü olduğu mallarla benzer malları satması halinde taraflar arasındaki sadakat bağı sarsılacaktır. Tek satıcının sağlayıcı markası dışındaki malları pazarlayarak markaya olan bağlılığa aykırı davranması halinde sağlayıcı, markasına

³⁰⁷ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 160.

³⁰⁸ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 124- 125; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 94.

³⁰⁹ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 93; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 161. Benzer şekilde hizmet akdi süresince işçinin TBK m. 396 göndermesiyle rekabet etmeme yükümlülüğü tarafların korumakla yükümlü olduğu sadakat yükümlülüğünden kaynak alır ve dolayısıyla sözleşme sırasında kararlaştırılmasa bile işçi rekabet yasağına tabidir. bkz. **ERDEMOĞLU**, Deniz, “İş Hukukunda Rekabet Yasağı Sözleşmeleri”, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C. 6, S. 21, s. 142; **KOVANCI**, Nuray, “Türk İş Hukukunda Rekabet Yasağı Sözleşmesi”, TAAD, Yıl:8, Sayı:31, Temmuz 2017, s. 770.

³¹⁰ **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 22.

³¹¹ **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 65; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 161.

³¹² **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 100.

olan güvenin sarsılmasıyla ve dolayısıyla sürümün düşmesi tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır³¹³. Sonuç olarak tek satıcının rekabet oluşturacak davranışları göstererek sağlayıcıya ve sözleşmeye zarar verici işlemlerde bulunması taraflar arasındaki sadakat bağının zarar görmesi ve dolayısıyla menfaatlerin korunması ihtiyacını zayıflatacaktır. Sağlayıcı, bu durum karşısında tek satıcının korunması amacına yönelik olarak çaba gösterme borcundan kurtulacaktır³¹⁴. Tek satıcının sürümü arttırma yükümlülüğüne uygun davranmaması, taraflar arasındaki güven ve sadakat bağının kırılması ve karşılıklı menfaatleri koruma çabasının ortadan kalkmasıyla tek satıcılık sözleşmesi karakteristik özelliğini kaybedecektir. Bu durumun önüne geçilmesi, bir başka ifade ile tek satıcının en verimli şekilde sürümü arttırması ve sağlayıcıya ait menfaatlerin gerçek anlamda korunması, rekabet yasağı ile sağlanabilir³¹⁵. Nitekim rekabet yasağının getirilmesi ile taraflar, tek satıcılık ilişkisinden doğan bilgi ve birikimlerin aleyhinde kullanılmasının önüne geçecek ve kendilerini bir nevi güvence altına almış olacaktır³¹⁶.

Rekabet etmesi yasaklanan tek satıcı, sağlayıcının markasını taşıyan sözleşme konusu mallarla piyasada rekabet halinde bulunan başka firmaların markasını taşıyan malları, sağlayıcının izni olmadan satmaktan kaçınmakla yükümlüdür³¹⁷. Bunun sonucu olarak tek satıcı, sözleşme bölgesi içinde sözleşme konusu mallarla; özellikleri, fiyatları, kullanım amaçları ve işlevleri açısından birbirine benzeyen diğer rakip malların satışını yapmamalıdır. Bu yasağın var olması, tek satıcının asıl yükümlülüklerini yerine getirirken başka işlemlerle kaynaklarının tüketilmesinin önüne geçilmesi anlayışına dayanmaktadır. Nitekim, rekabet etmeme yükümlülüğü asli yükümlülüklerin yerine getirilmesine yardımcı olmak amacıyla var olan bir yan yükümlülüktür³¹⁸.

³¹³ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 85.

³¹⁴ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 85.

³¹⁵ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 84.

³¹⁶ KARAMAN COŞGUN, Rekabetin Dikey Kısıtlanması, s. 136.

³¹⁷ TANDOĞAN, "Tek Satıcılık Sözleşmesi", s. 21; YEŞİLTEPE, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s.

65.

³¹⁸ EREN, Borçlar Genel s .31 vd.

II. REKABET YASAĞININ KAYNAĞI

Tek satıcılık sözleşmesi süresince tek satıcının rekabet teşkil eden davranışları göstermesine engel olmak amacıyla tarafların anlaşması mümkündür. Sözleşme serbestisi çerçevesinde yapılacak bu anlaşma, tek satıcılık sözleşmesi içerisinde yer alabileceği gibi, ayrı bir anlaşma şeklinde de yapılabilir.

Bununla birlikte, ifade ettiğimiz üzere tek satıcılık sözleşmesinin vazgeçilmez unsuru olan tekel hakkı karşılığında tek satıcının, kararlaştırılmamış olsa bile rekabet etmeme yükümlülüğü altında olduğu doktrinde ağırlıklı olarak kabul edilmiş, taraflarca açıkça kararlaştırılmamış olsa bile tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğü, tekel hakkına ve dolayısıyla ilişkinin tabiatına bağlanmıştır³¹⁹. Tek satıcı münhasır satış hakkının karşılığında, sağlayıcıyla rekabet etmeme borcu altına girecektir³²⁰. Bu yönden tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğüne sahip olduğu sonucuna acente sözleşmelerine ilişkin hükümlerin uygun olduğu ölçüde tek satıcılığa uygulanması ile ulaşılır³²¹.

Bu noktada rekabet etmeme yükümlülüğünün menfaatleri koruma yükümlülüğü ile ilişkisini de belirtmek gerekir. Menfaatleri koruma yükümlülüğü³²² olarak ifade edilen yükümlülük, tek satıcının kendi menfaati ile çakıştığı durumlar dahil olmak üzere, sağlayıcının menfaatlerini öncelikli olarak korumasını gerektirir³²³. Ayrıca tek satıcının sağlayıcının menfaatlerini koruma yükümlülüğü karşısında, tarafların sürümü arttırma konusundaki ortak amaçları ve bu doğrultuda aralarındaki

³¹⁹ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 83; YEŞİLTEPE, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 66; KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 47; CAN, Rekabet Yasası Anlaşması, s. 41; ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 101.

³²⁰ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 161.

³²¹ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 83; TANDOĞAN, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 48; TANDOĞAN, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 22; YEŞİLTEPE, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 68; DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 163; ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 94.

³²² Acentenin müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğü TTK m.109’da açık olarak düzenlenmiştir.

³²³ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 79; DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 156.

güven ilişkisinden sağlayıcının tek satıcıyla işbirliği yaparak onu destekleme yükümlülüğü ortaya çıkar³²⁴.

Menfaatleri koruma yükümlülüğünün kaynağı, her iki taraf için de bulunan sadakat borcudur. Tek satıcılık sözleşmesi sürekli borç içeren bir sözleşme olduğu için, ilişki taraflar arasında bulunan güven ve karşılıklı sadakat borcu üzerine kurulur³²⁵. Sürekli nitelik taşıyan sözleşmelerde, ilişkinin hedeflenen niteliğe uygun bir şekilde ilerlemesi, taraflar arasında güven ve buna bağlı olarak sadakat bağının oluşmasına bağlıdır³²⁶. Tek satıcı, sürekli borç ilişkisinin tarafı olarak, sağlayıcının sadakat borcuna uygun olarak menfaatlerini korumakla yükümlüdür³²⁷. Tek satıcılık sözleşmesinin sürekli niteliğinden ve güven esası üzerine kurulmuş olmasından dolayı tarafların karşılıklı olarak sadakat borcu bulunmaktadır. Tek satıcının sağlayıcı menfaatlerini koruma yükümlülüğü sadakat borcundan kaynaklanır ve menfaatleri koruma borcundan doğan rekabet etmeme yükümlülüğün dolaylı olarak sadakat borcuna dayanması söz konusudur. Tek satıcının sözleşme süresince rekabet yasağı, tek satıcılık sözleşmesi açısından temel niteliğinde olan, sağlayıcının menfaatlerini koruma yükümlülüğünden kaynaklanır ve tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğü ile ifade edilir³²⁸. Bir başka ifade ile rekabet etmeme yükümlülüğü sadakat borcunun pratikteki bir görünümüdür³²⁹. Tek satıcılık sözleşmesinin acentelik sözleşmesine benzer şekilde karşılıklı güven ilkesine dayanması sebebiyle kararlaştırılmış olmasa dahi, tek satıcının sağlayıcısı ile rekabet etmemesi gerekir³³⁰.

³²⁴ **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 39.

³²⁵ **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 39; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 155; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 95. Acente ile müvekkil arasında da sadakat yükünün ilişkinin güven temelli sürekli bir ilişki olmasından kaynaklandığı yönünde bkz. **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 116.

³²⁶ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 89; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 60; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 58.

³²⁷ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 155.

³²⁸ Menfaatleri koruma yükümlülüğü tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğü ile birlikte bilgi verme yükümlülüğü ve sır saklama yükümlülüğünün de kaynağını teşkil eder. **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 80; **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s.18; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 155; **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 68; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 95.

³²⁹ **KORUCUOĞLU DOĞAN**, Özlem, “Ticarî Vekil ve Ticarî Vekilin Kanundan Doğan Rekabet Etmemeye Yükümlülüğü” Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2017, C. 3, S.1, s. 1-25(16).

³³⁰ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 83; **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 68; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 162.

Acentelik gibi tek satıcılık sözleşmesinde de taraflar arasındaki güven ilişkisi, menfaat dengesi ve sağlayıcının dağıtım ağına bağlılığı söz konusudur. Sadakat bağının bulunduğu sürekli nitelikli hukuki ilişkilerde, kanuni rekabet yasağının görülmesi daha olasıdır. Hukuki ilişkinin devamı süresince geçerli olan kanuni rekabet yasağı, ağırlıklı olarak söz konusu hukuki ilişki ile taraflar arasında kurulmuş olan bağın zarar görmemesi ve hukuki ilişkinin sağlıklı şekilde işlemesi için sadakat yükümlülüğünden kaynaklı olarak öngörülmektedir³³¹. Nitekim ilişkinin devamlılığı sadakat yükümlülüğünün yerine getirilmesiyle yakından ilişkilidir ve kanunen öngörülen rekabet yasağı, sadakat borcunun bir sonucu olarak düzenlenmiştir. Ayrıca bu yasağın haklı olup olmasına bakılmaksızın, fesih öneli süreleri de dahil, sözleşme süresince devam etmesi söz konusudur³³². Acentenin rekabet etmeme yükümlülüğü sadakat borcundan doğmaktadır ve özel olarak belirlenmese de kanuni rekabet yasağından kaynaklı olarak var olacaktır.

Bu anlamda acente için inhisar³³³ hakkını düzenleyen TTK m.104 incelenmelidir. Söz konusu hüküm, çift yönlü olarak, acentenin sözleşmede belirlenen yer ve zaman içerisinde tek yetkili olması gerektiğini, bununla birlikte acentenin de aynı yer veya bölgede, birbirleriyle rekabette bulunan birden çok ticari işletme hesabına işlem yapamayacağını ifade etmektedir. Dolayısıyla, acentenin tabi olduğu kanunî rekabet yasağını düzenlemektedir³³⁴. Nitekim acentelik ilişkisi devam ederken, müvekkili ile rekabet halinde bulunan başka bir ticari işletme adına ve hesabına acentelik faaliyetinde bulunması kural olarak müvekkilin menfaatlerini ihlal edecektir³³⁵. Müvekkil açısından ise bu yasak, acente ile aynı bölgede aynı ticaret dalı için birden fazla acente atamama, yani tekel olarak ortaya çıkar³³⁶.

³³¹ **AYDIN/ KAPLAN**, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı”, s. 172.

³³² **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 49.

³³³ İnhisar teriminin uygun olmadığı, “tek başına yetkili olma ve tek müvekkile özgülenme” ibaresinin uygun olduğu bilgisi için bkz. **KAYA**, Arslan, “Acentelik ile İlgili Yenilikler”, Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Ticari İşletme Hukuku Alanında Getirdiği Yenilikler Sempozyumu, 25-26 Kasım 2011, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, s. 57-58.

³³⁴ bkz. Birinci Bölüm II/B; **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 49; **YILMAZ**, Asuman, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011/2, s. 309-342(310).

³³⁵ **POROY/YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 292.

³³⁶ **ARKAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 226.

Ayrıca ifade etmeliyiz ki tekel hakkının varlığı, her zaman rekabet etmeme yükümlülüğünün varlığı sonucunu doğurmayacaktır. Kurul, münhasır satış yükümlülüğünün dağıtım anlaşması olarak değil, endüstriyel kullanıma yönelik olarak kararlaştırıldığı bir anlaşmada, münhasır satış yükümlülüğü ile rekabet etmeme yükümlülüğünün teorik açıdan farklı sınırlamalar olduğunu belirtmiştir³³⁷.

III. REKABET YASAĞININ KONUSU

Rekabet yasağı temel olarak bir tarafın rekabetini tamamen veya kısmen engellemeye yönelik davranışları ifade eder. Rekabet yasağı esas sözleşme olan tek satıcılık sözleşmesinde, rekabet etmeme yükümlülüğünü içeren hüküm şeklinde düzenlenebileceği gibi, ayrı bir anlaşma şeklinde de var olabilir. Rekabet yasağının asli ya da fer'i niteliğinden bağımsız olarak ana edimi, rekabet etmeme yükümlülüğü olacaktır³³⁸. Bu nedenle rekabet yasağı, rekabet etmeme yükümlülüğünü konu alan geniş kavram olarak ele alınmalıdır.

Rekabet etmeme yükümlülüğü, olumsuz edim olan yapmama borcu niteliğindedir³³⁹. Yapmama borcu altında olan borçlu, hukuken yapmaya yetkili olduğu bir fiili ya da işlemi yapmamayı taahhüt eder³⁴⁰.

Dikey anlaşmalar bakımından “rekabet etmeme yükümlülüğünün” konusu temel anlamda, sözleşme konusu mallarla benzer veya aynı nitelik taşıyan, bir başka ifade ile rekabet halinde olan malları satma yetkisinin bulunup bulunmamasıdır³⁴¹.

³³⁷ Rekabet Kurulu 3.3.2005 tarihli ve 05-12/136-49 sayılı kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=ec6142be-8157-46bb-92b9-d27b58e84a68>(e.t.23.08.2020).

³³⁸ **SOYER**, Rekabet Yasağı Sözleşmesi (BK m. 348-352), s. 9.

³³⁹ **EREN**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 106; **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 7.

³⁴⁰ **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU/HATEMİ/SEROZAN/ARPACI**, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, s. 37.

³⁴¹ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 83; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 99.

Dikey Anlaşmalar Grup Tebliğ m.3, rekabet etmeme yükümlülüğü tanımını daha geniş ele almıştır. Söz konusu madde uyarınca, “*alıcının anlaşma konusu mal veya hizmetlerle rekabet eden mal veya hizmetleri üretmesini, satın almasını, satmasını ya da yeniden satmasını engelleyen doğrudan veya dolaylı her türlü yükümlülük*” olarak tanımlanmıştır³⁴². Rekabet Kurulu, “münhasırlık” teriminin tanımlamasında aynı ifadeye yer vermiştir.

Tanımdan anlaşıldığı üzere, rekabet etmeme yükümlülüğü, sağlayıcı tarafından getirilen ve alıcının (tek satıcı) ürün üretmesini ve sağlayıcı dışındaki kaynaklardan ürün ve/veya hizmet tedarik etmesini engelleme amacına hizmet eder³⁴³. Söz konusu tanımda, rekabet etmeme yükümlülüğü ile tek satıcının kaçınması gereken davranışlar; üretme, satın alma ve satma olarak sayılmıştır³⁴⁴.

A. Rekabet Yasağının Tarafları

Rekabet etmeme yükümlülüğünün, tek satıcılık sözleşmesinin tarafları arasında olması gerekir. Tek satıcı ve/veya sağlayıcı ile bağlantısı olmayan üçüncü kişilerin tek satıcılık sözleşmesi bölgesi dışından satın aldığı ürünleri tek satıcılık bölgesinde satması halinde tarafların buna engel olma hakkı bulunmayacaktır. Tek satıcılık sözleşmesinin nispi niteliğinden hareketle üçüncü kişilerin faaliyetlerini engelleyecek şekilde rekabet yasağı hükümlerinin getirilmesi hukuka aykırı olacaktır³⁴⁵. Kurulun 2008 yılında verdiği aynı yöndeki kararda rekabet etmeme yükümlülüğünün yalnızca sözleşme taraflarını etkileyeceği belirtilmiştir. Söz konusu kararda, akaryakıt dağıtıcısı ile bayisi arasındaki bayilik anlaşmasından kaynaklanan rekabet etmeme yükümlülüğünün, yalnızca sözleşmenin taraflarını etkileyeceği,

³⁴² Commission Regulation (EU) No 330/2010, art.1/d.

³⁴³ WIPO, Guidelines on the Explanation of the Block Exemption Communiqué on Vertical Agreements No: 2002/2 <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/tr/tr134en.pdf>

³⁴⁴ TBK m.444 vd. hükümleri ile işçinin rekabet etmeme yükümlülüğü ile kaçınması gereken davranışları bu hüküm aksine tahdidi olarak sayılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. **ERTAN**, Emre, “İş Sözleşmesinde Rekabet Kaydı Yasağı”, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2012, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 61.

³⁴⁵ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN** Ticari İşletme, s. 905.

üçüncü kişilere getirilen rekabet yasaklarının grup muafiyetinden yararlanmayacağı ifade edilmiştir³⁴⁶.

Kurulun 2016 tarihli bir kararında, rekabet yasağı getirilmesi halinde sorumluluğun sözleşme tarafları arasında olacağına dair sonuca hükmedilmiştir. Söz konusu kararda merkezi İsviçre’de bulunan ve ilaç üretimi alanında faaliyet gösteren bir şirket, ilaçların Türkiye genelinde alımlar ve ihaleler üzerinde yapılacak dağıtımı için Türk menşeli bir şirket ile münhasır dağıtım anlaşması imzalamıştır. Söz konusu sözleşmede sözleşmenin yürürlükte kaldığı süre boyunca dağıtıcıya rekabet yasağı öngörülmüştür. Sözleşmenin pazar payı eşiği sebebiyle Tebliğ kapsamında değerlendirilemeyeceğine karar verilmiş ve bireysel muafiyet değerlendirilmesi yapılmıştır. Sözleşmede öngörülen rekabet yasağı maddesinde değişiklik yapılması şartı ile 4054 sayılı kanun m.5’te belirlenen koşulları sağlayan sözleşmeye muafiyet verilmesine karar verilmiştir. Öngörülen değişiklik, rekabet yasağının bağladığı kişilerin daraltılması, bir başka ifade ile rekabet yasağına ilişkin yükümlülüklerin, dağıtıcı ve dağıtıcı üzerinde kontrol etkisi olan kişiler dışında kişileri bağlamaması yönünde olmuştur³⁴⁷.

B. Rakip Kavramı

Tek satıcının sağlayıcı dışındaki kişilerle yapmış olduğu işlemlerin rekabet etmeme yükümlülüğüne aykırı olması için, üçüncü kişilerin rakip sıfatına sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle rekabet etmeme yükümlülüğünün konusu incelenirken, öncelikli olarak rakip kavramının açıklanması gerekir. Rakip, kelime anlamı olarak; *“herhangi bir işte, bir yarışta, birbirini geçmeye çalışan, aynı şeyi elde etmeye uğraşan kimse”* olarak tanımlanmıştır³⁴⁸. Hukuki anlamda ise rakip kavramı; *“aynı iktisadi amaca ulaşmak için çaba harcayan iki işletme, aynı müşteri çevresi içinde bedel karşılığı faaliyet gösteren kimseler”* olarak tanımlanmaktadır³⁴⁹.

³⁴⁶ Rekabet Kurulu 08-49/702-277 sayılı ve 31.7.2008 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=ffe9ed98-6f7f-40fd-9d0b-95197c5e8111> (e.t. 12.08.2020).

³⁴⁷ Rekabet Kurulu 16-33/569-247 sayılı ve 13.10.2016 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=fd0f7fe4-6e0b-49b9-bc3b-a147ac4d5813> (e.t. 12.08.2020).

³⁴⁸ Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr>.

³⁴⁹ UŞAN, İş Hukukunda İş Sırrının Korunması (Sır Saklama ve Rekabet Yasağı), s. 42.

Dikey Anlaşmalar Grup Muafiyet Tebliğ m.3, rekabet hukuku bağlamında bir tanım vererek rakip teşebbüsleri, aynı ürün pazarında faaliyette bulunan³⁵⁰ ve bulunma potansiyeline sahip sağlayıcılar olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan, işletmelerin rakip niteliğine sahip olup olmadıkları tespit edilirken, ürün pazarı ve dolayısıyla ortak müşteri çevresinin değerlendirme kriteri olduğu sonucuna ulaşılabilir. Nitekim rekabet etmeme yükümlülüğünün pazar üzerindeki etkisinin belirlenmesinde iki önemli unsur vardır. Bu unsurlar; sağlayıcı ve rakiplerinin pazardaki konumu ile pazara giriş engelidir³⁵¹. Rekabet etmeme yükümlülüğü koşullarının pazar payı koşulları ile beraber değerlendirilmesi, her somut olay açısından pazara giriş engellerinin ve rekabetin kısıtlanmasına engel olacaktır³⁵². Tebliğ tarafından verilen tanımda, bir teşebbüsün aynı ürün pazarında faaliyette bulunma potansiyelinin bulunması da bu teşebbüse rakip sıfatını kazandıracaktır. Rekabet kurulunca “fiyatlarda küçük ve kalıcı bir artış olması durumunda, gerekli dönüştürme maliyetlerine katlanarak veya zorunlu yatırımları yaparak piyasaya girme olasılığı bulunan teşebbüsler” de potansiyel rakip olarak tanımlanmıştır³⁵³.

Sonuç olarak, sağlayıcı ve tek satıcının orijinal sözleşmede konu edindiği ürün portföyü³⁵⁴ ve müşteri çevresi, dolayısıyla ilgili olduğu pazar, rakip kavramının tespiti için kullanılacaktır.

³⁵⁰ Fiili rakip kavramı da kullanılmaktadır.

³⁵¹ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N. 123 vd.

³⁵² Commission Regulation (EU) No 330/2010, art.12.

³⁵³ Rekabet Kurulu Sözlük, s. 126. Bir teşebbüsün bir pazara girme niyeti, o pazarda potansiyel bir rakip olarak kabul edilip edilemeyeceğini belirlemek için önemli olabilirken esas önemli nokta, pazara girişi için imkanının varlığıdır. Judgment Of The General COURT (Fifth Chamber), 29 June 2012, Case T-360/09, E.ON Ruhrgas AG, vs. E.ON AG, p.87. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=F563207D747FE87944F534A18884E70C?text=&docid=124491&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4789162> (e.t. 17.10.2020).

Potansiyel rakibin belirli bölgede piyasaya girişinin engellenmesi yönünde bkz. Judgment Of The General Court (Fifth Chamber),14 April 2011, Case T-461/07, Visa Europe Ltd vs. Visa International Service, p. 22 vd. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80548&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=4789863> (e.t. 17.10.2020).

³⁵⁴ Tek satıcılık sözleşmesine konu olan ürünler hakkında bkz İkinci bölüm III D.

C. Rekabet Oluşturan Faaliyetler

Tebliğ’de verilen tanım uyarınca; rekabet etmeme yükümlüğü altında olan alıcı, sözleşme konusu ürünlere rakip ürünleri üretme, satın alma, satma ve yeniden satışı yapma işlemlerinde bulunmamalıdır. Bu faaliyetlerin gerçekleşmesini doğrudan veya dolaylı olarak engelleyen bütün yükümlülükler, rekabet etmeme yükümlülüğü olarak tanımlanmıştır. Ayrıca alıcı tarafından sözleşme kapsamında satın alınan malların en az %80’inin sağlayıcı veya onun göstereceği bir kişiden satın almasına yönelik tek elden satın alma yükümlülüğün de rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamında olduğu ifade edilmiştir.

Tebliğ’deki anlamıyla rekabet etmeme yükümlülüğü, alıcının anlaşma konusu mal veya hizmetleri kendisinin üretmemesini ve sağlayıcı dışındaki başka bir kaynaktan tedarik etmemesini öngören bir yükümlülüktür³⁵⁵. Bu yükümlülük alıcının anlaşma konusu ürünlere rakip ürünler üretmemesini, anlaşma konusu hizmetlere rakip hizmetler sunmamasını ve sağlayıcı dışındaki başka bir kaynaktan tedarik etmemesini kapsamaktadır³⁵⁶. Tebliğ hem tedarik hem de dağıtım anlaşmalarını kapsamaktadır³⁵⁷. Bu nedenle Tebliğ m.3/d hükmünde ele alınan rekabet etmeme yükümlülüğü, bütün dikey anlaşmalar için ele alınmış bir tanımdır.

Tek satıcılık sözleşmesi açısından sözleşme konusu ürünlerin dağıtım konusunda yetkilendirilmiş tek satıcının, söz konusu ürünlerle rekabet halinde olan mal veya hizmetlere yönelik faaliyetleri yapması, rekabet yasağını ihlal etmesi anlamına gelecektir. Tek satıcılık sözleşmeleri, tek satıcının sağlayıcıdan satın almış olduğu ürünleri, kendi ad ve hesabına sattığı sözleşmelerdir. Rekabet yasağı ile birlikte, tek satıcının kendi ad ve hesabına rakip malları satması yasak olacaktır. Bununla beraber rekabet yasağının tek elden satın alma yükümlülüğü şeklinde bulunması halinde, tek satıcının sözleşme konusu malların tamamına yakını sağlayıcıdan alması sağlanacak ve rakip malların satın alınmasının önüne geçilmiş olacaktır.

³⁵⁵ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 39.

³⁵⁶ KÜÇÜKAYHAN AŞÇIOĞLU, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 192.

³⁵⁷ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N.3.

1. Satın Alma

Tek satıcının sözleşme konusu malları sağlayıcıdan satın alması gerekir. Satın alma yükümlülüğü, tekel hakkının karşılığı olarak ortaya çıkar ve tek satıcının sözleşmeden doğan ana borçlarından³⁵⁸. Alım yükümlülüğü ile tek satıcı, sürümü arttırmak için, yani daha çok talep yaratmak için çaba harcamaya yönelecek, talebi karşılamak amacıyla sipariş verecek, sağlayıcı ise sürekli pazarlama ve ilerleyen süreçteki üretimini planlayabilecektir³⁵⁹.

Çerçeve sözleşme olan tek satıcılığın özelliği, sözleşmede belirli bir alım ve teslim yükümlülüğünün öngörülmemesidir³⁶⁰. Dolayısıyla, taraflarca satın alma yükümlülüğü kararlaştırılmamış olsa bile, sözleşmenin anlamı ve amacından kaynaklı olarak tek satıcının satın alma yükümlülüğünün varlığı kabul edilmelidir³⁶¹.

Tek satıcının genel alım yükümlülüğü kapsamında mümkün olduğu kadar çok sayıda sipariş verme yükümlülüğü yer alır³⁶². Çerçeve sözleşmede satın alınacak mal miktarının ahlaka uygun biçimde alt ve üst sınırı belirlenebileceği bu miktarın kararlaştırılması birel sözleşmelere de bırakılabilir³⁶³. Bununla beraber mal miktarı belirlenmiş olsun ya da olmasın tek satıcının alım yükümlülüğünü yerine getirmesi, sağlayıcıya vereceği sipariş sonrasında gerçekleşeceğinden, sağlayıcı için hazırlayıcı işlem niteliğinde olan bu işleminin gereken zamanlarda yapılmaması halinde tek satıcı temerrüde düşecektir³⁶⁴.

³⁵⁸ **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 15; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 109; Bayilerde tekel hakkının tanınması zorunlu olmadığı halde satın alma yükümlülüğünün kararlaştırılması dahi bulunacağı yönünde bkz. **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 84.

³⁵⁹ **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 55; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 109.

³⁶⁰ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 110.

³⁶¹ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 69; **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s.15; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 108; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 83.

³⁶² **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 69; **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s.15; **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 54; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 108.

³⁶³ **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 84.

³⁶⁴ **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 16.

Satın alınacak ve teslim edilecek malların fiyatı taraflarca serbestçe kararlaştırılabilir ancak farklı tek satıcılara aynı malların farklı fiyatlarla satılması, eşit davranma yükümlülüğünü ihlal edecektir³⁶⁵. Burada dağıtım sözleşmelerinde yer alan en çok kayırılan müşteri koşulu gündeme gelecektir. En çok kayırılan müşteri koşulu (EKM), sağlayıcı tarafından, diğer alıcılara önerilen daha uygun fiyat ve sözleşme koşullarının, kayırılan alıcıya da önerilmesi yükümlülüğünü ifade etmektedir³⁶⁶. EKM koşulunun yer aldığı bir dağıtım anlaşmasında, sağlayıcı sözleşme ilişkisi içinde olduğu kişilere de elverişli koşullar sağlamak zorundadır. Buna göre, sağlayıcı, birden fazla dağıtım anlaşmasına taraf ise, bütün dağıtıcılara aynı fiyat ve koşulları sağlamalıdır³⁶⁷.

Satın alma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, sözleşmeyi feshetme imkanını sağlar³⁶⁸. Tek satıcının koşullarının el verdiği bütün siparişleri sağlayıcı ile yapmış olduğu sözleşme kapsamında sağlayıcıdan tedarik etmelidir. Bu halde tek satıcının yatırım kaynaklarının bir kısmını başka bir teşebbüsün ürünlerini satın almak için kullanması sağlayıcıya açık şekilde zarar verecektir.

a) Asgari Miktarda Satın Alma Yükümlülüğü

Tek satıcılık sözleşmesinde, sözleşme konusu malların sipariş edilmesi ve satın alınmasının zorunlu olduğu yönünde bir tereddüt yoktur. Bununla beraber sözleşmede satın alınacak miktarın belirlenmesi zorunlu değildir. Ancak taraflarca satın alınması gereken mal miktarının asgari sınırının belirlenmesi mümkündür. Asgari alım

³⁶⁵ ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 84.

³⁶⁶ Rekabet Kurulu Rekabet Terimleri Sözlüğü, s. 91.

³⁶⁷ ZIMMER Daniel, BLASCHCZOK Martin, Most-Favoured-Customer Clauses and Two-Sided Platforms, Journal of European Competition Law & Practice (JECLAP), Vol. 5 No. 4 (2014) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2749044 En çok kayırılan müşteri veya en çok gözetilen ulus kaydının, (parity clause), pazarı dışlayıcı etkiler doğurduğu yönünde bkz.: Reakbet Kurulu 16-20/347-156 sayılı ve 09.06.2016 tarihli kararı; <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=0bd0157a-2b4d-43ce-85a3-2af821bb387b>, rekabeti kısıtlayıcı etkiler doğurduğu yönünde bkz. European Union, Summary of Commission Decision, 25 July 2013, Case COMP/39.847/E-BOOKS, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2013:378:FULL&from=EN>; European Union, Summary of Commission Decision, 4 May 2017, Case AT.40153, 2017/C 264/06 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2017.264.01.0007.01.ENG&toc=OJ:C:2017:264:TOC

³⁶⁸ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 73.

yükümlülüğü ya da en az alınacak mal kaydı³⁶⁹ olarak nitelendirilen bu yükümlülük, tekel hakkı kapsamında tek satıcıya, alacağı mallar konusunda asgari bir miktar belirlenmesi olarak kendisini gösterir ve genel alım yükümlülüğünün somutlaşmış bir şeklini oluşturur³⁷⁰. Buna ilişkin kayıt uyarınca tek satıcı, belirlenen süre içinde belirli bir ciroya ulaşmak için kendisinden beklenebilecek tüm çabayı gösterecektir. Böylece malların satımı yalnızca tek satıcının isteğine ve keyfiyetine bağlı olmaktan çıkacaktır³⁷¹.

Asgari alım miktarı sözleşmede serbestçe kararlaştırılabilir. Satın alınması gereken mal miktar hedefi sözleşmenin kurulması sırasında belirlenebileceği gibi, miktarın sonradan belirlenmesi de mümkündür³⁷². Elbette bu serbesti ahlaka aykırılık oluşturacak miktarda alım hedeflenmesini mümkün kılmaz. Asgari alım miktarının gerçekçi şekilde yüksek belirlenmesi ve tek satıcının menfaatlerinin ölçsüz şekilde sınırlandırılması mümkün değildir.

Uygulamada tek satıcının asgari satın alma miktarının yüksek belirlenmesiyle, başka teşebbüslerden ürün satın almasının önüne geçilebilmektedir. Böylece pratik anlamda bir rekabet etmeme yasağı öngörülmüş olacaktır. Asgari alım şartı çerçeve sözleşmede kararlaştırıldığı takdire, şartın yerine getirilmemesi halinde sözleşmenin feshi için sebep teşkil edebilecektir³⁷³. Tek satıcı, yatırımını ancak asgari alım şartını

³⁶⁹ İfade için bkz. **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 112.

³⁷⁰ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 69; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 112.

³⁷¹ **POROY/YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 300; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 112; **ÇAĞLAYAN AKSOY**, Pınar, “Asgari Alım Taahhüdü İçeren Bayilik Sözleşmelerinde Cezai Şart- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 16.01.2013 Tarihli Kararı Üzerine Düşünceler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Temmuz 2017, S. 131. s. 261-294.

³⁷² **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 113; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 85.

³⁷³ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 71; **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s.17; **GÖKTÜRK**, Uzay, “Avrupa Topluluğu Rekabet Hukuku Açısından Tek Satıcılık Sözleşmeleri ve Muafiyet, Ankara 1996, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 8; Yarg. 19. HD., 07.02.2019 T, 2018/2340 E., 2019/764 K. (e.t. 12.10.2020 Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi). Asgari satın alma yükümlülüğüne aykırılığın sözleşmenin feshi sonucunu doğurmasının hakkaniyetle bağdaşmaması ile ilgili olarak bkz. **YEŞİLTEPE**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 57. Asgari alım yükümlülüğünün çok yüksek belirlenmesi ve bu suretle bayilik sözleşmesinin feshedildiği yönünde; “...*Bayilik sözleşmelerinde yer verilen minimum satış sınır getirmesine dair hükümlerin ilk bakışta bayilerin satışlarının arttırılması yönünde rekabetçi bir baskı yaratabileceği izlenimi uyandırdığı, ancak uygulamada bayilik ilişkisini sona erdirmek isteyen ve sözleşmelerde öngörülen satış tonajını gerçekleştiremeyen bayilerin tazminat*

sağlamak üzere kullanacak ve başka mal alma şansı kalmayacaktır. Bu halde tek satıcının satın alacağı asgari miktarın sözleşmede belirlenmesi, tek satıcı açısından ağır bir yük oluşturacaktır³⁷⁴.

Tebliğ, rekabet etmeme yükümlülüğünün tanımına yer verirken, asgari alım yükümlülüğünü de düzenlemiştir. Rekabet etmeme yükümlülüğünü tanımlayan Tebliğ m.3'ün ikinci cümlesinde, tek satıcının satın alma yükümlülüğüne ilişkin bir sınırlama belirlenmiş ve rekabet etmeme yükümlülüğüne bir tanımlama daha getirilmiştir. Söz konusu hükme göre, yine AB Tebliğ'ine paralel şekilde³⁷⁵, “*alıcının bir önceki takvim yılındaki alımları esas alınarak, ilgili pazardaki anlaşma konusu mal ya da onları ikame eden malların %80'inden fazlasının sağlayıcıdan veya sağlayıcının göstereceği başka bir teşebbüsten satın alınmasına yönelik olarak alıcıya doğrudan veya dolaylı biçimde getirilen herhangi bir yükümlülük*” de rekabet etmeme yükümlülüğü olarak kabul edilecektir. Buna göre tek satıcılık sözleşmesinde, tek satıcının satın aldığı malların en az %80'ini sağlayıcıdan alması zorunlu tutulur ise rekabet etmeme yükümlülüğü söz konusu olacaktır. Bu yüzden tek satıcının asgari alım miktarı %80 sınırını aşacak şekilde yüksek tutulmuş ve yeterli bir yaptırım ile güvence altına alınmış ise, rekabet etmeme yükümlülüğüne pratik açıdan gerek kalmaz. Asgari satın alma yükümlülüğünün rekabet etmeme yükümlülüğü niteliği taşımasından dolayı muafiyet kazanması, Tebliğ kapsamında öngörülen koşulları taşımasına bağlıdır³⁷⁶. Alım yükümlülüğüne ilişkin oranların tespit edilmesinde önceki yılın rakamları değerlendirmeye alınacaktır. Alıcının önceki döneme ait takvim yılına ilişkin satış verisi özellikle alımların miktarı belli değilse, %80 barajı değerlendirmesinde alıcının toplam ihtiyacı tahmin edilerek bu miktar kullanılabilir³⁷⁷. Tebliğ'deki düzenlemede, tek satıcının malların tamamını sağlayıcıdan satın almak zorunda olması ile malların büyük bir bölümünün (%80'den fazlasını) sağlayıcıdan almak zorunda olması durumu

yoluyla yeniden sözleşme yapmaya zorlanması yönünde kullanıldığı, bu yolla bayilik sözleşmesinde öngörülen rekabet yasağının kapsamının fiilen genişlediği belirtilerek muafiyet tanınmaması gerektiğinin karar altına alındığı...” Yarg. 19. HD., E. 2014/13974 ,K. 2015/11116, T. 16.9.2015(e.t. 19.11.2020 Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

³⁷⁴ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 71.

³⁷⁵ 2002/2 Sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.3/3-d; Commission Regulation (EU) No 330/2010, art.1/d.

³⁷⁶ bkz. İkinci Bölüm III/C-1.

³⁷⁷ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 39; SLAUGHTER/MAY, “The EU Competition Rules on Vertical Agreements”, s. 21.

aynı kabul edilmiştir³⁷⁸. Diğer bir deyişle, sağlayıcının tek satıcıya, rakip teşebbüslerden yaptığı alımların %20'sine kadar küçük bir kısmını gerçekleştirme fırsatı vermesi, ilgili hükmün rekabet etmeme yükümlülüğü olarak görülmesine engel teşkil etmeyecektir³⁷⁹.

b) Tek Elden Satın Alma Yükümlülüğü

Tek elden satın alma yükümlülüğünün öngörüldüğü bir sözleşmede alıcının dağıtımına konu edeceği malları yalnızca sözleşmenin tarafı olan yapımcıdan alması zorunludur.

2002/2 sayılı Tebliğ ile yürürlükten kaldırılan 1997/3 sayılı Tek Elden Dağıtım Anlaşmalarına İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.2 uyarınca; yalnız iki teşebbüsün taraf olduğu, bir tarafın belirli malları ülkenin tamamında veya belirlenmiş bir bölümünde yeniden satması amacıyla yalnızca diğer tarafa sağlamayı kabul ettiği anlaşmalar, tek elden satın alma anlaşmaları olarak tanımlanmıştır. Tek elden satın alma anlaşmalarının tek satıcılık sözleşmelerinden ayrıldığı ana unsur, tek satıcılık sözleşmesinde tekel hakkının zorunlu olmasına karşılık, tek elden satın alma sözleşmelerinde ürünlerin yalnızca sağlayıcıdan tedarik edilmesinin zorunlu olmasıdır. Dolayısıyla tek elden satım yükümlülüğü, tek satıcılık sözleşmesinin kurucu unsurlarından değildir³⁸⁰. Ancak tek satıcılık sözleşmelerinde, tek elden satın alma zorunlu olmasa da taraflarca bir yükümlülük olarak kararlaştırılabilmektedir. Bu halde tek satıcının tekel hakkı, tek elden satın alma yükümlülüğü ile beraber kararlaştırılmış olacaktır³⁸¹. Tekel hakkı ve tek elden satın alma yükümlülüğünün beraber kararlaştırıldığı bir sözleşmede, tek satıcının bulunduğu bölgede sağlayıcı

³⁷⁸ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 39.

³⁷⁹ WIPO, Guidelines on the Explanation of the Block Exemption Communiqué on Vertical Agreements, s. 20.

³⁸⁰ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 19. Tek elden satım yükümlülüğünün tek satıcılığın zorunlu unsuru sayılması gerektiği yönünde bkz **TATLI**, Tuğba, "Tek Satıcılık Sözleşmesinde Tek Satıcının Tekel Hakkının Rekabet Hukuku Boyutuyla Değerlendirilmesi", İzmir 2019, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 34.

³⁸¹ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 902; **YAVUZ/ACAR /ÖZEN**, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, s. 34; **MERVYN**, Martin, "Sole Distribution Agreements in the Context of the General Principles of Free Trade and Competition." Syracuse Journal of International Law and Commerce, C. 35, S. 1, Fall 2007, s. 77-94(80). (e.t. 23.06.2020, HeinOnline)

doğrudan satış gerçekleştirilemeyeceği gibi şube açarak veya başka dağıtıcılar eliyle satış gerçekleştirilemeyecek, tek satıcı ise sözleşme konusu malları diğer dağıtım kanallarından tedarik edemeyecektir³⁸². Tekel hakkı ile tek elden satın almanın birlikte kullanılması, marka içi rekabetin azalmasını sağlayacak ve özellikle fiyat ayrımcılığını kolaylaştıracaktır³⁸³.

Tek satıcılık sözleşmesinde tek elden satın alma yükümlülüğünün öngörüldüğü halde, tek satıcı yeniden satacağı sözleşme konusu malları yalnızca sağlayıcıdan veya onun ilişkili olduğu ya da göstereceği başka bir teşebbüsten satın almak zorundadır³⁸⁴. Geniş anlamda tek elden satın alma yükümlülüğü olarak ifade edilen bu halde, sağlayıcının sözleşme konusu malların yalnızca kendisinden satın alacağına ilişkin bir yükümlülük öngörmesi halinde “*doğrudan satın alma*”, kendisinin göstereceği üçüncü kişilerden satın alacağını öngörmesi halinde “*dolaylı satın alma*” yükümlülüğü söz konusu olacaktır. Satın alma yükümlülüğü kapsamına, sözleşme konusu mallarla beraber sözleşme konusu mallara rakip malların da alınması halinde, dar anlamda tek elden satın alma yükümlülüğü söz konusu olacaktır³⁸⁵.

Dar anlamda tek elden satın alma yükümlülüğü altında olan bir tek satıcı, sözleşme konusu ürünleri başka bir sağlayıcıdan tedarik edemeyeceğinden, rekabet etmeme yükümlülüğü altında olacaktır. Nitekim Tebliğ’de, rekabet etmeme yükümlülüğünün tanımlaması ele alındığında, tek satıcının sözleşme konusu mal veya onlarla rekabet halinde olan malları satın almasını engelleyen doğrudan veya dolaylı yükümlülüğün de kapsama alındığı anlaşılabacaktır. Tek elden satın alma hükmü sağlayıcının pazar payı %40’ın altında olduğu sürece, Tebliğ’de öngörülen ve anlaşmaları grup muafiyeti kapsamına dışına çıkaran sınırlamalar arasında yer almayacaktır³⁸⁶. Bu nedenle tek elden satın alma yükümlülüğü öngörülen bir tek satıcılık sözleşmesi %40 pazar payının altında kalması gerektiği Tebliğ m.5’te

³⁸² ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN Ticari İşletme, s. 902.

³⁸³ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N. 157.

³⁸⁴ YEŞİLTEPE, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 51; DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 121.

³⁸⁵ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 119.

³⁸⁶ Rekabet Kurulu 20-03/21-11 sayılı ve 09.01.2020 tarihli karar. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=d083cc40-9a8d-49d0-9573-58b7800c91ab> (e.t.11.08.2020).

öngörülen rekabet etmeme yükümlülüğüne ilişkin sınırlamaları da karşıladığı takdirde muafiyetten yararlanabilecektir.

Uygulamada, pratik anlamda tek elden satın alma yükümlülüğü, tek satıcıya asgari alım şartı öngörülerek sağlanmaktadır. Bu halde, Tebliğ anlamında rekabet etmeme yükümlülüğünün mevcut olabilmesi için, asgari alım yükümlülüğü kapsamında satın alınan malların oranının en az %80 olarak belirlenmesi gerekir. Böylece tek satıcı, satmak üzere satın aldığı malların en az %80'ini sağlayıcıdan veya bağlantılı bir teşebbüsten satın alarak, satın alması gereken asgari miktar hedefini tutturacaktır. Malların %20'sinden daha fazlasını tek kaynak dışından tedarik etmesi halinde tek satıcı, rekabet etmeme yükümlülüğüne aykırı davranmış olacaktır. Kurul, 2014 tarihli gazete bayilerini konu alan kararında, muafiyet için koşulları sağlayan bir münhasır bayilik anlaşmasında öngörülen tek elden satın alma yükümlülüğünün “*gazete dağıtım sisteminin etkin çalışmasına engel olma ve kapasite sorunu bulunan bölgeler için rekabet yasağının bayilerin iradesini dışladığı*”, bu nedenle de amacını aştığı gerekçesiyle söz konusu sözleşme hükmünün geçersizliğine karar vermiştir³⁸⁷. Bu karar doğrultusunda, münhasır bayiler bakımından tek elden satın alma yükümlülüğü şeklinde bulunan rekabet yasağının, dağıtım verimini aşırı kısıtlayacak şekilde, amacı aşarak, yapılması halinde bireysel muafiyetten dahi yararlanamayacağı söylenebilir.

Özellikle akaryakıt dağıtım sözleşmelerinde tekel hakkı ile birlikte asgari alım yükümlülüğü ve tek elden satın alma yükümlülüğünün beraber getirilmesi söz konusudur. Tekel hakkının yanı sıra, 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu'nu m.8; uyarınca akaryakıt bayilerinin kendi dağıtım şirketleri dışındaki dağıtım şirketlerinden ürün tedariki yasaklanmıştır. Bu nedenle akaryakıt bayilik sözleşmeleri, özünde, 2002/2 sayılı Tebliğ m.3 çerçevesinde rekabet etmeme yükümlülüğü içeren sözleşmelerdir³⁸⁸.

³⁸⁷ Rekabet Kurulu 14-29/612-265 sayılı ve 20.08.2014 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=16659ade-36c2-458b-84be-6a20a9b1b325>(e.t. 14.08.2020).

³⁸⁸ Rekabet Kurulu 20-23/300-146 sayılı ve 07.05.2020 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=57cfa4a5-391e-4eeb-a99b-36e2e4a4d7aa> Rekabet Kurulu 10-60/1264-476 sayılı ve 23.09.2010 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=3796d0f0-48d6-49c9-bd65-af92cdfa8021>; Rekabet Kurulu 15-36/533-168 sayılı ve 09.09.2015 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=4916e2e9-a037-4956-9f9f-5d77c6821335> (e.t. 14.08.2020).

2. Satma

Tek satıcılık sözleşmesinin sürekliliği, tek satıcının satın almış ürünleri kendi ad ve hesabına yeniden satması aracılığı ile sağlanır. İlişki süresi boyunca tek satıcı, sağlayıcıdan sözleşme konusu ürünleri satın alacak, bu ürünlerin pazarlamasını, sürümü arttırma yükümlülüğünü yerine getirerek gerçekleştirecektir. Rekabet etmeme yükümlülüğü altında olan bir tek satıcının sözleşme konusu mallara rakip malların satışını yapmaması gerekir.

Bu noktada tek satıcının sözleşme konusu malları satmasına ilişkin kısıtlamalara değinmek gerekir. Tebliğ m.4 uyarınca, bir dikey anlaşmada alıcının sözleşme konusu mal veya hizmetleri satacağı bölge veya müşterilere ilişkin kısıtlamalar getirilmesi, anlaşmayı grup muafiyeti dışına çıkaracaktır. Bahsettiğimiz üzere³⁸⁹; Münhasırlık hakkını içeren sözleşmeler Tebliğ m.4/b hükmünde yer verilen sınırlamalar için bir istisna içerir. Söz konusu fıkranın 1. bendi uyarınca, “*alıcının müşterilerince yapılacak satışları kapsamaması kaydıyla, sağlayıcı tarafından kendisine veya bir alıcıya tahsis edilmiş münhasır bir bölgeye ya da münhasır müşteri grubuna yapılacak aktif satışların kısıtlanması*” halinde anlaşma m.4/b anlamında bir kısıtlama yaratıyor olsa da muafiyet kapsamında değerlendirilecektir. Buna göre, tek satıcının belirli bölge veya müşteri çevresine münhasır olarak satış gerçekleştirmesi Tebliğ’e uygundur. Tek satıcının müşterilerince yapılacak satışların kısıtlanması mutlak tekel halinde söz konusu olur ve bu kısıtlamalar Tebliğ tarafından açıkça yasaklanmıştır. Tek satıcılık sözleşmesi kapsamında tek satıcıya belirli bir bölge için tekel hakkı, tanınması sözleşmeyi muafiyet kapsamı dışına çıkarmayacaktır. Ancak Tebliğ’de öngörülen istisna (m.4/b-1), teşebbüslere münhasır bir bölge veya müşteri grubu tanınması halinde mutlak koruma sağlamayacaktır³⁹⁰. Tek satıcı kendisine ayrılan bölge içinde satış yaparken, sağlayıcının dağıtım örgütünde bulunan diğer dağıtıcıların ancak aktif rekabetinden korunabilecektir³⁹¹. Dolayısıyla kısıtlama, malı yeniden satmak amacıyla elinde bulunduran kişiler açısından geçerlidir. Bir başka

³⁸⁹ bkz. Birinci Bölüm III A

³⁹⁰ YEŞİLTEPE, “Tek Satıcılık Sözleşmesinde Tekel Hakkının Üçüncü Kişilere Karşı İleri Sürülmesi”, s. 148.

³⁹¹ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 22.

ifadeyle sağlayıcı ile alıcı arasındaki dikey anlaşmaya taraf olmayan ve mal veya hizmetleri alıcıdan sağlayan müşteriler, söz konusu mal veya hizmetleri aktif-pasif satış ayrımı olmaksızın dilediklerine satabilirler³⁹².

Bununla beraber tek satıcılık gibi tekel hakkı tanınan sözleşmeler bakımından sadece aktif satışların kısıtlanması muafiyet kapsamında değerlendirilebilecektir. Buradan çıkarımla tek satıcının sözleşme konusu mallara ilişkin olarak pasif satışının kısıtlanması halinde muafiyet kapsamı dışında bir durumun ortaya çıkacağı sonucuna ulaşılır. Ancak tek satıcının sözleşme konusu malların satışına ilişkin bir kısıtlamaya tabi olması, Tebliğ m.3 anlamında rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamında değerlendirilemez, çünkü rekabet yasağı kapsamında rakip mallara ilişkin işlemler konu edilmiştir. Bu nedenle tek satıcının sözleşme konusu mal veya hizmetleri satacağı bölge ve müşteriler konusundaki sınırlamalar Tebliğ m.3 anlamında rekabet etmeme yükümlülüğüne aykırı olmayacaktır. Bu halde tek satıcının tekel hakkını ihlali söz konusu olacaktır. Kurul, 2014 yılında gazete bayileri ile ilgili vermiş olduğu bir kararında aktif satışların tekel hakkı çerçevesinde kısıtlanmasını konu edinmiştir. Söz konusu kararda bayiler ile sağlayıcı arasında gazete, dergi ve medya dışı ürünlerin dağıtımına ilişkin sözleşme akdedilmiştir. Bayiler, belirlenen coğrafi bölgeler içerisinde sözleşme konusu malların satışı konusunda yetkilendirilmiştir. Sözleşmede bayilerin belirlenen bayilik bölgesi dışında aktif satışının yasaklanması Tebliğ m.4/b kapsamında değerlendirilmiş ve muafiyet kapsamı içerisinde düzenlenmiştir³⁹³.

Satış başlığı altında hangi kısıtlamaların hukuka uygun olduğunun tespit edilmesi aktif satış ve pasif satış kavramlarının incelenmesini gerekli kılmıştır.

Aktif satış; bireysel düzeydeki müşteriye doğrudan başvurarak, satışa yönelik işlemlere çekmektir³⁹⁴. Dolayısıyla, sağlayıcı veya dağıtıcının doğrudan ve amaca uygun olarak başka belirli bir bölge ve/veya müşteri grubuna yönelik gerçekleştirdiği pazarlama faaliyetleri yürütmesi aktif satış olarak kabul edilir. Daha geniş bir

³⁹² Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 31.

³⁹³ Rekabet Kurulu 14-29/612-265 sayılı ve 20.08.2014 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=16659ade-36c2-458b-84be-6a20a9b1b325>(e.t. 14.08.2020).

³⁹⁴ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 51.

anlatımla, başka bir alıcının münhasır bölgesindeki veya müşteri grubundaki münferit müşterilere mektup veya ziyaret gibi doğrudan pazarlama yöntemleriyle gerçekleştirilen satışlar aktif satış olarak değerlendirilmektedir³⁹⁵. Özellikle, münhasır bölge dışına şube, büro temsilcilik gibi birimler açılması ya da hedef müşterilerle doğrudan mektup, e-mail veya telefon gibi iletişim araçlarıyla veya katalog göndererek iletişim kurulması aktif satıştır³⁹⁶. Başka bir alıcıya tahsis edilmiş bölgedeki veya müşteri gruplarındaki müşterileri doğrudan hedefleyen reklamlar veya promosyonlar da diğer aktif satış yöntemleri arasında sayılabilir³⁹⁷. Karşı tarafın talebi olmadan e-posta gönderilmesi dahil direkt gönderilen e-postalar³⁹⁸, talep dışında ziyaretlerin gerçekleştirilmesi ya da aktif olarak spesifik bir müşteri grubuna ya da bireysel müşteriye medya araçları ile, internet üzerinden reklam yapılması ya da doğrudan bu müşterilere promosyon tanınması aktif satış örnekleridir³⁹⁹. Bununla birlikte, internet satışları, doğrudan başka bölgelerde bulunan kişileri hedef almadığı sürece pasif satış kabul edilebilir⁴⁰⁰.

Tebliğ kapsamında kısıtlanması yasak sayılan pasif satış ise; başka bir alıcının bölgesindeki veya müşteri çevresindeki müşterilerden gelen ve alıcının aktif çabaları neticesi olmayan talepleri karşılamak olarak tanımlanabilir⁴⁰¹. Bir başka ifade ile, sağlayıcının veya dağıtıcının, aktif satışta kullanılan iletişim faaliyetlerinde bulunmaksızın kendisine tanınan bölge dışındaki kişilere satış yapması pasif satıştır⁴⁰². Medya aracılığı ile yapılan genel nitelikli reklamlar veya promosyonlarla birlikte internet yoluyla yapılan satışlar genellikle pasif satıştır⁴⁰³. Dolayısıyla tek satıcının

³⁹⁵ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 23.

³⁹⁶ **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı içeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, s. 39.

³⁹⁷ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 23.

³⁹⁸ Müşteri talebine dayanmayan internet satışlarının aktif satış çabası olduğu yönünde bkz. **UZUNALLI**, Sevilay, “Rekabet Hukukuna Göre Dağıtım Anlaşmalarında İnternette Satış Sınırlamaları”, Journal of Yaşar University, S. 8, İzmir 2013, s. 2935-2950(2942).

³⁹⁹ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 51.

⁴⁰⁰ **MÄRZHEUSER- WOOD** Babette, **MARTIN** Melanie, **DEAN** Michael, **WINSTANLEY** Thomas, “Competition issues with distribution and agency agreements in United Kingdom”, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=1f2f46fe-3650-4d6e-854b-331422ee4e3b> (Lexolgy online, e.t. 14.10.2020).

⁴⁰¹ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 51; Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 22.

⁴⁰² **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı içeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, s. 45.

⁴⁰³ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 23.

kendi bölgesi dışında fiziksel ortamda tanıtım yapması pasif satış olarak değerlendirilmelidir⁴⁰⁴.

Kurul tarafından değerlendirilmeye alınan sözleşmelerde, dağıtıcının satma faaliyetlerinin önüne geçilmesi suretiyle rekabet yasağının getirildiği görülmektedir. Yapılan değerlendirmelerde, rekabet yasağına ilişkin kısıtlamaların ve kısıtlamalardan doğan etkilerin, olayın özelliklerine ölçülü, kabul edilebilir ve ağırlıklı olarak olumlu etki doğurduğu hallerde kabul edilebilir olduğu sonucuna varılmıştır⁴⁰⁵.

İlaç dağıtımı alanında faaliyet gösteren iki teşebbüs arasında akdedilen münhasır dağıtım anlaşmasında dağıtıcının sağlayıcıdan temin ettiği ürünlere rakip olabilecek faaliyetlerde bulunması yasaklanmıştır. Bu kapsamda dağıtıcı, rakip hiçbir ürünün satışını yapamayacak, rakip ürünlerin dağıtımını ve pazarlamasından kaynaklı herhangi şekilde menfaat sağlayamayacak ve bu yönde dolaylı ya da doğrudan faaliyette bulunamayacaktır. Kurul tarafından dağıtıcıya bu şekilde getirilen rekabet yasağı, sözleşme konusu mallarla aynı etkin maddeli rakip mallar ile sınırlı olduğundan makul ve ölçülü olarak değerlendirmiştir⁴⁰⁶.

Kurulun, 2020 tarihinde verdiği güncel bir kararında;⁴⁰⁷, iklimlendirme sistemleri sektörü alanında faaliyet gösteren ve üretici olan bir firmanın, farklı statülerde bulunan bayileri ile yapmış olduğu dağıtım anlaşmaları değerlendirilmiştir. Bayilerle sağlayıcı arasındaki sözleşmede yer alan rekabet yasağı maddesinde, bayilerin yalnızca sağlayıcıya ait ürünlerin dağıtımını, pazarlama ve satışını yapacağı öngörülmüştür. Bununla beraber sözleşmeye ek olarak, sözleşmeye konu olacak ürünler belirtilmiş ve bu ürünlerle benzer nitelik veya rakip statüsünde olan ürünlerin

⁴⁰⁴ **ARSLAN**, Tek Satıcılık Sözleşmelerinin Rekabet Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Muafiyete Aykırı Tek Satıcılık Sözleşmelerine Uygulanacak Usul Hükümleri, s. 19.

⁴⁰⁵ Rekabet Kurulu 19-12/156-71 sayılı ve 13.03.2019 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=01792fc2-1315-4ef9-a9c3-0a0de8f0e1fe> (e.t. 02.10.2020); Rekabet Kurulu 20-16/232-113 sayılı ve 26.03.2020 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=e551a56d-1507-422e-96c3-c60e25b482e7>; Rekabet Kurulu 19-40/637-269 sayılı ve 14.11.2019 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=e9d1812a-27c8-46fd-bc25-fa03299527b8>

⁴⁰⁶ Rekabet Kurulu 19-40/637-269 sayılı ve 14.11.2019 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=e9d1812a-27c8-46fd-bc25-fa03299527b8> (e.t. 22.09.2020).

⁴⁰⁷ Rekabet Kurulu 20-16/232-113 sayılı ve 26.03.2020 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=e551a56d-1507-422e-96c3-c60e25b482e7> (e.t. 22.09.2020).

doğrudan veya dolaylı olarak pazarlanması ve satılması, hatta rakip ürünlere ait marka gibi karakteristik özelliklerin herhangi bir şekilde sergilenmesi dahi yasak kapsamına alınmıştır. Söz konusu kararda Kurul, sözleşmelerde yer alan ve doğrudan öngörülen rekabet yasağının sağlayıcının rakiplerine karşı pazarın kapanıp kapanmadığının tespit edilmesi yönünden inceleme yapmış ve pazara giriş engelinin bulunmadığını, dolayısıyla yükümlülüğün pazardaki olumsuz etkilerinin kısıtlı olacağına karar vermiştir.

2019 yılında yayımlanan bir kararda ise, beyaz et ve yumurta satışı pazarında münhasır bayi olarak dağıtım yapan başvuran sağlayıcıya ait ürünler dışındaki marka ürünlerin satışını yapması sebebiyle sağlayıcının sözleşmeyi sonlandırdığını, bu suretle 4054 sayılı Kanunun ihlal edildiğini iddia etmiştir⁴⁰⁸. Taraflar arasında akdedilen sözleşme incelendiğinde, münhasırlığa ilişkin bir hüküm bulunmadığı anlaşılmış ve sözleşmede yer alan ve günlük sevkiyatlarda yalnızca sağlayıcıya ait ürünleri satan bayilere öncelik verileceğine dair ifadenin, fiili yönden münhasırlığa yol açacak bir durum olup olmadığının tespiti için inceleme yapılmıştır. İnceleme sonucunda, ifadenin fiili münhasırlık yaratmadığı, fiili münhasırlığın söz konusu olabilmesi için alıcının başka bir sağlayıcıya geçişinin kısıtlanması gerektiği belirtilerek söz konusu olayda böyle bir kısıtlamanın mevcut olmadığına karar verilmiştir.

D. Sözleşme Konusu Mallar

Tek satıcı, sözleşme konusu ürünler ile rakip halinde olan malları üretmesi, satın alması veya satması halinde rekabet etmeme yükümlülüğüne aykırı davranmış olacaktır. Tek satıcının sözleşme süresince rekabet etmeme yükümlülüğünün hangi mallara ilişkin olduğunun tespit edilmesi gerekir. Aksi halde tek satıcının ekonomik özgürlüğü orantısız şekilde kısıtlamaya tabi kalacak ve ahlaka aykırı bir hal

⁴⁰⁸ “Rekabet hukuku açısından “sağlayıcı-alıcı” ilişkileri (dikey anlaşmalar) çerçevesinde “münhasırlık” kavramının, mevcut dosya bakımından, bağımsız bir alıcının belirli bir zaman dâhilinde belirli bir ürüne/ürün grubuna yönelik ihtiyacının tamamını veya büyük bir bölümünü belli bir satıcıdan karşılaması zorunluluğu olarak tanımlanması mümkündür.” Rekabet Kurulu 19-12/156-71 sayılı ve 13.03.2019 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=01792fc2-1315-4ef9-a9c3-0a0de8f0e1fe> (e.t. 09.10.2020).

oluşacaktır. Bu durumun önüne geçilmesi için tek satıcının rekabet etmeme yükümlüğünün kural olarak sözleşme konusu mallar ile sınırlı olduğunun belirtilmesi gerekir. Bu durum rekabet etmeme yükümlülüğünün tekel hakkının karşılığı olmasından kaynaklanacaktır. Tek satıcılık sözleşmesinde sözleşme konusu mallar, tek satıcının üzerinde münhasır satış hakkı sahibi olduğu mallardır⁴⁰⁹.

Tek satıcılık sözleşmesi yapılırken, tek satıcının hangi malların dağıtımına ilişkin yetkilendirildiğinin taraflarca belirtilmesi gerekir. Tek satıcının tekel hakkı, sözleşmede belirlenen mal türleri ile sınırlı olacaktır⁴¹⁰. Sözleşme konusu mallarının tespiti, cins, miktar ve fiyat gibi özellikleri taraflarca anlaşılabilir olarak belirlenmeli ve çerçeve sözleşmede ifade edilmelidir⁴¹¹. Sağlayıcının sözleşme yapıldıktan sonra ürettiği malların sözleşme konusu olup olmayacağı konusunda da tarafların anlaşmaya varmaları gerekir. Taraflarca bu yönde bir anlaşma yapılmamış ise, bu mallar sözleşme konusu dışında kalacaktır⁴¹². Sözleşme yapılırken söz konusu malların belirli olmaması sebebiyle taraflarca bu yönde bir irade mevcut ise, yeni üretilen malların sözleşme kapsamına dahil edileceği de açıkça düzenlenmelidir⁴¹³. Bununla birlikte, sağlayıcının, tek satıcının tekel hakkına sahip olduğu mallara rakip malları sonradan üretmeye başlaması durumunda tek satıcıya bu malların da tekeline isteyebilme konusunda bir öncelik hakkı tanınması yerinde olacaktır⁴¹⁴.

Tebliğ’de dikey anlaşmalara ilişkin tanımlamaya yer verilirken de anlaşmaların belirli mal veya hizmetleri konu edinmesi gerektiği belirtilmiştir⁴¹⁵. Sözleşme konusu malların tespiti aynı zamanda sözleşmenin hangi ürün pazarında değerlendirileceğini de belirlemektir. İlgili ürün pazarı belirlenirken tüketicinin bakış açısından fiyatı, kullanım amaçları ve nitelikleri bakımından aynı sayılan mal veya hizmetlerden oluşan

⁴⁰⁹ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 83.

⁴¹⁰ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 18.

⁴¹¹ **TANDOĞAN**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 3; **EREN**, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, s. 1026.

⁴¹² **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 18; **TANDOĞAN**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 30; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 84.

⁴¹³ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 84.

⁴¹⁴ **TANDOĞAN**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 3.

⁴¹⁵ Commission Regulation (EU) No 330/2010, art.1/a; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 84.

pazar dikkate alınır⁴¹⁶. Dolayısıyla tek satıcılık sözleşmesine konu olan ürünlerle aynı ürün pazarında işlem gören ürünler rakip mallar olarak ortaya çıkmaktadır. Daha kapsamlı bir tanımlama olarak rakip ürün kavramı ile ifade edilen, aynı ürün pazarında bulunan ve anlaşmaya konu olan mal veya hizmetler ile, alıcı açısından ürün özellikleri, fiyatları ve kullanım amaçları bakımından bunlarla değiştirilebilir ya da bunlarla ikame edilebilen mal veya hizmetlerdir⁴¹⁷.

Belirli bir ürün ve onunla yüksek ikame edilebilirliği olan diğer ürünlerden oluşan pazarlar, ilgili ürün pazarını teşkil etmektedir. Bir ürünün diğer bir ürünle aynı pazarda yer alabilmesi için bu ürünlerin tüketici gözünde nitelikleri, kullanım amaçları ve fiyatları açısından benzer olmaları ve birbirleriyle ikame edilebilmeleri gerekmektedir⁴¹⁸.

Mal ve hizmetleri ikame edilebilir olduğunda bu ürünleri temin eden teşebbüsler birbirleriyle doğrudan rekabet halindedir. İkame mal üreten ve/veya pazarlayan teşebbüslerden birinin ürün fiyatını azaltması diğer teşebbüsün kazancında negatif bir etki doğuracak ve ürünlerine olan talep düşecektir. Bu etki, ürün fiyatını düşüren teşebbüsün hesaba katmadığı bir dış etki doğuracaktır⁴¹⁹. İkame mallardan birinin fiyatının artması halinde, fiyatı sabit kalan mal için talep artacak veya fiyatın azalması halinde talep azalacaktır⁴²⁰. Dolayısıyla her teşebbüsün ikame ürün fiyatının artmasında kazancı vardır. Sözleşme konusu malların markalı ürün olması halinde, ürünün ikame edilme ihtimali azalacak ve fiyat arttırma kolaylaşacaktır. Bu nedenle markalı mal ve hizmetlere ilişkin rekabet kısıtlamaları, markasız mal ve hizmetlere ilişkin kısıtlamalardan daha zararlı olacaktır⁴²¹.

⁴¹⁶ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N. 61; Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 7.

⁴¹⁷ 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliği m. 3; Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 1/d.

⁴¹⁸ Rekabet Kurulu 20-16/232-113 sayılı ve 26.03.2020 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=e551a56d-1507-422e-96c3-c60e25b482e7>(e.t. 16.10.2020).

⁴¹⁹ **VEROUDEN**, Vertical Agreements: Motivation and Impact, s. 1815.

⁴²⁰ **KARAÖZ**, Murat/ **EROĞLU** Abdullah/ **SÜTÇÜ**, Abdullah/ **SULAK**, Harun, “ An Eoq Model With Price And Time Dependent Demand Under The Influence Of Complement And Substitute Product’s Selling Prices” Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.XII ,S.II, 2010) s. 103-116(105).

⁴²¹ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N. 94. Markalı ürünlerin dağıtımı için ağırlıklı olarak seçici dağıtım sistemleri tercih edilmektedir. bkz **KOÇ**, Ali Fuat, AT Rekabet Hukukunda Seçici Dağıtım Anlaşmaları, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi N. 176, Ankara 2005, s.35; Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N.33.

İkame edilebilir mal hususu ile ilgili olarak Kurul, dağıtım konusu ilaç olan bir kararında; sözleşme konusu ürünlerin etkin maddeleri sebebiyle jeneriğinin bulunmadığını, bu nedenle ilgili etkin madde ihlallerinde başka ürünler için teklif sunulmasının mümkün olmadığını dolayısıyla pazarda rakip ürünün mevcut olmadığını ifade etmiştir⁴²². Bu noktada uygulamada yer alan ilaç ihalelerinin belirli hastalık tedavisinden ziyade etken madde bazında gerçekleştiğini belirtmemiz gerekir. Bu nedenle jenerik olmayan bir başka ifade ile etken maddesi aynı olmayan ilaçların aynı ihalede yer alması, yani ikame ürün olarak ele alınması söz konusu olmayacaktır.

Ürünün niteliğinin tespit edilmesi, dikey kısıtlamaların olası negatif etkilerini değerlendirirken önemlidir⁴²³. Bu nedenle Kurul, yapmış olduğu incelemelerde, sözleşme konusu malların tespiti ve bu malların ilgili ürün pazarındaki yerini tespit ederek değerlendirmeler yapmaktadır. Ürünün homojen veya heterojen oluşu, tükenebilir ya da tekrar kullanılabilir olması ya da fiyatı gibi etmenler değerlendirme kriterleridir. Kurul, 2020 yılında cam üretici ile bayileri arasında akdedilen münhasır dağıtım anlaşmalarına ilişkin olarak; üreticinin birden fazla cam çeşidi ürettiğini, sözleşmelerin ise tek bir cam tipini konu aldığını belirleyerek pazar tespitini yapmıştır⁴²⁴.

Aynı dağıtım anlaşmasında birden fazla ürünün dağıtımı konu edilmiş ve anlaşma kapsamında rekabet etmeme yükümlülüğü öngörülmüş ise, ürünlerin pazar payı değerlendirmeleri ayrı ayrı yapılmalıdır. Bu ürünlerin pazar payları arasındaki farktan dolayı bazı ürünlerin muafiyet kapsamında değerlendirmeleri, bazılarının ise muafiyet dışında kalmaları halinde, muafiyet yalnızca pazar payı eşiği altındaki ürünlere uygulanacaktır⁴²⁵. 2019 yılında verilen bir Kurul kararında; birden fazla ilaç tipini içine alan dağıtım anlaşmasında her ilacın pazar payını tespit etmesi ve anlaşmada konu edilen bazı ilaçların pazar payı eşiğini aştığı tespit ederek muafiyet

⁴²² Rekabet Kurulu 16-33/569-247 sayılı ve 13.10.2016 tarihli karar, p.15 <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=fd0f7fe4-6e0b-49b9-bc3b-a147ac4d5813> (e.t. 22.10.2020).

⁴²³ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N. 112.

⁴²⁴ Rekabet Kurulu 20-31/382-171 sayılı ve 25.06.2020 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=9f0fe326-0c9e-4ba5-b2d9-601eae256d2> (e.t. 12.12.2020)

⁴²⁵ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N. 51.

dışında değerlendirmiştir. Somut olayda dağıtıcı firma rekabet etmeme yükümlülüğünün ilgili ürünlerin etken maddeleri ile sınırlandırıldığını ifade etmiştir. Pazar payı eşiğini aşan ürünlere getirilen rekabet etmeme yükümlülüğünün bireysel muafiyet koşullarını taşıdığı gerekçesiyle anlaşma, Kurul tarafından bütünüyle muafiyet kapsamında değerlendirilmiştir⁴²⁶.

Tek satıcılık sözleşmesinin malların satışını konu aldığına dair herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Bununla beraber, konusu hizmet olan bir sözleşmenin tek satıcılık sözleşmesi olarak ele alınıp alınamayacağı konusuna da değinmek gerekir. Doktrinde, tek satıcılık sözleşmesinde malların veya hizmetlerin dağıtımının yapılabileceği yönünde ifadeler bulunmaktadır⁴²⁷. Bununla birlikte, kanaatimizce tek satıcılık sözleşmesinde ağırlıklı olarak hizmet arzının konu edilmesi mümkün değildir. Hizmet kavramının tanımlanmasında iki nokta önemlidir. İlk olarak hizmet kavramı, hizmeti sağlayan kişinin özel bir faaliyet gerçekleştirmesini gerektirir. Bu nedenle, hizmetleri gerekli kılan hüküm uyarınca, yükümlünün bir faaliyet veya aktif davranışta bulunması gerekir. İkincisi, genel hukuk uyarınca hizmet, prensip olarak bir ödeme karşılığında gerçekleşmelidir. Her şekilde bu tanımlama hizmet kavramının çerçevesini belirleme ile sınırlı olacaktır. Belirli bir faaliyet ya da davranışın hizmet kavramı kapsamında olup olmadığı, somut olayın özelliklerine göre tespit edilmelidir⁴²⁸. Tek satıcılık sözleşmesinin hizmet temini için bir sözleşme olarak kabul edilmesi için taraflardan en azından biri, spesifik bir faaliyeti ücret karşılığında yerine getirmelidir. Ancak tek satıcının sürümü artırma faaliyetleri kapsamında gerçekleştirdiği faaliyetler karşılığında ücret almıyor olması tek satıcılık sözleşmesinde sözleşme konusunun hizmet olmadığını gösterir⁴²⁹. Tek satıcılık sözleşmesinde sözleşme konusu malların satışı ile birlikte “mallara ait hizmet” konu

⁴²⁶ Rekabet Kurulu 19-40/637-269 sayılı ve 14.11.2019 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=e9d1812a-27c8-46fd-bc25-fa03299527b8>. (e.t. 22.10.2020).

⁴²⁷ ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 8; HANNI, Noona, “Exclusive Distribution and Non-Compete Clause in Trade: Transnational Agreements in European Union and United States”, *Udayana Journal of Law and Culture*, C. 3, S. 2, s. 141-163, July 2019. <https://ojs.unud.ac.id/index.php/UJLC/article/view/47356>.

⁴²⁸ Opinion of Advocate General Trstenjak delivered on 27 January 2009. Case C-533/07 Falco Privatstiftung and Thomas Rabitsch v Gisela Weller-Lindhorst. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62007CC0533> (e.t. 17.09.2020).

⁴²⁹ European Union Case C-533/07 Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 23 April 2009. Falco Privatstiftung and Thomas Rabitsch v Gisela Weller-Lindhorst, p. 29. (e.t. 01.08.2020).

edinilmelidir. Tek satıcının yalnızca malların satışını yapması halinde sözleşme konusu malların sürümünü arttırmaya yönelik bir faaliyet olmadığından tek satıcılık sözleşmesinden ziyade bir satış sözleşmesi söz konusu olacaktır. Mallara ait hizmet kavramı ile ürünlerin satışı konusunda tek satıcının reklam yapma, teknik servis gibi sürümü arttırma yükümlülüğünün sağladığı menfaatler ifade edilmelidir. Dolayısıyla tek satıcılık sözleşmesinin yalnızca hizmet arzını konu edinmesi mümkün değildir.

1. Rakip Malların Satışı

Tek satıcının rakip ürünlerin satışını gerçekleştirme şartlarına ilişkin iki görüş bulunmaktadır⁴³⁰. İlk görüş uyarınca; tek satıcı, sağlayıcı menfaatlerinin zedelenmeyeceği hallerde, sağlayıcıya bildirim yapılması şartı ile rakip ürünlerin satışını gerçekleştirebilir. Sağlayıcı menfaatlerinin ağır zedelenmesi halinde ise, rakip malların satışının yapılmayacağı sonucuna ulaşmak gerekir. Sağlayıcı, rakip malların satışının yapılacağı hususunda kendisine yapılan bildirim onaylamakla yükümlüdür. Bunun sebebi, sağlayıcı ve tek satıcı arasındaki menfaat dengesinin dikkate alınarak hareket edilmesidir. Tek satıcının, ekonomik varlık ve geçimini sağlayacak durumu ile, sağlayıcının mallarının satışı ve marka değeri menfaatleri dengelenmelidir. Taraflar arasındaki menfaat dengesinde büyük eşitsizlik olması halinde, menfaati büyük oranda zedelenen tarafın sözleşmeyi feshetmek için haklı nedenin bulunduğu kabul edilmesi gerekir. Bu halde sağlayıcı bildirim onaylamayarak tek satıcının varlığını sonlandıracak bir menfaat eşitsizliğine yol açarsa, sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerine aykırı davranmış olacaktır.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise; tek satıcının sadece bildirimde bulunması yeterlidir. İlk görüşten farklı olarak burada, rakip malların satışı, sağlayıcının onayına bağlı değil fakat sağlayıcının bilgilendirilmesine bağlıdır. Ayrıca belirtilmek gerekir ki; sağlayıcı, tek satıcıya rakip malları satma yetkisini tanıdıktan

⁴³⁰ Görüşler ile ilgili bkz. **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 177-178; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 109.

sonra, sözleşmeyi feshedemez çünkü burada tek satıcı sözleşmeden doğan hakkını kullanmaktadır⁴³¹.

Rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamında sözleşme konusu ürünlerle rekabet halinde olacak ürünler, tek satıcı tarafından satılmamalıdır. Ancak istisnai hallerde rakip ürünlerin satışının tamamen engellenmesi hakkaniyete aykırı olacaktır. Örneğin sağlayıcının birden fazla çeşit mal ürettiği ancak tek satıcıya bu mallardan yalnızca birini pazarlama yetkisi vermesi halinde, dağıtım gerçekleştirilen mal, tarafların elinde olmayan sebeplerden ötürü talep almaz ise tek satıcının ekonomik varlığı tehlikeye girecektir. Bu nedenle rekabet yasağının, haklı nedenlerin varlığı halinde istisnai olarak delinebileceğinin kabul edilmesi gerekir. 2019 yılında ilaç dağıtım piyasasına ilişkin dikey anlaşmanın konu edildiği bir kararda, üretici ilaç firması ile tek satıcı konumunda olan dağıtıcıları arasında akdedilen anlaşmada rekabet yasağı öngörülmüş, ancak sağlayıcının stokların elverişsizliği gibi sebeplerle sözleşme konusu ilaçları tedarik edememesi halinde rekabet etmeme yükümlülüğünün ortadan kalkacağı sonucuna ulaşılmıştır. Kurul, bu karar ile dağıtıcıların ihalelere katılmasının sağlayıcıdan kaynaklanan gerekçeler ile engellenmesinin önüne geçildiğini ve “piyasada anti-rekabetçi bir endişenin doğmasının” önüne geçildiğini ifade etmiştir⁴³². Dolayısıyla taraflarca açıkça rekabet yasağının kararlaştırıldığı durum dahil olmak üzere, haklı sebebin varlığı halinde, tek satıcının rakip malların satışını gerçekleştirmesini mümkün kılan bir istisna söz konusu olacaktır. Ancak haklı neden sebebiyle rekabet yasağına ara verilmesi hali haklı sebebin objektif olarak ispatlanabilmesine bağlı olmalıdır. Haklı sebebin varlığı istisnai bir durum olarak dar yorumlanmalıdır. Haklı sebebin, tek satıcının ticari varlığının ortadan kalkmasına yol açacak seviyede bir tehlikenin varlığı halinde, sağlayıcının tek satıcıyı gözetme borcu kapsamında rekabet yasağını kaldırması şeklinde bir kriter söz konusu olabilir. Aksi halde geniş yorumlama rekabet yasağının işlevini yerine getirmesine engel teşkil edebilir.

⁴³¹ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 173.

⁴³² Rekabet Kurulu 19-40/648-275 sayılı ve 14.11.2019 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=a1d0a1a0-3ed5-4238-a651-1f9488dbf41d>. (e.t.02.10.2020)

Tek satıcı için rekabet yasağı taraflarca açıkça kararlaştırılmış olsa bile, haklı nedenin varlığı halinde tek satıcının rakip malların dağıtımına ilişkin işlemleri yapması söz konusu olabilir. Bir başka ifade ile sağlayıcı, haklı bir nedenin varlığı halinde, belirli süreli olarak rakip malların satılmasına katlanmak zorundadır. Şöyle ki; tek satıcılığın amacı, sağlayıcıya ait malların en iyi şekilde dağıtılmasının sağlamaktır. Dolayısıyla, tek satıcının bütün ticari hayatı ve ekonomik istikbali sağlayıcıya ait malların dağıtımına bağlanmıştır. Sağlayıcının tek satıcıya karşı sadakat borcu ve menfaatleri koruma yükümlülüğü tek satıcılığın bu özelliği ile bağlantılıdır⁴³³. Tek satıcının ekonomik varlığı ve devamlılığı tamamen sağlayıcıya dayalı bir şekilde işlemektedir. Bu nedenle, tek satıcının ticari varlığı, kendisinden kaynaklanmayan sebeplerle tehlikeye düşme riskiyle karşı karşıya kaldığında, tek satıcı rakip malları satabilir, sağlayıcının tek satıcının menfaatlerini koruma yükümlülüğü gereğince buna izin vermesi gerekir⁴³⁴. Aksi halde tek satıcının ekonomik faaliyetlerinin felce uğratılması söz konusu olacaktır. Çünkü sağlayıcının tek satıcılık sözleşmesinin gereği olarak tek satıcıyı koruması gerekir. Ayrıca bu noktada haklı nedenin varlığının yalnızca tek satıcının ticari varlığının tehlikeye düşmesi ile ortaya çıkmayacağını, tek satıcının donanım ve çabasına uygun kazanç beklentisinin elde edilememesi halinde ortaya çıkacağını belirtmek gerekir⁴³⁵.

Sağlayıcının, rakip malların satılması hususuna haklı nedenin varlığında bile, süresiz olarak katlanmasını beklemek ticaret hayatının akışına aykırı olacaktır. Bu nedenle sağlayıcının belirli süreli olarak rakip malların satışına katlanması gerektiğinin kabul edilmesi gerekir. Taraflar arasında menfaat dengesi sağlandığında, yani tek satıcının ekonomik varlığı tehlikeden kurtulduğunda, tek satıcı rakip mallara ilişkin dağıtım faaliyetlerini durdurmalıdır. Dolayısıyla, tek satıcının rakip malları satması, sağlayıcı ile tek satıcı arasındaki menfaat dengesinin hakkaniyete uygun olarak kurulduğu ana kadar mümkündür⁴³⁶.

⁴³³ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 60.

⁴³⁴ **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 108.

⁴³⁵ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 172. Kazanç beklentisinin uzun süreli elde edilememesi halinde de tek satıcının ticari varlığı tehlikeye düşecektir.

⁴³⁶ **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 108.

2. Rakip Olmayan Malların Satışı

Sözleşme konusu mallarla rekabet halinde olan malların satışının yapılması rekabet yasağına aykırıdır. Bu noktada tek satıcının sözleşme konusu mallarla rekabet halinde olmayan malların satışını gerçekleştirmesi halinde, yükümlülüğün ihlal edilip edilmediği incelenmelidir. Teorik anlamda rakip olmayan malların satışı, rekabet etmeme yükümlülüğünün içinde değerlendirilmez. Tek satıcı, sağlayıcının ürünleriyle rekabet halinde olmayan başka malları satabilir⁴³⁷. Ancak, tek satıcının başka teşebbüslere ait malların satışını gerçekleştirirken tek satıcılık sözleşmesinden kaynaklanan yükümlülükleri aksatması ihtimali değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, bu inceleme rakip olmayan malların satışından kaynaklanmamakta ancak tek satıcının başka sağlayıcıya ait malları satarken diğer yükümlülüklerine aykırı davranma ihtimalinden kaynaklanmaktadır.

Sağlayıcı, mallarının pazarlanması ile ilgili ağır bir ihlal söz konusu olmadığı sürece tek satıcının rekabet halinde olmayan malların satışına katlanmalıdır. Burada tek satıcının, sözleşme konusu malların satışı ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmediğinde, sözleşmenin sonlandırılması tehlikesiyle karşı karşıya olduğunun ve buna göre hareket edecek sağduyuya⁴³⁸ sahip olduğunun kabul edilmesi gerekir. Bu durumda, rakip olmayan malların satışında sağlayıcının onayına gidilmesinin, tek satıcının tasarruf yetkisini aşırı sınırlandıracağı ve Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliği ile bağdaşmayacağı ifade edilmiştir⁴³⁹.

IV. REKABET YASAĞININ SINIRLARI

Tek satıcının sözleşme süresince tabi olduğu rekabet yasağının herhangi bir sınırlama olmadan özgürce yapılabilmesi mümkün değildir. Aksi yönde bir kabulün yapılması halinde rekabet yasağı altında olan tek satıcının, çalışma ve sözleşme

⁴³⁷ TANDOĞAN, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 22.

⁴³⁸ Tek satıcının tacir olmasından kaynaklı basiretli davranma borcu altında sağduyulu hareket etmesi aranır.

⁴³⁹ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 179.

özgürlüğü aşırı derecede sınırlandırılacak ve hukuka aykırılık doğacaktır. Belirli bir yasağa getirilen sınırlamalar, tarafların özellikle ekonomik özgürlüklerinin aşırı kısıtlanmaması kaydı ile, TMK m.23 anlamında ahlaka aykırılık oluşmasına engel olacaktır⁴⁴⁰. Bu noktada her borcun ekonomik bağımsızlığı biraz olsun kısıtladığı kabul edilerek, ahlaka aykırılığın sözleşme taraflarından birinin iktisadi varlığının tehlikeye düşürülmesi derecesinde ve mutlak surette alacaklının keyfine bağlı olması şeklinde gerçekleşeceğini belirtmek gerekir⁴⁴¹. Tek satıcının sözleşme süresince tabi olduğu rekabet yasağı da, tek satıcıya sürekli nitelikte bir borç yükleyecektir. Tek satıcının ticari yaşamını devam ettirmesi ve ekonomik menfaatlerini koruması, serbest rekabet hakkına getirilen kısıtlamanın belirli ve sınırlı olmasına bağlıdır. Bir tek satıcıya getirilen rekabet yasağının sınırı sağlayıcıya bırakılırsa, sınır olabildiğince geniş tutulacaktır. Bu halde başka sağlayıcıların kendi ürünlerinin dağıtımını yapacak kişileri bulma imkanı önemli ölçüde daralacaktır⁴⁴².

Rekabet etmeme yükümlülüğünün uygulamada ağırlıklı olarak zayıf taraftaki teşebbüslerin ticari faaliyetlerine büyük oranda engel olması sebebiyle detaylı şartlara bağlanması ve sınırlarının belirlenmesi önemlidir⁴⁴³. Zira tek satıcının sözleşme konusu malların tamamına yakın kısmını doğrudan ya da dolaylı olarak sağlayıcıdan temin etmesi gerekecek ve sözleşme konusu mallara rakip olan ve olabilecek mallara ilişkin satma faaliyetlerini gerçekleştiremeyecektir. Bu halin 4054 sayılı Kanun m.4'e aykırı olacağı açıktır. Dikey anlaşma olan tek satıcılık sözleşmesinde öngörülmüş rekabet etmeme yükümlülüğünün muafiyet kapsamında değerlendirilebilmesi için Tebliğ'de bir takım koşullar öngörülmüştür. Tek satıcılık sözleşmesi süresince geçerli olan rekabet yasağının geçerli olabilmesi için rekabet yasağının süresi belirli olmalıdır. Bununla beraber yasağa konu olan mallar ve buna bağlı dağıtım, bakım gibi işlemlerin belirli olması ve rekabet yasağının hangi bölge ile sınırlı olduğunun belirli olması gerekir. Söz konusu koşulları taşımayan rekabet etme yasakları, muafiyet kapsamında değerlendirilmeyecektir. Ancak m.5'te belirtilen bireysel muafiyet koşullarını

⁴⁴⁰ **TANDOĞAN**, "Tek Satıcılık Sözleşmesi", s. 5.

⁴⁴¹ **YEŞİLTEPE**, "Tek Satıcılık Sözleşmesinde Tekel Hakkının Üçüncü Kişilere Karşı İleri Sürülmesi", s. 135.

⁴⁴² **AKKAN**, Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinde Rekabet Etmeme Yükümlülüğü, s. 6.

⁴⁴³ **KARAMAN COŞGUN**, Rekabetin Dikey Kısıtlanması, s. 44.

sağlayan rekabet etmeme yükümlülüklerinin muafiyetten faydalanabilmesi söz konusu olabilecektir.

A. Süre Sınırı

Tebliğ m.5 uyarınca sözleşme sırasında bulunan rekabet etmeme yükümlülüğünün geçerli olabilmesi için yükümlülük süresinin beş yılı aşmaması gerekir⁴⁴⁴. Belirsiz süreli olarak yapılmış veya beş yıldan daha uzun süreli olarak yapılan sözleşmeler muafiyet kapsamında değerlendirilemezler.

Tebliğ m.5'in devamında rekabet etmeme yükümlülüğünün beş yılı aşacak şekilde zımnen yenilebileceğinin kararlaştırılması halinde rekabet etmeme yükümlülüğünün belirsiz süreli olarak kabul edileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla, beş yılı aşacak şekilde zımnen yenilenen rekabet yasağı anlaşmalarının süresiz sayılması ve muafiyet dışında kalması söz konusu olacaktır⁴⁴⁵. Taraflardan herhangi biri belli bir süre önceden itiraz etmedikçe her yıl yenilenmiş kabul edilen bir yıllık bir dağıtım anlaşması belirsiz süreli olarak kabul edilecektir⁴⁴⁶. Beş yılı aşan yükümlülüğün öngörüldüğü sözleşmelerde, sözleşmenin beşinci yılından sonrası için her iki tarafın da açık iradesi ile sözleşme süresinin uzaması kararlaştırılır ise, sözleşme grup muafiyetten yararlanmaya devam edecektir⁴⁴⁷. Burada açık iradenin aranmasındaki amaç, taraflarca yükümlülüğün devam etmesi konusunda görüşülmesi ve uzlaşmanın sağlanmasıdır⁴⁴⁸. Bu halde sözleşmeye konulan, sağlayıcının tek satıcının onayına ihtiyaç olmadan rekabet etmeme yasağının süresini tek taraflı olarak uzatabileceğine yönelik hükümler geçersiz olacaktır⁴⁴⁹. Bununla birlikte beş yıllık süre sonunda sağlayıcının sözleşmeyi devam ettirerek, tek satıcının rekabet etmeme

⁴⁴⁴ Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 5/1-a; Rekabet Kurulu 11-55/1434-509 sayılı ve 02.11.2011 tarihli karar <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=797a7d65-18e4-45a9-889d-248b62ad13c7> (e.t. 02.08.2020).

⁴⁴⁵ Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 5/1.

⁴⁴⁶ Rekabet Kurulunun bu yönde tespit ve kararı için bkz 20-16/232-113 sayılı ve 26.03.2020 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=e551a56d-1507-422e-96c3-c60e25b482e7>

⁴⁴⁷ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 40.

⁴⁴⁸ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 166; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 103.

⁴⁴⁹ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 167.

yükümlülüğünün kaldırılması halinde de sözleşme, muafiyet kapsamında değerlendirilecektir.

Rekabet etmeme yükümlülüğünün başlangıç anı, taraflar arasındaki rekabet yasağına başlangıç teşkil eden anlaşmanın yapıldığı tarihtir. Rekabet yasağı, taraflar arasında yapılmış dikey sözleşme içinde bir kayıt olarak yer alıyorsa beş yıllık süre, dikey sözleşmenin yapıldığı tarihten itibaren başlar⁴⁵⁰. Taraflar rekabet yasağını esas sözleşmeden bağımsız olarak ayrı bir anlaşma olarak kararlaştırdıklarında ise bu anlaşmanın yapılış tarihi sürenin başlangıç anı sayılacaktır⁴⁵¹. Dikey sözleşmeye ilave olarak bayilik, işleticilik, tedarik gibi sözleşmelerin yapılması halinde bu sözleşmelerin akıbetine bağlı olarak sürenin kesilmesi ya da başlangıç tarihinde değişiklik söz konusu olmaz. Daha açık bir ifadeyle, dikey sözleşme taraflarının hukuki ilişkiye ilave bir anlaşma yapmış olmaları halinde bayilik, işleticilik vb. konulu ilave anlaşmanın sona ermesi dikey ilişkiyi kesintiye uğratmayacak, süre işlemeye devam edecektir.

Tek satıcılık özelinde Tebliğ koşullarını ele almak gerekirse, tek satıcılık sözleşmesinin Tebliğ kapsamında değerlendirilebilmesi için tek satıcıya yüklenen rekabet yasağının beş yıldan daha kısa süreli olması gerekeceği konusunda tereddüt yoktur. Bu halde tek satıcının sağlayıcıdan ürünlerin en az %80'ini satın alması zorunlu kılınmış ise, bu hal en fazla beş yıl için geçerli olacaktır. Bu yükümlülüklerin beş yıldan daha uzun süreli olarak kararlaştırılmış olması halinde, tek satıcılık sözleşmesinin beş yılı aşan kısmı grup muafiyet kapsamında değerlendirilemeyecektir. Örneğin, bir tek satıcılık sözleşmesinin rekabet yasağı ile beraber yedi yıl olması durumunda sözleşmenin son iki yılında, sözleşme grup muafiyet kapsamından çıkacaktır⁴⁵².

⁴⁵⁰ Sözleşme yapılış tarihinden itibaren geçerli ve beş yıllık azami süreyi aşmayan rekabet etmeme yükümlülüğüne muafiyet verilmesi ile ilgili olarak bkz. Rekabet Kurulu 20-03/21-11 sayılı ve 09.01.2020 tarihli karar. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=d083cc40-9a8d-49d0-9573-58b7800c91ab> (e.t.15.10.2020).

⁴⁵¹ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 40.

⁴⁵² Beş yılı aşan rekabet etmeme yükümlülüklerinin akıbeti için bkz. İkinci Bölüm V.

Burada tek satıcılık sözleşmesi süresince ayrıca değerlendirme gereksizdir geçerli olan rekabet etmeme yükümlülüğünün Tebliğ açısından değerlendirilmeye alınması gerekir. Açıkladığımız üzere, taraflarca kararlaştırılmış olmasa da tek satıcının sözleşme boyunca sözleşme konusu mallarla rekabet halindeki malları satmaması gerekir. Tek satıcılık sözleşmesinin ve dolayısıyla rekabet yasağının beş yıldan kısa olması halinde Tebliğ açısından bir sakınca olmayacaktır. Ancak beş yıldan uzun süreli ya da belirsiz süreli yapılmış bir tek satıcılık sözleşmesinin beşinci yıldan sonra muafiyet kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır. Tebliğ uyarınca sözleşme süresince devam eden bir rekabet yasağının varlığı kabul edilemez⁴⁵³. Bu durumda örneğin sekiz yıllık bir tek satıcılık sözleşmesinin ilk beş yıl süresince muafiyet kapsamında değerlendirilmesi ancak son üç yıl süresince muafiyet kapsamı dışında kalması söz konusudur. Burada sözleşmenin beşinci yılından sonra tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğünün kalktığı gerekçesiyle rakip malların satışını yapması halinde tek satıcılık sözleşmesinin akıbetini incelemek gerekir. Taraflarca rekabet etmeme yükümlülüğü ile ilgili açıkça bir değerlendirme yapılmamış ise, sözleşmede boşluk olduğunun kabul edilmesi gerekir. Taraflarca bu boşluk kasıtlı olarak bırakılmışsa ve sağlayıcı tek satıcının rakip malları satmasına itiraz etmiyorsa bir sorun yoktur⁴⁵⁴. Ancak taraflarca kararlaştırılmadığı halde rakip malların satışı engellenmek isteniyorsa, boşluğun doldurulması gerekir. Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliğ'i boşluk doldurmada dikkate alınmalıdır. Bu durumda beş yıldan kısa süreli olan tek satıcılık sözleşmelerinin, sözleşme süresi boyunca, beş yıldan uzun süreli tek satıcılık sözleşmeleri için ise ilk beş yıl, rekabet etmeme yükümlülüğünün geçerli olduğunun kabul edilmesi gerekir⁴⁵⁵.

Üretici ve münhasır bayileri arasında akdedilen rekabet etmeme yükümlülüğünün zaman bakımından incelemesi Kurul'un güncel kararına konu olmuştur. Olayda, birden fazla bayi ile farklı süreler için münhasır bayilik anlaşmaları akdedilmiştir. Bayilik süresi ve dolayısıyla rekabet etmeme yükümlülüğü beş yılı aşmayan bayilik sözleşmeleri açısından grup muafiyeti kapsamında değerlendirme

⁴⁵³ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 41; ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 105.

⁴⁵⁴ ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 106.

⁴⁵⁵ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 170.

yapılmış fakat anlaşmanın beşinci yılından sonra zımnen yenilenen anlaşmalar süresiz kabul edilmiş ve muafiyet dışında tutulmuştur. Süresiz bayilik sözleşmeleri bireysel muafiyet kapsamında inceleme altına alınmıştır. İncelemede, rekabet yasağı hükümlerinin, bayiler arasındaki bedavacılık sorununun çözülmesine katkı sağladığı, dağıtımına ilişkin yatırımların anlaşma ile bağlantılı olması sebebiyle vazgeçme riskinin olabildiğince bertaraf edildiği ve know-how transferi sağlanması gibi ekonomik faydaların sağladığı, bayilerin markalar arası rekabetten korunarak tek markaya odaklanabilmesi ve tüketiciye sağlanan fayda anlaşılmış ve RKHK m.5/1-a hükmünde öngörülen şartın sağlandığı belirtilmiştir. Ancak soruşturma sonrasında, bu faydaların beş yılı aşmayan rekabet etmeme yükümlülüğü öngörülmeden de var olduğu ve söz konusu sözleşmelerdeki uygulamaların rekabeti gereğinden fazla kısıtladığı anlaşılmış ve muafiyet talebi reddedilmiştir⁴⁵⁶.

Anlaşmaların grup muafiyetinden faydalanması için rekabet etmeme yükümlülüğünün beş yıl süre ile kısıtlandırılması, teşebbüslerin ağırlıklı olarak uzun vadeli yatırımlar ile ticari ilişkiler kurduğu gerekçesiyle ticari anlamda hakkaniyeti sağlamadığı yönünde eleştirilebilir⁴⁵⁷. Nitekim tek satıcılık sözleşmesinin uzun vadeli bir planlama, yatırım ve organizasyon işi olması sebebiyle kısa süreli yapılması, niteliği ile bağdaşmayacaktır⁴⁵⁸. Öte yandan, rekabet etmeme yükümlülüğünün uzun süreli olması ekonomik özgürlüğe ve kişilik haklarına aşırı kısıtlama getireceğinden olumsuz sonuçlar doğurabilecektir. Kurul bu yönde grup muafiyet koşullarını taşımasa da işin niteliği gereğince sözleşme süresi beş yıldan daha uzun olan sözleşmelerde beş yıllık sürenin genişletilmesi yönünde kararlar vermiştir. Ayrıca belirtilmesi gerekir ki sözleşme süresinin çok kısa olması, tek satıcının sözleşmenin uzatılmaması riski nedeniyle geniş ölçüde sağlayıcıya bağımlı hale gelmesine ve kendi ticari işletmesine rağmen adeta sağlayıcının bir işçisi durumuna düşüp, tüm talimatlara uymak zorunda kalmasına neden oluyorsa, ahlaka aykırı olacaktır⁴⁵⁹.

⁴⁵⁶ Rekabet Kurulunun bu yönde tespit ve kararı için bkz 20-16/232-113 sayılı ve 26.03.2020 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=e551a56d-1507-422e-96c3-c60e25b482e7>

⁴⁵⁷ **LATHAM/WATKINS**, Review of the European Commission's Staff Working Document, October 2020 <https://www.lw.com/thoughtLeadership/eu-disruption-rules-under-review>, s. 7.

⁴⁵⁸ **TANDOĞAN**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 29 vd.

⁴⁵⁹ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 41.

Kurul özellikle sigorta alanında 10-15 yıl gibi uzun süreli öngörülen rekabet etmeme yükümlülüklerine, piyasa koşulları nedeniyle grup muafiyet koşullarını sağlamayan sözleşmelerde bireysel muafiyet tanıma yoluna gitmiştir. Bu halde taraflarca yaptırımların geri döneceğine ilişkin bir güvenin oluşması ve bu sayede yüksek maliyetli yatırımlara girişimlerle tüketicilere fayda sağlanacağı ve rekabetin gerekenden fazla sınırlandırılmayacağı belirtilmiştir⁴⁶⁰. Dolayısıyla, beş yılı aşan rekabet etmeme yükümlülüğünün haklı neden ve koşulların oluşması halinde daha uzun süreli olarak kararlaştırılabilmesi söz konusu olacaktır.

1. Tesis Kullanım Hakkı

Tebliğ tarafından sözleşme süresince alıcının rekabetinin en fazla beş yıl süreyle kısıtlanabileceği açıkça ifade edilmiş ve Kurul tarafından uygulanmıştır. Ancak getirilen azami beş yıl sınırına ilişkin düzenleme için bir istisna bulunmaktadır. Belirtilen bu istisna dışında Tebliğ’de izin verilen süreyi aşan doğrudan veya dolaylı her türlü anlaşma ve/veya uygulama Tebliğ’e aykırı olacaktır. Tebliğ m.5/a ikinci paragrafa göre; alıcının faaliyetlerini sürdürürken kullandığı tesisin mülkiyeti, arazisi ile birlikte sağlayıcıya ait ise veya alıcı ile bağlantısı olmayan üçüncü kişilerden edinilen bir aynı hak veya şahsi kullanım hakkı çerçevesinde sağlayıcıya ait ise, rekabet etmeme yükümlülüğü, tesisin alıcı tarafından kullanıldığı süre boyunca getirilebilecektir⁴⁶¹. Rekabet etmeme yükümlülüğünün beş yılı aştığı hallerde, rekabet etmeme yükümlülüğünün geçerliliği alıcının tesisi kullanımı süresince devam edecektir. Kılavuzda ayrıntılı olarak düzenlenen bu istisna uyarınca; alıcı anlaşmadan kaynaklı faaliyetlerini yerini getirirken tamamen sağlayıcıya ait bir tesis kullanıyorsa, rekabet etmeme yükümlülüğüne süre sınırı olmaksızın katlanmak durumundadır.

⁴⁶⁰ Rekabet Kurulu 12-14/414-125 sayılı ve 29.03.2012 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=adec0ed2-056c-4c84-b783-4047f85961bb>; Rekabet Kurulu 15-12/163-75 sayılı ve 18.03.2015 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=30784245-2831-4ec5-a5ac-39616e80c684>; Rekabet Kurulu 14-50/892-408 sayılı ve 11.12.2014 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=fdd5d729-6375-4125-93d8-10aed1533dd2> (e.t.24.09.2020).

⁴⁶¹ Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 5/2.

Bununla birlikte, sağlayıcının tesis üzerinde üçüncü kişilerden⁴⁶² elde ettiği bir aynı veya kişisel hakkın bulunması durumunda da aynı şekilde beş yıllık azami süre sınırı olmadan tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğü bulunabilir. Elbette buradaki süre sınırı alıcının tesisi kullanmaya devam ettiği zaman dilimi olarak belirlenmiştir. Kılavuz uyarınca söz konusu istisna “öncelikle ve özellikle” tesis kullanım hakkının başlangıcından itibaren geçerli olmalıdır. Beş yıllık süre dolmadan, faaliyetlerin sona ermesi, devralma gibi olaylar sonucunda dikey anlaşmanın taraflarında değişiklik söz konusu olur ise, muafiyet kapsamında sürenin uzaması mümkün olmayacaktır⁴⁶³. Ayrıca belirtilmesi gerekir ki, tek satıcıya ait tesis üzerindeki hakların belirli bir süre için beş yıllık azami sınıra maruz kalınmaması amacıyla sağlayıcıya devredilmesi halinde de bu istisna geçerli olmayacaktır⁴⁶⁴.

Bu hüküm ile, alıcının faaliyetlerini gerçekleştirdiği tesisin mülkiyetine ya da kullanma/semerelerinden yararlanma hakkına sağlayıcının sahip olması durumunda, sağlayıcı kendisini bu tesiste yürütülebilecek bir rekabetten koruyabilecektir⁴⁶⁵. Bu düzenlemenin sebebi, sağlayıcının kendisine ait olan bir alanda, izni olmadan rakip malların satışına katlanmasının mantığa aykırı olmasıdır⁴⁶⁶. Tek satıcılık sözleşmesinde, tek satıcının ürünlerin satışını sağlayıcıya ait bir tesiste gerçekleştirmesi halinde sağlayıcının rakip malların satılabilmesi için rekabet etmeme yükümlülüğünü kaldırması beklenemez. Dolayısıyla, rekabet etmeme yükümlülüğü beş yıl ile sınırlandırılmayacak tek satıcının tesisi kullanmaya devam ettiği süre ile sınırlandırılacaktır⁴⁶⁷.

⁴⁶² Kılavuz uyarınca, üçüncü kişinin alıcı olmaması ve hatta alıcı ile hiçbir bağlantısının bulunmaması gerekir. Aksi halde örneğin, aslen mülkiyeti tek satıcıya ait bir tesisin kullanılması ile rekabet etmeme yükümlülüğünün süre sınırından bağımsız olması şeklinde düzenlemenin amacıyla çelişen bir durum ortaya çıkabilir.

⁴⁶³ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 44.

⁴⁶⁴ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 67; Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 44.

⁴⁶⁵ **GÜRZUMAR**, “2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar”, s. 265.

⁴⁶⁶ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 67; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 169.

⁴⁶⁷ Rekabet Kurulu 18-04/46-24 sayılı ve 08.02.2018 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=1b1d32e0-7038-419a-ac1e-904b7f7a85e4> ; Rekabet Kurulu 12-59/1559-560 sayılı ve 22.11.2012 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=b15e52e2-e0c2-4a9d-af99-9ecebf640d10>

2. Akaryakıt Bayileri

Akaryakıt bayileri açısından münhasırlık ve bununla beraber gelen rekabet etmeme yükümlülüğüne ilişkin özel bir durum söz konusudur. Akaryakıt bayileri, akaryakıt dağıtıcısı tarafından yetkilendirilerek tek elden satış sözleşmesine göre bayilik faaliyetini yürütür⁴⁶⁸. Burada üretim ve dağıtım zincirinin farklı seviyelerinde faaliyet gösteren iki teşebbüs arasında akaryakıtla ilişkin alım, satım ve yeniden satım amacını taşıyan anlaşma söz konusu olduğundan, bir dikey anlaşma söz konusudur. PPK m.8’de bayiler için öngörülen münhasırlık, bayilik sözleşmesi boyunca devam etmek zorunda olan kanuni bir zorunluluktur. Bu zorunluluk uyarınca bayi, dağıtıcısı haricinde diğer dağıtıcı ve onların bayilerinden akaryakıtı temin edemeyecek ve dolayısıyla, rekabet etmeme yükümlülüğü altında olacaktır.

Tebliğ uyarınca rekabet etmeme yükümlülüğü en fazla beş yıl süre ile kararlaştırılabileceğinden, iki mevzuatın birbiri ile ilişkisi incelenmelidir. PPK m.8’in varlığına rağmen, RKHK m.4 münhasırlık açısından uygulama alanı bulacaktır. Bunun sebebi, RKHK’nun amacı ile PPK m.8 hükmünün güttüğü kaçak akaryakıt sorunu ile mücadele amacının birbirine aykırı olmaması ve bununla beraber, PPK m.8’de münhasırlık kaydı koymanın zorunlu olması ile hedeflenen amaca rekabet hissedilir ölçüde ihlal edilmeden de ulaşılabilir olmasıdır⁴⁶⁹. PPK m.8 emredici bir hükümdür ve bu hüküm ile getirilen yükümlülüğünün Tebliğ ile kaldırılabilmesi hukuka aykırı

⁴⁶⁸ 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu m.8. PPK m. 2/12 uyarınca dağıtıcı, akaryakıt dağıtım yetkisi olan ve lisansına işlenmesi halinde depolama, taşıma, ihrakiye ve madeni yağ üretimi işlemleri yapabilen sermaye şirketini ifade eder.

⁴⁶⁹ Madde gerekçesi, “*Maddede, bayiler için lisans zorunluluğu getirilmiştir. Maddede, bayilik faaliyetleri için, Kurumdan, lisans alınması gerektiği hükme bağlanmış ve bayilerin temin ve sunumuna ilişkin faaliyetleri ile bayilere getirilen yükümlülükler belirlenmiştir. Maddede, bayilerin, sözleşmenin devamı süresince, bayisi olduğu akaryakıt dağıtıcı dışında başka akaryakıt dağıtıcılarından ve onların bayilerinden akaryakıt teslim almayacakları, taşış ve/veya hile maksadıyla akaryakıt katılabilecek ürünleri akaryakıt katmayacakları ve istasyonlarda bulundurmayacakları, gerekli tedbirleri alarak tarım sektörünün ihtiyaçları için tanker ve köy pompası vasıtasıyla satış yapabilecekleri husus düzenlenmiştir.*” **GÜRZUMAR**, Osman Berat/ŞANLI Kerem Cem, “Akaryakıt Bayileri ile Akaryakıt Dağıtım Şirketleri Arasında Akdedilen Bayilik ve İntifa Hakkı Sözleşmelerinin 4054 sayılı Kanun’un 4. maddesine Aykırı Kabul Edilmesi İhtimalinde Ortaya Çıkacak Özel Hukuk Sorunları Hakkında”, Halük Konuralp Anısına Armağan, 2009, C. III, s.549-577. Lisans sürelerinin EPDK düzenlemesi uyarınca en çok 49 yıl yapılacak şekilde süreye bağlanması ile tek satıcılık niteliğinde olan ve kanundan dolayı rekabet yasağı içeren sözleşmeye bu süre kadar lisans vermekle aynı süre için rekabet yasağı uygulanmasına da dolaylı olarak izin vermiş olacağı yönünde bkz. **ASLAN**, Yılmaz, “Akaryakıt Dağıtım Sözleşmelerinde Yer Alan Rekabet Yasaklarının Doğurduğu Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu-VIII, Kayseri 2010, s. 19-33(29).

olacaktır⁴⁷⁰. PPT m.8'in varlığı, akaryakıt sektöründe akdedilen anlaşmaların Tebliğ kapsamında değerlendirilmesini olanaksız kılar. Bir başka ifade ile, Tebliğ'in akaryakıt dağıtım sektörü açısından uygulanmaması gerekir. Ancak, somut olay değerlendirmesi sonucunda anlaşmanın muafiyet kapsamında olduğu anlaşılırsa pratik olarak beş sene süreli anlaşmalarda, Tebliğ düzenlemesinden doğan karinenin geçerli olması gerekir⁴⁷¹.

Bizim de katıldığımız görüş uyarınca⁴⁷², Tebliğ hükümlerinin akaryakıt dağıtım anlaşmaları için uygulanması gerekir. Kurul kararlarında da akaryakıt sektörüne ilişkin anlaşmalar, Tebliğ hükümleri çerçevesinde değerlendirilmiştir⁴⁷³. Bu halde beş yıllık akaryakıt sözleşmesinin akdedilmesi halinde her iki mevzuata da uygun bir anlaşma mevcut olacaktır. Taraflarca beş yılı aşan bir anlaşmanın sürdürülmesi yönünde bir birlik var ise, Petrol Piyasası Lisans Yönetmeliği'nde düzenlenen koşulların sağlanması koşulu ile zincirleme sözleşmeler yoluyla ilişkinin devam ettirilmesi mümkündür. Tebliğ'de öngörülen beş yıllık sürenin aşılması halinde ise bireysel muafiyete başvuru yapılması mümkündür.

B. Coğrafi Sınır

Dikey anlaşmalarda rekabet yasağı sadece süre olarak değil coğrafi olarak da sınırlanır. Sözleşme süresince tek satıcının rakip ürünleri sözleşme bölgesi dışında dağıtması halinde ne olacağının incelenmesi gerekir. Bir başka ifade ile rekabet etmeme yükümlülüğünün bölge ile sınırlandırılmasının mecburi olup olmadığının incelenmesi gerekir.

⁴⁷⁰ **ASLAN**, "Akaryakıt Dağıtım Sözleşmelerinde Yer Alan Rekabet Yasaklarının Doğurduğu Sorunlar ve Çözüm Önerileri, s. 28 vd.

⁴⁷¹ **GÜRZUMAR/ŞANLI** "Akaryakıt Bayileri ile Akaryakıt Dağıtım Şirketleri Arasında Akdedilen Bayilik ve İntifa Hakkı Sözleşmelerinin 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine Aykırı Kabul Edilmesi İhtimalinde Ortaya Çıkacak Özel Hukuk Sorunları Hakkında", s. 571 vd.

⁴⁷² **AKKAN**, Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinde Rekabet Etmeme Yükümlülüğü, s. 11 vd.

⁴⁷³ Kurul kararları ve uygulanan azami hadde indirme ilkesine aksi yönde, Bir dikey anlaşmanın Tebliğ'e uygunluk denetiminin yalnızca Kurul değil mahkemeler tarafından da yapılabileceği, sözleşmenin azami hadde indirme ilkesi uyarınca beş seneye indirilmesi halinde Kurul'un kanuni yetkisini aşarak tarafların yerine geçerek sözleşmeye müdahale edebilmesi bu görüşün sebepleri olarak ele alınmıştır. **GÜRZUMAR/ŞANLI** "Akaryakıt Bayileri ile Akaryakıt Dağıtım Şirketleri Arasında Akdedilen Bayilik ve İntifa Hakkı Sözleşmelerinin 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine Aykırı Kabul Edilmesi İhtimalinde Ortaya Çıkacak Özel Hukuk Sorunları Hakkında", s. 571 vd.

Tebliğ’de tekel hakkı için sınırlama öngörülüşken coğrafi bölgeye ilişkin bir sınırlama öngörülmemiştir. Tebliğ m. 3’te rekabet etmeme yükümlülüğünün tanımlamasında, rekabet yasağının sözleşme konusu malların üretim, satış, satın alma ve yeniden satışına ilişkin kısıtlamasına yer verilmiş ancak rekabet yasağının hangi coğrafi bölgede geçerli olacağına dair bir sınırlama belirtilmemiştir. Öte yandan rekabet etmeme yükümlülüğünün muafiyet koşullarını öngören Tebliğ m.5’te azami süre sınırının istisnası olan tesis kullanımında coğrafi sınırlamaya yer verilmiştir. Sözleşme süresince alıcının faaliyetlerini sürdürürken kullandığı tesisin mülkiyeti veya üst hakkı sağlayıcıya aitse, rekabet yasağı beş yıllık azami süreyi aşacak şekilde bu tesis ile sınırlı olarak geçerli olacaktır. Bu halde tesis kavramı tek satıcının sözleşme süresince malların satışını ve buna bağlı hizmetleri yerine getirdiği yer olarak algılanmalıdır, bütün sözleşme bölgesini istisna kapsamına almak doğru olmayacaktır⁴⁷⁴. Tebliğ, sözleşme sonrasında rekabet yasağına ilişkin düzenleme olan m.5/b hükmünde, rekabet yasağının coğrafi sınırını sözleşme süresince faaliyette bulunan tesis ya da arazi ile sınırlı tutmuştur. Ancak sözleşme süresince geçerli olacak rekabet yasağına ilişkin tesis kullanımı istisnası halinde, rekabet yasağının hangi coğrafi alan içerisinde gerçekleşeceği belirtilmemiştir. Bu durumda rekabet yasağının Tebliğ m.5/b’de belirtildiği gibi sözleşme konusu yer ile sınırlı olması gerekmektedir⁴⁷⁵. Sözleşme süresince rekabet yasağı tekel hakkından kaynaklı olacağından ve tesis malların satışı ve buna bağlı hizmetlerin gerçekleştiği yer olarak kabul edildiğinden rekabet yasağı sözleşme bölgesinde geçerli olmalıdır⁴⁷⁶.

Sözleşme konusu ürünler ile rekabet halinde olmayan ürünlerin sözleşme bölgesi dışında satışının yapılması, rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmeyecektir. Bununla beraber bu ürünlerin sözleşme bölgesi dışına satışı

⁴⁷⁴ European Commission Order of the Court (Eighth Chamber) of 7 February 2013 (request for a preliminary ruling from the Audiencia Provincial de Burgos — Spain) - La Retoucherie de Manuela S. L. v La Retoucherie de Burgos S. C.(Case C-117/12) <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/GA/TXT/?qid=1602447525677&uri=CELEX:62012CB0117#document1> (e.t. 02.08.2020).

⁴⁷⁵ ASLAN, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 509; KÜÇÜKAYHAN AŞÇIOĞLU, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, s. 199.

⁴⁷⁶ MÄRZHEUSER- WOOD, MARTIN, DEAN, WINSTANLEY, “Competition issues with distribution and agency agreements in United Kingdom”, s.1.

halinde, tek satıcının sözleşme konusu ürünlere ilişkin performansının düşmemesi bir başka ifade ile yükümlüklerini aksatmaması gerekmektedir⁴⁷⁷. Kanaatimizce, rakip ürünlerin sözleşme bölgesi dışında satılması, sözleşme yükümlülüklerinin aksatılmaması koşulu ile mümkün olmalıdır. Tek satıcı, sağlayıcının dağıtım ağı ve markası ile bütünleşmiş ve bütün emeğini sağlayıcıya ait ürünlerin satışı için harcama yükümlülüğü altına girmiştir. Sözleşme bölgesi dışında dahi olsa rakip ürünleri pazarlaması, sözleşme konusu ürünlerin marka değerine ve pazarlama bütünlüğüne aykırı olacaktır. Ancak tek satıcı belirli bir coğrafi bölge üzerinden dağıtım ile görevlendirilmiştir. Rekabet etmeme yükümlülüğünün tekel hakkının karşılığı olarak ortaya çıkması sebebiyle, tekel bölgesi dışında rekabetin yasaklanması, tek satıcı açısından aşırı bir kısıtlama yaratacaktır. Kurul tarafından da benzer yönde, coğrafi sınırlamanın olmadığı bir rekabet yasağının rekabeti zorunlu olandan fazla kısıtladığına karar verilmiştir. Söz konusu kararda⁴⁷⁸ münhasır olmayan bölgede rekabet yasağının öngörülmesine ilişkin bir rekabet yasağı sözleşmesinin değerlendirilmesinde kurul, rekabet yasağı düzenlenmesinin coğrafi kapsamının belirsiz olduğuna kanaat etmiştir. Kurul, söz konusu sözleşmenin bölgesel beklentilerle tasarlanan bir dikey ilişki olduğunu, sözleşme konusu ürünlerin etkili şekilde temsil edilmesi için belirli coğrafi bölgelerde faaliyet göstermesi ve bu bölgelerde rakip ürünler için teklif verilmesinin yasaklanmasının uygun olduğunu, ekonomik faydaların elde edileceği ihale bölgelerinden daha geniş bir coğrafi alana yönelik kısıtlamaların makul olmayacağını, dolayısıyla rekabetin amaçlanan faydanın elde edilmesi için zorunlu olandan daha fazla sınırlandırıldığını tespit etmiş ve sözleşmenin muafiyet dışında olacağına karar vermiştir.

⁴⁷⁷ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 175.

⁴⁷⁸ Rekabet Kurulu 10-10/98-45 sayılı ve 28.1.2010 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=0fdffceb-941c-46cf-bec1-0939e9e73f07>; Kurul tarafından 2010 tarihinde verilen bir kararda ilaç üreticisi bir firma ile münhasır dağıtıcısı arasında akdedilen satış anlaşmasının hukuka uygunluğu incelenmiştir. Taraflar arasında akdedilen anlaşma uyarınca ecza deposu münhasır olarak sözleşme konusu ürünlerin satışı için gerçekleştirilen ihalelerde teklif yapma hakkına sahip olacaktır. Sözleşme konusu ilacın jeneriğinin bulunmaması sebebiyle, Tebliğ koşulu olan %40 pazar payı oranı aşılmış ve anlaşma bireysel muafiyet kapsamında değerlendirilmiştir. Sözleşmede yer alan rekabet yasağı hükmü uyarınca ihalelere girme konusunda tek satıcı konumunda olan ecza deposu münhasır bölgede, sözleşme konusu ürünlere rakip olan ürünleri üretmeme, satmama, dağıtmama ve pazarlamama yükümlülüğü altındadır. Dolayısıyla ihalelerde rakip ürünlere ilişkin teklif vermesi mümkün olmayacaktır. Sağlayıcı konumunda olan üretici ilaç firması karara konu olan tek satıcıya ilave olarak iki farklı ecza deposu ile de dağıtım konulu anlaşmalar akdetmiş ve her bir ecza deposu bakımından münhasır dağıtıcı olmadıkları bölgede rekabet yasağı öngörmüştür. (e.t. 27.09.2020).

V. REKABET YASAĞININ GEÇERSİZLİĞİ

Tek satıcıya getirilen rekabet etmeme yükümlülüğü esasında sözleşme kapsamında getirilen bir yükümlülük olduğundan geçersizliği halinde borçlar hukukunun düzenlemeleri kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu halde rekabet yasağının, hukuka, ahlaka, kamu düzenine veya kişilik haklarına aykırılık içermesi halinde geçersizlik yaptırımı ile karşılaşması söz konusu olacaktır.

Geçersizlik (hükümsüzlük) kavramı, hukuki işlemin yöneldiği hüküm ve sonuçlar meydana getirilemediği hallerin tamamını ifade etmek için kullanılan bir üst kavramdır⁴⁷⁹. Geçersizliğin bulunması için öncelikli olarak hukuki işlemin kurulmuş olması gerekir. Doktrinde geçersizlik türleri farklı ayrımlarla ifade edilmektedir. Bizim kabul ettiğimiz görüşe göre, geçersizlik sebepleri ağırlığına ve özellikle ihlal edilen hükmün amacına göre ayrılabilir. Buna göre, geçersizlik türlerini ana başlıklarıyla, kesin hükümsüzlük ve kısmi hükümsüzlük, iptal edilebilirlik ve noksanlık olarak kabul etmekteyiz⁴⁸⁰.

Bununla beraber “*Rekabetin Sınırlanmasının Özel Hukuk Alanındaki Sonuçları*” başlıklı kısımda yer alan RKHK m.56 hükmünde de RKHK m.4’e aykırı sözleşmelerin geçersiz olacağını düzenlemiştir. Bu maddede düzenlenen geçersizliğin türüne ilişkin kanunen bir açıklamaya yer verilmediğinden geçersizlik hakkında farklı görüşler vardır. Bir görüş⁴⁸¹, maddede düzenlenen geçersizliğin kanunun emredici

⁴⁷⁹ **EREN**, Borçlar Özel, s. 374; **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU/HATEMİ/SEROZAN/ARPACI**, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, s. 582; **ARI**, Rekabet Hukukunda Danışıklık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, s. 198; **SANLI**, Kerem Cem, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Rekabet Kurumu Yayınları No: 3, Ankara 2000, s. 389.

⁴⁸⁰ **EREN**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 374; **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 181.

⁴⁸¹ **BADUR**, Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar (Uyumlu Eylem ve Kararlar), s. 1259; **AKSOY**, M. Nazlı, Rekabetin Korunması Hakkında Kanuna Aykırılığın Özel Hukuk Alanındaki Sonuçları, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi No: 52, Ankara 2004, s. 43; **AŞÇIOĞLU ÖZ**, Gamze, Avrupa Topluluğu ve Türk Rekabet Hukukunda Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması, Lisansüstü Tez Serisi, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 177; **TOPÇUOĞLU**, Metin, Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları, Lisansüstü Tez Serisi, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara 2001, s. 287.

hükümlerine aykırılık sebebine dayandığını bu nedenle mutlak butlanla sakat olacağını savunurken bir diğer görüş⁴⁸² muafiyet kurumunun varlığı sebebiyle bu geçersizliğin askıda geçersizlik olduğunu savunmaktadır. Tek satıcılık sözleşmesi açısından grup muafiyet tebliğ bulunduğundan Tebliğ koşullarını sağlayan bir tek satıcılık sözleşmesinin geçersizliğinden söz edilemeyecektir. Nitekim grup muafiyet tebliğleri koşullarını yerine getiren ve muafiyet kapsamına giren hukuki işlemler, yapıldıkları andan itibaren geçerli ve RKHK m.4 yasağından istisna tutulur⁴⁸³. Bununla birlikte muafiyet koşullarını taşımayan anlaşmalar RKHK m.4'e aykırılık taşıyacağından RKHK m.56 hükmünün de uygulama alanına girecektir.

Bu noktada dikey anlaşma olan tek satıcılık sözleşmesinde yer alan rekabet yasağı düzenlemesinin Tebliğ'de öngörülen şartları taşımaması halinde RKHK m.56 kapsamında değerlendirilmesi söz konusudur. Ancak, rekabet yasağı sebebiyle tek satıcılık sözleşmesinin geçersiz kabul edilmesi, RKHK m.56'de öngörülen geçersizlik yaptırımının amacının aşılmasına sebep olacaktır. Bu hükümde öngörülen yaptırımın amacı, rekabetin kısıtlanmasına neden olan kayıtların sözleşmenin tamamından ayrı olarak geçersiz kılınması ve bu şekilde kalan hükümlerin ekonomik hayatta güven ve istikrarın sağlanması bakımından ayakta tutulmasıdır⁴⁸⁴. Sözleşme süresince tek satıcının rekabet etmesini engelleyen rekabet yasağı sözleşmenin esaslı unsurlarından değildir; bu nedenle de dikey anlaşmanın asıl konusunu oluşturmaz⁴⁸⁵.

⁴⁸² **SANLI**, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, s. 402; Askıda hükümsüzlük ile beraber m.56'da düzenlenen geçersizliğin noksanlık olabileceği yönünde, **GÜRZUMAR**, "4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. Maddesine Aykırı Sözleşmelerin Tabi Olduğu Geçersizlik Rejimi", s. 50; **GÜL**, İbrahim, "Rekabet Kanunu'na Aykırılığın Yaptırımını Olarak Esnek Hükümsüzlük", Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 11, Ocak 2016, s. 173-214.

⁴⁸³ **GÜRZUMAR**, "4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. Maddesine Aykırı Sözleşmelerin Tabi Olduğu Geçersizlik Rejimi", s. 52; **ASLAN**, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, s. 1128; **SANLI**, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, s. 400; **ARI**, Rekabet Hukukunda Danışıklık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, s. 181.

⁴⁸⁴ **SANLI**, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, s. 435; **AKSOY**, Rekabetin Korunması Hakkında Kanuna Aykırılığın Özel Hukuk Alanındaki Sonuçları, s. 45.

⁴⁸⁵ **KARAMAN COŞGUN**, Rekabetin Dikey Kısıtlanması, s. 135.

Bununla beraber, eğer herhangi bir dikey anlaşmada Tebliğ m.5 hükmünde öngörülen sınırı aşan bir rekabet yasağı var ise, bu sözleşmede yer alan ve Tebliğ koşullarına aykırı olmayan diğer rekabeti kısıtlayıcı kayıtlar, rekabet yasağı ile bağlantılı bulunmadığı takdirde rekabet yasağı geçersiz kabul edilecek ve sözleşmenin devamı grup muafiyeti kapsamında değerlendirilecektir. Tek satıcılık sözleşmesinde hukuka aykırı rekabet etmeme yükümlülüğünü içeren sözleşme hükümlerinin sözleşmenin diğer bölümlerinden ayrılamadığı varsayımında, sözleşme tamamen grup muafiyeti kapsamı dışında kalacak ve RKHK m.4'e aykırı olacaktır⁴⁸⁶.

Tek satıcılık sözleşmesinde elde edilmek istenen amaç rekabet yasağı ile rekabetin kısıtlanması olmadığından rekabet yasağı kaydının kısmi geçersizliği söz konusudur. TBK m.27/2 uyarınca, sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının geçersiz olması halinde sözleşmenin tamamen geçersiz olması gerekmez. Bu halde, rekabet yasağının sözleşmenin diğer bölümlerinden ayrılabilir niteliğine bakılmalıdır. Sözleşmedeki sakatlık dışında kalan kısmı geçerli tutmak tarafların farazi iradesine uygun ise, kısmi hükümsüzlük uygulama alanı bulacaktır⁴⁸⁷. Yasağın bulunmadığı bir durumda tek satıcılık sözleşmesi esaslı unsurlarında eksiklik olmuyor ve sözleşmenin kalan kısmı rekabetin sınırlamasına neden olmuyorsa rekabet yasağının sözleşmeden ayrılacağı ve dolayısıyla kısmi geçersizliğin uygulanabileceği kabul edilir⁴⁸⁸. Tebliğ'de⁴⁸⁹ buna ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiş olsa da Kılavuz'da TBK m.27/2'ye paralel şekilde, muafiyet sınırlarını aşan bir rekabet etmeme yükümlülüğü içeren hükümlerin, sözleşmenin diğer bölümlerinden ayrılabilmesi halinde bu hükmün kaldırılacağı ve sözleşmenin kalan hükümlerinin grup muafiyetinden faydalanmaya devam edeceği ifade edilmiştir⁴⁹⁰. Sözleşmenin Tebliğ'e aykırı madde dışında kalan kısmının muafiyet kapsamında kalması ile kastedilen, sözleşmenin RKHK m.4

⁴⁸⁶ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 38.

⁴⁸⁷ **EREN**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 380; **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 188.

⁴⁸⁸ **SANLI**, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, s. 434.

⁴⁸⁹ Tebliğ ile anlaşmaların yalnızca "rekabeti sınırlayıcı kayıtların" geçersizliğinin düzenlenebileceği, sözleşmenin Tebliğ ile düzenlenen kısmı hakkındaki geçerlilik denetiminin Tebliğ tarafından düzenleme altına alınamayacağı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **GÜRZUMAR**, "4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 4. Maddesine Aykırı Sözleşmelerin Tabi Olduğu Geçersizlik Rejimi", s. 63.

⁴⁹⁰ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz, N. 38; European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 65.

hükümünde sayılan ağır sınırlamalar kapsamına girmeyen ve rekabet etmeme yükümlülüğü ile bağlantısı olmayan düzenlemelerdir⁴⁹¹. AB Komisyonu, telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren teşebbüs ve Portekiz içerisindeki münhasır dağıtıcısı ile akdettiği tek satıcılık sözleşmesinde bulunan rekabet yasağı maddesinin geçersiz sayılması halinde anlaşmanın geçersiz kalacağı iddiası karşısında, rekabet yasağı maddesinin anlaşma için esaslı unsur teşkil etmediği, rekabet yasağının pazar paylaşımından ziyade taraflar arasındaki ortaklık ilişkisinden doğduğu sonucuna ulaşmıştır⁴⁹².

Tek satıcılık sözleşmesinde rekabet etmeme yükümlülüğünü öngören hükümlerin bulunması halinde sözleşmenin beş yıldan uzun süreli olması, sözleşmenin grup muafiyeti dışında kalmasına neden olacaktır. Bu yüzden tek satıcılık sözleşmesi beş yıldan daha uzun süreli olarak akdedildiğinde ya da Tebliğ m.5'te öngörülen sınır ve tanımlamaları aştığında, tek satıcıya yüklenen rekabet etmeme yükümlülüğü geçersiz olacaktır. Bu halde kısmi geçersizliğin ne şekilde uygulanacağına ilişkin görüşlerin incelenmesi gerekir. Kısmi hükümsüzlüğün objektif şart ve subjektif şart olmak üzere iki şartı bulunmaktadır. Objektif şart, geçersizliğin sözleşmenin yalnızca bir kısmına ilişkin olmasıyken subjektif şart, sözleşmenin geri kalanının ayakta tutulmasının taraf farazi iradelerine uygun sayılmasıdır⁴⁹³. Rekabet yasağının kısmi geçersizliği ile ilgili olarak, bizim de katıldığımız görüş, objektif şartın varlığını yeterli görmüş ve bu halde kısmi değiştirilmiş geçersizliğin⁴⁹⁴ uygulanabileceğini savunmuştur⁴⁹⁵. Bu halde, beş yıllık sınırı aşacak şekilde bir rekabet etmeme yükümlülüğü kararlaştırılmış ise, bu yasak azami süre olan beş yıla indirilmiş şekilde

⁴⁹¹ **GÜRZUMAR**, “2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar”, s. 260.

⁴⁹² European Commission Case T-216/13, Telefónica, SA, v European Commission, 28 June 2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62013TJ0216&from=EN>

⁴⁹³ **EREN**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 385; **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 188.

⁴⁹⁴ Değiştirilmiş kısmi butlan, süre ve miktar yönünden uzun ve aşırı edimlerin makul süre veya miktara indirilmesi, batıl kısım yerine bir yedek kısmın geçmesini ifade etmektedir. **EREN**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 383; Tebliğ’de öngörülen azami beş yıllık süre tamamlayıcı kural niteliğinde kabul edilebilir. “Sözleşme içeriğini değiştiren kısmi hükümsüzlük” terimi için bkz. **KOCAYUSUFPAŞAOĞLU/HATEMİ/SEROZAN/ARPACI**, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, s. 582.

⁴⁹⁵ **SLAUGHTER/MAY**, “The EU Competition Rules on Vertical Agreements”, s. 21. Kurul tarafından yapılan bu yorumlamanın uygun olmadığı yönünde bkz. **GÜRZUMAR**, “2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar”, s. 260; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 167.

değerlendirilecektir. Rekabet kurulu kararlarında da azami hadde indirme ilkesi uygulama alanı bulmuştur⁴⁹⁶. Bu durumda tek satıcıya yedi yıllık rekabet etmeme yükümlülüğünün getirilmesi halinde, azami süre olan beş yıl süresince rekabet etmeme yükümlülüğü devam edecek, kalan iki yıl süresince ise tek satıcı ekonomik anlamda tamamen bağımsız⁴⁹⁷ olacaktır. Aksi yöndeki görüş ise⁴⁹⁸, azami hadde indirme ilkesinin bu halde uygulama alanı bulmayacağını rekabet yasağının Tebliğ’de öngörülen süre sınırını aşması halinde tamamen geçersiz olacağı yönündedir.

VI. REKABET YASAĞININ KALDIRILMASI

Tek satıcının sözleşme süresince tabi olduğu rekabet etmeme yükümlülüğü tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesi ile ortadan kalkacaktır⁴⁹⁹. Rekabet yasağını içeren bir tek satıcılık sözleşmesinin beş yıldan daha uzun süreli olması halinde ise Tebliğ m.5’te öngörülen şarta aykırı bir sözleşme söz konusu olacaktır. Tarafların rekabet yasağını sözleşme özgürlüğü kapsamında sözleşme süresince diledikleri zaman tekel hakkından bağımsız olarak kaldırabilmesi gerekir. Nitekim azami sürenin sona ermesinden önce tarafların anlaşarak ilişkiyi sona erdirme hakkı bulunmaktadır⁵⁰⁰. Rekabet yasağının tekel hakkına bağlı olduğu ve birinin diğeri olmaksızın bulunamayacağını kabulü, tek satıcılık sözleşmelerinin en fazla beş yıl süre ile

⁴⁹⁶ Rekabet Kurulu 18-27/442-212 sayılı ve 08.08.2018 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=4c29efb3-e5db-4517-a366-5d9766ca844d>; Rekabet Kurulu 09-41/1045-262 sayılı ve 9.9.2009 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=09d54560-5d61-497c-a854-2bcbdace6f4c>; Rekabet Kurulu 11-57/1507-537 sayılı ve 17.11.2011 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=b8bba3f8-c22f-4be5-af66>

d5020dff824c.(e.t.16.08.2020). Tebliğ çerçevesinde azami hadde indirme ilkesinin normatif gereklilik teşkil edemeyeceği yönünde bkz. **GÜRZUMAR**, “4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un 4. Maddesine Aykırı Sözleşmelerin Tabi Olduğu Geçersizlik Rejimi”, s. 67.

⁴⁹⁷ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 42. Kılavuzda kullanılan “alıcının tamamen bağımsız” ifadesi tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğü anlamında bağımsızlığını ifade etmektedir. Tek satıcı hala sağlayıcının dağıtım ağı içerisinde ve diğer yükümlülüklerini yerine getirmek durumundadır.

⁴⁹⁸ **GÜRZUMAR**, “4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un 4. Maddesine Aykırı Sözleşmelerin Tabi Olduğu Geçersizlik Rejimi”, s. 67 vd. Kısmi geçersizliğin uygulanmasında prensip olarak hem objektif şartların varlığının aranması, bununla birlikte istisnai bazı hallerde de, sadece objektif şartın yeterli olabileceğini kabul etmek olmasının gerektiği, hangi hallerde sadece objektif şartın yeterli olabileceğinin ise, somut olayın özelliklerine göre tespit edilmesi gerektiği yönünde bkz. **SANLI**, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, s. 434.

⁴⁹⁹ **POROY/YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 293.

⁵⁰⁰ **OKTAY**, Saibe, “Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Mecmuası, C. 55, S.3, 1997, s. 209- 234 (213).

kurulabilmeleri sonucunu doğuracaktır. Tarafların rekabet yasağını kaldırarak tek satıcılık sözleşmesine devam etmek istemesi halinde rekabet yasağı, tek satıcılık sözleşmesinden tarafların iradesiyle kaldırılabilir.

Rekabet etmeme yükümlülüğünün kaldırılmasıyla ilgili olarak, alıcının bu yükümlülükten kurtulmasını engelleyen bir fiili durumun mevcut olmaması aranmıştır. Taraflar arasındaki dikey anlaşmada, kredi sözleşmesi, ekipman sözleşmesi ya da uzun süreli kira sözleşmelerinin varlığı rekabet etmeme yükümlülüğünün sona erdirilmesine engel fiili bir durum yaratıyorsa, rekabet etmeme yükümlülüğünün kaldırılması mümkün değildir. Kılavuzda örnek olarak, kredi sözleşmesi çerçevesinde kredinin ödemesinin rekabet etmeme yükümlülüğüne bağlanması verilmiştir⁵⁰¹. Bu halde, rekabet etmeme yükümlülüğü sona erdikten sonra alıcının kalan kredi borçlarını geri ödemesi mümkün olmalıdır⁵⁰².

Tek satıcılık sözleşmesinin “*sui generis*” niteliği dolayısıyla sözleşme süresince devam eden rekabet yasağının ne şekilde kaldırılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Rekabet yasağının kaldırılmasına ilişkin olarak öncelikle taraflar arasındaki düzenlemelere bakılır. Taraflar bu hususa ilişkin düzenleme yapmamış ise, kıyasen acenteliğe ilişkin TTK m.104 hükmünün uygulanabilirliğine bakılmalıdır. TTK m.104 uyarınca acentelik sözleşmesinde yer alan tekel hakkının sözleşmenin bir tarafı ya da her iki tarafı için kaldırılması mümkündür. Bu düzenleme uyarınca; acentelik sözleşmesinde tekel hakkı ve buna bağlı olarak rekabet yasağı adi yazılı bir anlaşma ile kaldırılabilir⁵⁰³. Tekel hakkının kaldırılması için yapılan anlaşmanın yazılı olarak yapılması gerekir, bu geçerlilik şartıdır. Böylece müvekkil, acentelik sözleşmesinin kapsadığı bölge içerisinde başka acenteler ve temsilciler atayabilecek, acentenin ise rakip teşebbüsler adına çalışması mümkün hale gelecektir⁵⁰⁴. Bir başka ifade ile tekel hakkının kaldırılmasıyla acentenin

⁵⁰¹ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 43; European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 66.

⁵⁰² Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 43.

⁵⁰³ bkz. Birinci Bölüm II B.

⁵⁰⁴ **SARAÇ**, Tahir, "6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", AÜHFD, C. 61, S. 2, 2012, s. 711-748 (715).

rakip teşebbüsler için acentelik faaliyetini icra etmesi serbest hale geleceğinden esasen rekabet etmeme yükümlülüğünün işlevsiz söz konusu olacaktır⁵⁰⁵. Acentenin sadakat veya müvekkilin menfaatlerini koruma borcundan kaynaklı olarak rakip teşebbüslere acentelik yapamayacağına kabul edilmesi, bu nedenle de tekel hakkı kaldırılabilir bile rekabet yasağının devam edeceği yönünde bir görüş bulunmaktadır⁵⁰⁶. Ancak, tekel hakkının kaldırılması halinde dahi acentenin rekabet yasağı altında olmasının kabul edilecek şekilde geniş yorumlanması, TTK m.104 hükmünün amacına aykırı olacaktır⁵⁰⁷. TTK m.104'ün emredici olmaması ve taraf menfaatini koruma amacı göz önüne alındığında rekabet yasağının da tekel hakkıyla beraber kaldırılabilirliğinin kabul edilmesi gerekir. Ayrıca belirtilmesi gerekir ki acentenin rekabet yasağının kaldırılması, yasa ve sözleşme gereğince müvekkile olan borçlarından kurtulmasına olanak vermez⁵⁰⁸. Acentenin, müvekkilin çıkarlarını ve menfaat dengesini sağlama yükümlülüğü devam eder.

Acentelik sözleşmesinde tekel hakkının kaldırılabilir nitelikte olması tek satıcılık sözleşmesi ile acentelik sözleşmesi arasındaki önemli farklılıklardan biridir. Tek satıcılık sözleşmesinde tekel hakkının tarafların anlaşması ile kaldırılması halinde sözleşme tek satıcılık sözleşmesi niteliğini kaybedecektir, çünkü tekel hakkı tek satıcılık sözleşmesinin vazgeçilmez unsurudur. Bu halde tekel hakkı ile bağlantılı olan rekabet yasağının değerlendirilmeye alınması gerekir. Tek satıcılık sözleşmesi açısından kanaatimizce tekel hakkının kaldırılmıyor olması, rekabet yasağının doğrudan kaldırılmıyor olduğu sonucunu doğurmamalıdır. Bir başka ifade ile tek satıcılık sözleşmesinde sözleşme süresince geçerli olan rekabet yasağı, sözleşmenin vazgeçilmez unsuru değildir. Bu nedenle vazgeçilmez unsur olan tekel hakkından

⁵⁰⁵ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 319; **POROY/YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 293.

⁵⁰⁶ **KAYIHAN**, Şaban, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, Gözden Geçirilmiş ve 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 6102 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile Karşılaştırmalı 5. Baskı, Umutepe Yayınları, Ankara 2018, s.125 vd.

⁵⁰⁷ **SARAÇ**, "6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", s. 717. Acentenin rekabet etmeme yükümlülüğünün taraflarca anlaşarak kaldırıldığı halde, sadakat borcu ya da menfaatleri koruma borcundan dolayı rekabet yasağının devam etmesi söz konusu olmayacaktır. Rekabet yasağının TTK m.104 hükmü ile beraber esasen TTK m.109 hükmünü temellendiren sadakat yükümlülüğünden de doğduğu, ancak yasağın ve çift taraflı tekel yetkisinin dar yorumlanması yönünde **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 46.

⁵⁰⁸ **KAYIHAN**, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu Işığında Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, s. 103; **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 53.

bağımsız olarak kaldırılabilirdir⁵⁰⁹. Taraflar arasındaki sadakat bağının ve menfaatleri koruma yükümlülüğü sebebiyle rekabet etmeme yükümlülüğü kaldırılrsa dahi tek satıcının rekabet oluşturacak davranışlarda bulunmamasının kabul edilmesi şeklindeki geniş yorum, kanaatimizce acentelik sözleşmesinde olduğu gibi, mümkün değildir. Aksi halde bir kabulün yapılması tek satıcılık sözleşmelerinde rekabet yasağının hiçbir şekilde kaldırılamayacağı sonucunu doğuracaktır.

Tek satıcılık sözleşmesinde tekel hakkı kaldırılamıyor olsa dahi, rekabet yasağının kaldırılmasına ilişkin yapılacak bir anlaşmanın kıyasen yazılı olarak yapılması gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Bununla beraber tek satıcılık sözleşmesi, acentelik sözleşmesi gibi şekle bağlı bir sözleşme değildir. TBK m.12/f.1 sözleşmelerin geçerliğinin kanunda açıkça belirtilmiş olmadıkça bir şekle bağlı olmadığını düzenlemiştir. Sözleşme özgürlüğü kapsamında bulunan şekil serbestisi, tek satıcılık sözleşmesi bakımından da geçerlidir. Uygulamada tek satıcılık sözleşmesi genellikle yazılı olarak yapılsa da sözlü ve/veya örtülü olarak da yapılabilir⁵¹⁰.

Acentelik sözleşmesi açısından yazılılık, sözleşmenin ispat koşuludur ve geçerlilik koşulu olarak yorumlanamaz⁵¹¹. Kanun koyucu acentelik sözleşmesini şekle bağlı tutmamış olsa da tekel hakkının kaldırılması için yazılı şekli öngörmüştür. Tek satıcılık sözleşmesi bakımından tekel hakkının kaldırılması söz konusu olmasa da rekabet yasağının kaldırılmasında m.104'te öngörülen yazılı şeklin, hükmün koruyucu amacıyla uyumlu olarak, geçerli olabilmesi gerekir. Rekabet yasağının kaldırılmasıyla tek satıcı, sözleşme konusu ürünlere rakip ürünlerin satışını gerçekleştirebilecek ve bu hal sözleşmeye aykırı olmayacaktır. Bu halde sağlayıcı rakip malların satılmasına

⁵⁰⁹ Tek satıcılık sözleşmesinde acentelik sözleşmesinden farklı olarak rekabet etmeme yükümlülüğünün vazgeçilmez bir yükümlülük olduğu, tek satıcının rekabet oluşturacak davranışları gerçekleştirmesinin tek satıcıya verilen tekel hakkı ve sürümü artırma yükümlülüğüne ters düşeceği şeklindeki aksi yöndeki görüş için bkz. **TOPÇUOĞLU**, “İnhisar (Tekel) Kaydı İçeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar, s. 28 vd.; Tekel hakkı içeren bir dikey anlaşmanın TMK m.2 hükmü çerçevesinde yorumlanması halinde rekabet yasağının geçersizliğinin tekel kaydını da etkileyeceği yönünde bkz. **GÜRZUMAR**, Osman Beraat, “4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un 4. Maddesine Aykırı Sözleşmelerin Tabi Olduğu Geçersizlik Rejimi”, Rekabet Dergisi, S. 12, 2002, s. 3-76(69).

⁵¹⁰ **YAVUZ/ACAR/ÖZEN**, Borçlar Özel, s. 37; **EREN**, Borçlar Özel, s. 1031.

⁵¹¹ **ARKAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 216; **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 8. Yazılılık öngören TTK 104,106,107 ve 123 maddeleri de acentelik sözleşmesi için geçerlilik koşulu olarak yorumlanamaz, bu hükümlerin getirdiği düzenlemelere özel olarak yazılılık zorunludur. **ÜLGEN/HELVACI/KAYA/NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 833.

katlanmak durumunda kalacaktır⁵¹². Sadakat ve güven temeline dayalı bir ilişki olan tek satıcılık sözleşmesinde, rakip malların satışının yapılması, sözleşmenin karakter ve gidişatında ciddi etki ve değişiklik doğurabilecek nitelikte olduğundan, yazılı şeklin aranması gerekebilir. Ancak bu anlaşma için yazılı şekli geçerlilik koşulu olarak kabul etmek TBK m.12 hükmüne aykırı olacaktır. Tek satıcılık sözleşmesindeki rekabet yasağına ilişkin herhangi bir şekil şartı öngörülmemiştir, yazılı şeklin geçerlilik kabulü olması halinde kanunda öngörülmeleyen bir geçerlilik koşulu getiriliş olacaktır. Bu nedenle kanaatimizce, tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğünün kaldırılması tek satıcılık sözleşmesi yazılı halde yapılmış ise yazılı olarak yapılmalıdır. ancak bu şekil şartı bir geçerlilik koşulu değil, ispat koşulu olmalıdır. Aksi halde, rekabet etmeme yükümlülüğünün kaldırılması kanunen öngörülmeleyen herhangi bir şarta bağlanamaz (TBK m.13).

⁵¹² **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 170; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 106.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM - TEK SATICILIK SÖZLEŞMESİ SONRASI REKABET YASAĞI

I. KAVRAM

Tek satıcılık sözleşmesinde tek satıcının rekabet yasağı sözleşme devam ettiği sürece geçerli olabileceği gibi sözleşmenin sona ermesinden sonra da devam edebilir. Burada sözleşme süresince geçerli olan rekabet yasağından farklı olarak sözleşme sonrasındaki rekabet yasağında sona ermiş bir ilişki dolayısıyla rekabet sınırlandırılması yapılmaktadır. Tarafların sona ermiş bir sözleşmeden sonra geçerli olacak bir rekabet yasağı getirmeleri halinde sözleşmenin sona ermesinden bağımsız olarak taraflar rekabet sınırlamasına tabi olacaktır. Tarafların sözleşmenin sona ermesinden sonra geçerli olacak bir rekabet kısıtlamasından fayda sağlaması söz konusudur. Ancak tek satıcılık sözleşmesi sona ereceğinden tarafların rekabet kısıtlamasına ilişkin hak ve yükümlülükleri içeren ayrı bir anlaşma yapmaları gerekir. Bu nedenle tarafların sözleşme süresince idame ettirdiği faaliyetlerin sözleşme sonrasında yapılmasına engel olunması için bir rekabet yasağı anlaşmasının yapılması gerekir. Bir başka ifade ile tarafların sözleşme sonrası rekabet yasağını sürdürmeleri ancak bir rekabet yasağı anlaşması halinde mümkün olur⁵¹³.

Tarafların rekabet yasağı anlaşması yapmasıyla tek satıcının sözleşme süresince yaptığı satım ve sürümü artırma faaliyetlerinin sözleşme sonrasında yapmasının önüne geçilir. Bu yönde bir anlaşma yapılmadığında tek satıcının sözleşmenin sona ermesiyle sağlayıcıya rakip olacak şekilde satış faaliyetlerini sürdürmesinin önünde bir engel kalmayacaktır. Rekabet yasağı anlaşmasında tek satıcının rekabet etmeme edimine karşı sağlayıcının ödeme yapma borcu bulunur. Bir başka ifade ile bir rekabet yasağı anlaşmasında tarafların edim konusu yapmama ve verme şeklinde ortaya çıkacaktır.

⁵¹³ YILMAZ, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 310.

İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde bedel ödeme borcu altında bulunan tarafın edimi değil, karşı tarafın edimi karakteristik edim olarak ortaya çıkar ve eğer söz konusu karakteristik edim borçlusunun edimi sürekli bir niteliğe sahip ise, sözleşmeye de süreklilik niteliğini kazandırır⁵¹⁴. Rekabet yasağı anlaşmalarının asli edim borcu olan yapmama borcu sürekli nitelikli olduğundan rekabet yasağı anlaşması sürekli borç niteliğine sahip bir anlaşmadır. Sürekli borç ilişkilerinin temel özelliği ani edimli borçlardan farklı olarak, edimin bir kere ifa edildiğinde son bulmaması, ilişkinin devamı süresince yerine getiriliyor olmasıdır. Bu asli edim yükümlülüğü, sözleşme varlığını sürdürdüğü müddetçe devam etmekte ve alacaklının ifaya ilişkin menfaati her an gerçekleşmektedir⁵¹⁵.

“Rekabet yasağı anlaşması” kavramı geniş anlamda ele alındığında sözleşmesel rekabet yasağını ifade eder. Sözleşmesel rekabet yasağı ile sözleşmenin devamı süresince ve/veya sözleşme sonrasında geçerli olan rekabet yasağının çevresinin genişletildiği ya da daraltıldığı sözleşmeler kastedilmektedir. Sözleşmesel rekabet yasağı taraflarca kararlaştırılan bir rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin olabileceği gibi kanunun izin verdiği ölçüde kanun koyucu tarafından düzenlenmiş kanuni rekabet yasağı hükümlerini ilişkin olabilir.

Dar ve teknik anlamda rekabet yasağı ile ifade edilmek istenen sözleşme süresince kararlaştırılmış ve sözleşme sonrası dönem için rekabeti kısıtlayan anlaşmalardır⁵¹⁶. Mevzuatımızda dar anlamda rekabet yasağı anlaşmasının düzenlendiği hükümler TBK m.444 vd. ve TTK m.123 olarak ele alınabilir. TBK m.444 vd. hükümleri hizmet sözleşmesi sona erdikten sonra işçinin rekabetini engelleyen düzenlemeleri içerirken, TTK m.123 acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra acente rekabetinin engellendiği rekabet yasağı anlaşmasının geçerlilik koşulları düzenlemektedir. Anlaşma süresince var olan kanuni rekabet yasağının çerçevesinin değiştirildiği sözleşmesel rekabet yasakları uygun olduğu

⁵¹⁴ **ALTINOK ORMANCI**, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, s. 8.

⁵¹⁵ **BUZ**, Vedat, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2014, s. 319.

⁵¹⁶ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 59.

ölçüde TBK m.444 vd. ve TTK m.123 hükümleri uyarınca yapılmalıdır, çünkü bu hükümler çerçeve niteliğine sahip hükümlerdir⁵¹⁷.

Çalışmamızın bu bölümünde “tek satıcının rekabet yasağı anlaşması” ifadesi dar anlamda kullanılacaktır. Tek satıcılıkta rekabet yasağı anlaşması, tek satıcılık sözleşme süresi içinde akdedilmiş ve karakteristik edim olarak sözleşmenin sona ermesinden sonra tek satıcının rekabet etmemeyi taahhüt ettiği anlaşmadır. Bu halde tek satıcıya rekabet etmeme yükümlülüğün getiren bir rekabet yasağı anlaşması, tek satıcılık sözleşmesinde bir kayıt olarak yer alabileceği gibi, müstakil bir anlaşma şeklinde de yapılabilir⁵¹⁸. Ancak rekabet yasağının tek satıcılık sözleşmesi içerisinde kayıt olarak yer alması halinde dahi ayrı bir rekabet yasağı anlaşması söz konusu olacaktır⁵¹⁹. Bu nedenle tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesi halinde rekabet yasağını öngören hükmün sözleşmeyle beraber son bulması söz konusu olmayacaktır. Bir anlaşma, tek satıcının sözleşme sonrası çalışma ve özgürlüğünü kısıtlayacak şekilde rekabet edememesine de yol açıyor ise, bir başka ifade ile rekabet yasağı ile hedeflenen sonuç elde edilmeye çalışılıyorsa bir rekabet yasağı anlaşmasının varlığı kabul edilmelidir⁵²⁰.

Sui generis niteliğinden ötürü tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesinden sonra rekabet kısıtlamasının devam ettirilmesine ilişkin yapılan rekabet yasağı anlaşmasına doğrudan uygulanabilir bir düzenleme mevcut değildir.

II. REKABET YASAĞI GEREKTİREN SEBEPLER

Kural olarak bir sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonra, tarafların sınırsız olarak serbest ticari faaliyette bulunma hakkı vardır. Tek satıcının da sözleşme sona erdikten sonra, sözleşme bölgesi ve sözleşme konusu mallar da dahil olmak üzere,

⁵¹⁷ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 29.

⁵¹⁸ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 305.

⁵¹⁹ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 62. Kanaatimizce, rekabet yasağının tek satıcılık sözleşmesinde bir kayıt olarak yer alması, rekabet yasağını tali rekabet yasağı haline getirmez. Tali rekabet yasakları kurulmalarına neden olan başka bir sözleşmenin ifasına yardımcı olma amacını taşır

⁵²⁰ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 51.

serbest ve sınırsız ticari faaliyette bulunma hakkı vardır⁵²¹. Sözleşme süresince tek satıcının tabii olduğu rekabet yasağı taraflarca kararlaştırılmış ise sözleşmenin sona ermesiyle ortadan kalkacaktır. Rekabet yasağı taraflarca kararlaştırılmadan tekel hakkından kaynaklı olarak bulunsa dahi, sözleşmenin sona ermesiyle ortadan kalkacaktır. Nitekim akraba sözleşme⁵²² kabul edilen acentelik süresince geçerli olan ve TTK m.104'te düzenlenmiş kanuni rekabet yasağı, sözleşmenin sona ermesiyle ortadan kalkacaktır⁵²³. Tek satıcılık gibi sürekli nitelik taşıyan, güven ve bilgi temeline dayanan ilişkilerin aniden ortadan kalkması ağır ve sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Bu nedenle kaynağı ne olursa olsun rekabet yasağının tek satıcılık sözleşmesi ile birlikte sona ermesi, tarafların zararına olabilecektir.

Tek satıcı, sözleşme ilişkisine dahil olmasıyla, sözleşme konusu malların sürümünü arttırmak üzere çalışmaya başlar ve uzun süreli olan bu ilişkinin gereklerini yerine getirmek için özel bir emek ve çaba harcaması gerekir. Tek satıcı, çoğunlukla yıllar süren bu ilişki sonunda müşteri çevresi tarafından sağlayıcının markasıyla bütünleşmiş hale gelir ve spesifik ürünlerin satışını adeta meslek halinde idame ettirir. Tek satıcılık ilişkisinin son bulmasıyla, spesifik bir ürün ağı için elde edilen tecrübe ve donanımın işlevsiz hale gelmesi ve pratik anlamda meslek olarak uzun süreli devam ettirilen faaliyetlerin aniden amaçsız kalması sorunu ortaya çıkar. Bu halde tek satıcının sözleşme sonrasında ticari varlığının son bulması tehlikesi ile karşı karşıya kalması söz konusu olur. Tek satıcının sözleşme sonrası ticari varlığının son bulmasının önüne geçilmesi TTK m.122 hükmünde öngörülen denkleştirme kurumu ile giderilebilir⁵²⁴. Ancak denkleştirme istemi her zaman rekabet yasağının getirdiği

⁵²¹ **GÜRZUMAR**, Franchise sözleşmeleri ve bu sözleşmelerin temelini oluşturan sistemlerin hukuken korunması, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 175; **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 891.

⁵²² Acentelik sözleşmesi ile tek satıcılık sözleşmesi arasındaki “akrabalık” , iki sözleşmenin unsurları itibariyle büyük oranda benzerlik içermesi ve korunan menfaatlerin örtüşmesi sebeplerine dayanır. İfade ve kullanım için bkz. **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 278 vd.

⁵²³ **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 310.

⁵²⁴ Denkleştirme talebi, acente veya tek satıcı gibi devamlılık gösteren sözleşme ilişkilerinde, temsilciliğini veya dağıtımını yaptığı ürün nedeniyle kurduğu müşteri çevresini, sözleşmenin sona ermesi yüzünden kaybetmesi sonucunda uğradığı zarar ile müvekkilin veya sağlayıcının aynı müşteri çevresinden, sözleşmenin sona ermesinden sonra da yararlanmaya devam etmesi nedeniyle elde ettiği kazancın denkleştirilmesi için ileri sürülen taleptir. **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 160; ;

koruma ile tam örtüşmez. Denkleştirme, sözleşmenin sona ermesinden sonra taraflar arasında denge sağlama amacıyla gerçekleştirilirken, rekabet yasağı daha geniş anlamda menfaatlerin dengelenmesini hedefler.

Sözleşme sonrası dönem için rekabetin kısıtlanması, meşru ticari çıkarların korunması ve sağlayıcının haksız rekabete karşı korunması için var olan bir sistemdir⁵²⁵. Taraflar arasındaki sadakat yükümlülüğünün devam ettirilmesi, tek satıcının edindiği bilgi ve tecrübeleri bir süre kendisi veya rakip kişinin kullanılmasına engel olunarak olası menfaat çatışmasının önlenmesi sözleşme sonrası rekabetin sınırlandırılmasını gerektiren sebeplerdir.

A. Sadakat Bağının Korunması

Tek satıcılık sözleşmesi ile sağlayıcı ve tek satıcı arasında ekonomik ve hukuki bir bağ kurulması söz konusu olur. Belirtildiği üzere tek satıcının işlemleri kendi ad ve hesabına ait olarak gerçekleştiriyor olması, taraflar arasında ekonomik bağımsızlığın yüzde yüz olduğu anlamına gelmez. Tek satıcının ekonomik hayatı sağlayıcı ile bağlantılıdır. Aynı dağıtım ağında faaliyet gösteren bu iki tacirin ekonomik olarak tamamen bağımsız olduğunu iddia etmek gerçekçi olmaz.

Tek satıcılık sözleşmesi süresince tarafların, karşılıklı olarak menfaatleri koruma yükümlülüğü ve sadakat yükümlülüğü vardır. Böylece sürekli nitelikli ilişkilerde güven temeli oluşturulur. Tek satıcılık sözleşmesinde diğer uzun süreli

KARASU, Rauf, “Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Acentenin Denkleştirme Talebi”, AÜHF, C. 57 S. 4, 2008, s. 283-318(290); **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 279; **ARKAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 238; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 250; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s.242; **SARIOZ BÜYÜKALP**, İpek, “Denkleştirme Talebinin Hukuki Niteliği ve Kanunlar İhtilafı Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2, 2019, s. 523-581. **YUSUFOĞLU**, Fülürya, “Denkleştirme Talebinin Kıyasen Uygulanması İçin Gereken Kıyas Şartları Işığında Tekel Hakkı Vermeyen Sürekli Sözleşme İlişkilerine Uygulanması Sorunu”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, S.137, Ocak 2016, s. 159-188. Tekel hakkı veren dağıtım anlaşmalarında denkleştirme talebi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **SAK**, Dağıtım Sözleşmelerinde Denkleştirme İstemi(TTK m. 122), **CANTÜRK**, Barış Cihan, Franchise Sözleşmesinde Denkleştirme İstemi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020; **OLGAÇ**, Samet Can, Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Tek Satıcının Denkleştirme İstemi, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2021.

⁵²⁵ **DANCE**, Jess A./ **SENTELL**, William W., “Turning an (Occasional) Blind Eye: Selective Enforcement of Franchisee Post-Term Non-Compete Covenants”, Franchise Law Journal, Vol. 37, No. 2, 2017, 245-263(247).

sözleşmelere nazaran, sağlayıcının tek satıcıyı koruma borcu ve sadakat borcu daha kapsamlı bulunur. Bu sözleşmeler açısından söz konusu yükümlülükler sağlayıcının asli yükümlülüklerindedir⁵²⁶. Sözleşme devam ederken, tek satıcının asli yükümlülüğü olan sağlayıcının menfaatini koruma yükümlülüğünden, tek satıcının diğer yükümlülükleri doğar. Bu yükümlülükler rekabet etmeme yükümlülüğü kapsamında; rekabet halindeki malları satmaktan kaçınması, bilgi verme yükümlülüğü kapsamında; satışı zorlaştıran hallerde satıcıyı bilgilendirme ve sözleşmeye ilişkin ticari sırların saklanmasıdır⁵²⁷. Sözleşmenin sona ermesiyle, sağlayıcının sadakat borcu ve tek satıcının menfaati koruma yükümlülüğü ile bundan kaynak alan yükümlülükler ortadan kalkar.

Sözleşme ilişkisinin ortadan kalkması halinde taraflar, sözleşme sonrasında ortaya çıkabilecek yoğun ekonomik kayıpla karşılaşma tehlikesi altında kalır ve bunu önlemek adına, sözleşme sonrasında da karşılıklı sadakat borcunu devam ettirmek isteyebilir. Sözleşme sonrasında tek satıcının, kendi menfaati ve sağlayıcı aleyhine rakip işlemler yapması mümkündür. Tek satıcının sözleşme sonrasında sağlayıcıya ait sadakat borcu ve yükümlülüğü bulunmayacağından rekabet oluşturacak davranışları sergilemesinde bir engel yoktur. Bu nedenle tek satıcı, sözleşme konusu ürünlere ait satıma yönelik bilgi ve tecrübesini, sağlayıcıya rakip firmaya ait ürünleri satmak için kullanabilir. Bununla birlikte tek satıcı, sağlayıcı markasının tek satıcıyla bütünleşmesi sebebiyle tüketicide oluşan algıyı kullanarak kazanç elde edebilir. Tek satıcı açısından ise, uzun süreli belirli bir alanda yapılan yatırımın işlevsiz kalması söz konusu olabilir. Tek satıcının sağlayıcıya ait, tek marka ile özdeşleşmiş itibarı, bu markanın satımı için sağladığı işletme ve/veya tesis gibi fiziki koşullar, gerçekleştirdiği yatırımlar ve sözleşme konusu ürünlerin satışına yönelik edindiği tecrübenin kullanılmayacak hale gelmesi söz konusu olacaktır. Rekabet yasağı anlaşması ile tek satıcının bilgi ve tecrübesinin kullanması sınırlandırılır. Taraflarca bu bağın kötüye kullanılması, sözleşme sırasında sadakat yükümlülüğü çerçevesinde korunurken, sözleşmenin sona ermesiyle tarafların korunması, rekabet yasağı anlaşması ile sağlanabilecektir.

⁵²⁶ DEMİR GÖKYAYLA, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 60.

⁵²⁷ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 80.

Karşılıklı sadakat borcu bunun getirdiği faydaların sözleşme sonrasında da devam etmesi tarafların rekabet yasağı anlaşması akdetmesi ile sağlanır. Böyle bir anlaşma ile, sözleşme sırasındaki sadakat yükümlülüğünün sözleşmesel esasları bağlanmış hali olacaktır⁵²⁸.

B. Çıkar Çatışmasının Önlenmesi

Tarafların tek satıcılık sözleşmesi süresince karşılıklı olarak menfaatleri koruması gereklidir. Tek satıcı açısından bu unsur, sözleşme boyunca sağlayıcının en önemli menfaati olan, mallarının piyasadaki sürümünü arttırılması için çaba harcamak zorunluluğu olarak kendisini gösterir. Böylece sağlayıcı, tek satıcıya satmış olduğu mallar sayesinde, doğrudan bir gelir elde edecektir. Tek satıcının yeniden satışı gerçekleştirerek sürümü arttırma yükümlülüğünü yerine getirmesiyle de sağlayıcı, dolaylı olarak ekonomik fayda sağlayacaktır. Dolaylı ekonomik fayda, tek satıcının sürümü arttırma faaliyetleri sonucunda, sağlayıcıya ait malların tanınırlığı ve marka değerinin artması hedeflemesiyle sağlanır. Tek satıcının uzun süreli olarak satış ve sürümü arttırmaya yönelik çalışması sözleşme konusu malların pazarlanmasına ilişkin önemli bilgi ve tecrübe kazanmasına sebep olur. Tek satıcının bu görevini ifa ederken edindiği kazanımları, sözleşme sonrasında kullanması için bir engel yoktur. Ayrıca tek satıcının söz konusu ürünlerin satışı ile ilgili, taraflar arasındaki sözleşmeye bağlı olarak, belirli özelliklere sahip işletme ve hatta tesise sahip olması ve/veya stok yapmış olması söz konusudur. Sözleşme sonrasında tek satıcının kendi çıkarları için ve sağlayıcı aleyhine olacak şekilde bu donanımı kullanması söz konusu olabilir⁵²⁹. Tek satıcı kendisine tanınan bölgede ürünlerin hitap ettiği müşteri çevresi ve ürünlerin pazarlamasına ilişkin bilgileri kendisi veya bir üçüncü kişinin yararına kullanabilir⁵³⁰. Tek satıcının, söz konusu bölgede malların satışını yapma faaliyetini uzun süreli olarak idame ettirdiği göz önüne alındığında, sağlayıcı karşısında güçlü bir rakip olma

⁵²⁸ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 50.

⁵²⁹ YILMAZ, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 310.

⁵³⁰ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 44.

olasılığı vardır. Rekabet yasağı anlaşması ile tek satıcının sözleşme sonrası için rekabeti kısıtlanacağından çıkar çatışmasının önüne geçilmiş olacaktır.

Tek satıcının sağlayıcıya ait ürünlerin pazarlamasına ilişkin donanımı kullanması karşısında sağlayıcının rekabeti ile karşılaşması söz konusu olacaktır. Hatta sağlayıcının, tek satıcılık sözleşmesi sona erdikten sonra, aynı bölgeye başka bir dağıtıcı yetkilendirmesi ile dahi karşılaşılabilir. Nitekim sağlayıcının da sözleşme süresince üstün gücü karşısında tek satıcıyı koruma amacıyla bulunan sadakat borcu ortadan kalmış olacaktır. Bu halde sağlayıcı tarafından seçilen yeni dağıtıcı, söz konusu bölgede tecrübe kazanmış tek satıcı ile rekabete girmekten çekinebilecek ve sağlayıcı ile anlaşmadan cayabilecektir⁵³¹. Bu durumda sözleşmenin getirdiği korumanın ortadan kalkmasıyla taraflar arasında çıkar çatışması ortaya çıkacaktır.

Tek satıcı açısından sözleşme sonrası ticari varlığını devam ettirmesi, rekabet sınırlamasını kabul etmesi için sebep olabilir. Sözleşmenin sona ermesiyle tek satıcının sözleşme konusu malların satımı için yapmış olduğu teşkilatlanmanın kullanılmaması ve dolayısıyla ekonomik zara altına girmesi mümkündür. Belirli niteliklere sahip ürünlerin satışı için çaba harcamış olan tek satıcı, kurmuş olduğu dağıtım ağını değerlendirebileceği yeni bir sözleşmeye taraf olabilirse ticari varlığını devam ettirecek ve zararını giderebilecektir. Bununla beraber tek satıcı rekabet yasağı anlaşmasıyla maruz kaldığı rekabet sınırlandırmasının uygun şekilde yapılmasını sağlayacak ve ödeme alacaktır. Rekabet yasağı anlaşması ile rekabet kısıtlaması yer, bölge ve zaman açısından sınırlandırılır. Böylece tek satıcının, rekabet ve çalışma özgürlüğünün aşırı derecede kısıtlanması engellenir.

Taraflar arasında oluşabilecek çıkar çatışmasının önlenmesi, ekonomik dengenin sağlanması amaçlarına yönelik olarak, belirli şartları sağlayan bir rekabet yasağı anlaşması ile sağlanabilir.

⁵³¹ **DANCE/ SENTELL**, “Turning an (Occasional) Blind Eye: Selective Enforcement of Franchisee Post-Term Non-Compete Covenants”, s. 248.

III. REKABET YASAĞININ GEÇERLİLİK ŞARTLARI

A. Genel Olarak

Mevzuatımızda tek satıcılık sözleşmesi sonrasında rekabetin kısıtlanmasına yönelik bir anlaşma için, doğrudan bir düzenleme yer almamaktadır. Taraflarca yapılacak rekabet yasağı anlaşması ile tek satıcının anayasal hakkı olan çalışma ve rekabet hakkı kısıtlanır. Daha geniş açıyla rekabet yasağı anlaşması ele alındığında, anlaşma ile ekonomik değeri olan bilgi ve tecrübenin yayılmasının da sınırlandırılmasının söz konusu olacağı söylenebilir. Bilgi ve tecrübenin yayılmasının önüne geçilmesiyle toplumun ve ekonominin gelişme ivmesini yavaşlattığı bir gerçektir⁵³². Dolayısıyla rekabet yasağı anlaşmasının bireysel kısıtlamaların yanında kamu menfaati üzerinde de etki doğurması söz konusudur. Bu nedenle taraflarca akdedilecek rekabet yasağı anlaşmasının sınırsız olarak akdedilmesi uygun değildir. Rekabet yasağı anlaşması ile yaratılacak etkinin niteliği göz önüne alındığında anlaşmanın belirli şartlar uyarınca yapılması gerektiği açıktır.

Kanun koyucunun tek satıcılık sonrası rekabet yasağı anlaşması gibi belirli sözleşme tipleri için emredici sözleşme hukuku yaratmaktan kaçınması, sözleşmenin tarafların sınırsız çatışmasına terkedildiği anlamına gelmez⁵³³. Bu nedenle bir rekabet yasağı anlaşmasının geçerliliği TMK m.23, TBK m.26-27, TTK m.123 ve RKHK düzenlemeleri kapsamında değerlendirilmelidir⁵³⁴.

1. Genel Hükümler

Sözleşme özgürlüğü tarafların dürüstlük kuralı çerçevesinde diledikleri konuda sözleşme yapmasına izin verdiği için tarafların sözleşme sonrasında geçerli olacak rekabet sınırlamasını konu alan bir rekabet yasağı anlaşması yapması mümkündür. Tek satıcılık sözleşmesi sonrasında geçerli olacak rekabet yasağı anlaşması öncelikle

⁵³² CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 45.

⁵³³ ATAMER, “Acentelerin Rekabet Etme Yasağı- Sözleşme Tarafları Arasında Güç Dengesinin Bulunmadığı Hallerde Meslek Seçme Özgürlüğünün Sözleşmesel Sınırlamalara Karşı Korunması”, s. 359.

⁵³⁴ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 325. Franchise sözleşmesi sonrası rekabet yasağı için benzer şekilde koşulları taşıması gerektiği yönünde bkz. ALTINTAŞ, Ayşe Tuğba, Franchise Sözleşmesinde Tarafların Borçları, Savaş Yayınevi, Ankara 2019, s. 138 vd.

sözleşme serbestisi kapsamında yapılan bir anlaşma olduğundan sözleşme özgürlüğünün sınırlarına riayet edilmesi gerekir. Öncelikli olarak tek satıcının ve sağlayıcının rekabet yasağı anlaşması yapmaya ehil olması gerekir⁵³⁵. Taraflar, TBK m.26 uyarınca rekabet yasağı anlaşmasının içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içerisinde belirleme özgürlüğüne sahiptir. Ancak söz konusu anlaşmanın TBK m.27/1’de ifade edildiği şekilde kanun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine aykırı olmaması ve konusunun imkansız olmaması gerekir. Aksi halde anlaşma kesin hükümsüz olacaktır. Bu kapsamda rekabet özgürlüğü, TMK m.23/2’de belirtildiği şekilde hukuk ya da ahlaka aykırı olarak da sınırlandırılmaz.

Sözleşme yapılırken taraflardan birinin fiilen tek taraflı olarak sözleşme şartlarını belirleyebilme üstünlüğüne sahip olması halinde sözleşmenin diğer tarafı için irade serbestisi koşulunun ortadan kalkması anlamına gelir. Taraflar arasında tahmini bir güç dengesinin bulunmadığı hallerde yalnızca sözleşme hukukunun araçları ile menfaatler arasında bir denge oluşturmak mümkün olmayacaktır⁵³⁶. Bir başka ifade ile bir tarafın daha üstün olduğu sözleşmelerde genel hüküm sınırlandırılmaları yeterli koruma sağlamayacaktır. Bu halde temel hak olan rekabet özgürlüğünün kısıtlamasına ilişkin irade serbestisi yasal sınırlamalara tabi tutulabilir⁵³⁷. Tek satıcı ile sağlayıcı arasındaki ilişkide çoğunlukla sağlayıcının tek satıcıdan üstün olduğu kabul edildiğinde rekabet yasağına ilişkin anlaşmanın tek satıcının anayasal hak olan rekabet etme özgürlüğünü kısıtlaması söz konusudur. Tek satıcılık sözleşmesinde rekabet yasağı ile temel hak olan rekabet özgürlüğünün kısıtlanması halinde sözleşmenin “*sui generis*” niteliğinden ötürü doğrudan rekabet yasağına ilişkin bir sınırlama mevcut değildir. Ancak tek satıcılığa özellikle taraflar arasındaki güç dengesi anlamında benzer nitelik taşıyan acentelik sözleşmesindeki rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin yasal sınırlama mevcuttur. Acentelik sözleşmesinin sona ermesinden sonra geçerli olan ve acentenin rekabetini kısıtlayan rekabet yasağı

⁵³⁵ OĞUZMAN/ ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s.84;

⁵³⁶ ATAMER, Yeşim, Acentelerin Rekabet Etme Yasağı- Sözleşme Tarafları Arasında Güç Dengesinin Bulunmadığı Hallerde Meslek Seçme Özgürlüğünün Sözleşmesel Sınırlamalara Karşı Korunması, İÜHFİM, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl’a Armağan Sayısı, C.LV, S. 4, 1997, s. 355-361(360).

⁵³⁷ ATAMER, Acentelerin Rekabet Etme Yasağı- Sözleşme Tarafları Arasında Güç Dengesinin Bulunmadığı Hallerde Meslek Seçme Özgürlüğünün Sözleşmesel Sınırlamalara Karşı Korunması, s.361.

anlaşmasının koşullarına ilişkin özel düzenleme olan TTK m.123 irade serbestisinin yasal sınırını oluşturur. Bu hüküm, Alman Ticaret Kanunu'nun. 90a paragrafından (§ 90a HGB) alınmış ve TMK m.23/2 ve TBK m.27 düzenlemeleri yanında özel hüküm (*lex specialis*) niteliğindedir⁵³⁸.

2. Türk Ticaret Kanunu m.123

TTK m. 123 hükmünün amacı, acentenin çoğu kez rekabet yasağı anlaşması yapmak istemese dahi, konumu sebebiyle müvekkilin baskısı karşısında buna mecbur olması ve müvekkil tarafından belirlenen koşulları kabul etmek zorunda kalması karşısında acenteyi korumaktır⁵³⁹. Kanun koyucu acentenin ekonomik açıdan müvekkile bağlı olması sebebiyle sözleşme sonrasında faaliyet yasağı veya sınırlaması getirilmesi halinde, koruyucu hükümleri gerekli görmüştür⁵⁴⁰. Bu hüküm sayesinde rekabet yasağının, sınırlarına, içeriğine ve şekil özgürlüğüne kısıtlamalar getirilerek söz konusu yasak nesnel ve gerçekçi bir şekilde somutlaştırılmıştır⁵⁴¹.

TTK m.123 ile zayıf tarafa getirilecek rekabet kısıtlamasının şartlara bağlanması ve böylece zayıf tarafın korunmasını sağlanmaktadır. Hükmün alındığı Alman hukuku doktrininde de bu düzenlemenin kıyasen franchise ve tek satıcılık sözleşmelerine uygulanabileceği kabul edilmiştir⁵⁴². Tek satıcılığın “*sui generis*” niteliği gereğince borçlar hukukunun genel hükümlerinin uygulanmasından farklı

⁵³⁸ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 305.

⁵³⁹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 123. madde Hükümet Gerekçesi; **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 310. Doktrinde hükmün uygulanabilmesinin rekabet yasağı anlaşmasının acentelik sözleşmesiyle birlikte veya acentelik ilişkisi sırasında yapılmasının zorunlu olduğuna dair bkz. **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 69; **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 315; **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 313. Anlaşmanın süresinden bağımsız olarak TTK m.123 korumasının geçerli olacağı yönünde bkz. **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 900; **SARIAKÇALI ALKAÇ**, Akaryakıt İstasyonu Bayilik Sözleşmesi, s. 362; **SORKUN**, Ahmet Furkan Tacir Yardımcıları ile Akdedilen Rekabet Yasağı Anlaşmaları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 124.

⁵⁴⁰ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 123 madde Hükümet Gerekçesi.

⁵⁴¹ **TANDOĞAN**, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 22; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 88.

⁵⁴² **CAN**, Ozan, “Franchise Sözleşmelerinde Kararlaştırılan Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Bağlamında Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi” Ankara Barosu Dergisi, 2014(1), s. 67 -50(61); **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 12, Özel S., 2012, s. 895-943(903)

olarak özel emredici hükümlerin uygulanması hükmün koruma amacı içine girmesi halinde söz konusu olacaktır⁵⁴³.

Acentelik sözleşmesinde rekabet yasağı anlaşması yapılması halinde TTK m.123 hükmünün uygulanması gerekir ve anlaşmanın hükmün içerdiği asgari koşulları içermesi gerekir⁵⁴⁴. Bunun sebebi TTK m.102 vd. hükümlerinin acentelik sözleşmesi için genel hüküm niteliğinde olmasıdır⁵⁴⁵.

Açıkladığımız üzere, tek satıcılık sözleşmesinde rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin kanunda net bir düzenleme bulunmaması sebebiyle uygulanacak hükümler doktrinde tartışılmıştır. Bu noktada tek satıcılık sözleşmesi sonrasında geçerli olan her rekabet yasağı anlaşmasının doğrudan TTK m.123'te öngörülen şartlara tabi olup olmayacağı sorunu gündeme gelecektir.

Konuya ilişkin ilk görüş, TTK m.102 vd. hükümlerinin kıyasen tek satıcılığa uygulanmasının mümkün olduğu yönündedir⁵⁴⁶. Ancak bu görüşe göre, TTK m.123'ün doğrudan tek satıcılık sözleşmesine uygulanabilmesi mümkün değildir. Çünkü TTK m.122/5'te bulunan düzenlemeye benzer bir düzenleme m.123 açısından getirilmemiştir ve bu düzenlemenin dar yorumlanması gerekir. Bu durum tek satıcılık sözleşmesi açısından m.123'ün doğrudan uygulanamayacağı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla taraflar anlaşma ile sadece sözleşme sonrası rekabet yasağı getirmiş fakat uygulanacak hükümler konusunda sessiz kalmış ise, TTK m.123 kıyas yoluyla uygulanabilir⁵⁴⁷. Aksi halde öncelikli olarak taraflar arasındaki anlaşma hükümleri uygulanacaktır.

⁵⁴³ KUNTALP, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), s. 295.

⁵⁴⁴ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 307.

⁵⁴⁵ ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 894.

⁵⁴⁶ Tek satıcının kendi ad ve hesabına işlem yapıyor olması sebebiyle acentenin mali durumuna ilişkin hükümler (TTK m. 113-116) uygulanmaz.

⁵⁴⁷ ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 895; KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 323.

Bu konuyla ilgili bizim de katıldığımız aksi görüş ise, m.123'ün doğrudan tek satıcılık sözleşmesine uygulanması gerektiği yönündedir⁵⁴⁸. Tek satıcının acenteden farklı olarak kendi ad ve hesabına işlem yapıyor olması, hukuki ve ekonomik bağımlılığının acenteye oranla daha az olmasını gerektiriyor olsa da sağlayıcının sözleşmenin güçlü tarafı olması ve ilişkinin münhasırlık temelinde işliyor olması tek satıcının iktisadi geleceğinin fiilen acenteden pek farklı olmadığını kabul edilmesini gerektirir. Tek satıcı açısından acente kadar sıkı olmasa da sağlayıcıya bir bağlılık söz konusudur. İlişki sona erdikten sonra tek satıcının aynı pazarda faaliyet göstermesi halinde sağlayıcının pazar üzerinde etkisi var ise tek satıcı üzerindeki baskısının da devam ettiği kabul edilmelidir. Uygulamada çoğunlukla tek satıcıların uzun süreli olarak, belirli pazar ile ilgili tecrübe ve yatırımda bulunması söz konusudur. Bu nedenle tek satıcının aniden sözleşme bitimi ile başka bir pazarda faaliyet göstermesi sık rastlanılan bir durum değildir. Tek satıcıya oranla güçlü konumda olan sağlayıcının tek satıcının başka kişilerle işlem yapmasını engelleme ya da pazar dengelerini değiştirme imkanının olduğunun kabul edilmesi gerekir. Ayrıca acentede olduğu gibi tek satıcılık ilişkisinin de sona ermiş olması her zaman taraflar arasında esaslı uyuşmazlıkların tamamen ortadan kalktığı anlamına gelmez. Sözleşme sona ermiş olsa bile sağlayıcının tek satıcının iradesini etkileme gücü bulunabilir. Bu nedenle sözleşme sonrasında kararlaştırılan rekabet yasağı anlaşmasında tek satıcının her zaman özgür iradesinin olduğunu varsaymak doğru değildir. Nitekim TTK m.122/5 gerekçesinde de *“Tek satıcının işletmeye (müvekkile) bağlılığının acente düzeyinde olmadığı, tek satıcının daha bağımsız bir konumda bulunduğu itirazı, tek satıcının işletme ile “arızî” sınırını aşan iş yapılması olgusunun varlığı karşısında gücünü yitirir”* ifadesi yer almaktadır⁵⁴⁹. Dolayısıyla acentenin denkleştirme talebine ilişkin TTK m.122/5 hükmünün hakkaniyete aykırı düşmedikçe tek satıcılık ile benzeri diğer tekel hakkı veren sürekli sözleşme ilişkilerinin sona ermesi hâlinde de uygulanacağı

⁵⁴⁸ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 167; GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s. 176; KIRCA, Franchise Sözleşmesi, s. 191; CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 69; GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 901.

⁵⁴⁸ Franchise sözleşmesi sonrasında geçerli olacak rekabet yasağının TTK m.123'te belirlenen şartları aşması halinde geçersiz olacağı hakkında bkz. ŞİMŞEK, Bahar, Franchising Sözleşmeleri, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 277.

⁵⁴⁹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 122/5. madde Hükümet Gerekçesi.

geniş yorumlanmalıdır⁵⁵⁰. Çünkü bu hüküm, acente ile tek satıcı ve diğer müvekkile “yeni” müşteri kazandıran sürekli iş yapma ilişkileri arasında denkleştirme talebi yönünden farklılık yaratmanın haklılık ve adalet temeli zayıf olması sebebiyle getirilmiştir⁵⁵¹.

Uygulama açısından, tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesinden sonra da tek satıcının her zaman özgür iradeye sahip olamayacağı gerçeği ve tek satıcının sağlayıcıya ait ürünlerin satımı için gerçekleştirdiği yatırım, edindiği müşteri çevresi ve kazandığı tecrübenin sözleşmenin sona ermesiyle önemsiz kalması göz önüne alındığında tek satıcının sağlayıcı karşısında genellikle ekonomik açıdan zayıf konumda olması söz konusudur. Bu halde koruyucu hüküm niteliğinde olan TTK m.123’ün kıyasen tek satıcılığa uygulanabilmesi gerekir⁵⁵². Aksi bir kabulün yapılması uygulamada sıklıkla zayıf konumda olan tek satıcının mağduriyetini doğuracak ve TTK m.123 amacından sapacaktır.

Tek satıcılık ilişkisi sona erdikten sonra kararlaştırılan rekabet yasağının TTK m.123 kapsamında değerlendirilmesinin kabul edilmesi halinde tek satıcının bağımsızlık unsurunu zedeleyeceği düşüncesine ulaşılabilirliği mümkündür. Tek satıcının uygulamada zayıf konumda olması sebebiyle hukuken korunması gerekse de hukuki ve ekonomik yönden bağımsızlığının zedelenmesi tek satıcının niteliği ile bağdaşmayacaktır. Ekonomik bağımsızlığa sahip olan tek satıcı, ticari hayatın getirdiği riskleri öngörme ve basiretli davranma yükümlülüğü altındadır⁵⁵³. Tek satıcının ekonomik riski bizzat taşıyor olması acente ile kendisini ayıran en önemli unsurlardandır. Ancak tek satıcı ile acentenin tamamen ayrı olduğunu kabul etmek

⁵⁵⁰ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA/ NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 890. Hükümün tekel hakkı veren ilişkilerle sınırlı tutulmaması gerektiği ile ilgili olarak bkz; **YUSUFOĞLU**, “Denkleştirme Talebinin Kıyasen Uygulanması İçin Gereken Kıyas Şartları Işığında Tekel Hakkı Vermeyen Sürekli Sözleşme İlişkilerine Uygulanması Sorunu”, s.166.

⁵⁵¹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 122/5. madde Hükümet Gerekçesi.

⁵⁵² **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 325; Akaryakıt bayileri açısından kıyasen TTK m.123’ün uygulanması gerektiği yönünde bkz. **SARIAKÇALI ALKAÇ**, Akaryakıt İstasyonu Bayilik Sözleşmesi, s. 367.

⁵⁵³ Basiretli davranma yükümlülüğü ile ayrıntılı bilgi için bkz. **BİNGÖL**, Muhammet Emin, Basiretli İş Adamı Gibi Hareket Yükümlülüğü: Özellikle Tacirin Ücret ve Cezai Şartın İndirilmesini İsteyememe, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 40 vd.

yani acentelik hükümlerinin kıyasen tek satıcılığa uygulanması bu iki sözleşme tipinin özdeşleşmesi anlamına gelmez bu iki sözleşme birbirinden farklıdır⁵⁵⁴.

Kanaatimizce tek satıcılık sözleşmesi sonrasında geçerli olacak rekabet yasağı sözleşme sırasında kararlaştırılmışsa, bu anlaşma uygun olduğu ölçüde TTK m.123'te öngörülen şartları taşıyarak yapılmalıdır⁵⁵⁵.

3. Rekabet Hukuku Sınırlamaları

Rekabet yasağı anlaşması, rekabeti sınırlayıcı niteliğinden dolayı, 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ve bu kanuna istinaden Rekabet Kurulu tarafından yapılan idari düzenlemelerin de konusunu teşkil etmektedir⁵⁵⁶. Dikey anlaşma taraflarının rekabet yasağını konu edinen anlaşmanın acentenin, tek satıcının veya franchise alanın rakip olmasını, iktisadi faaliyetini engellemesi sebebi ile rekabeti sınırladığı bunun da RKHK m.4 hükmüne aykırı olduğu kabul edilir⁵⁵⁷. Bu nedenle sözleşme sonrası rekabet yasağı anlaşması için öngörülen bir diğer düzenleme ise 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği'nde verilmiştir. Tek satıcılık sözleşmenin dikey anlaşma olması sebebiyle de Tebliğ m.5'te sözleşme sonrası rekabet kısıtlaması ile ilgili yapılan düzenlemenin tek satıcının rekabet yasağı anlaşması için taşınması gereken şartlardan olduğu kabul edilmelidir⁵⁵⁸.

Tek satıcılık sözleşmesi sonrasında tek satıcının rekabet etmesinin önüne geçilmesi rekabet hukuku ilkelere aykırıdır⁵⁵⁹. Bu ilkelerin amacı, sözleşme sona erdikten sonra tek satıcının başka sağlayıcılar ile sözleşme yaparak ticari faaliyetine devam edebilmesini sağlamaktır⁵⁶⁰. Bu şekilde, tek satıcının bir süreliğine dahi olsa pazar dışına çıkmasının önlenir. Bir dikey anlaşma niteliğini taşıyan tek satıcılık

⁵⁵⁴ İŞGÜZAR, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 41.

⁵⁵⁵ Franchise sözleşmesi sonrasında geçerli olacak rekabet yasağının TTK m. 123'te belirlenen şartları aşması halinde geçersiz olacağı hakkında bkz. ŞİMŞEK, Bahar, Franchising Sözleşmeleri, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 277.

⁵⁵⁶ GÖKSOY, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması", s. 896.

⁵⁵⁷ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 325.

⁵⁵⁸ bkz. Birinci Bölüm-III/A.

⁵⁵⁹ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 45.

⁵⁶⁰ AKKAN, Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinde Rekabet Etmeme Yükümlülüğü, s. 40.

sözleşmesi açısından, 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyeti Tebliği m.5/b sözleşmenin sona ermesinden sonraki döneme ilişkin olarak rekabet etmeme yükümlülüğünü düzenlemiştir. Bu hüküm uyarınca, tek satıcıya getirilen, mal ya da hizmet üretmesini, satın almasını, satmasını ya da yeniden satmasını yasaklayan doğrudan ya da dolaylı herhangi bir yükümlülüğün getirilmesi halinde bu sözleşme muafiyet kapsamı dışında kalacaktır⁵⁶¹. Ancak aynı fıkranın ikinci paragrafında normal koşullarda muafiyet kapsamında olmayan sözleşme sonrası rekabet yasağına ilişkin bir istisnaya yer verilmiştir. Bir başka ifade ile Tebliğ, sözleşme sonrasındaki rekabet yasağının belirli koşulları sağlaması halinde geçerli olacağını kabul etmiştir. Sözleşme sonrası rekabet yasağını içeren rekabet etmeme yükümlülüğünün bu istisna kapsamında değerlendirilebilmesi m.5/b düzenlemesinde yer verilen bütün koşulları içermesine bağlıdır⁵⁶².

4. Düzenlemelerin Birlikte Uygulanması

Tek satıcının rekabet yasağı hem TTK m.123'te hem de RKHK ve buna bağlı Tebliğ'de düzenlenmiştir. Rekabet yasağı anlaşmasının içeriğini düzenleyen bu iki hüküm arasındaki ilişkinin incelenmesi gerekir. Öncelikli olarak bu düzenlemelerin örtüştüğü durumlarda tek satıcının rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin hangi düzenlemelerin uygulanacağı ve dolayısıyla içeriğinin tespiti hususunda herhangi bir sorun yoktur. Ancak TTK m.123 ile Tebliğ'de rekabet yasağına ilişkin düzenlemelerin çakışması hangi hükümlere öncelik verileceği belirlenmelidir.

Bu noktada bir görüş, RKHK düzenlemelerine öncelik verilmesinin özel hüküm niteliğinde olan TTK m.123'ün işlevsiz kalmasına neden olacağı yönündedir. Bu halde normlar hiyerarşisinin de bir gereği olarak, TTK m.123 hükmüne uygun bir anlaşmanın esasen rekabet hukuku kurallarını ihlal etmeyeceğini, bu nedenle RKHK uygulamasından istisna tutulabilmesi gerekir⁵⁶³.

⁵⁶¹ Commission Regulation (EU) No 330/2010, art. 5/1-b.

⁵⁶² **GÜRZUMAR**, “2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar”, Prof. Dr. Fahiman s. 268 vd.

⁵⁶³ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 327.

Aksi yöndeki görüş ise, RKHK'ya üstünlük tanınması gerektiği yönündedir. Bu görüş, TTK m.123 hükmünün koruyucu amacından dolayı nisbi emredici nitelikte olduğunu⁵⁶⁴, Tebliğ tarafından getirilen düzenlemelerin bu amaca aykırı koşullar getirmesi halinde uygulanmayacağını ancak bu amaç doğrultusunda yapılan düzenlemelerin geçerli olduğunu savunmaktadır⁵⁶⁵.

Rekabet yasağının sınırlarına düzenleyen bu iki hükmün ilişkisini tespit etmek için öncelikli olarak amaçlarının ifade edilmesi gerekir. Herhangi bir kişiye getirilen rekabet yasağının amacı bu kişinin rekabetini engellemektir. Rekabet hukukunun ana amacı, rekabeti yasaklayan sınırlamalarının önüne geçilmesidir ve rekabet hukuku bu yönde düzenlemeler içerir. Benzer şekilde TTK m.123'ün amacı da rekabet sınırlamasını belirli kısıtlama ve koşullara tabi tutarak engellemektedir. Bu iki hükmün ortak olarak rekabet yasağının aşırılığını önleme ve kontrol altına alma amacını taşıdığını söyleyebiliriz. Bu halde iki hüküm arasında yasağın içeriğine ilişkin farklılık arz eden bir düzenleme bulunsa da amaç rekabeti kısıtlanan kişiyi korumaktır. Kanaatimizce Tebliğ'deki düzenlemeye TTK m.123 karşısında öncelik verilmesinin normlar hiyerarşisine aykırı olacaktır. Bir rekabet yasağı anlaşmasının öncelikli olarak m.123'te öngörülen şartları taşıması gerekmektedir, böylece paralel nitelik taşıyan Tebliğ şartlarını da yerine getirmiş olacaktır ve rekabet kısıtlamasının sınırlandırılması amacı karşılanmış olacaktır. Bununla beraber Tebliğ, TTK m.123 hükmünden farklı olarak kamusal anlamda da rekabeti koruma işlevini yerine getirmektedir. Bu halde Tebliğ düzenlemesine aykırı bir rekabet yasağı RKHK m.4'e aykırı olacaktır. Ancak bir anlaşmanın grup muafiyeti kapsamında belirlenen koşulları sağlamaması doğrudan hukuka aykırı olacağı anlamına gelmemektedir. Bu anlaşma için bireysel başvuru yolu açıktır. Başka bir ifadeyle bir rekabet yasağı anlaşması, Tebliğ koşullarına aykırı olsa dahi kamu düzeninin sağlanabileceği bir yol mevcuttur. Ancak bireysel bazda koruma sağlayan TTK m.123 hükmüne aykırılık halinde anlaşma doğrudan hukuka aykırı olacaktır. Bu noktada belirtmemiz gerekir ki, ileride detaylı olarak ele alacağımız şekilde, anlaşmanın TTK m.123 koşullarını taşıması

⁵⁶⁴ bkz. Üçünü Bölüm-IV/D.

⁵⁶⁵ **SARAÇ**, "6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", s. 724.

halinde, büyük oranda Tebliğ’de öngörülen koşulları da taşıması söz konusu olacaktır⁵⁶⁶.

B. Şekil Şartı

Tek satıcılık sözleşmesinde rekabet yasağı anlaşması, uygun olduğu ölçüde TTK m.123’te belirlenen şekil koşulunu taşımalıdır.

123. maddenin birinci fıkrası “*Acentenin, işletmesine ilişkin faaliyetlerini, sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonrası için sınırlandıran anlaşmanın yazılı şekilde yapılması ve anlaşma hükümlerini içeren ve müvekkil tarafından imzalanmış bulunan bir belgenin acenteye verilmesi gerekir.*” şeklinde rekabet yasağı anlaşmasının şekline ilişkin koşulu belirtilmiştir. Bu fıkra uyarınca rekabet yasağı anlaşmasının geçerliliği için ilk koşul anlaşmanın yazılı şekilde yapılmalı ve anlaşma hükümlerini içeren ve müvekkilce imzalanmış belgenin acenteye teslim edilmelidir⁵⁶⁷.

Rekabet yasağı anlaşmasının yazılı şekilde yapılması anlaşmanın geçerlilik şartıdır ve zayıf taraf olan acenteyi koruma amacı taşır⁵⁶⁸. Rekabet yasağı anlaşması acentelik sözleşmesine madde eklenerek yapılabileceği gibi ayrı yazılı bir anlaşma olarak da düzenlenebilir⁵⁶⁹. Ancak her şekilde rekabet yasağı anlaşmasının ve anlaşmada yapılan değişikliklerin asgari adi yazılı şekilde yapılması ve her iki tarafın da imzasının taşıması gerekir. Kanunda öngörüldüğü şekilde yazılı olarak yapılmayan rekabet yasağı anlaşmaları kesin hükümsüzdür⁵⁷⁰.

⁵⁶⁶ İki düzenleme arasında fark bulunan know-how devri şartı için bkz. Üçüncü Bölüm/IV-A İki düzenleme arasında fark bulunan azami süreye ilişkin açıklamalarımız için bkz. Üçüncü Bölüm/IV-C.

⁵⁶⁷ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 314.

⁵⁶⁸ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 123. madde Hükümet Gerekçesi

⁵⁶⁹ **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 316. Rekabet yasağının geçerli bir şekilde acentelik sözleşmesinde madde olarak yer alması hakkında; Yarg. 11. HD., 2015/6017 E., 2016/1035 K., 04.02.2016 T.(e.t. 27.11.2020 Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

⁵⁷⁰ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 313; **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 904; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 76; **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 317.

Kanun koyucunun geçerlilik şartı olarak yazılılık zorunluluğu getirdiği durumlarda taraflar arasındaki eşitsizlik ve bir tarafın korunması; üçüncü kişilerin korunması ya da hukuki güvenliğin sağlanması amaçlanır⁵⁷¹. Sona ermiş bir ilişki sonrasında bir tarafın rekabetinin bu ilişkiye taraf olmasından dolayı sınırlandırılması konusunda temkinli davranmak gerekir. Çünkü bu halde kişinin temel hakkı olan rekabet hakkı artık içinde bulunmadığı bir ilişki dolayısıyla kısıtlanacaktır. Rekabet özgürlüğü elinden alınan kişi anlaşmanın diğer tarafı karşısında korunmalıdır. Bu koruma da rekabet özgürlüğü kısıtlanacak kişinin rıza gösterdiği yasak hakkında bilgi sahibi olması ve düşünmesi sağlanarak gerçekleştirilir. Kanun koyucu bu nedenle sözleşme sonrası rekabet yasaklarının, rekabeti kısıtlanan kişinin korunması amacıyla yazılı yapılmasını öngörmüştür. Nitekim TTK m.123'te öngörülen şekil şartı acentenin söz konusu anlaşmaya yönelik bilgi edinmesini sağlamak ve düşünmesini sağlamaktır⁵⁷². Böylece acentenin güçlü durumda olan müvekkil karşısında düşünmeden karar vermesine engel olunacaktır ve acentenin korunması sağlanacaktır. Bu yönde TTK m. 123'te öngörülen yazılı şekle benzer şekilde TBK m. 444'te işçinin hizmet sözleşmesi sonrasında rekabetini kısıtlayan rekabet yasağı anlaşmasında da yazılı şekil geçerlilik koşulu olarak belirlenmiştir.

Tek satıcılık sözleşmesinden sonra uygulanacak ve tek satıcının sözleşme sonrasını faaliyetini kısıtlayacak anlaşmanın yazılı şekilde yapılması gerekir⁵⁷³. Bunun sebebi tek satıcının sözleşme sonrasında faaliyetlerinin kısıtlanmasıyla sağlayıcı karşısında zayıf duruma düşecek olması ve menfaatlerinin koruma altına alınmasının gerekli olmasıdır. Tek satıcının çalışma özgürlüğü sağlayıcı ile yapmış olduğu anlaşma sonucunda kısıtlanacaktır. Burada tek satıcının düşünmesini sağlamak, anlaşma hakkında net şekilde bilgi sahibi olmasını sağlamak ve anlaşmanın sağlayıcı lehine değiştirilmesinin önüne geçerek tek satıcının korunması sağlanacaktır. Bununla birlikte yazılı şekilde ispat kolaylığı da sağlanmış olacaktır.

⁵⁷¹ **EREN**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 299 vd.; **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 146.

⁵⁷² **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 72.

⁵⁷³ **SARIAKÇALI ALKAÇ**, Sezin E., Akaryakıt İstasyonu Bayilik Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 368. Aksi yönde, **SORKUN**, Tacir Yardımcıları ile Akdedilen Rekabet Yasağı Anlaşmaları, s. 124.

Bu noktada tek satıcılık sözleşmesinin şekle bağlı bir sözleşme değilken rekabet yasağı anlaşmasının yazılı şekle bağlı olarak yapılmasının uygun olmayacağı düşüncesi ortaya çıkabilir ancak benzer nitelikli acentelik sözleşmesi ve hizmet sözleşmesi de şekle bağlı olmadığı halde sözleşme sonrası rekabetini kısıtlayan rekabet yasağı anlaşmaları yazılı şekle bağlanmıştır⁵⁷⁴. Kanun koyucu, rekabet yasağının etkisinden dolayı sözleşmenin kendisi yazılı şekil koşuluna bağlı olmasa da rekabet yasağı anlaşmasının kanunen yazılı şekle tabi tutulmasını öngörmüştür. Ayrıca belirtmeyiz ki, rekabet yasağı anlaşmasında yapılacak değişiklikler de TBK m.13 uyarınca yazılı şekilde yapılmalıdır. TBK m.13 hükmü, var olan sözleşmenin değiştirilerek ayakta tutulması ve muhafaza edilmesi amacını güder bu nedenle, değişiklik sözleşmenin tabi olduğu şekle tabidir⁵⁷⁵.

Tek satıcılık sözleşmesindeki rekabet yasağı anlaşmasına TTK m.123'te öngörülen yazılı şekil uygulanacağından sözleşmede rekabet yasağının konusu, süresi veya sınırlarına ilişkin bir düzenleme yer almadığında, TTK m.123 sınırlamaları uygulanacağından yazılı şekil şartına ilişkin bir eksiklikten söz etmek mümkün değildir⁵⁷⁶.

TTK m.123 uyarınca, rekabet yasağı anlaşmasının yazılı olması koşuluna ilave olarak anlaşma hükümlerini içeren ve müvekkil tarafından imzalanmış bir belgenin de düzenlenmesi ve makul bir süre içinde acenteye verilmesi gerekir⁵⁷⁷. Belgenin acenteye verilmesindeki amaç, acentenin anlaşmanın içeriği ile ilgili olarak her zaman

⁵⁷⁴ Rekabet yasağı esas sözleşmede hüküm olarak yazılmışsa bu halde esas sözleşmenin de yazılı şekilde yapılması gerekecektir.

⁵⁷⁵ **EREN**, Borçlar Genel, s. 1409.

⁵⁷⁶ **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 892; **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 307; **GÖKSOY**, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması", s. 905- 906.

⁵⁷⁷ Rekabet yasağı anlaşmasının hükümlerini içeren belgenin acenteye verilmesinin yazılılık koşulu ile birlikte geçerlilik koşulu olduğu yönünde bkz. **GÖKSOY**, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması", s. 906; **SARAÇ**, "6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", s. 724. Aksi yönde yazılılık koşulunun geçerlilik koşulu, belge tesliminin ise tamamlanabilir işlem olması hususunda bkz. **ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN**, Ticari İşletme, s. 893; **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 314 – 315. **YILMAZ**, "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel", s. 320.

bilgi sahibi olması, açıklık, emniyet ve garantidir⁵⁷⁸. Nitekim anlaşmanın imzalanması ile uygulanması arasındaki zamanın uzun olması acentenin imzalamış olduğu koşulları unutmamasına sebep olabilecektir⁵⁷⁹. Acenteye belgenin verilmesi ve bu kapsamda acentenin bilgilendirilmesiyle ayrıca anlaşmanın kurulup kurulmamasıyla ilgili tereddütlerin ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır⁵⁸⁰. Belge ile anlaşma arasında uyumsuzluk bulunması durumunda acente lehine olan belgenin esas alınması gerekir⁵⁸¹.

Kanaatimizce tek satıcılık sözleşmesi sonrasındaki rekabet yasağı anlaşmasında belgenin tek satıcıya teslimi anlaşmanın geçerlilik koşulu olmamalıdır⁵⁸². Tek satıcı acenteden farklı olarak kendi ekonomik riskini üstlenmektedir, bu halde acente için belge teslimi ile getirilen koruma tek satıcılık açısından şart olmamalıdır. Belgenin verilmesindeki anlaşmanın içeriği ile bilgi sahibi olunması, açıklık, emniyet ve garanti amaçlarının sağlanması anlaşmanın yazılı olarak yapılması ile sağlanacaktır. Kaldı ki basiretli davranmak zorunda olan tek satıcı anlaşmanın içeriğini kontrol etmekle yükümlüdür. Belge tesliminin yapılmaması halinde anlaşmayı geçersiz kılmak bu halde ticari hayat ile bağdaşmayacaktır.

C. Tazminat Ödenmesi

Tek satıcının sözleşme sonrasında sözleşme sırasında gerçekleştirdiği faaliyetleri gerçekleştirmeyeceğine dair borç altında girmesinin karşılığı olmalıdır. Aksi halde tek satıcı sözleşmenin sona ermesinden sonra tek satıcılık faaliyetlerini sağlayıcıya rekabet oluşturacağı gerekçesiyle sürdüremeyecek ve menfaat eşitsizliği

⁵⁷⁸ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 77.

⁵⁷⁹ SARAÇ, "6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", s. 723.

⁵⁸⁰ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 77.

⁵⁸¹ ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s.893; CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s.78.

⁵⁸² Franchise sözleşmeler açısından yazılılık unsurunun geçerlilik şartı fakat belge tesliminin bir koşul olmadığı yönünde bkz. KIRCA, Çiğdem, Franchise Sözleşmesi, s.191. Yazılılık ve dolayısıyla belge teslim şartının olmadığı yönünde bkz. GÜRZUMAR, Franchise Sözleşmeleri, s.176. Franchise sözleşmesi ile ilgili öne sürülen bu görüşler tek satıcılık için geçerli kabul edilebilir. Her iki sözleşmenin de sürekli nitelikte olması ve işlemlerin tek satıcı ve Franchise alanın kendi ad ve hesabına yapıyor olması sağlanan koruma ihtiyacı anlamında benzer niteliktedir.

ortaya çıkacaktır. Burada tazminatın amacı, tek satıcının çalışma ve sözleşme yapma özgürlüğünün kısıtlanması sebebiyle yasak süresindeki kaybının ve yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması için uygun bir bedel ile denkleştirilmesi ve menfaat dengesinin sağlanmasıdır⁵⁸³.

Kanun koyucu, rekabeti kısıtlanan tarafı koruma düşüncesiyle borçlar hukukunun genel ilkelerinden sapmış ve kanuni bir talep hakkı yaratmıştır⁵⁸⁴. Bu yönde TTK m.123 hükmü, “*Müvekkilin, rekabet sınırlaması dolayısıyla, acenteye uygun bir tazminat ödemesi şarttır.*” ifadesi ile rekabet yasağı anlaşmasında rekabet sınırlaması sebebiyle acenteye uygun bir tazminat ödemesini zorunlu kılmıştır. Bu tazminat rekabet yasağı anlaşmasının geçerlilik şartı olarak değil doğrudan kanundan doğan bir sonuç olarak ele alınmalıdır⁵⁸⁵. Tek satıcının rekabet yasağı karşılığındaki menfaati bu hükmün uygulanması ile sağlanır. Tek satıcılık sözleşmesi rekabet yasağı anlaşmasında da karşı edim olarak sağlayıcının da tek satıcıya uygun bir tazminat ödemesi gerekir.

Rekabet yasağı anlaşmasında rekabet etmeme borcunun mali karşılığı olarak uygun bir tazminatın ödenmesi ile rekabet yasağı anlaşması tam iki tarafa borç yükleyen ve edimler arası dengeye dayanan karşılıklı akit niteliği kazanmıştır⁵⁸⁶. Rekabet yasağı anlaşmasında tek satıcının borcu, sağlayıcıyla rekabet etmeme şeklinde olumsuz, sağlayıcının borcu ise, karşı edim olan tazminatın ödenmesi şeklinde olumlu bir edimdir⁵⁸⁷.

Burada ele alınan tazminat gerçek anlamda yani bir zararın giderilmesi anlamına gelen teknik anlamda kullanılan bir yaptırım niteliğinde değildir⁵⁸⁸. Burada tazminat ile ifade edilen rekabet yasağına uyma sebebiyle tazminat yani yapmama

⁵⁸³ ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 893; GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 916; SARAÇ, “6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, s. 725.

⁵⁸⁴ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 99.

⁵⁸⁵ GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 905-906.

⁵⁸⁶ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 315; CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 99.

⁵⁸⁷ Acentelikte rekabet yasağına ilişkin CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 68.

⁵⁸⁸ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 98.

ediminin karşı edimi olan ücretin ödenmesidir⁵⁸⁹. Bu nedenle “tazminat ifadesi yerine “bekleme ücreti” ibaresi tercih edilebilir⁵⁹⁰.

Tazminat ödenmesi kararlaştırılmamış olmasa bile tazminatın zorunlu kanuni sonuç olması sebebiyle tek satıcı tazminata hak kazanacaktır⁵⁹¹. Bu hakkın kanundan doğması sebebiyle de taraflarca kaldırılması mümkün değildir. Bu yükümlülüğünün kaldırılması halinde kural olarak, rekabet yasağı anlaşmasının tamamen geçersiz olması sonucu doğacaktır⁵⁹². Bu nedenle tarafların tazminatın kaldırılması ya da buna eş sonuç doğuracak şartlar belirme hakkı bulunmamaktadır⁵⁹³.

Rekabet yasağı anlaşmasının uygulanmaya başlanmasından sonra tek satıcının başka bir mesleği icra etmeyi başlaması, hastalığı veya başka bir sebeple faaliyet göstermemesi tazminat talep hakkına engel olmayacağı gibi tazminat miktarının indirilmesine ya da uyarlanmasına da sebep olmaz⁵⁹⁴. Burada yapmama borcunun iradi olarak yapılmaması halinde dahi anlaşmaya uygun davranış vardır çünkü rekabet edilmeme borcu yerine getirilmektedir⁵⁹⁵.

Tek satıcıya ödenecek tazminat miktarının m.123'te öngörülen kapsam doğrultusunda olması gerekir. Yasağın kapsamı ile bağlantılı olarak tazminat miktarının belirlenmesi gerekir. Bir başka anlatımla, yasağın kapsamının genişliği

⁵⁸⁹ **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 326.

⁵⁹⁰ “Bekleme ücreti” teriminin kullanılması yönünde; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 99; **SARIAKÇALI ALKAÇ**, Akaryakıt İstasyonu Bayilik, s. 368. “Rekabet yasağına uyma ücreti” teriminin kullanılması yönünde; **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 326.

⁵⁹¹ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 316; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 90; **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 326.

⁵⁹² **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 916.

⁵⁹³ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 317.

⁵⁹⁴ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 318; **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 327; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 100.

⁵⁹⁵ **DURAL**, Akitten Doğan Yapmama Borçları, s. 14.

veya darlığı ile tazminat miktarının paralel olması gerekir⁵⁹⁶. Tazminatın “ödeme” ibaresi genellikle edimin para olarak ele alınmasındandır, ancak edimin para yerine hisse senedi, taşınmaz gibi başka bir hak veya değer olması mümkündür. Önemli olan zayıf tarafın hukuki konumunu iyileştiren bir getiri olmasıdır⁵⁹⁷.

Kanun koyucu tazminatın belirlenmesinde net ve belirli bir ifade kullanılmamış, ancak “uygun bir tazminat” ifadesine yer vermiştir. Tazminatın uygun olması rekabet yasağından kaynaklanan kazanç kaybı ile rekabet edilmemesi sebebiyle elde edilen menfaatin tespitinin yapılmasının gerektirir. Tespit edilen menfaatler arasında dengenin kurulması halinde tazminat miktarı “uygun” kabul edilir⁵⁹⁸. Uygun tazminat acentenin dezavantajlı durumunu büyük oranda giderecek ve aynı zamanda acentenin sakınma yükümlülüğünü sağlayacak miktarda olmalıdır⁵⁹⁹. Uygun tazminat miktarı belirlenirken, sözleşme dönemindeki gelir, yapmama edimi sebebiyle muhtemel kayıp ve kaçırılan fırsatlar gibi objektif kriterler dikkate alınmalıdır⁶⁰⁰. Objektif değer hesaplanmasında tek satıcının sözleşme sırasında gerçekleştirdiği faaliyetler sonucu elde ettiği brüt gelirin ortalaması esas alınır⁶⁰¹. Tazminatın hesaplanma kriterleri verilmemiş olsa da burada portföy tazminatında olduğu gibi, son beş yıl üzerinden ortalama alınarak hesaplanacak gelir talep edilebilmelidir⁶⁰². Ayrıca taraflarca kararlaştırılan tazminat miktarı bu ortalamanın üzerinde ise veya miktarın somut olayın özelliklerine göre ödenmesi gereken miktarın üzerinde olması halinde

⁵⁹⁶ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 311; **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 912.

⁵⁹⁷ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 108.

⁵⁹⁸ **KAYA**, Mustafa İsmail, Acentelik Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2004, s. 411.

⁵⁹⁹ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 316; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 103.

⁶⁰⁰ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 316.

⁶⁰¹ Acentelik sözleşmesinde rekabet yasağı anlaşmasında tazminatın objektif değerinin acenteye yapılan ödemeler ve özellikle acentenin faaliyet gösterdiği son yıllarda elde ettiği gelirlerin ortalaması kullanılabilirliği yönünde; **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 918; **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 330.

⁶⁰² **POROY/YASAMAN**, Ticari İşletme Hukuku, s. 291. Burada gelirden anlaşılması gereken komisyon/ücret geliridir. Brüt gelir esas alınmalıdır. **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 919. Bu ortalamanın azami sınır olarak değerlendirilmemesi gerektiği zira acentenin rakip müvekkille iş yapılması halinde sözleşme süresince elde edilen gelirden daha iyi bir gelir elde etme ihtimali olabileceği yönünde; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s.104.

anlaşma geçerli olacaktır⁶⁰³. Bu durumda tacir sıfatını haiz olduğu kabul edilen sağlayıcının basiretli davranma yükümlülüğü altında olduğu için indirim isteme hakkı bulunmamaktadır⁶⁰⁴. Tazminat miktarı sağlayıcının ekonomik açıdan yıkımına yol açacak şekilde yüksek olması ahlaka aykırı olacağından “uygun tazminat” söz konusu olmayacaktır⁶⁰⁵.

Uygunluk değerlendirmesi esas sözleşmenin sona erdiği ve anlaşmanın yürürlüğe girdiği andaki koşullar esas alınarak yapılmalıdır⁶⁰⁶. Nitekim taraflar uygun tazminatı belirlerken mevcut konumlarının, yani mevcut piyasa yapısı, iş olanakları, umutları vs. gibi koşulların etkisi altında yapacaktır⁶⁰⁷.

Tazminat miktarının hesaplanmasında sözleşme sona erdikten sonra başka faaliyetlerden elde edilen kazançların, emeklilik gibi sosyal güvenlik gelirlerin ya da denkleştirme taleplerinin bu tazminattan indirilmesi mümkün değildir ancak tazminat miktarının hesaplanmasında bu hususların dikkate alınması gerekir⁶⁰⁸. Denkleştirme tazminatı karşılığında ödenen bedel ve rekabet yasağı için öngörülen tazminat karşılıkları menfaatlerin farklı olması sebebiyle alternatif olarak kullanılamazlar. Dolayısıyla denkleştirme bedelini talep hakkı veya bunun ödenmesi rekabet yasağı için kararlaştırılan veya hükmedilen uygun tazminatı ortadan kaldırmaz veya tenkisi için bir sebep teşkil etmez. Bu yöndeki anlaşmalar geçersizlik yaptırımına (TTK m.123/4) tabidir⁶⁰⁹.

⁶⁰³ **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 331.

⁶⁰⁴ Aynı yönde bkz. **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s.105; **SORKUN**, Tacir Yardımcıları ile Akdedilen Rekabet Yasağı Anlaşmaları, s. 110.

⁶⁰⁵ Tacirin basiretli davranma yükümlülüğünden kaynaklı olarak ücrette indirim istemeyeceği ve ahlaka aykırılık sınırı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **BİNGÖL**, Basiretli İş Adamı Gibi Hareket Yükümlülüğü: Özellikle Tacirin Ücret ve Cezai Şartın İndirilmesini İsteyememe, s. 101 vd. Madde metninde uygun tazminat ibaresinden dolayı müvekkile bu hakkın tanınması gerektiği görüşü için bkz. **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 332.

⁶⁰⁶ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 104; **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 329.

⁶⁰⁷ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 107.

⁶⁰⁸ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 920; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 101.

⁶⁰⁹ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 319.

Uygun tazminat miktarı bu kapsamda taraflarca kararlaştırılabilir. Anlaşmada tazminata ilişkin bir oran belirlenmemişse uygunluk ölçütü kapsamında yine tazminat talep edebilir⁶¹⁰. Anlaşmada rekabet etmeme borcu karşılığında uygun olmayan bir tazminatın tespit edilmesi halinde de anlaşma geçerli olacaktır. Bu halde kanundan doğan talep hakkına dayanarak uygun oranın altındaki miktar için dava açabilecektir⁶¹¹.

Taraflar tazminata ilişkin hususlarda sessiz kalmış ise ya da en geç rekabet yasağı anlaşmasının yürürlüğe girdiği zamana kadar bir anlaşmaya varamamış ise tazminat hakkının dava yoluyla ileri sürmesi ve hâkimden uygun tazminat miktarının belirlenmesini talep edilmesi mümkündür⁶¹². Bu durumda, tazminat miktarı hâkimin takdir yetkisine (TMK m.4) göre belirleneceğinden, dava dilekçesinde asgari bir miktar belirtmek suretiyle, tazminat talebinin belirsiz alacak davası yoluyla ileri sürülmesi mümkündür⁶¹³. Tazminatın uygunluk kapsamında değerlendirilmesi hâkimin takdir yetkisini kullanmada yardımcı ölçüt ve yedek hukuk kuralı niteliğindedir. Uygunluk ifadesi ile, karşı edim olarak ortaya çıkan tazminatın her şekilde koruma işlevine sahip ve net kısıtlayıcı bir değerden ziyade somut ilişki niteliğinin gereklerince düzenlenebilir olması sağlanmıştır⁶¹⁴.

Tazminatın ne zaman ve ne şekilde ödeneceği ile ilgili TTK m.123'te açıklık bulunmamaktadır. Tarafların tazminatın ifa zamanı ve ifa şekli ile anlaşması mümkündür. Tarafların bu husus ile anlaşmaya varamamaları halinde mahkeme tarafından tazminatın peşin ya da taksitler halinde ödenmesine ve ifa zamanına hükmedilmesi mümkündür⁶¹⁵. Tazminatın amacı göz önüne alındığında ifanın peşinen

⁶¹⁰ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 100.

⁶¹¹ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 108; GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 919.

⁶¹² YILMAZ, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 331.

⁶¹³ GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 916.

⁶¹⁴ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 102 -103

⁶¹⁵ GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 921.

ve esas sözleşmenin sonlanmasıyla, yani anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte yerine getirilmesi uygun olacaktır⁶¹⁶. Rekabet etmeme borcunun sürekli nitelikte olması sebebiyle tazminatın peşinen ödenmesi uygun olacaktır⁶¹⁷.

IV. REKABET YASAĞININ SINIRLARI

Uygulamada genellikle rekabet yasağı sınırının geniş tutulması eğilimi vardır. Sağlayıcı, çıkarlarının etkin korunması için rekabet yasağı kapsamını mümkün olduğunca geniş tutma eğiliminde olacaktır. Tek satıcı ise yasağın karşılığında tazminat elde etse bile, yasağın dar kapsamlı olmasını tercih edecektir.

Bu noktada rekabet yasağı amacının tek satıcının faaliyetlerini tümüyle önlemek değil, taraflar arasındaki rekabet oluşturacak davranışların önlenmesi olduğu ifade edilmelidir⁶¹⁸. Taraflar arasında bu amacın gerçekleştirilmesine yönelik dengenin sağlanması rekabet yasağı konusunun ve süresinin net şekilde belirlenmesine bağlıdır. Tek satıcıya sözleşme sonrası getirilen rekabet kısıtlamasına ilişkin sınırlara TTK m.123 hükmünde ve Tebliğ’de yer verilmiştir. Rekabet yasağı anlaşmasının amacına ulaşmasına sağlamak adına kanun koyucu anlaşmayı konu, bölge ve süre sınırlaması öngörmüştür⁶¹⁹.

A. Konu Bakımından Sınırlama

Tek satıcılık sözleşmesinde yapılan rekabet yasağı anlaşması sonucunda tek satıcının hangi kapsamdaki faaliyetlerinin engellendiği tespit edilmelidir. Bu konuda, kıyasen uygulama alanı bulan TTK m.123 hükmü ve Tebliğ’de düzenlemeye yer verilmiştir.

⁶¹⁶ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 109,111; GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 921.

⁶¹⁷ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 318.

⁶¹⁸ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 310.

⁶¹⁹ TANDOĞAN, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, s. 22.

TTK m.123 hükmünde öngörülen rekabet yasağı anlaşması sözleşme sonrası için ticari faaliyetlerinin sınırlandırılmasını konu alır. Hükümde acentelik sözleşmesi sonrasında düzenlenen rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin olarak “... *kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin taalluk ettiği konulara ilişkin olabilir. ...*” ifadesine yer almaktadır. Bu ibare lafzı itibarıyla acentenin işletmesi kapsamında yürütülen tüm faaliyetleri kapsar⁶²⁰. Acentenin faaliyet kapsamından kastedilen acentenin işletmesine dair bütün faaliyetleri değıildir⁶²¹. Yasağın konu bakımından kapsamını, “acentenin işletmesine ilişkin faaliyetleri” olarak ele almak gerekir. Dolayısıyla rekabet yasağı anlaşması ile rekabeti kısıtlanan bir acentenin kısıtlanan faaliyeti dar yorumlanmalı, yalnızca acentelik sözleşmesi kapsamında yapmaya yetkili olduğu ve rekabet yaratacak faaliyetlerden (müvekkil için pazarlaması yapılan mal veya hizmetler) ibaret olarak ele alınmalıdır⁶²². TTK m.123 hükmünün kıyasen tek satıcılık sözleşmesine uygulanması halinde rekabet yasağı anlaşması, tek satıcılık sözleşmesi boyunca tek satıcının üstlendiğı faaliyetleri konu alacaktır. Acentelikte olduğu gibi faaliyetlerin kapsamı tek satıcının işletmesine ilişkin işlem ve fiilleri ile kısıtlı olmalıdır.

Tebliğ’de yer alan düzenlemeye göre ise,⁶²³ sözleşme sonrası rekabet yasağının geçerliliğı için öncelikle sözleşme konusu mal ya da hizmetlerle rekabet halinde olan faaliyetlere ilişkin olması gerekli kılınmıştır. Dolayısıyla tek satıcıya sözleşme sonrasında rekabet etmeme yükümlülüğü getirilmesi halinde bu yükümlülük yalnızca tek satıcılık sözleşmesi süresince gerçekleştirdiğı pazarlama faaliyetleri açısından geçerli olacaktır.

Her iki düzenleme de sözleşme sonrasında devam edecek rekabet kısıtlamasının, konu bakımından sınırlamasında, paralellik gösterir. Bu halde konu bakımından TTK m.123 maddeye uygun olmayan bir sınırlamanın zaten RKHK m.4

⁶²⁰ **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 322.

⁶²¹ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 309.

⁶²² **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 912.

⁶²³ 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliğ m. 5/b; Commission Regulation (EU) No 330/2010 art. 5-3/a.

uyarınca geçersiz olması sonucu doğacaktır⁶²⁴. Buna göre, tek satıcının rekabet yasağı sonrasındaki rekabet kısıtlaması yalnızca sözleşme süresince idame ettirdiği faaliyetleri konu alabilir. Tek satıcı, sözleşme süresince sağlayıcıdan ürün satın alacak; bu ürünlerin satışını ve sürümün artırılmasına yönelik işlemleri yapacaktır. Dolayısıyla rekabet yasağı anlaşması tek satıcının bu faaliyetlerini konu almalı ve bu faaliyetleri yapmama borcu yüklemelidir. Bu sınırları aşan bir rekabet yasağı geçersiz olacaktır⁶²⁵.

Tek satıcının sözleşme sonrası rekabet kısıtlamasının sözleşmeye ilişkin faaliyetlerle ilgili olması koşuluna ek olarak Tebliğ, anlaşmanın geçerliliği için know-how'un varlığı ve korunmasını zorunlu tutmuştur. Buna göre, sözleşme süresince sağlayıcı tarafından alıcıya devredilen know-how'un korunmasının zorunlu olması gerekmektedir⁶²⁶.

Rekabet Kurulu 2011 tarihli kararında ilaç pazarlaması alanında faaliyet gösteren şirket ile ecza depoları arasındaki münhasır dağıtım sözleşmelerinin know-how devri içermemesi nedeniyle sözleşme sonrası rekabet etmeme yükümlülüğünü içeren anlaşma muafiyet kapsamı dışında bırakılmış ve hukuka aykırı kabul edilmiştir⁶²⁷.

⁶²⁴ **KENDİGELEN**, Abuzer, Türk Ticaret Kanunu-Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 116.

⁶²⁵ Rekabet yasağı anlaşmasının konusunun somut faaliyetlerle sınırlı olması, bu nedenle akaryakıt istasyonu bayilik sözleşmesi sadece benzin ve motorin türlerinin yeniden satımına ilişkin; akaryakıt bayisine yüklenen sözleşme sonrası rekabet yasağının, sadece benzin ve motorin türlerinin yeniden satımına yönelik olması gerekeceği, ayrıca akaryakıt bayisinin, LPG satışı yapmasının da yasaklanması halinde konu dışına çıkılacağı yönünde bkz. **AKKAN**, Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinde Rekabet Etmeme Yükümlülüğü, s. 40.

⁶²⁶ 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliğ m. 5/b; Commission Regulation (EU) No 330/2010 art. 5-3/c. Fikri haklardan sayılan know-how kullanıma ilişkin kısıtlama getirilmesi dikey anlaşmanın daha verimli gerçekleşmesini sağlayacağından muafiyet kapsamında ele alınmıştır. Bir başka ifade ile dikey anlaşmanın amacına ulaşması için fikri haklara ilişkin kısıtlama getirilmesi uygun sebep olarak ele alınır. European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 31. Fikri haklara ilişkin kısıtlamaların muafiyet kapsamında değerlendirilmesi için gereken koşullar için bkz. Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 4.

⁶²⁷ Türkiye içerisinde üç ayrı coğrafi bölgede dağıtım faaliyetlerini yerine getirmek üzere anlaşılan üç ecza deposu arasındaki ayrı münhasır dağıtım sözleşmelerinde Tebliğ m.5/b hükmünde öngörülen koşulları değerlendirmiştir. Sözleşmeler pazar payı sebebiyle grup muafiyeti sınırları dışında kalmış bu nedenle bireysel muafiyet değerlendirilmesi yapılmıştır. Söz konusu kararda rekabet etmeme yükümlülüğü sözleşmelerin feshinden itibaren bir yıl süre ile kısıtlı tutulmuş olsa da sözleşmelerin know-how devri içermemesi nedeniyle muafiyet kapsamı dışında bırakılmış ancak bireysel muafiyet kapsamında değerlendirilmiştir. Rekabet Kurulu 2011-1-132 tarih ve 11-54/1389-497 sayılı kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=f3b28f86-29cf-478d-abd0-a1d23287805d> (e.t.18.08.2020).

Know-how Tebliğ’de “Sağlayıcının tecrübe, denemeleri sonucu elde ettiği ve patentli olmayan, uygulamaya yönelik, gizli, esaslı ve belirlenmiş bilgi paketi” şeklinde tanımlanmıştır (Tebliğ m.3). Muafiyet için know-how koşulunun mecburi tutulmasındaki amaç aralarında herhangi bir işbirliği ve sözleşme ilişkisi kalmamış olan iki taraftan birinin rekabetinin yasaklanabilmesinin makul ve haklı görülebilir bir gerekçeye sahip olmasını sağlamaktır⁶²⁸. Know-how’un bir kez verildiğinde geri alınması mümkün değildir ve sağlayıcının know-how’ı koruyamadığı hallerde zarara uğraması söz konusu olacaktır. Know-how, sağlayıcının sözleşme konusu mallarla ilgili olarak alış, satış gibi pazarlama bilgilerini içerdiğinden son derece önemlidir⁶²⁹.

Kılavuz sözleşme ilişkisinde know-how transferinin esaslı ve zorunlu olduğu durumlarda rekabet etmeme yükümlülüğünün haklı görülebileceğini belirtmiştir⁶³⁰. Know-how transferinin yoğun olduğu durumlarda rekabet etmeme yükümlülüğü gibi dikey kısıtlamaların yatırımları ve know-how bütünlüğünü korumak için gerekli olacaktır⁶³¹. TTK m.123 bu yönde açık bir düzenleme içermemektedir. Ancak, tek satıcının sağlayıcıya ait sırları, sağlayıcının menfaati bitene kadar, bu ticari sırın know-how niteliği olsun olmasın saklamak zorundadır. Tarafların karşılıklı bilgi verme yükümlülüğü taraflar arasında bilgi alışverişini gerekli kılar. Bu bilgiler, tarafların gizli tutmak istediği konular, sınırlı bir çevre tarafından bilinen konular ve tarafların işletmesiyle ilgili konuları kapsamaktadır⁶³². Karşılıklı paylaşılan bilgilerin korunmasına yönelik olarak da sır saklama yükümlülüğü ortaya çıkacaktır⁶³³. Sır saklama yükümlülüğü kapsamında müşteri listeleri, fiyat hesaplamaları, satış politikaları, teknik veriler, personele ilişkin veriler öğretide örnek olarak sayılmıştır⁶³⁴. Sözleşme süresince sadakat yükümlülüğünün devamı olarak kendisini gösteren sır

⁶²⁸ **KÜRZUMAR**, “2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar”, s. 269.

⁶²⁹ European Commission Guidelines on Vertical Restraints, N. 68.

⁶³⁰ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 121

⁶³¹ Dikey Anlaşmalara İlişkin Kılavuz N. 97.

⁶³² **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 98.

⁶³³ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 157.

⁶³⁴ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 81; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 157; **TANDOĞAN**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 47.

saklama yükümlülüğü sözleşme sonrasında da devam etmelidir⁶³⁵. Bu yükümlülüğün devam etmesi tek satıcılık sözleşmesinin sürekli borç ilişkisi niteliğine uygun olacaktır. Bu husus ile ilgili açık hüküm bulunmasa da haksız rekabete ilişkin TTK m.54 vd. hükümlerinde üretim ve iş sırlarını hukuka aykırı olarak ifşa edilemeyeceği ve ticari sırlardan haksız yere faydalanılamayacağı öngörülmüştür. Bu nedenle TMK m.2 ve haksız rekabete ilişkin hükümler çerçevesinde de sözleşme sonrasında sır saklama borcunun sözleşme bitimi ile sona ermediği kabul edilmelidir⁶³⁶. Doğruluk ve güven kuralları, sürekli bir sözleşmenin sona ermesinden sonra her iki sözleşme tarafına da kendisince bilinen diğer tarafa ait menfaatleri koruma ve davranışlarını diğerine zarar gelmeyecek şekilde düzenleme borcunu yüklemektir⁶³⁷. Sır saklama yükümlülüğü, bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılmasına izin verildiği veya bilgilerin saklanmasında menfaatin kalmadığı anına kadar devam eder⁶³⁸. Somut olayın özelliklerine göre de ne zamana kadar yükümlülüğün devam edeceği ve kapsamının ne olacağının belirlenmesi söz konusudur⁶³⁹.

Tek satıcılıkta sır saklama yükümlülüğünün sözleşme sonunda devam ediyor olması ve know-how bu kapsamda değerlendirildiğinden, TTK m.123 ile Tebliğ arasında çelişen bir düzenleme yoktur⁶⁴⁰.

Rekabet Kurulu 2019 tarihli bir başka kararında⁶⁴¹ rekabet etmeme yükümlülüğünün kapsamının net şekilde sözleşme konusu mal veya hizmetlerle sınırlandırılmamış olması dolaylı olarak rekabet eden” ve “rekabete girme kapasitesi

⁶³⁵ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 82; **TANDOĞAN**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s.47; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 158.

⁶³⁶ **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 282.

⁶³⁷ **İŞGÜZAR**, Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 82.

⁶³⁸ **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 158.

⁶³⁹ **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 283.

⁶⁴⁰ **SARIAKÇALI ALKAÇ**, Akaryakıt İstasyonu Bayilik, s. 365.

⁶⁴¹ Kararda, franchise sözleşmesi sonrasında geçerli olacak şekilde rekabet etmeme yükümlülüğünün Tebliğ kapsamında incelemesini gerçekleştirmiş ve rekabet yasağının muafiyet koşullarını sağlamadığı kararını vermiştir. Söz konusu kararda, franchise verenin franchise alan teşebbüsler ve hatta bu teşebbüslerin çalışanlarına sözleşme sonrasında iki yıl geçerli olacak şekilde rekabet etmeme yükümlülüğü öngörmektedir. Kurul, bu yükümlülüğünün Tebliğ m.5/b hükmünde öngörülen bir yıllık süre şartını aşması, rekabet etmeme yükümlülüğü kapsam ve bölgesinin sınırlandırılmamış olması sebepleriyle grup muafiyeti ve bireysel muafiyet kapsamında olmadığına karar vermiştir. Rekabet Kurulu 07.02.2019 tarih ve 19-06/64-27 sayılı kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=4fa090f5-bdc3-4041-b8fc-953e97476ded> (e.t. 19.08.2020).

olan” faaliyetlerin de yükümlülük kapsamına girmesi ve sağlayıcının faaliyet alanı bünyesine dahil olmayan hizmetleri de içine alacak şekilde yorumlamaya açık olduğu gerekçesiyle muafiyet kapsamında olmadığına karar verilmiştir. Bu kararlar, sözleşme sonrasında geçerli olan rekabet kısıtlamasının sözleşme konusu mal veya hizmetleri konu alması gerektiği aksi halde geçersiz olacağı vurgulanmıştır.

B. Bölge Bakımından Sınırlama

Tek satıcılık sözleşmesinde yapılan rekabet yasağı anlaşması sonucunda tek satıcının faaliyetleri belirli bir bölge ile sınırlı olmalıdır. Tek satıcının faaliyetlerine ilişkin sınır kendisine tanınan tekel bölgesi olarak belirlenir. Tek satıcı sözleşme konusu faaliyetlerini kendisine tanınan belirli bölge içerisinde gerçekleştirir. Sözleşme sona erdikten sonra geçerli olan rekabet yasağı da bu faaliyetlerle sınırlı olacağından sözleşme bölgesi rekabet yasağının da sınırını oluşturacaktır. Bununla birlikte tek satıcının rekabet yasağının hangi bölge ile sınırlandırılması gerektiğine ilişkin TTK m.123 hükmü ve Tebliğ’de de düzenlemeye yer verilmiştir. Bu nedenle tek satıcılık sözleşmelerinde faaliyetlerin ilişkinin niteliğince belirli bir yer ve/veya müşteri çevresi içerisinde gerçekleştirilmesi gerekli olacaktır.

TTK m.123 rekabet kısıtlamasının bölge bakımından sınırlandırılması “*acenteye bırakılmış olan bölgeye veya müşteri çevresine*” ifadesi ile yapılmıştır. Buna göre, rekabet yasağı anlaşmasının geçerliliği yasağın bölge ve/veya müşteri sınırlamasına tabi olmasına bağlıdır. Bu nedenle rekabet yasağı imzalamış bir acentenin örneğin sözleşme süresince faaliyet gösterdiği coğrafi bölge dışında faaliyette bulunması ya da farklı ürün/hizmete ilişkin acentelik faaliyeti var ise devam etmesi mümkündür⁶⁴². Rekabet yasağı anlaşması bu durumda acentenin faaliyetini kısıtlayamayacaktır⁶⁴³. Hükümde yer alan “müşteri çevresi” kavramının, “bölge” kavramına paralel olarak değerlendirilmesi gerekir. Acentenin belirli bir bölgede faaliyet göstermesi, aynı bölgedeki müşteri çevresi ile işlem yapması ya da en azından yapabilecek olması anlamına geldiğinden, müşteri çevresi kavramının acentenin

⁶⁴² ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 891.

⁶⁴³ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 309.

faaliyet bölgesinden bağımsız ve ayrı bir içeriğe sahip olması genellikle mümkün değildir⁶⁴⁴.

Tebliğ’ de yer alan düzenlemeye göre⁶⁴⁵ ise, rekabet etmeme yükümlülüğünün sözleşme süresince alıcının faaliyette bulunduğu tesis ya da arazi ile sınırlı olması gerekir. Tek satıcının sözleşme sonrasındaki rekabet etmeme yükümlülüğü sözleşme süresince tabi olduğu münhasır bölge ile sınırlı olacaktır.

Rekabet yasağı anlaşmasında, anlaşmanın geçerli olduğu bölge veya müşteri çevresine ilişkin herhangi bir hükmün bulunmadığı hallerde, rekabet yasağının, sözleşme süresince ağırlıklı olarak faaliyette bulunulan bölgeyi kapsadığını kabul etmek uygun olacaktır⁶⁴⁶. Tebliğ’de ifade edilen faaliyette bulunulan tesis ya da arazi ifadesi de bu sonucu destekleyecektir. Bölge veya müşteri kapsamı sözleşmenin sona erdiği tarih itibariyle faaliyet gösterilen bölge veya müşteri çevresi esas alınarak belirlenir⁶⁴⁷. Kurul, 2014 yılında verdiği bir kararda⁶⁴⁸, haklı ve meşru gerekçenin varlığı halinde rekabet yasağının tüm ülkeyi kapsayacak şekilde düzenlenmesini kabul etmiştir.

Bu düzenlemeler uyarınca, tek satıcıya sözleşme sonrasında getirilen rekabet kısıtlaması sözleşmede belirlenen bölge ve müşteri çevresinden daha geniş bir kapsamı içermesi halinde kesin hükümsüz olacaktır⁶⁴⁹. Ancak daha dar bir kapsamın

⁶⁴⁴ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 910.

⁶⁴⁵ 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliğ m. 5/b; Commission Regulation (EU) No 330/2010 art. 5-3/b.

⁶⁴⁶ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 911.

⁶⁴⁷ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 912.

⁶⁴⁸ Franchise sözleşmesinin konu edildiği kararda sözleşme sonrası rekabet yasağı tüm Türkiye’de geçerli olacak şekilde belirlenmiş ve franchise verenin ulusal ölçekte faaliyet gösterdiği gerekçesiyle makul olmadığı kanaati oluşmuştur ancak daha sonra franchise alanın know-how’ı bir başka bölgede rakipleri tarafından veya onlar için kullanılmasını engellemek için tüm Türkiye’yi kapsayacak şekilde düzenlenmesinin haklı ve meşru bir gerekçe oluşturduğu kanaatine varılmıştır. Rekabet Kurulu 14-42/764-340 sayılı ve 22.10.2014 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=86673a10-08f7-4ae2-92a2-1a8dceaaf5b3> (e.t. 19.08.2020).

⁶⁴⁹ **YILMAZ**, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 322.

kararlaştırılması TTK m.123/4 uyarınca mümkündür⁶⁵⁰. Daha dar bir bölgenin kararlaştırılması kanaatimizce Tebliğ’de belirtilen bölge sınırlamasına da aykırı olmayacaktır. Bu düzenlemenin amacı rekabet kısıtlamasının aşırıya kaçmasını engeller niteliktedir. Sözleşme süresince faaliyet gösterilen münhasır bölgeden daha dar bir bölgede rekabet yasağının geçerli olması rekabet kısıtlamasının azalması anlamına gelecektir.

C. Süre Bakımından Sınırlama

Süre sınırının bulunmadığı bir rekabet yasağı anlaşmasının kabulü halinde Anayasal hak olan çalışma ve sözleşme özgürlüğünün aşırı derecede kısıtlanması ve kişilik hakkına zarar gelmesi sonuçları doğacak ve dolayısıyla hukuka ve ahlaka aykırılık ortaya çıkacaktır. Bu nedenle tek satıcının rekabet yasağı anlaşmasının süre sınırının belirlenmesi şarttır. Bu husus ile ilgili kıyasen uygulama alanı bulan TTK m.123 hükmünde ve Tebliğ’de düzenlemeye yer verilmiştir.

TTK m.123 hükmü uyarınca rekabet yasağı anlaşması ana ilişkinin bitiminden itibaren en çok iki yıl geçerli olacak şekilde yapılabilir. Hükümde belirtilen iki yıllık süre kesintisiz, üst sınır itibariyle kesin ve azami süredir. Elbette anlaşmanın iki yıldan daha kısa süreli olarak kararlaştırılması mümkündür. Ancak iki yıllık süreyi geçen anlaşmalar geçersiz olacağı gibi iki yıllık sürenin durma, kesilme ya da başka bir sebeple uzatılması mümkün değildir⁶⁵¹. Dolayısıyla, bu sürenin uzatılması, yükümlülük altına bulunan tarafın hastalığı gibi bir sebeple kesilmesi, belirli zaman aralıklarında geçerli olacak şekilde durdurulması ve ötelenmesini öngören anlaşmalar geçersizdir⁶⁵². Bu çerçevede, iki yıllık yasak süresinin, sadece belirli dönemlerde işleyeceğine ya da herhangi bir sebeple faaliyete ara verdiği dönemlerde işlemeyeceğine dair anlaşmalar da doğal olarak geçersiz kabul edilir⁶⁵³. Çünkü rekabet

⁶⁵⁰ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 92.

⁶⁵¹ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s.311; CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 90.

⁶⁵² YILMAZ, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 321; GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 908.

⁶⁵³ GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 908.

yasağı süresi içinde aktif faaliyetin olması bu sürenin bir şartı değildir, aktif olarak ticari faaliyetler devam etmiyor olsa da anlaşma süresi işlemeye devam edecektir⁶⁵⁴.

Kanunda bulunan “ilişkinin bitiminden itibaren” ifadesi rekabet yasağı anlaşmasının, sözleşmenin sona erdiği an yürürlüğe gireceğine işaret etmektedir⁶⁵⁵. Hüküm nisbi emredici olduğundan taraflar rekabet yasağı anlaşmasının uygulanmaya başlanma tarihinin bu tarihten sonraki bir tarihe ertelenmesine karar veremezler⁶⁵⁶. Aksi halde tek satıcı aleyhine süre uzamış olur ve m.123/4’ aykırılık sebebiyle hukuka aykırılık söz konusu olur.

İki yılı aşan bir anlaşmanın yapılması halinde anlaşmanın tamamı geçersiz olmaz, bu halde anlaşmanın süresine ilişkin düzenleme iki yıllık süreyi azami süreyi aştığı oranda geçersiz olur⁶⁵⁷. Süre yönünden kanunun emredici hükmüne aykırılık vardır ve batıl kısım yerine ikame/yedek kısım geçer. Burada “değiştirilmiş kısmi butlan” söz konusu olur⁶⁵⁸. Bu halde tek satıcılık ilişkisinin tarafları göz önüne alınarak TTK m.1530/1 hükmü uygulama alanı bulur. İki yılı geçen anlaşma kanuni sınır olan iki yıla indirilir⁶⁵⁹. İki yılı aşan bir süre kararlaştırıldıysa anlaşma bu süreden sonra bağlayıcılığını yitirecektir⁶⁶⁰. Rekabet etmeme edimi karşılığında ödenecek tazminat miktarı azami süre olan iki yıldan daha uzun süreli olacak şekilde belirlenmişse tazminat miktarında uyarlamaya gidilmesi gerekir. Tarafların bu halde miktarın tayini konusunda bir belirsiz alacak davası ve tespit davası açma hakkı bulunmaktadır⁶⁶¹. Bununla birlikte, tazminat miktarının fazla olması sağlayıcı aleyhine ve tek satıcı

⁶⁵⁴ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 90; KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 311.

⁶⁵⁵ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 89.

⁶⁵⁶ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s.311; CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 89; YILMAZ, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 320.

⁶⁵⁷ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s.312; CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 90; YILMAZ, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, s. 321. Kısmi hükümsüzlük halinde azami hadde ilkesinin uygulanmasıyla ilgili olarak bkz. İkinci Bölüm V.

⁶⁵⁸ EREN, Borçlar Genel s. 382.

⁶⁵⁹ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s.311; GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 909; CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 90.

⁶⁶⁰ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 90.

⁶⁶¹ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 108; GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 917.

lehine olacağından TTK m.123/4 hükmü uyarınca hukuka aykırı değildir. Ancak burada geçersiz bir anlaşma olacağından, TTK m.1530 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Bu halde iki yıllık sınırı aşan dönem için belirlenen tazminat miktarı sağlayıcıya iade edilecektir.

Tebliğ, sözleşme sonrası rekabet yasağının muafiyet kapsamında geçerli olabilmesi için yükümlülüğünün süresini belirlemiştir. Buna göre, Tebliğ m.5/b hükmünde yer verilen koşulların tamamını taşıyan bir rekabet etmeme yükümlülüğü ancak bir yıl geçerli olacak şekilde kararlaştırılabilir. Bir başka ifade ile dikey anlaşmalara ilişkin bir rekabet yasağı anlaşmanın muafiyet kapsamına girmesi en fazla bir yıl süre boyunca geçerli olması şartına bağlıdır. Bununla birlikte kamuya mal olmamış know-how'un varlığı halinde bu süre sınırına istisna getirilmiş ve know-how'un kullanılması ve açıklanmasına ilişkin yasağın süresiz olması düzenlenmiştir⁶⁶².

Rekabet Kurulu Kararlarında sözleşme sonrası rekabet yasağı anlaşmasının süresine bağlı olarak Tebliğ kapsamında değerlendirmiştir.

Kurul 2014 yılında verdiği bir kararda⁶⁶³, rekabet yasağının sözleşmenin feshinden itibaren iki yıl süreyle kararlaştırıldığı gerekçesiyle grup muafiyeti dışında bırakmıştır. Ancak anlaşmanın bireysel muafiyet koşullarını sağladığı tespit edildiğinden bireysel muafiyet sağlanmış ve sözleşme sonrası dağıtıcının rekabetinin iki yıl süre ile kısıtlanması hukuka uygun hale getirilmiştir.

⁶⁶² 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalara İlişkin Grup Muafiyet Tebliğ m. 5/b; Commission Regulation (EU) No 330/2010 art. 5-3/d

⁶⁶³ Kararda ilaç dağıtımını konu alan ve know-how devrini içeren bir münhasır dağıtım anlaşmasında sözleşme sonrası rekabet etmeme yükümlülüğü ile ilgili olarak değerlendirme yapılmıştır. Söz konusu sözleşme uyarınca sözleşmenin distribütör tarafından herhangi bir sebeple feshedilmesi halinde, feshi izleyen iki yıl süresince sözleşme konusu malların dağıtım yapılmayacaktır. Sözleşmede tedarikçinin sözleşmeyi feshetmesi halinde rekabet etmeme yükümlülüğü ile ilgili olarak herhangi bir hüküm öngörülmemiştir. Kurul tarafından sözleşme sonrası rekabet etmeme yükümlülüğünün bir yılı aşması sebebiyle sözleşme grup muafiyeti kapsamı dışında bırakılmıştır. Söz konusu sözleşme 4054 sayılı kanun 5. maddede belirtilen bireysel muafiyet koşulları bakımından değerlendirilmiş ve koşullar sağladığından muafiyet tanınmıştır. Rekabet Kurulu 14-13/242-107 sayılı ve 03.04.2014 tarihli kararı <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=3429f3f3-2003-4897-911e-ab7a48634367> (e.t. 19.08.2020).

Akaryakıt bayilerinde bayilik sözleşmesi sonrasında geçerli olacak rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin Kurul kararında⁶⁶⁴ bayiye sözleşme sonrasında üç yıllık rekabet etmeme yükümlülüğünün öngörülmesinin rekabeti zorunlu olandan fazla kısıtladığı gerekçesiyle bireysel muafiyet koşullarını da sağlamadığı belirtilmiştir ve anlaşma hukuka aykırı kabul edilmiştir.

Tek satıcılık sözleşmesinde getirilecek rekabet yasağı anlaşmasının süresine ilişkin uygulanacak TTK m.123 ve Tebliğ hükümleri arasında çatışma vardır. TTK m.123, rekabet yasağı anlaşması için azami süreyi iki yıl olarak belirlenmişken Tebliğ'de grup muafiyetinden yararlanmanın anlaşmanın bir yıl süreyle yapılmasına bağlı olduğu düzenlenmiştir. TTK m.123 uyarınca geçerli olan rekabet yasağı anlaşması ile rekabet hukuku anlamda muafiyet kazanacak rekabet yasağı anlaşması için öngörülen süre şartını farklıdır ve çakışan bu hükümlerin beraber uygulanması söz konusudur. Bu hal tek satıcılıkta rekabet yasağı anlaşmasının azami sürenin ne olacağı sorusunu yaratır.

Ele aldığımız üzere⁶⁶⁵, TTK m.123 hükmünün Tebliğ hükmünün üstünde tutulması halinde tek satıcının rekabet yasağı anlaşması iki yıl olacak şekilde yapılabilecektir. Ancak aksi yöndeki görüş kabul edildiğinde, TTK m.123 ve RKHK m.4 amaçları bakımından ele alındığında kamu menfaatini koruyan RKHK hükümlerine üstünlük sağlanmalıdır. Bu görüş uyarınca tarafların iki yıllık sürenin kısaltılması konusunda takdir yetkisinden yararlanırken başta kamu düzeni ve emredici hukuk kuralları olmak üzere hukuk düzeninin çizmiş olduğu diğer sınırları dikkate almaları gerekmektedir. Bu durumda rekabeti kısıtlanan tarafın bireysel menfaatini ön planda tutan hükmün kamu menfaatini zedeleyecek bir uygulamaya yol açacak şekilde yorumlanması doğru olmayacaktır⁶⁶⁶.

⁶⁶⁴ Kararda üç yıllık rekabet etmeme yükümlülüğünün Tebliğ'de öngörülen bir yıl koşuluna aykırı olduğu belirtilmiştir ve bireysel muafiyet değerlendirilmesi yapılmıştır. Akaryakıt sektöründe, büyük oranda homojen ürünlerin satışa konu edilmesi, sektördeki ürünlerin sunumu konusunda standardizasyonun mevcut olduğunu ve ilgili mevzuatta katı kısıtların bulunması gerekçeleriyle esaslı bir know-how devrinin söz konusu olmadığına kanaat edilmiştir ve sözleşme tamamen muafiyet kapsamı dışında tutulmuştur. Rekabet Kurulu 12-54/1517-535 sayılı ve 06.11.2012 tarihli kararı. <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=2d1c9ff0-3984-4e0e-a0d0-5ff98e58af74> (e.t. 19.08.2020).

⁶⁶⁵ Hükümlerin uygulanması ile ilgili olarak bkz. Üçüncü Bölüm/III.

⁶⁶⁶ **SARAÇ**, "6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", s. 724.

Rekabet yasağı anlaşmasının TTK m.123 uyarınca azami süre olan iki yıl olarak kararlaştırılması halinde Tebliğ’de öngörülen bir yıllık azami süre koşulunu taşımadığından bu anlaşma muafiyet kapsamında değerlendirilemeyecektir. Ancak grup muafiyet şartlarını taşımayan bir anlaşmanın doğrudan rekabet hukuku kurallarına aykırı olduğu sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Dolayısıyla grup muafiyet koşullarını taşımayan bir anlaşma ile ilgili olarak tarafların RKHK m.5 uyarınca bireysel muafiyet başvurusunda bulunmaları mümkündür. Bu nedenle kanaatimiz Tebliğ’de yer alan bir yıllık azami sürenin TTK m.123’te öngörülen iki yıllık süreyi bertaraf etmeyeceği yönündedir. Anlaşmanın azami süresi iki yıl olarak kararlaştırılabilir. Elbette bu noktada taraflar grup muafiyetinden yararlanacak bir anlaşma yapmak istiyorsa, rekabet yasağını bir yıl ile kısıtlı tutmak zorunudur. Bireysel muafiyet kazanmamış ve bir yıldan fazla süreli olan rekabet yasağı anlaşmaları RKHK m.4 sebebiyle hukuka aykırı olacaktır. Anlaşmanın bir yıl süreli yapılması halinde ise hem TTK m.123 hem de Tebliğ’e uygun bir rekabet yasağı anlaşması yapılmış olacaktır. Bu anlaşmanın bir yıl süreli olacak şekilde yapılması tek satıcının lehine olacağından TTK m.123/4’te öngörüldüğü üzere geçerli olacaktır. İki yılı geçen bir rekabet yasağı anlaşmasının yapılması ise hem TTK m. 123 hem de RKHK m.4 açısından hukuka aykırı nitelik taşıyacaktır⁶⁶⁷.

Sonuç olarak, tek satıcının sözleşme sonrası rekabetini kısıtlayan bir anlaşmanın geçerli olabilmesi için TTK m.123 uyarınca en fazla iki yıl süreli olarak yapılabilmesi mümkündür⁶⁶⁸. Bu anlaşmanın grup muafiyetinden faydalanabilmesi ve RKHK bakımından hukuka uygun hale gelebilmesi adına en fazla bir yıl olacak şekilde yapılması ya da RKHK m.5’te öngörülen bireysel muafiyet koşullarını taşıması gerekir. Bununla birlikte ayrıca belirtmeyiz ki Tebliğ m.5/b hükmünde ele alınan

⁶⁶⁷ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 124.

⁶⁶⁸ Yargıtay, güncel kararında franchise sözleşmesi sonrasında geçerli olan iki yıllık rekabet yasağı anlaşmasını geçersiz kabul etmiştir. Kararda yer alan gerekçe; “... taraflar arasındaki sözleşmede rekabet yasağının geçerli olacağı ilçe sınırlarının belirtilmediği gibi, maddede belirlenen iki yıl da Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile güvence altına alınan çalışma hürriyeti ilkesine aykırı olup; tarafların aralarında imzalayacakları bir sözleşme hükmü ile bu özgürlüğü ihlal anlamına gelecek herhangi bir düzenleme yapmaları mümkün olmayıp...” şeklindedir. Kanaatimizce bu karar yerinde değildir, franchise sözleşmeleri bakımından TTK m.123 hükmünün kıyasen uygulanması gerekir. Yarg. 11.HD., E. 2018/5108, K. 2020/2422, T. 5.3.2020 (e.t. 12.11.2020 Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

kamuya mal olmamış know-how'un süresiz olarak korunmasına ilişkin anlaşmanın TTK m.123 hükmüne göre yapılması gerekmeyecektir⁶⁶⁹. Burada bir rekabet yasağı anlaşmasından ziyade know-how saklanmasıyla ilişkin bir anlaşma mevcuttur.

D. Nisbi Emredicilik

Tek satıcının rekabet yasağı anlaşmasının içeriği kıyasen uygulama alanı bulan TTK m.123 hükmü ve Tebliğ düzenlemeleri ile belirlenecektir. Taraflar bu kısıtlamalar çerçevesinde rekabet yasağının kapsamını ve istisnalarını belirleyebilir. Bu hükümlerin tek satıcıyı ve rekabeti koruyucu etkisini sağlayabilmesi adına tarafların öngörülen kısıtlamaların kapsamını genişletilemeyeceği kabul edilmelidir. Bununla birlikte tek satıcılığa da kıyasen uygulanacak TTK m.123/4 hükmü bu amaca yönelik olarak bir düzenleme getirmiştir. TTK m.123'ün son fıkrasında, "Bu maddeye aykırı şartlar, acentenin aleyhine olduğu ölçüde geçersizdir." ifadesinin yer almaktadır.

Bu hüküm ile tarafların maddede öngörülen sınırlamaları rekabeti kısıtlanan kişi lehine daraltması mümkün hale gelmiştir⁶⁷⁰. Rekabet kısıtlanan kişinin korunması amacıyla getirilen bu düzenleme ve rekabeti kısıtlanan kişi aleyhine düzenlemeleri geçersiz kılacaktır bu nedenle "tek yönlü emredici/nisbi emredici hüküm" niteliği taşır⁶⁷¹. Nitekim nisbi emredici kuralların amacı tarafların belli başlı menfaatlerini korumaktır. Bu hüküm ile taraflara rekabet yasağının içeriğinin maddede öngörülen sınırlamaların rekabeti kısıtlanan taraf lehine değiştirilebileceği öngörülmüştür. Maddede öngörülen sınırlamalar TTK m.123/1 ve TTK m.123/3 hükümlerince tespit edilmiş ve rekabeti kısıtlanan tarafı korumayı amaçlayan koruma çitasının altındaki her türlü düzenlemedir⁶⁷². Nitekim bu hükümlerde rekabet yasağı anlaşmasının şekli, süresi, kapsamı, taraf edimleri ve sözleşmenin sona ermesine ilişkin vazgeçme hakkı ve haklı fesih gibi konular düzenlenmiştir.

⁶⁶⁹ SARIAKÇALI ALKAÇ, Akaryakıt İstasyonu Bayilik, s. 384.

⁶⁷⁰ ÜLGEN/ HELVACI/ KAYA /NOMER ERTAN, Ticari İşletme, s. 891; KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 310.

⁶⁷¹ ASLAN, "Akaryakıt Dağıtım Sözleşmelerinde Yer Alan Rekabet Yasaklarının Doğurduğu Sorunlar ve Çözüm Önerileri", s. 311; KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 318.

⁶⁷² CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 112.

Bu hüküm sebebiyle rekabet yasağı anlaşmasının iki yılı aşkın şekilde belirlenmesi, tazminat talebine engel olunması veya uygun oranda tazminatın yerine getirilmemesi, yasağın esas sözleşmede belirlenmiş bölgeden daha geniş bir bölgeyi kapsamaması, yasağın esas sözleşme dışı faaliyeti dışındaki alanları kapsayacak şekilde getirilmesi geçersiz olacaktır. Bu çerçevede, TTK m.123'te üst sınır olarak belirtilen rekabet yasağının süre, yer ve konu açısından kapsamını genişleten ya da aynı hükme göre uygun bir tazminat talep hakkını engelleyen anlaşmalar⁶⁷³. Elbette belirtmek gerekir ki TTK m.123/4'e aykırı ve onu etkisiz bırakmaya yönelik düzenlemeler kesin hükümsüzlükle geçersiz olacaktır⁶⁷⁴.

Burada belirtmelidir ki anlaşmada geçersiz bir hüküm bulunduğu, anlaşmanın tamamını anlamsız ve geçersiz kılmadığı takdirde, tamamen geçersizliği söz konusu olmayacak yalnızca tek satıcı aleyhine olan hükmün geçersizliği söz konusu olacaktır. Taraflarca TTK m.123'e göre geçersiz olan anlaşma hükümleri kararlaştırılmışsa geçersiz olan anlaşma hükümleri yerine TTK m.123/1 ve TTK m.123/3 hükümleri uygulanır⁶⁷⁵. Bu düzenlemeler ölçüt olarak kabul edilecek ve TTK m.1530 göndermesiyle sözleşmenin sakat olan kısmının yerine, kanunun emredici veya tamamlayıcı bir hükmünün geçirilmesi söz konusu olacaktır⁶⁷⁶.

V. REKABET YASAĞI ANLAŞMASININ İHLALİ VE SONUÇLARI

Tek satıcının rekabet yasağı anlaşması karşılıklı tam iki tarafa borç yükleyen bir borç ilişkisidir. Tek satıcının anlaşma süresince sürekli nitelikte ve yapmama borcu olan rekabet etmeme borcu, sağlayıcının ise uygun tazminat ödeme borcu vardır. Tarafların anlaşmada öngörülen edimleri yerine getirmemesi halinde ihlalden doğan talep hakları ortaya çıkacaktır. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan her

⁶⁷³ GÖKSOY, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması", s. 939.

⁶⁷⁴ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 112.

⁶⁷⁵ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 115.

⁶⁷⁶ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 318; CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 115.

biri edimi ifa etmekle yükümlüdür ve edimin ifa edilmemesi halinde ifa isteyebilir. Rekabet yasağı anlaşmasının da esasen bir sözleşme olması sebebiyle ihlali halinde borca aykırılık ve borcun sonuçlarına ilişkin genel ilkeler ve kurallar geçerli olacaktır⁶⁷⁷.

Tek satıcının sözleşme sonrasında belirlenen bölge, konu ve süre içerisinde sağlayıcı aleyhine rekabet oluşturabilecek herhangi bir işlem yapması halinde, rekabet yasağı anlaşmasından doğan edimine aykırı davranması ve anlaşmayı ihlal etmesi söz konusu olur. Tek satıcının rekabet yasağı anlaşmasını ihlal ederek üçüncü kişilerle işlem yapması halinde bu işlemler geçerlidir. Yapmama borcu, borçlunun bir şeyi yapmasını sınırlar, yapabilme kudretini sınırlamaz⁶⁷⁸. Bu durumda yapmama edimini yerine getirmeyen tek satıcının temerrüdü ortaya çıkacaktır⁶⁷⁹. Sağlayıcının ise uygun tazminatı taraflarca kararlaştırılan zamanda ifa etmemesi halinde temerrüdü söz konusu olacaktır. Sağlayıcının bu edimi yerine getirmemesi halinde, tek satıcının borçlu temerrüdüne başvurması mümkündür. Temerrüdün gerçekleşmesi için edimin ifası mümkün olmalıdır, borç muaccel olmalıdır ve gerekiyorsa ihtar yapılmalıdır⁶⁸⁰.

Sağlayıcının borcunu ifa etmesi için TBK m.123'te öngörülen şekilde süre verilmesi söz konusu olabilir. Borçluya uygun bir süre verilmesi zorunluluğu temerrüt sonucunda oluşan durum sebebiyle hızlı bir şekilde alacaklının menfaati ile borçlunun menfaat durumu arasında denge kurmayı ve taraflar arasındaki hukuki durumun açıklığa kavuşturulmasını amaçlamaktadır⁶⁸¹. Ancak TBK m.124'te belirtildiği

⁶⁷⁷ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 134.

⁶⁷⁸ **DURAL**, Akitten Doğan Yapmama Borçları, s. 8; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 142; **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 320.

⁶⁷⁹ **TÜMERDEM**, Murat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları (TBK Mad. 126), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 50 vd. Yapmama edimine aykırı davranıldığında temerrüdün değil imkansızlığın gerçekleşeceğine dair bir görüş bulunmaktadır. Bu görüşe göre, yapmama ediminin ihlali halinde somut olaya göre bir değerlendirme yapılarak telafi edilebilirliğin olup olmadığına, alacaklının ileride borcun ifa edilmesiyle tatmin edilip edilmeyeceğine göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Yapmama edimine aykırılık telafi edilemez ise bu noktada temerrütten değil imkansızlıktan bahsedilir. **DURAL**, Akitten Doğan Yapmama Borçları, s. 19; **BAŞOĞLU**, Başak, Aynen İfa Talebi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 102 vd.

⁶⁸⁰ **EREN**, Borçlar Genel s. 1112; **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 483 vd.

⁶⁸¹ **TÜMERDEM**, Murat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları (TBK Mad. 126), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018, s. 186.

şekilde süre verilmesinin etkisiz olması anlaşılıyor ise süre verilmesine gerek olmayacaktır.

Tarafların temerrüde düşmesi halinde TBK m.125 hükmü uygulama alanı bulacak ve taraflar hükümde belirtilen seçimlik haklarından birisini kullanabilecektir. Bu durumda taraflar aynen ifa, gecikme tazminatı, kararlaştırılmışsa cezai şart⁶⁸² ve hatta sözleşmeden dönme talebinde bulunabilir. Ancak bu taleplerin kümülatif olmadığı belirtilmelidir⁶⁸³.

Bununla birlikte tek satıcının anlaşmadan doğan yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi halinde, sağlayıcı ödemezlik def'ini ileri sürebilir ve ihlalin devam ettiği dönem için tazminatı ödemekten kaçınabilir⁶⁸⁴. Sağlayıcı tazminatı peşin ödemiş ise, bu halde sebepsiz zenginleşme hükümlerince ödenen tazminatı geri isteyebilir⁶⁸⁵.

Sağlayıcının edimini yerine getirmemesi halinde tek satıcının ödemezlik def'i ileri sürme hakkının bulunup bulunmayacağı konusu tartışmalıdır. Bir görüş uyarınca tek satıcının rekabet etmeme borcu bir yapmamam edimi niteliğindedir ve sağlayıcının temerrüde düşmesi halinde temerrüt sona erene kadar rekabet etme hakkı yani ödemezlik def'inde bulunma hakkı vardır⁶⁸⁶. Bu görüşe aksi yönde olarak, rekabet etmeme yükümlülüğünün tazminat ödeme borcunun ifa edilmemesine rağmen devam etmesi gerektiği yönünde bir görüş mevcuttur⁶⁸⁷. Bunun sebebi tazminat ödenmemesine karşı rekabet yapmama borcuna aykırı davranılması halinde ödemezlik def'inde öngörüldüğü şekilde edimin yerine getirilmesinden kaçınmak değil, mevcut

⁶⁸² TBK m. 179/1 gereğince kararlaştırılan cezai koşul ifa yerine geçecek edimdir. Acentelik sözleşmesinde rekabet yasağına ilişkin cezai koşul hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 142. Aksi yönde **SORKUN**, Tacir Yardımcıları ile Akdedilen Rekabet Yasağı Anlaşmaları, s. 197.

⁶⁸³ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 320; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 136.

⁶⁸⁴ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 935; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 136; **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 320.

⁶⁸⁵ **SOYER**, Rekabet Yasağı Sözleşmesi, s. 91; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 138.

⁶⁸⁶ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 937.

⁶⁸⁷ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 144.

bir yükümlülüğe aykırı davranılması ve böylece ifanın bütünüyle değerini yitirmesine sebep olunması olarak ifade edilmektedir⁶⁸⁸.

Tek satıcı ve sağlayıcı borca aykırılık halinde, aykırı davranan kişi aleyhine aynen ifa yoluna gidebilir. Bu halde tarafların eda davası açarak borçların ifasını sağlama hakkı vardır.

Tek satıcının rekabet etmeme ediminin ihlali halinde tıpkı olumlu edimlerde olduğu gibi yapmama edimlerinde de edim imkansız hale gelmedikçe aynen ifa talep edilebilir⁶⁸⁹. Bu çerçevede sağlayıcı tek satıcıdan aynen ifa ile birlikte HMK m.105 uyarınca eda davası açarak rekabet yasağına aykırı davranışlarda bulunması engellenebilecektir⁶⁹⁰. Bu noktada İİK m.30 hükmü ile beraber TBK m.113 hükmü de uygulama alanı bulacaktır. TBK m.113 uyarınca sağlayıcının yapmama borcuna aykırılığı sona erdirmeye ve bu sebeple doğan zararı talep hakkı vardır⁶⁹¹. Ancak TBK m.125'te belirtilen gecikme tazminatı konusu para olan borçlarda talep edilebileceğinden rekabet etmeme borcuna aykırılık halinde uygulanması mümkün olmayacaktır⁶⁹². Sağlayıcının uğradığı zararın tazmini ile ilgili olarak, TBK m. 112 ve m. 113 göndermesiyle tek satıcının edimine aykırı davranması halinde sağlayıcının bu nedenle ortaya çıkmış olan olumlu zararını karşılaması gerekir⁶⁹³. Burada uğranılan zarar tek satıcının rekabet yasağına aykırı davranması sebebiyle ortaya çıkan zarardır.

Ayrıca sağlayıcı aynen ifa talebi yerine derhal anlaşmayı feshederek, süresinden önce anlaşmanın feshi nedeniyle uğradığı zararın giderilmesini isteyebilir⁶⁹⁴.

⁶⁸⁸ **SOYER**, Rekabet Yasağı Sözleşmesi,s.92; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 145; **SARIAKÇALI ALKAÇ**, Akaryakıt İstasyonu Bayilik Sözleşmesi, s. 369-370.

⁶⁸⁹ **DURAL**, Akitten Doğan Yapmama Borçları, s. 20; **EREN**, Borçlar Genel s. 1155.

⁶⁹⁰ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 935; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 139.

⁶⁹¹ TBK m.446’ın kıyasen uygulanabileceği yönünde bkz. **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 140. Aksi yönde bkz. **SORKUN**, Tacir Yardımcıları ile Akdedilen Rekabet Yasağı Anlaşmaları, s. 204.

⁶⁹² **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 142.

⁶⁹³ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 141.

⁶⁹⁴ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 142.

VI. ANLAŞMANIN SONA ERMESİ

Sürekli borç ilişkilerinde taraflar arasında sıkı bir güven ilişkisi söz konusudur. Bu güven ilişkisinin çökmesi halinde tarafların anlaşmayı sona erdirmeye haklarının bulunduğu kabul edilmesi gerekir⁶⁹⁵. Tarafların koşulların oluşması halinde anlaşmanın feshi ile anlaşmayı sonlandırmaları, anlaşmadan vazgeçmeleri, anlaşma süresinin sona ermesi, fiil ehliyetine bağlı durumların gelişmesi gibi diğer sebeplerin ortaya çıkması halinde anlaşmanın sona ermesi mümkündür.

A. Rekabet Yasağı Anlaşmasının Feshi

Sürekli bir borç ilişkisinde borçlu temerrüde düşünce, alacaklı ifanın devamı ve gecikme sebebiyle doğan zararların tazmini isteyebilir ya da sözleşmeyi feshederek ifa edilmeyen kısım sebebiyle uğranılan zararın tazminini talep edebilir⁶⁹⁶. Bu nedenle anlaşmaya aykırı davranan tek satıcı olması halinde sağlayıcı anlaşmayı fesih hakkını kullanabileceği gibi sağlayıcının anlaşmaya aykırı davranması halinde tek satıcı anlaşmayı feshedebilecektir. Borçlunun temerrüde düşmüş olması, ek süre vermeyi gereksiz kılan bir durum bulunmadıkça TBK m.123 uyarınca ifa için süre verilmesi ve süre sonuna derhal bildirimde bulunulması gereklidir.

Rekabet yasağı sürekli nitelikli bir edim olduğundan fesih ileri etkili sonuç doğuracaktır. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu temerrüdü durumunda sözleşmenin ileriye etkili olarak sona erdirilebileceği kabul edilir ve dolayısıyla alacaklıya dönme değil, fesih hakkı tanınır⁶⁹⁷. Fesih, sürekli sözleşme ilişkilerini ileriye etkili olarak sona

⁶⁹⁵ Yarg. HGK., 2017/11-143 E., 2019/1055 K., 10.10.2019 T.(e.t. 15.12.2020 Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi)

⁶⁹⁶ **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 575 vd.; **BAYGIN**, Cem: “Türk Borçlar Kanunu’nun Borç İlişkisinin Hükümleri- Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi Konularında Getirdiği Bazı Yenilik ve Değişiklikler”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIV, S. 3-4, s. 120-144(135).

⁶⁹⁷ **EREN**, Borçlar Genel s. 1264; **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 468; **BUZ**, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, s.320. İfasına başlanmış sürekli borç ilişkilerinde borçlunun temerrüdü, daha önce ifa edilmiş edimleri alacaklı için faydasız hale getirmiş ise, başka bir ifadeyle alacaklı, ifasında temerrüde düşülen edim olmasaydı sürekli edimli sözleşmeyi yapmayacak idiyse, sözleşmenin dönme hakkının kullanılması yöntemiyle geçmişe etkili olarak sonlandırılmasının mümkün olması gerekeceği yönünde bkz. **ALTINOK ORMANCI**, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, s. 210; **DOĞAN**, Gülmelahat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü, Ankara Barosu Dergisi, S.4 2014, s. 385-413.

erdirmeye yönelik bozucu yenilik doğuran bir haktır⁶⁹⁸. Rekabet etmeme yükümlülüğü şeklinde sürekli borç içeren sözleşmelerde dönme hükümleri uygulanamayacağından rekabet yasağı anlaşmasının feshi halinde TBK m.126 hükmü uygulama alanı bulacaktır. TBK m.126, ifasına başlanmış sürekli edimli sözleşmeler bakımından sözleşmenin ileriye etkili olarak sona erme ve olumlu zararın tazminini düzenler⁶⁹⁹. Hüküm ifasına başlanmış sürekli edimli sözleşmelerde borçlunun temerrüdü halinde alacaklının ifa ve gecikme tazminatı talep edebileceğini veya sözleşmeyi feshederek sözleşmenin süresinden önce sona ermesi yüzünden uğradığı zararın giderilmesini de isteyebileceğini belirtmektedir.

Anlaşmanın feshi yolunun seçilmesi halinde, anlaşma sona erecek, tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğü ve ihlalden sonraki dönem için sağlayıcının tazminat borcu ortadan kalkacaktır. Fesih hakkı kullanıldığında, fesih anına kadarki döneme ilişkin borç kısmının varlığına dokunulmayacak, bu andan sonrası için borç ilişkisi ortadan kalkacaktır⁷⁰⁰. Sağlayıcının ihlali halinde tek satıcı anlaşmayı feshederse rekabet yasağına uygun davrandığı dönem var ise bu süre ile ilgili orantılı miktarda uygun tazminat talep hakkı varlığını koruyacaktır⁷⁰¹.

Ayrıca rekabet yasağı anlaşması sürekli edimli bir sözleşme olmasına rağmen, tek satıcının rekabet yasağını ihlal etmesi halinde m.126 anlamında sözleşmenin süresinden önce sona ermesi sebebiyle bir zarar değil doğrudan rekabet yasağına aykırılıktan kaynaklanan olumlu zarar söz konusu olacaktır⁷⁰². Olumlu zarar, sürekli borç ilişkisinin zamanından önce sona ermesi sebebiyle müvekkilin uğradığı menfaat kaybıdır⁷⁰³. Dolayısıyla zarar, tek satıcının sözleşmedeki müşteri çevresi ile kurduğu

⁶⁹⁸ **EREN**, Borçlar Genel s. 1409; **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 462.

⁶⁹⁹ **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 465.

⁷⁰⁰ **OĞUZMAN/ ÖZ**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 575 vd.

⁷⁰¹ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 937.

⁷⁰² **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 936; **DOĞAN**, Gülmelahat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü, s.410.

⁷⁰³ **SEROZAN**, Rona, Sözleşmeden Dönme, Vedat Kitapçılık, 2. Bası, İstanbul 2007, s.121.

bağlantılar neticesinde elde ettiği ciroya paralel olarak, müvekkilin uğradığı kazanç kaybından oluşmaktadır⁷⁰⁴.

Sürekli edimli bir sözleşme niteliği taşıyan rekabet yasağı anlaşmasının feshedilmesi ileriye etkili sonuç doğurur. Bu nedenle rekabet edilen dönemle orantılı olarak tazminat talep hakkı varlığını koruduğu gibi, uygun tazminat ödemesi peşin yapılmış ise, rekabet yasağına uyulan dönemle orantılı olarak indirim yapılmak suretiyle geri kalan kısmının tek satıcıya iadesi talep edilebilecektir⁷⁰⁵.

Borçlunun temerrüdü, bir haklı fesih sebebi teşkil ederse, alacaklı temerrüde bağlı yetkilerini kullanabileceği gibi, haklı sebeple fesih yolunu da tercih edebilecektir⁷⁰⁶. Haklı sebeplerin varlığı halinde rekabet yasağı anlaşmasının olağanüstü fesih ile sonlandırılması mümkündür. Haklı sebebin varlığı halinde kullanılabilen olağanüstü fesih, tek taraflı irade beyanı ile rekabet yasağı anlaşmasını süresinden önce ve ileriye etkili olarak sona erdirecektir⁷⁰⁷. Ayrıca taraflardan birinin varsa uğradığı zararları da tazmin etme imkanı vardır⁷⁰⁸.

Haklı sebebin tespiti somut olarak belirtilmemiştir. Bu nedenle sebebin tarafların menfaatleri değerlendirilmeye alındığında sözleşmeye devam edilmesinin beklenemeyecek hale gelmesi sonucunu doğurması halinde bir başka ifade ile ilişkinin çekilmez hale gelmesinin fesih için haklı sebep oluşturduğunun kabul edilmesi uygun olacaktır⁷⁰⁹. Dolayısıyla somut olaya göre, normal ifa süresince taraflarca öngörülemeyen sebeplerin varlığı ifayı engellemiş ve dolayısıyla artık anlaşmanın sürdürülmesini beklemek dürüstlük kuralına aykırı görülebilir hale geldiyse olağanüstü fesih yoluna gidilmesi mümkündür⁷¹⁰. Taraflar arasındaki güven ilişkisini etkileyen olayların haklı sebep oluşturabileceği kabul edilmelidir bu durumda, mali

⁷⁰⁴ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 936.

⁷⁰⁵ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 936.

⁷⁰⁶ **ALTINOK ORMANCI**, Pınar, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011, s. 201 vd.

⁷⁰⁷ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 180.

⁷⁰⁸ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 319; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 158.

⁷⁰⁹ **TANDOĞAN**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 56.

⁷¹⁰ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 181.

yapıda geçici bozukluklar ya da ülkenin ekonomik koşullarından ileri gelen sebeplerin haklı sebep olarak kabul edilmesi dürüstlük kuralına aykırı olacaktır⁷¹¹.

Rekabet yasağı anlaşmasının haklı fesih ile sonlandırılması ayrıca TTK m.123 ile özel olarak düzenlenmiştir. Acentelik sözleşmesinin kusur sebebiyle sona ermesinden sonra kusuru olmayan tarafın rekabet yasağı anlaşmasına devam etmesinin beklenemeyeceği anlayışı ile kanun koyucu TTK m.123/3 fıkrasını öngörmüştür⁷¹². Böylece acentelik sözleşmesinin bir tarafın kusurlu davranışıyla haklı sebeple sona ermesi halinde rekabet yasağı sözleşmesinin de ortadan kaldırılması için imkan tanımıştır⁷¹³. Hükmün tek satıcılığa kıyasen uygulanması gerekir: Tek satıcılık sözleşmesinin haklı nedenle feshedilmesi halinde, sözleşmeyi fesheden taraf rekabet yasağı anlaşmasıyla bağlı olmadığını diğer tarafa yazılı olarak bildirebilir.

Bu halde sağlayıcının kusuru sebebiyle tek satıcılık sözleşmesi tek satıcı tarafından feshedilmişse tek satıcının rekabet yasağı anlaşması ile bağlı olmadığı iradesini sağlayıcıya bildirme hakkı vardır. Tek satıcının bu yöndeki iradesi sağlayıcıya yöneltilmemişse rekabet yasağı anlaşması tek satıcılık anlaşmasının sona ermesiyle kendiliğinden uygulanmaya başlayacaktır.

Tek satıcılık sözleşmesinin feshi tek başına rekabet yasağı anlaşmasının feshi sonucunu doğurmayacak, bunun için ayrıca bildirimde bulunması gerekli olacaktır⁷¹⁴. Yenilik doğurucu bu beyanın kanunen yazılı olarak yapılması gerekmektedir. Tek taraflı olarak yapılan sona erdirme beyanı, karşı tarafa ulaşması gereken ve yenilik doğurucu bir irade beyanıdır. Yenilik doğurucu olması sebebiyle vazgeçme beyanı kayıt ve şarta bağlanamaz. Rekabet yasağı anlaşması kusurlu olan tarafa beyanın ulaşması ile kendiliğinden ortadan kalkacaktır⁷¹⁵. Ayrıca beyanın ulaşmasından sonra rekabet yasağı anlaşmasından vazgeçmenin geri alınması mümkün değildir⁷¹⁶. Geri

⁷¹¹ ŞENOL, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 197.

⁷¹² GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 924.

⁷¹³ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 154.

⁷¹⁴ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 319.

⁷¹⁵ CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 156.

⁷¹⁶ GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 925.

alınamama ile ifade edilen beyanının muhataba varması ve öğrenilmesinden sonra hak sahibi tarafından tek taraflı olarak geri alınamamasıdır⁷¹⁷.

Maddede vazgeçme beyanının yapılması için öngörülen bir aylık süre hak düşürücü niteliktedir⁷¹⁸. Kusurlu olan taraf tek satıcı ise, tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesinden sonra rekabet yasağı anlaşması ile bağlı olmadığı beyanını yapması için verilen süre içerisinde rekabet etmeme borcunu yerine getirmelidir. Çünkü sağlayıcının bu süre sonunda rekabet yasağından vazgeçmeme ihtimali vardır. Bu süre zarfı için rekabet etmeme borcuna karşılık tazminata hak kazanılıp kazanılmayacağı anlaşmanın devamlılığına bağlı olacaktır. Tek satıcının kusuru karşısında sağlayıcının vazgeçme beyanında bulunmaması halinde tazminat ödemeye devam etmesi gerekir. Sağlayıcının vazgeçme beyanının tek satıcıya ulaşmasıyla ise rekabet etmeme borcu ve tazminat yükümlülüğü sona erecektir. Rekabet yasağı anlaşması bir aylık süre sonunda sona erdirilirse bir aylık süre zarfındaki rekabet etmeme karşılığında tazminat ödenmelidir⁷¹⁹.

Tek satıcının kusuru ile tek satıcılık sözleşmesinin sonlandırılması halinde sağlayıcı TTK m.123/3 hükmündeki hakkını kullanıp rekabet yasağı anlaşmasını sona erdirmese rekabet etmeme yükümlülüğüne karşı ödenmesi gereken tazminat miktarına tek satıcının kusuru etki edecek midir? Bu hususta tartışma bulunmaktadır. Bir görüşe göre⁷²⁰, bağlı olamama beyanının ileri sürülmemesi halinde TTK m.121/1 uyarınca daha önceden belirlenmiş uygun tazminat miktarında indirim yapılması uygun olmaz. Sözleşmenin haklı feshine neden olsa bile uygun tazminatta sapma yaratacak nitelikte değişiklikler TTK m.123/4'e aykırı olduğu ölçüde geçersiz olacaktır. Benzer yöndeki görüş ise, kusurun rekabet etmeme yükümlülüğünün karşılığı olan tazminatının tespitinde dikkate alınabileceği yönündedir⁷²¹. Tek satıcılık sözleşmesi açısından kanaatimizce, tek satıcının kusuru rekabet yasağı anlaşmasında

⁷¹⁷ **TÜMERDEM**, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları (TBK Mad. 126), s. 222.

⁷¹⁸ **KAYA**, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 319; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 158.

⁷¹⁹ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 157.

⁷²⁰ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 157.

⁷²¹ **KAYA**, Acentelik Hukuku, s. 419; **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 926.

öngörülen tazminat bedelini etkilememelidir. Tek satıcılık sözleşmesi tek satıcının kusuru sebebiyle sona erdirilmiş olsa bile rekabet yasağı anlaşması tek satıcılık sözleşmesi sonrasında uygulanacak ayrı bir anlaşmadır. Bu anlaşmada tarafların yükümlülükleri tek satıcılık sözleşmesindeki yükümlülükleri ile birebir örtüşmez. Bu anlaşmada tek satıcıya ödenecek tazminat rekabet etmeme edimine karşılık olarak verilmektedir ve tazminat miktarı bu edim karşılığında belirlenmelidir. Tek satıcının rekabet etmemesi edimi ile tek satıcılık sözleşmesindeki kusuru arasında doğrudan bir bağlantı sağlamak ve önceden kararlaştırılmış miktarda değişiklik yapılması uygun olmayacaktır.

B. Tarafların Rekabet Yasağı Anlaşmasından Vazgeçmesi

1. İkale Sözleşmesi

Tek satıcılık sözleşmesi sonrasında geçerli olacak bir rekabet yasağı anlaşmasının yapılması halinde tarafların sözleşme özgürlüğü çerçevesinde bu anlaşmayı ortadan kaldırma hakkı vardır⁷²². Taraflar ikale sözleşmesi (bozma sözleşmesi) akdederek anlaşmayı sonlandırabilirler. İkale sözleşmesi, sözleşmeden doğan bütün borçlar henüz sona ermemişken tarafların borç ilişkisini geniş anlamda sona erdiren bir sözleşmedir. İkale sözleşmesinin belirli bir şekil şartına bağlı olmadığı kabul edilmelidir⁷²³. İkale sözleşmesi rekabet yasağı anlaşmasının uygulanmaya başlamasından önce yapılmış ise edimler ifa edilmeye başlanmadığından, ikale sözleşmesinin yapılmasıyla anlaşma kendiliğinden son bulacaktır. Edimlerin ifa edilmeye başlanılmasından sonra ikale sözleşmesi yapılırsa tasfiyenin yapılması sorunu ortaya çıkacaktır. Rekabet yasağı anlaşmasında tek satıcının ana edimi sürekli nitelikte olan rekabet etmeme borcu, sağlayıcının ana edimi ise uygun tazminatın ödenmesidir. Bu durumda ikale sözleşmesinin ileriye etkili olarak anlaşmayı ortadan kaldırdığının kabul edilmesi gerekir⁷²⁴. Tek satıcının rekabet yasağına uygun hareket

⁷²² **EREN**, Borçlar Özel, s. 20

⁷²³ **EREN**, Borçlar Genel s. 1408; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 182; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 167; **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 160.

⁷²⁴ **EREN**, Borçlar Genel s. 1409; **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 168.

etmeye başlaması tek satıcılık sözleşmesinin sona erdiği anda başlar. Bu durumda tazminatın geriye etkili olarak iadesi yapılabilirken rekabet etmeme borcunu yerine getirirken tek satıcının kaçırmış olduğu fırsatlar ve dolayısıyla zararın iadesi mümkün kabul edilse dahi hesaplanması son derece güç olacak ve ekonomik bakımından yetersiz kalacaktır. Dolayısıyla hakkaniyet ve uygulama kolaylığı açısından da taraflardan en az birisinin edimi sürekli ise ve bu sürekli edim ifa edilmeye başlanmış ise, borç ilişkisinin ikale ile ancak ileriye etkili olarak ortadan kaldırılabileceği sonucuna ulaşılması gerekir⁷²⁵.

2. Sağlayıcının Tek Taraflı Vazgeçme Hakkı

Tarafların anlaşarak anlaşmayı sona erdirmesine ilave olarak kıyasen uygulama alanı bulan TTK m.123 ayrıca özel olarak sağlayıcının rekabet yasağı anlaşmasından tek taraflı olarak vazgeçme hakkını düzenlemiştir. Hükme göre, sağlayıcının rekabet yasağı anlaşmasından doğan menfaatinin kalmaması halinde TTK m.123/2 hükmünün kullanılması mümkündür. Hüküm uyarınca, sağlayıcı tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesine kadar rekabet yasağı anlaşmasından vazgeçebilecektir. İ kale sözleşmesinden farklı olarak bu sona erme sebebinde tek satıcının irade beyanı aranmaz. Vazgeçmede tek taraflı irade beyanının tek satıcıya ulaşması ile rekabet yasağı anlaşmasının son bulması söz konusu olur. Bu beyanın geçerliliği yazılı yapılmasına bağlıdır. Bu halde vazgeçme beyanından itibaren altı ay geçmesiyle TTK m.123/1 uyarınca yükümlü olunan tazminat ödeme borcu sona erer⁷²⁶. Rekabet yasağı anlaşmasından vazgeçme beyanı tek taraflı, yenilik doğurucu ve kayıtsız şartsız açık bir beyan ile yapılır⁷²⁷. Hüküm rekabet yasağı anlaşmasından vazgeçme hakkını yalnızca sağlayıcıya tanımıştır⁷²⁸. Tek satıcının bu hükmü kullanarak anlaşmadan vazgeçme hakkı bulunmamaktadır.

⁷²⁵ SAVAS, Abdurrahman, Türk Borçlar Hukukunda İ kale Sözleşmesi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 7, S. 26, Ankara 2016, s. 105 – 142 (133).

⁷²⁶ ATAMER, “Acentelerin Rekabet Etme Yasağı- Sözleşme Tarafları Arasında Güç Dengesinin Bulunmadığı Hallerde Meslek Seçme Özgürlüğünün Sözleşmesel Sınırlamalara Karşı Korunması”, s.360.

⁷²⁷ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 319; CAN, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 150.

⁷²⁸ KAYA, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, s. 319; GÖKSOY, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 922.

Sağlayıcının vazgeçme beyanını tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesine kadar yapması gerekir. Tek satıcılık sözleşmesinden sonra rekabet yasağından vazgeçilmesi TTK m.123/2 kapsamında değerlendirilmeyecektir. Bunun sebebi vazgeçme hakkının bağlayıcı koşul olarak kullanılabilmesidir. Sağlayıcının TTK m.123/2 kapsamındaki vazgeçme hakkını tek satıcılık sözleşmesinden sonra kullanabileceği kabul edilirse, tek satıcılık sözleşmesinin sona erdirilmesi ve buna bağlı hakların vazgeçme beyanına bağlayabilme ihtimali doğacaktır⁷²⁹.

Sözleşmenin sona ermesinden sonra sağlayıcının tek taraflı olarak rekabet yasağı anlaşmasından vazgeçmesi mümkün değildir, bu halde tarafların ortak iradesi aranır. Vazgeçme beyanının kanunen yazılı olması gerekir. Vazgeçme iradesini içeren yazılı beyanın tek satıcıya ulaşmasıyla tek satıcı rekabet yasağı anlaşması ile bağlı olmaktan kurtulur ve bütün faaliyetlerini özgürce idame ettirebilir. Sağlayıcı vazgeçme beyanının, tek satıcılık sözleşmesinden bağımsız olarak, tek satıcıya ulaşmasıyla altı ay tazminat ödemek zorundadır. Bu tazminat vazgeçme hakkının kullanılmasıyla ortaya çıkan kanuni dönme cezası⁷³⁰ olarak ele alınmalıdır⁷³¹. Burada vazgeçme beyanının rekabet yasağı anlaşmasının uygulanmaya başlamasından en az altı önce yapılması halinde herhangi bir tazminat yükümlülüğünün bulunmadığının belirtilmesi gerekir⁷³².

C. Diğer Sebepler

Rekabet etmeme borcu gibi sürekli nitelik taşıyan borç ilişkilerinde anlaşma süresi çok uzun olabileceği gibi belirsiz süreli olarak da yapılması mümkündür⁷³³. Sürekli anlaşmaların uzun ve belirsiz süreli olarak kararlaştırılması, ilişkinin niteliğine

⁷²⁹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 123. madde Hükümet Gerekçesi.

⁷³⁰ Dönme cezası belirli bir “ceza” bedelinin ödenmesine bağlı olarak sözleşmeden dönme hakkı sağlayan bir sözleşme (yan) kayıdır. **KAPANCI**, Kadir Berk, Dönme Cezası (TBK m. 179 f.3) ve Cayma Parası (TBK m. 178) Kavramları Arasında Kısa Bir Karşılaştırma, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.22, S.2, s. 247- 270.

⁷³¹ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 155.

⁷³² **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 152; **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 924. Bu düzenlemenin acenteye koruma amacıyla çelişmesi sebebiyle beyanın en geç sözleşmenin sona ermesinden altı ay önce acenteye ulaştırılması gerektiği görüşü için bkz. **KENDİGELEN**, Türk Ticaret Kanunu-Değişiklikler, Yenilikler ve s. 118.

⁷³³ **OKTAY**, “Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni”, s. 211.

uygun olsa da rekabet kısıtlaması getiren anlaşmanın süresiz olması yıkıcı etkiler doğurabileceğinden belirli bir süre ile sınırlandırılmalıdır. Tek satıcılıkta rekabet yasağı anlaşma süresinin de bu yönde belirlenmesi ve sınırlandırılması gerekir. Rekabet yasağı anlaşmasında belirlenen bu süre sona erdiğinde, anlaşma kendiliğinden sona erecek, tek satıcının da rekabet kısıtlaması son bulacaktır. Belirlenen sürenin bitmesiyle borç ilişkisinin sona ermesi, edimin ifasından bağımsızdır⁷³⁴.

Rekabet yasağı anlaşmasında taraflardan birinin ölümü halinde anlaşmanın sona erme olasılığı vardır. Kural olarak taraflardan birinin ölmesi bir sözleşmeyi sona erdirmeyi, ölenin yerine mirasçıları geçer⁷³⁵. Ancak kişiye bağlı edimleri içeren bir sözleşmede bir tarafın ölmesi sözleşme ilişkisini sona erdirecektir⁷³⁶. Rekabet yasağı anlaşmasının taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden sona erebilmesi rekabet etmeme yükümlülüğünün sıkı sıkıya bağlı olduğunun kabul edilmesi gerekir⁷³⁷. Rekabet etmeme yükümlülüğünün kişiye sıkı sıkıya bağlı olmadığı kabul edilmesi halinde tek satıcının ölümü rekabet yasağı anlaşmasını sona erdirmeyecektir⁷³⁸.

Tek satıcının kişiliği önemli olduğundan ölümü ya da ehliyetinin kaybı halinde tek satıcılık sözleşmesinin TTK m.121/3 ve dolayısıyla TBK m.513 hükümlerince sona ermesi söz konusu olacaktır⁷³⁹. Rekabet yasağı anlaşmasında da işin niteliğinden aksi anlaşılmıyor ise bu durum anlaşmanın sona ermesine neden olacaktır. Dolayısıyla tek satıcının rekabet teşkil eden davranışların mirasçılarla devam etmemesi halinde rekabet yasağı anlaşması ölüm ile sona erecektir⁷⁴⁰. Sağlayıcı ölümü halinde ise, halefleri tazminatı yerine getirebilecektir⁷⁴¹, tazminat ödeme borcunun

⁷³⁴ **ALTINOK ORMANCI**, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi, s.85.

⁷³⁵ **EREN**, Borçlar Genel s. 1405

⁷³⁶ **EREN**, Borçlar Genel s. 1405

⁷³⁷ **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 161; **KAYA**, Acentelik Hukuku, s. 414; **SOYER**, Rekabet Yasağı Sözleşmesi, s. 239.

⁷³⁸ **GÖKSOY**, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, s. 933.

⁷³⁹ **EREN**, Borçlar Özel s. 1034; **DEMİR GÖKYAYLA**, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, s. 185.

⁷⁴⁰ Tek satıcılık sözleşmesinde tek satıcının kişiliğinin ön planda olması sebebiyle ölümünün anlaşmayı sona erdireceği yönünde bkz. **ŞENOL**, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, s. 162; **ALTINOK ORMANCI**, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebeple Feshi, s. 86. Acentenin rekabet etmeme borcunun şahsa bağlı kişisel edim olması sebebiyle ölümle rekabet yasağı anlaşmasının son bulacağı ile ilgili olarak bkz. **CAN**, Rekabet Yasağı Anlaşması, s. 161.

⁷⁴¹ **TANDOĞAN**, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 58.

sağlayıcının kişiliği ile bağlantısı yoktur. Ancak sağlayıcı mirasçılarının artık rekabet yasağı anlaşmasından menfaati kalmaması gerekçesi ile sözleşmeyi sona erdirmeye hakkının bulunduğunu kabul etmek gerekir.

Tek satıcılık sözleşmesi sonrasında rekabet yasağı anlaşması geçerli iken sağlayıcının piyasadan çekilmesi halinde anlaşmanın konusuz kalması söz konusu olacaktır. Burada sağlayıcının sorumlu tutulamayacağı sebep ile anlaşmanın ifası imkansız hale geleceğinden, TBK m.136 hükmü gereğince, borç sona erecek yani rekabet yasağı anlaşması son bulacaktır. Tek satıcı bu halde anlaşmanın konusuz kalmasından itibaren olan tazminatı sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca geri vermelidir. Sağlayıcının fiilen tek satıcılık sözleşmesinin bulunduğu pazarda tekel olması halinde ise, rakip kavramı ortadan kalkacağından, anlaşmanın ifası imkansız hale gelecektir. Sağlayıcının piyasadan çekilmesi halinden farklı olarak burada sağlayıcının sorumlu tutulabileceği bir hal vardır. Sonraki imkansızlık sağlayıcının kusuru ile gerçekleşirse, ağırlıklı görüş anlaşmanın son bulacağı yönündedir⁷⁴². Bununla birlikte sağlayıcının imkansızlık konusunda sorumluluğu tazmin yükümlülüğü hususunda ortaya çıkar. Sağlayıcının piyasadan çekilmesi, sorumluluğu dışında gelişir ve TBK m.136 ile anlaşma sona erer. Sağlayıcının fiili tekel yaratması halinde ise kendi sorumluluğu ile imkansızlık yarattığı kabul edilir ve TBK m.112 uyarınca tek satıcının zararını tazmin etmesi gerekir⁷⁴³.

⁷⁴² OĞUZMAN/ ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 589.

⁷⁴³ EREN, Borçlar Genel s. 371; ÖZÇELİK, Barış Ş., Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukukî İmkânsızlık ve Sonuçları, AÜHFD, 63 (3) 2014, s. 569-621(617).

SONUÇ

Günümüz ekonomik koşullarında ekonomik devamlılığın sağlanmasında, doğru dağıtım sisteminin ne kadar önemli olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Profesyonel ve verimli dağıtımın yapılması ihtiyacına yönelik olarak, kanunda düzenlenmemiş, tek satıcılık sözleşmesi ortaya çıkmıştır. “*Sui generis*” nitelikli olan tek satıcılık sözleşmesi, sağlayıcı ile tek satıcı arasındaki hukuki ilişkiyi düzenleyen çerçeve niteliğinde ve sürekli bir sözleşmedir. Bu sözleşmede, taraflarca kararlaştırılan ürünlerin münhasır olarak dağıtımını konu edilmiştir. Tek satıcı, sağlayıcıdan satın aldığı ürünleri, sözleşmede belirlenen bölge içerisinde, kendi ad ve hesabına olarak yeniden satacaktır. Böylece sağlayıcı ürünlerin dağıtımından menfaat elde ederken, dış satım risklerinin tek satıcıya yüklenmesi sağlanacaktır. Sağlayıcı, tek satıcıya mal tedarik etme ve onu destekleme yükümlülüğü altındadır, bunun karşılığı olarak ise tek satıcıya tekel hakkı sağlamaktadır. Sağlayıcı, tek satıcıya tanıdığı ve sözleşmenin vazgeçilmez unsuru olan tekel hakkı ile sözleşme bölgesine kendisi doğrudan satım yapamayacak ve başka bir dağıtıcısını aynı bölge için yetkilendirmeyecektir. Tek satıcının sağlayıcının dağıtım ağının bir parçası haline gelmesi ve sözleşme konusu malların satımına yönelik ortak çabalarının sonucu olarak sürekli nitelikte olan ilişki güven ilişkisi haline gelecektir. Bir başka ifade ile tek satıcılık sözleşmesinde tek satıcının asli edimi olan dağıtımda sürümü arttırma yükümlülüğü taraflar arasında bir güven ve sadakat bağının oluşmasına zemin hazırlar. Tek satıcının başka bir teşebbüse ait ve sözleşme konusu mallarla aynı pazarda yer alan ve bu malların yerine kullanılabilir malların satışını yapması taraflar arasındaki güven ve sadakat bağına zarar verecektir. Bu halde tek satıcı, sağlayıcıya karşı rakip faaliyetlerde bulunmama borcu, bir başka ifade ile rekabet yasağı, altında olacaktır.

Rekabet yasağı, kişinin içinde bulunduğu ilişki sebebiyle, bu ilişki süresince ya da ilişkinin sona ermesinden sonra geçerli olmak üzere ticari faaliyette bulunmasını engelleme amacı taşır. Anayasal bir hak olan rekabet etme hakkının sınırsız olarak kısıtlanması, hukuka uygun olmayacağından mevzuatımızda rekabet yasağına ilişkin çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir. Ancak tek satıcılık sözleşmesinin “*sui generis*”

niteliğinden dolayı, tek satıcının rekabet yasağına ilişkin, doğrudan uygulanacak hüküm bulunmamaktadır. Uygulamada sıklıkla başvuru olan tek satıcılık sözleşmesi ve tek satıcının rekabet etmesinin engellenmesi bu konudaki boşluğun giderilmesini gerekli kılmıştır.

Tek satıcılık sözleşmesi bir dağıtım sözleşmesi ve sağlayıcı ile tek satıcının üretim zincirinin farklı seviyelerinde bulunması sebebiyle bir dikey anlaşmadır. Dikey anlaşmalar içerdikleri unsurlar sebebiyle 4054 sayılı RKHK m.4 hükmünde yer verilen rekabeti kısıtlayıcı etki doğurabilmektedir. Bununla beraber bu anlaşmalar, teşebbüsleri rekabete teşvik etmesi, hizmet kalitesini arttırması, markalar arası rekabeti kuvvetlendirmesi gibi olumlu yönleri barındırması sebebiyle RKHK m.5 göndermesiyle muafiyet kapsamında değerlendirilme sonucunu doğurmuştur. Dikey anlaşmaların sıklıkla kullanılması sebebiyle de bu yönde 2002/2 sayılı Grup Muafiyet Tebliğ yayımlanmıştır. 2002/2 sayılı Grup Muafiyet Tebliğ m.3'te uyarınca, tek satıcının anlaşma konusu ürünlerle rekabet eden ürünleri satın alması ve satmasını engelleyen doğrudan veya dolaylı her türlü yükümlülük, rekabet etmeme yükümlülüğüdür. Tek satıcının rekabet yasağına ilişkin bir karşılaştırma yapılması halinde RKHK m.4 kapsamında olacak ve koşulları sağlaması halinde grup muafiyetinden faydalanabilecektir. Bir tek satıcılık sözleşmesinin grup muafiyetinden yararlanabilmesi için öncelikli olarak, sözleşmenin, sözleşme konusu malların bulunduğu pazar payında %40'tan daha fazla etkiye sahip olmaması gerekmektedir.

Tebliğ m.5, rekabet etmeme yükümlülüğü içeren bir dikey anlaşmanın muafiyet kapsamında değerlendirilebilmesi için gereken koşulları sözleşme süresince rekabet etmeme yükümlülüğü ve sözleşme sonrasında geçerli olan rekabet etmeme yükümlülüğü olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada düzenlemeye paralel olarak tek satıcının rekabet yasağı sözleşme süresince ve sözleşme sonrasında geçerli olmak üzere incelenmiştir.

Tek satıcının sözleşme süresince rekabet etmeme yükümlülüğü, aslen tek satıcıya sağlanan tekel hakkının karşılığıdır. Tek satıcılık sözleşmesinde tek satıcının görevini tam anlamıyla ifa edebilmesi ve bu anlamda tek satıcılık ilişkisinin

doğasından ötürü tek satıcının sözleşme boyunca sağlayıcıya karşı rekabet oluşturacak davranışlardan kaçınması gerekir. Bu nedenle tek satıcılık sözleşmesinde taraflarca kararlaştırılmamış olsa bile, tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğü altında olduğu kabul edilmelidir. Bu sonuca kıyasen TTK m.104 uygulamasıyla ulaşılır. Bununla birlikte rekabet etmeme yükümlülüğünün sözleşme süresince geçerli olacağı taraflarca açık şekilde kararlaştırılabilir. Bu halde de rekabet yasağı yalnızca tek satıcı üzerinde bir kısıtlama yaratabilecek üçüncü kişiler üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmayacaktır. Sözleşme süresince tek satıcı, rakip ürünleri satın alamaz ve satamaz, aksi halde rekabet etmeme yükümlülüğüne aykırı davranmış olacaktır. Bu kapsamda, tek satıcının sözleşme konusu ürünlerin %80'inden fazlasını sağlayıcıdan veya göstereceği başka bir teşebbüsten satın almasını gerekli kılacak doğrudan ya da dolaylı her türlü yükümlülük rekabet etmeme yükümlülüğü olarak kabul edilecektir. Dolayısıyla tek satıcıya sözleşme konusu ürünlerin en az %80'ini karşılayacak şekilde tek elden satın alma yükümlülüğü ve asgari alım yükümlülüğü getirilmesi halinde de rekabet yasağı söz konusu olacaktır.

Sözleşme süresince rekabet etmeme yükümlülüğü altında olan bir tek satıcının çalışma ve rekabet etme özgürlüğü engelleneceğinden rekabet yasağının herhangi bir sınırlama olmadan özgürce yapılabilmesi mümkün değildir. Rekabet yasağının geçerli olabilmesi için yükümlülük süresinin, kapsam ve bölgesinin belirli olması gerekir. Sözleşme süresince rekabet yasağı tekel hakkından kaynaklı olacağından ve tesis malların satışı ve buna bağlı hizmetlerin gerçekleştiği yer olarak kabul edildiğinden rekabet yasağı sözleşme bölgesinde geçerli olmalıdır. Ayrıca, Tebliğ'de öngörülen muafiyet koşulları bu sınırlamaları belirlemede yol göstericidir. Buna göre, rekabet etmeme yükümlülüğü beş yıldan daha fazla olan sözleşmelerin muafiyetten yararlanması mümkün değildir. Bu durumda beş yıldan kısa süreli olan tek satıcılık sözleşmelerinin, sözleşme süresi boyunca, beş yıldan uzun süreli tek satıcılık sözleşmeleri için ise ilk beş yıl, rekabet etmeme yükümlülüğünün geçerli olduğunun kabul edilmesi gerekir. Beş yılı aşan süre zarfı için kararlaştırılan bir rekabet etmeme yükümlülüğü var ise, Kurul uygulamasına paralel olarak, TTK m.1530 uygulama alanı bulacak ve azami hadde indirme ilkesi gereğince beş yıllık süre için yükümlülüğün geçerli olduğu kabul edilecektir.

Tek satıcılık sözleşmesinin sürekliliği, yapılan yatırımların uzun süreli olması ve dağıtım örgütünün tüketici nezdinde yerleşmesinin zaman alacağı göz önünde bulundurulduğunda sözleşmeye getirilen beş yıllık kısıtlamanın uygunsuz olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ancak tek satıcılık sözleşmesinde rekabet etmeme yükümlülüğünün beş yıldan sonra kaldırılması bir başka ifade ile beş yıldan sonra tek satıcının rakip ürünlerin satışını gerçekleştirebilmesinin mümkün olması bu sorunu giderecektir.

Rekabet yasağı beş yılı aşan sözleşmeler için istisna bulunmaktadır. Tebliğ tarafından beş yılı aşan sözleşmelere ilişkin rekabet yasağına ilişkin istisna, alıcının kullandığı tesis ile ilişkilidir. Buna göre, alıcının faaliyetlerini sürdürürken kullandığı tesisin mülkiyeti arazisi ile birlikte sağlayıcıya ait ise veya alıcı ile bağlantısı olmayan üçüncü kişilerden edinilen bir aynı hak veya şahsi kullanım hakkı çerçevesinde sağlayıcıya ait ise rekabet etmeme yükümlülüğü tesisin alıcı tarafından kullanıldığı süre boyunca getirilebilecek ve dolayısıyla, beş yılı aşabilecektir. Uygulamada ise, belirli pazarlar bakımından rekabet yasağı beş yılı aşan sözleşmelere, RKHK m.5 uyarınca bireysel muafiyet tanınması söz konusu olabilmektedir.

Sözleşme süresince geçerli olan rekabet yasağı geçersiz ise ve/veya taraflarca bu yönde bir irade var ise kaldırılabilir. Tek satıcılık sözleşmesinde tek satıcının rakip malların satışını yapmasına izin verilmesi sözleşmenin karakteri ile bağdaşmayacak gibi algılanabilse de burada asıl amaç, tekel hakkı ve karşılığında bulunan sürümü artırma yükümlülüğünün yerine getirilmesidir. Hukuka aykırı olan rekabet etmeme yükümlülüğü, tek satıcılık sözleşmesinde bir hüküm olarak yer alıyorsa, vazgeçilmez bir unsur sayılmayacağından, TBK m.27/2 hükmü uygulama alanı bulacak ve kısmi hükümsüzlük geçerli olacaktır. Tarafların iradi olarak rekabet yasağını kaldırmasında ise TTK m.104 kıyasen uygulanabilir. Rekabet etmeme yükümlülüğünün kaldırılmasıyla ilgili olarak, alıcının bu yükümlülükten kurtulmasını engelleyen bir fiili durumun mevcut olmaması aranmıştır. TTK m.104 hükmüne göre, acentelik sözleşmesinde tekel hakkının ve bağlantılı bulunan rekabet yasağının yazılı bir anlaşmayla kaldırılması mümkündür. Ancak tek satıcılık sözleşmesinde tekel

hakkının vazgeçilmez unsur olması sebebiyle kaldırılması mümkün değildir. Bununla beraber, tek satıcılık sözleşmesindeki rekabet yasağının tarafların anlaşması halinde kaldırılabilmesinin kabul edilmesi gerekir. Bu anlaşma için yazılı şekli geçerlilik koşulu olarak kabul etmek TBK m.12 hükmüne aykırı olacaktır bu nedenle tek satıcının rekabet yasağı anlaşmasında yazılılık ispat koşulu olarak kabul edilmelidir.

Sözleşme süresince geçerli olan rekabet yasağı sözleşmenin sona ermesiyle ortadan kalkacaktır. Tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesinden sonra, tarafların menfaati doğrultusunda, tek satıcının rekabet edici davranışlardan kaçınması istenebilir. Ancak bu durumda taraflarca tek satıcının sözleşme sona erdikten sonra rekabet etmesini engelleyen bir anlaşma olan rekabet yasağı anlaşması yapılması gerekir. Sözleşme özgürlüğü kapsamında akdedilen ve iki tarafa borç yükleyen bu rekabet yasağı anlaşmasıyla tek satıcı asli edim borcu olan rekabet etmeme borcu altına girecek sağlayıcı ise karşılığında tazminat ifa etme borcu altına girecektir. Tek satıcının rekabetini kısıtlayan bir anlaşmanın sınırsız olarak yapılabileceğinin kabul edilmesi hakkaniyete aykırı olacaktır. Mevzuatımızda tek satıcının sözleşme sonrası rekabetini engelleyen rekabet yasağına ilişkin doğrudan bir düzenleme olmadığından, bu anlaşmaya uygulanacak hükümlerin tespit edilmesi gerekir. Akdedilecek bu rekabet yasağı, tek satıcının ekonomik varlığını tehlikeye sokması, ekonomik özgürlüğü ortadan kaldırdığı veya büyük oranda sınırladığı takdirde geçersiz olacaktır.

Tek satıcı ile sağlayıcının ağırlıklı olarak ekonomik anlamda eşit olmaması, tek satıcının baskı altında kalarak serbest iradesine zarar verilmesi söz konusu olacağından, benzer sözleşme olan acentelik sözleşmesinde rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin TTK m.123 hükmü tek satıcılık sözleşmesinde rekabet yasağı anlaşması için kıyasen uygulanacaktır. Bununla beraber, dikey anlaşma niteliğini taşıyan tek satıcılık sözleşmesinin sona ermesinden sonraki döneme ilişkin olarak rekabet etmeme yükümlülüğü Tebliği m.5/b hükmünde de düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerin çakışan hükümleri içermesi halinde, Tebliğ'deki düzenlemeye TTK m.123 karşısında öncelik verilmesi, normlar hiyerarşisine aykırı olacaktır. Bu nedenle bir rekabet yasağı anlaşmasının, öncelikli olarak m.123'te öngörülen şartları taşıması

gerekmektedir. Böylece paralel nitelik taşıyan Tebliğ şartları da yerine getirmiş olacak ve rekabetin sınırlanması amacı karşılanmış olacaktır.

Tek satıcılık sözleşmesinden sonra uygulanacak ve tek satıcının sözleşme sonrasını faaliyetini kısıtlayacak anlaşmanın yazılı şekilde yapılması gerekir. Bu uygulama, tek satıcının düşünmeden sözleşme akdetme tehlikesinin önüne geçilmesini sağlar. Tek satıcının rekabet etmeme yükümlülüğünün karşılığı olarak, sağlayıcının tazminat ödemesi gerekir. Tazminatın amacı, tek satıcının çalışma ve sözleşme yapma özgürlüğünün kısıtlanması sebebiyle yasak süresindeki kaybının ve yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması için uygun bir bedel ile denkleştirilmesi ve menfaat dengesinin sağlanmasıdır. Tek satıcı, rekabet yasağının karşılığında tazminat elde etse bile, yasağın sınırsız olmaması gerekir. Rekabet yasağının konu, bölge ve süre bakımından sınırlandırılması gerekir. Rekabet yasağı anlaşması ile yalnızca, tek satıcının sözleşme süresince idame ettirdiği faaliyetleri yapması yasaklanır. Tebliğ’de rekabet yasağı anlaşmasının, sözleşme süresince sağlayıcı tarafından alıcıya devredilen know-how’un korunmasının zorunlu olması halinde mümkün olabileceği ifade edilmiştir. TTK m.123 hükmünde bu yönde bir düzenleme olmasa da sır saklama yükümlülüğü kapsamında know-how korunması sağlanacaktır. Bu nedenle iki düzenleme arasında çelişki yoktur. Tek satıcının rekabet yasağı, sözleşme süresince faaliyet gösterdiği münhasır bölge ile kısıtlı olmalıdır. Bu kapsamda, rekabet etmeme yükümlülüğü, sözleşme süresince alıcının faaliyette bulunduğu tesis ya da arazi ile sınırlı olmalıdır.

TTK m.123, rekabet yasağı anlaşması en fazla iki yıl geçerli olacak şekilde yapılabileceğini ifade ederken Tebliğ, rekabet yasağı anlaşmasının en fazla bir yıl süre ile kararlaştırılabileceğini düzenlemektedir. Anlaşmanın bir yıl süreli yapılması halinde ise hem TTK m.123 hem de Tebliğ’e uygun bir rekabet yasağı anlaşması yapılmış olacaktır. TTK m.123 hükmüne öncelik verilmesi gerektiği için tek satıcının rekabet yasağı anlaşmasının en fazla iki yıl süre ile kararlaştırılabileceği kabul edilmelidir. Grup muafiyet şartlarını taşımayan bir anlaşmanın doğrudan rekabet hukuku kurallarına aykırı olduğu sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Dolayısıyla

grup muafiyet koşullarını taşımayan bir anlaşma ile ilgili olarak tarafların bireysel muafiyet başvurusunda bulunmaları mümkündür.

Rekabet yasağı anlaşmasının ihlali halinde borca aykırılık ve borcun sonuçlarına ilişkin genel ilkeler ve kurallar geçerli olacaktır. Tarafların temerrüde düşmesi halinde TBK m.125 hükmü uygulama alanı bulacak ve taraflar hükümde belirtilen seçimlik haklarından birisini kullanabilecektir. Rekabet yasağı anlaşması tek satıcılık sözleşmesinin sona erme anından itibaren uygulanmaya başlayacağından TBK m.126 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Bu halde anlaşmanın feshi ve olumlu zarar talep edilebilecektir.

Rekabet yasağı anlaşması, tarafların ikame sözleşmesi yapması halinde veya TTK m.123/2 uyarınca, sağlayıcının tek taraflı vazgeçme hakkı ile sona erdirilebilir. Ayrıca anlaşmanın, belirlenen sürenin sona ermesi halinde kendiliğinden son bulacaktır. Tek satıcının rekabet teşkil eden davranışları mirasçılar tarafından devam ettirilemeyecek nitelikte ise tek satıcının ölümü ile rekabet yasağı anlaşması son bulacaktır. Sağlayıcının anlaşmadaki borcu tazminat borcu olduğundan ölümü anlaşmayı sona erdirmeyecektir.

Sağlayıcının piyasadan çekilmesi, sorumluluğu dışında gelişir ve TBK m.136 ile anlaşma sona erer. Sağlayıcının fiili tekel yaratması halinde ise kendi sorumluluğu ile imkansızlık yarattığı kabul edilir ve TBK m.112 uyarınca tek satıcının zararını tazmin etmesi gerekir.

KAYNAKÇA

AKKAN, Çiğdem “Akaryakıt Bayilik Sözleşmelerinde Rekabet Etmeme Yükümlülüğü”, Rekabet Dergisi, C.15, S. 2, 2014.

AKSOY, M. Nazlı, Rekabetin Korunması Hakkında Kanuna Aykırılığın Özel Hukuk Alanındaki Sonuçları, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi No: 52, Ankara 2004.

ALTINOK ORMANCI, Pınar, Sürekli Borç İlişkilerinin Haklı Sebep Feshi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011.

ALTINTAŞ, Ayşe Tuğba, Franchise Sözleşmesinde Tarafların Borçları, Savaş Yayıncılık, Ankara 2019.

ARI, Zekeriya, Rekabet Hukukunda Danışıklık Kavramı ve Hukuki Sonuçları, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2004.

ARKAN, Sabih, Haksız Rekabet- Gelişmeler- Sorunlar, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt: 22, Sayı: 4, Aralık 2004, s. 5-20.

ARKAN, Sabih, Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2019.

ARSLAN, Aziz Serkan, “Tek Satıcılık Sözleşmelerinin Rekabet Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi ve Muafiyete Aykırı Tek Satıcılık Sözleşmelerine Uygulanacak Usul Hükümleri”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, Y. 2008, S. 1-2.

ASLAN, Yılmaz, “Rekabet Kurulunun Dikey Anlaşmalara İlişkin Yeni Grup Muafiyeti Tebliğinin Getirdikleri”, Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Armağan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul 2002, s. 2-17.

ASLAN, Yılmaz, “Akaryakıt Dağıtım Sözleşmelerinde Yer Alan Rekabet Yasaklarının Doğurduğu Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Rekabet Hukukunda Güncel Gelişmeler Sempozyumu-VIII, Kayseri 2010, s. 19-33.

ASLAN, Yılmaz, Rekabet Hukuku Teori ve Uygulama, Ekin Yayıncılık, İstanbul 2017.

ASLAN, Yılmaz/ **ÖNAL** Emre, Türk Akaryakıt Sektöründe Rekabet Yasaklarından Doğan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ekin Yayıncılık, Bursa 2011.

AŞÇIOĞLU ÖZ, Gamze, Avrupa Topluluğu ve Türk Rekabet Hukukunda Hâkim Durumun Kötüye Kullanılması, Lisansüstü Tez Serisi, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

AŞIK, Pınar Anonim Şirketlerde Rekabet Yasağı (TTK m.396), Ankara Barosu Dergisi, S.4 2017, s.163-203.

ATAMER, Yeşim, Acentelerin Rekabet Etme Yasağı- Sözleşme Tarafları Arasında Güç Dengesinin Bulunmadığı Hallerde Meslek Seçme Özgürlüğünün Sözleşmesel Sınırlamalara Karşı Korunması, İÜHFİM, Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl'a Armağan Sayısı, C.LV, S. 4, 1997, s. 355-361.

AYDIN, Sema/ **KAPLAN**, Hasan Ali, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Rekabet Yasağı”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVIII, 2014, S. 3-4, s. 165-203.

AYDOĞAN, Fatih, Ticaret Ortaklıklarında Rekabet Yasağı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2005.

BADUR, Emel, Türk Rekabet Hukukunda Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar (Uyumlu Eylem ve Kararlar), Lisansüstü Tez Serisi, Rekabet Kurumu Yayını, Ankara 2001.

BARLAS, Nami, “Çerçeve Sözleşme Kavramı ve Çerçeve Sözleşmelerin Özellikleri”, Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu'na 65.Yaş Günü Armağan, İstanbul 2001, s. 807-828.

BASKAN, Esra, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Rekabet Yasağı Sözleşmesi”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, Ankara 2012, s. 116-125.

BAŞOĞLU, Başak, Aynen İfa Talebi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012

BAŞOĞLU, Şebnem, “Bağlı Tacir Yardımcılarının Kanundan Doğan Rekabet Yasağı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S. 1, 1980, s. 221-237.

BAYGIN, Cem: “Türk Borçlar Kanunu'nun Borç İlişkisinin Hükümleri- Borçların ve Borç İlişkilerinin Sona Ermesi Konularında Getirdiği Bazı Yenilik ve Değişiklikler”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIV, S. 3-4, s. 120-144.

BERGER Johannes, “Market and State in Advanced Capitalist Societies”, Current Sociology September 1990, 38(2), 103-132

BİNGÖL, Muhammet Emin, Basiretli İş Adamı Gibi Hareket Yükümlülüğü: Özellikle Tacirin Ücret ve Cezai Şartın İndirilmesini İsteyememe, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.

BULUR, Caner, “Tek Satıcılık Sözleşmesi ile Franchise Sözleşmesinin Karşılaştırılması”, YÜHFD, C. VIII, S. 2 (Prof. Dr. Erhan Adal’a Armağan), 2011, s. 755-777.

BUZ, Vedat, Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2014.

CAN, “Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşmasının Rekabet Sınırlandırmaları Hukukuna Etkisi”, Ankara Barosu Dergisi 2014/2, s. 67-89.

CAN, Ozan, “Franchise Sözleşmelerinde Kararlaştırılan Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Bağlamında Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi” Ankara Barosu Dergisi, 2014(1), s. 67-50.

CAN, Ozan, “Rekabet Yasağı ve Rekabet Sınırlandırmaları Hukuku İlişkisi”, Rekabet Kurumu Dergisi, C. 8, S. 4, Ekim 2007, s. 3-42.

CAN, Ozan, Rekabet Yasağı Anlaşması, Turhan Kitabevi, Ankara 2011.

CANTÜRK, Barış Cihan, Franchise Sözleşmesinde Denkleştirme İstemi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

ÇAĞLAYAN AKSOY, Pınar, “Asgari Alım Taahhüdü İçeren Bayilik Sözleşmelerinde Cezai Şart- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 16.01.2013 Tarihli Kararı Üzerine Düşünceler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Temmuz 2017, S. 131. s. 261-294.

DAĞ, Kübra, “Tek Satıcılık Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sona Ermenin Hukuki Sonuçları”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

DANCE, Jess A./ **SENTELL**, William W., “Turning an (Occasional) Blind Eye: Selective Enforcement of Franchisee Post-Term Non-Compete Covenants”, Franchise Law Journal, Vol. 37, No. 2, 2017, s. 245-263.

DE STEFANO, Gianni, “The new EU Vertical Restraints Regulation: Navigating the vast seas beyond safe harbours and hardcore restrictions, European Competition Law Review Issue 12, 2010, s. 487 – 491

DEMİR GÖKYAYLA, Cemile, Milletlerarası Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmesi, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

DOĞAN, Gülmelihat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü, Ankara Barosu Dergisi, S.4 2014, s. 385-413

DURAL, Mustafa, “Akitten Doğan Yapmama Borçları”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 4, S. 6, İstanbul, 1970, s. 7-22.

ERDEM, Ercüment, “Rekabet Hukuku ve Haksız Rekabet İlişkisi”, Prof. Dr. Ömer Teoman’a Armağan, İstanbul 2002.

ERDEM, Ercüment, “Rekabet Hukuku Açısından Birleşme ve Devralmalarda (Yoğunlaşmalarda) Yan Sınırlamalar”, Rekabet Kurumu Perşembe Konferansları, Ankara, 2004.

ERDEMOĞLU, Deniz, “İş Hukukunda Rekabet Yasağı Sözleşmeleri”, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C. 6, S. 21, s. 769-800.

EREN, Fikret, “İsimsiz Sözleşmelere İlişkin Bazı Sorunlar”, Prof. Dr. Turgut Akıntürk’e Armağan, İstanbul 2008, s. 85-111.

EREN, Fikret, “İsimsiz Bazı Sözleşme Türleri” Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 2015, C.1, s. 67-129.

EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 6. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.

EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 24. Bası, Ankara 2019.

GORİ-MONTANELLİ, Riccardo, "Exclusive Distribution Agreements and the Competition Law of the EEC," IDEA: The PTC Journal of Research and Education 16, no. Conference Issue (1974): 91-102.

GÖKSOY, Yaşar Can, “Yeni Alman Haksız Rekabet Kanunu ve Haksız Rekabet Alanında Getirdiği Yenilikler”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı 2, 2007, s. 143-174.

GÖKSOY, Yaşar Can, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonra Rekabet Yasağı Anlaşması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 12, Özel S., 2012, s. 895-943.

GÖKTÜRK, Uzay, “Avrupa Topluluğu Rekabet Hukuku Açısından Tek Satıcılık Sözleşmeleri ve Muafiyet”, Ankara 1996, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

GÜL, İbrahim, “Rekabet Kanunu’na Aykırılığın Yaptırımı Olarak Esnek Hükümsüzlük”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 11, Ocak 2016, s. 173-214.

GÜLTEKİN, Ayşegül, “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Üyelik Sıfatı Sona Erdikten Sonra Şirketle Rekabet Etmeme Yasası”, Uluslararası Rekabet ve Teknoloji Birliği, Bursa 2006.

GÜNER, Cemil, “Rekabet Hukukunda Yasak İlkesinden Muafiyet”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 71, 2007. s. 146- 173.

GÜRZUMAR, Osman Beraat, Franchise Sözleşmeleri ve Bu Sözleşmelerin Temelini Oluşturan “Sistem”lerin Hukuken Korunması, Beta Yayıncılık, İstanbul 1995.

GÜRZUMAR, Osman Beraat, “Franchise Anlaşmaları ve Rekabet Hukuku”, Rekabet Kurumu’nun 2. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Rekabet Hukuku ve Yargı Sempozyumu, Ankara 1999.

GÜRZUMAR, Osman Beraat, “4054 Sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un 4. Maddesine Aykırı Sözleşmelerin Tabi Olduğu Geçersizlik Rejimi”, Rekabet Dergisi, S. 12, 2002, s. 3-76.

GÜRZUMAR, Osman Beraat, “2002/2 Sayılı Rekabet Kurulu Tebliği Çerçevesinde Dikey Anlaşmalar”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003.

GÜRZUMAR, Osman Berat/ŞANLI Kerem Cem, “Akaryakıt Bayileri ile Akaryakıt Dağıtım Şirketleri Arasında Akdedilen Bayilik ve İntifa Hakkı Sözleşmelerinin 4054 sayılı Kanun’un 4. maddesine Aykırı Kabul Edilmesi İhtimalinde Ortaya Çıkacak Özel Hukuk Sorunları Hakkında”, Halûk Konuralp Anısına Armağan, 2009, C. III, s. 549-577.

HANNI, Noona, “Exclusive Distribution and Non-Compete Clause in Trade: Transnational Agreements in European Union and United States”, Udayana Journal of Law and Culture, C. 3, S. 2, July 2019, s. 141-163,

İNAN, Nurkut, “Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Üçüncü Kişiler”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 17, S. 2, Aralık 1993, s. 55-77.

İRTEM, Esen, “Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Tek Satıcının Üçüncü Kişilere Karşı Sahip Olduğu Haklar”, Prof. Dr. Duygun Yarsuvat’a Armağan, YÜHFD, 2012, C. IX, S. 2, s. 797 – 834.

İŞGÜZAR, Hasan, Tek Satıcılık Sözleşmesi, Ekin Yayıncılık, Ankara 1989.

KALPSÜZ, Turgut, "Anonim Şirketlerde İdare Meclisi Üyelerinin Şirketle Rekabet Teşkil Eden Davranışları", , H. Cahit Oğuzoğlu Armağanı, Ankara 1972.

KAPANCI, Kadir Berk, Dönme Cezası (TBK m. 179 f.3) ve Cayma Parası (TBK m. 178) Kavramları Arasında Kısa Bir Karşılaştırma, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.22, S.2, s. 247- 270.

KARABULUT, Hüseyin, “Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun’un 4. Maddesi Bakımından Dağıtım Anlaşmaları”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003.

KARAMAN COŞGUN, Özlem, Rekabetin Dikey Kısıtlanması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, 2006, s. 137.

KARAMAN COŞGUN, Özlem, Rekabetin Dikey Kısıtlanmasına Grup Muafiyetinin Uygulanabilmesi Bakımından Pazar Payı Sınırlamaları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 20, S. 71, Temmuz 2007, s. 108-127

KARAÖZ, Murat/ **EROĞLU** Abdullah/ **SÜTÇÜ**, Abdullah/ **SULAK**, Harun, “An Eoq Model With Price And Time Dependent Demand Under The Influence Of Complement And Substitute Product’s Selling Prices” Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.XII ,S.II, 2010) s. 103-116.

KARASU, Rauf, “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Üyelik Sıfatı Sona Erdikten Sonra Şirketle Rekabet Etme Yasağı”, Rekabet Dergisi, 2004, S.20, s. 21 – 36.

KARASU, Rauf, “Limited Şirketlerde Şirketten Ayrılan Ortaklar İçin Sözleşme ile Öngörülen Şirketle Rekabet Etme Yasağı”, BATİDER, 2004, C.22, S.4.

KARASU, Rauf, “Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Acentenin Denkleştirme Talebi”, AÜHFD, C. 57 S. 4, 2008, s. 283-318

KAYA, Arslan, “Acentelik ile İlgili Yenilikler”, Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Ticari İşletme Hukuku Alanında Getirdiği Yenilikler Sempozyumu, 25-26 Kasım 2011, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, s. 57-58.

KAYA, Arslan, Türk Ticaret Kanunu Şerhi: Birinci Kitap; Ticari İşletme, Yedinci Kısım; Acentelik, Beta Yayım, İstanbul 2016.

KAYA, Mustafa İsmail, Acentelik Hukuku, Adalet Yayıncılık, Ankara 2004.

KAYA, Servecan, Tek Satıcılık Sözleşmesi, Lykeion Yayınları, Ankara 2019.

KENDİGELEN, Abuzer, Türk Ticaret Kanunu-Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

KIRCA, Çiğdem, Franchise Sözleşmesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1997.

KIRCA, İsmail/**ŞEHİRALİ ÇELİK**, Feyzan Hayal/**MANAVGAT**, Çağlar, Anonim Şirketler Hukuku, C. 1, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013.

KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip/**HATEMİ** Hüseyin/**SEROZAN** Rona/**ARPACI** Abdülkadir, Borçlar Hukuku Genel Bölüm C.1, Filiz Kitabevi, İstanbul 2017

KOÇ, Ali Fuat, AT Rekabet Hukukunda Seçici Dağıtım Anlaşmaları, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezleri Serisi N. 176, Ankara 2005.

KORUCUOĞLU DOĞAN, Özlem, "Ticarî Vekil ve Ticarî Vekilin Kanundan Doğan Rekabet Etmeme Yükümlülüğü" Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2017, C. 3, S.1, s. 1-25.

KOVANCI, Nuray, "Türk İş Hukukunda Rekabet Yasağı Sözleşmesi", TAAD, Yıl:8, Sayı:31, Temmuz 2017, s. 769-800.

KUNTALP, Erden, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2013.

KÜÇÜKAYHAN AŞCIOĞLU, Meltem, Rekabet Hukuku ve Dağıtım Sözleşmeleri, Adalet Yayıncılık, Ankara 2011.

MÄRZHEUSER- WOOD Babette/ **MARTIN** Melanie/ **DEAN** Michael/ **WINSTANLEY** Thomas, "Competition issues with distribution and agency agreements in United Kingdom". Online Article dated 12.10.2019.

MERVYN, Martin, "Sole Distribution Agreements in the Context of the General Principles of Free Trade and Competition." Syracuse Journal of International Law and Commerce, C. 35, S. 1, Fall 2007, s. 77-94.

OĞUZMAN, Kemal/ **ÖZ**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019.

OKTAY, Saibe, “Uzun Süreli Sözleşmelerin Geçerliliği ve Sona Erme Düzeni”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Mecmuası, C. 55, S.3, 1997, s. 209- 234.

OKTAY, Şaibe, “İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Mecmuası, C. LV, S. 1-2, s. 263 – 296.

OLGAÇ, Samet Can, Tek Satıcılık Sözleşmesi ve Tek Satıcının Denkleştirme İstemi, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2021.

ÖÇAL, Akar “Adi Şirketlerde Rekabet Yasağı”, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 1981, C.18, S.2, s. 431-438.

ÖZÇELİK, Barış Ş., Sözleşmeden Doğan Borçların İfasında Hukukî İmkânsızlık ve Sonuçları, AÜHFD, 63 (3) 2014, s. 569-621.

PEEPKORN, Lucas, “The Economics of Verticals”, Competition Policy Newsletter, S.2 1998, s. 10-17.

PINAR Hamdi, “Rekabet Hukuku ile Haksız Rekabet Hukuku İlişkisi”, Rekabet Dergisi 2014, S. 15(2), s. 59-87.

POROY, Reha/ **YASAMAN**, Hamdi/**TEKİNALP**, Ünal/ **ÇAMOĞLU**, Ersin, Ortaklıklar Hukuku I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019.

POROY, Reha/**YASAMAN**, Hamdi, Ticari İşletme Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019.

RODGER, Barry/ **MACCULLOCH**, Angus, Competition Law and Policy in the EU and UK, Routledge, 2014.

SAK, Burak, Dağıtım Sözleşmelerinde Denkleştirme İstemi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

SANLI, Kerem Cem, Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda Öngörülen Yasaklayıcı Hükümler ve Bu Hükümlere Aykırı Sözleşme ve Teşebbüs Birliği Kararlarının Geçersizliği, Rekabet Kurumu Yayınları No: 3, Ankara 2000.

SARAÇ, Tahir, "6102 Sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi", AÜHFD, C. 61, S. 2, 2012, s. 711-748.

SARIAKÇALI ALKAÇ, Sezin E., Akaryakıt İstasyonu Bayilik Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017.

SARIÖZ BÜYÜKALP, İpek, “Denkleştirme Talebinin Hukuki Niteliği ve Kanunlar İhtilafı Hukuku Bağlamında Değerlendirilmesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 2, 2019, s. 523-581.

SAVAŞ, Abdurrahman, Türk Borçlar Hukukunda İkale Sözleşmesi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 7, S. 26, Ankara 2016, s. 105 – 142.

SAYHAN, İsmet., “Rekabet Kavramı ve Haksız Rekabet, Rekabet Yasağı ve Rekabetin Korunması Müesseselerinin Hukuki Temeli”, Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S. 2, Aralık 2013, s.101-115.

SEROZAN, Rona, Sözleşmeden Dönme, Vedat Kitapçılık, 2. Bası, İstanbul 2007.

SLAUGHTER/MAY, Guide, “The EU Competition Rules on Vertical Agreements”. January 2018.

SORKUN, Ahmet Furkan Tacir Yardımcıları ile Akdedilen Rekabet Yasağı Anlaşmaları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.

SOYER, Polat, Rekabet Yasağı Sözleşmesi (BK m.348-352), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1994.

ŞENOL, Nilay, Bayilik Sözleşmesi Sona Ermesi ve Sonuçları, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011.

ŞİMŞEK, Bahar, Franchising Sözleşmeleri, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2016.

TANDOĞAN, Haluk, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, BATİDER, C. XI, S. 4, s.1- 36.

TANDOĞAN, Haluk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri C. I/1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.

TATLI, Tuğba, “Tek Satıcılık Sözleşmesinde Tek Satıcının Tekel Hakkının Rekabet Hukuku Boyutuyla Değerlendirilmesi”, İzmir 2019, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

TOPÇUOĞLU, Metin, Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları, Lisansüstü Tez Serisi, Rekabet Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

TOPÇUOĞLU, Metin, “İnhisar (Tekel) Kaydı İçeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, Rekabet Dergisi, 2004, S. 18, s. 3-40.

TOPÇUOĞLU, Metin, Rekabet Hukuku Açısından Acentelik ve Dağıtım Sözleşmeleri, Asil Yayıncılık, Ankara 2006.

TÜMERDEM, Murat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları (TBK Mad. 126), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018.

UŞAN, Fatih, İş Hukukunda İş Sırrının Korunması (Sır Saklama ve Rekabet Yasağı), Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003.

UŞAN, Fatih, “Rekabet Yasağı Sözleşmesinin Taşınması Gereken Şartlar ve Bunun Geçerliliği Meselesi”, Sicil İş Hukuku Dergisi, Mart 2011, Y. 6, S. 21.

UZUNALLI, Sevilay, “Rekabet Hukukuna Göre Dağıtım Anlaşmalarında İnternette Satış Sınırlamaları”, Journal of Yaşar University, S. 8, İzmir 2013, s. 2935-2950.

ÜLGEN, Hüseyin/**HELVACI**, Mehmet/**KAYA**, Arslan / **NOMER ERTAN**, N. Füsün), Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.

VEROUDEN, Vincent, Vertical Agreements: Motivation and Impact, in 3 Issues in Competition Law and Policy 1813 (ABA Section of Antitrust Law 2008), s.1813-1840.

YAŞAR, Sinan Barış, “Rekabet Hukuku ve Haksız Rekabet Hukuku İlişkisi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2020.

YAVUZ, Cevdet/**ACAR**, Faruk/**ÖZEN**, Burak, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Beta Basım Yayın, İstanbul 2014.

YEŞİLTEPE, Salih Önder, “Tek Satıcılık Sözleşmesi”, İstanbul 2003, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

YEŞİLTEPE, Salih Önder, “Tek Satıcılık Sözleşmesinin Öğretide Benzer Olarak Belirtilen Sözleşmelerden Ayırt Edilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C.13, S. 1-2, s. 147- 169.

YEŞİLTEPE, Önder, “Tek Satıcılık Sözleşmesinde Tekel Hakkının Üçüncü Kişilere Karşı İleri Sürülmesi”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 4 (2), Güz 2017, s.133-151.

YILMAZ, Asuman, “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011/2, s. 309-342.

YONGALIK, Aynur, “İstisnalar Dar Yorumlanır’ Kuralı ve Değerlendirilmesi”, AÜHFD., 2011, C. 60, S.1, s. 1-18.

YUSUFOĞLU, Fülürya, “Denkleştirme Talebinin Kıyasen Uygulanması İçin Gereken Kıyas Şartları Işığında Tekel Hakkı Vermeyen Sürekli Sözleşme İlişkilerine Uygulanması Sorunu”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, S.137, Ocak 2016, s. 159-188.

ZENGİN, İbrahim Çağrı, Pazarlamacılık Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013.

ZEVKLİLER, Aydın/**GÖKYAYLA**, K. Emre, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.

ZIMMER Daniel, **BLASCHCZOK** Martin, Most-Favoured-Customer Clauses and Two-Sided Platforms, Journal of European Competition Law & Practice (JECLAP), Vol. 5 No. 4 (2014).